T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

BÖLGERLER ARASICILIK VE BÖLGELER ÖTESİCİLİK KAVRAMLARI ÇERÇEVESİNDE AB-MERCOSUR İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

ALTINAY KILIÇ

İstanbul, 2021

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

BÖLGELER ARASICILIK VE BÖLGELER ÖTESİCİLİK KAVRAMLARI ÇERÇEVESİNDE AB-MERCOSUR İLİŞKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

ALTINAY KILIÇ

Danışman: Doç. Dr. HAKAN MEHMETÇİK

İstanbul, 2021

GENEL BİLGİLER

Ad ve Soyadı : Altınay Kılıç

Anabilim Dalı : Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Programı : Uluslararası Politik Ekonomi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hakan Mehmetçik

Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans - 2021

Anahtar Kelimeler : Bölgeler Arasıcılık/Ötesicilik, AB, MERCOSUR

ÖZET

Uluslararası İlişkileri analiz etmenin zorluğu farklı aktörler tarafından çok katmanlı düzeyde gerçekleşen süreçleri barındırmasından kaynaklanmaktadır. Dünya sisteminde var olan bölgeselleşme faaliyetleri ise bu karmaşık düzeni analiz etmeyi kolaylaştırır. Bölge kavramı üzerine bir uzlaşma olmasa da genel olarak, aynı coğrafi alanda bulunan ülke gruplarını ifade eder. Bölgeselleşme de bölge oluşturma eğilimi olarak, hem var olan bölgeleri ele alarak uluslararası ilişkilerin bir alt alanını oluşturur; hem de bölgelerin nasıl oluştuğunu inceleyen bölgeselcilik kavramına katkı da bulunur. Bölgeselcilik, anlamı ve içeriği üzerine fikir birliği olmayan ve 1940'lardan başlayarak günümüze kadar değişen bir kavramdır. Bu tarihsel süreç içerisinde, 1990'lardan itibaren ticaret ve yatırım akışlarının küreselleşmesine paralel olarak, bölgeler arası ilişkilerde artış gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak bölgeler arasıcılık/ötesicilik teorileri 2000'lerden sonra literatürde giderek daha fazla yer almıştır. Bu tezin teorik çerçevesi içerisinde bölgeler arasıcılık, iki resmi bölgesel örgüt arasındaki ilişkileri ifade ederken, bölgeler ötesicilik daha az resmileştirilmiş ilişkilerin yanı sıra devlet dışı aktörler de dahil olduğu ilişkileri analiz etmek için kullanılmaktadır. Bölgeler arası ilişkiler, iki resmi örgüt olan AB ve MERCOSUR'un 2019'da yaptığı ticaret anlaşması üzerinden incelenmektedir. Bu iki örgütü bu anlaşmayı yapmaya iten iç dinamikler ise liberal teori

çerçevesinde ele alınmıştır. AB'yi örnek alarak yola çıkan, ancak hükümetler arası uzlaşı boyutunda kalan MERCOSUR ile AB'nin imzaladığı ticaret anlaşması tarihsel süreç içerisinde değerlendirilirken; bölgesel entegrasyonda ölçüt olan AB'nin diğer bölgelerle ilişkilerine de yer verilmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Altınay Kılıç

Field : International Relations

Programme : International Political Economy

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Hakan Mehmetçik

Degree Awarded and Date : Master - 2021

Keywords : Interregionalism, Transregionalism, EU, MERCOSUR

ABSTRACT

The difficulty of analyzing International relations stems from the fact that it contains processes that occur at a multi-layered level by different actors. Regionalization activities in the world system make it easier to analyze this complex order. Although there is no consensus on the concept of region, it generally refers to groups of countries located in the same geographical area. Regionalization, as a tendency to create a region, forms a sub-area of international relations by considering existing regions; It also contributes to the concept of regionalism, which examines how regions are formed. Regionalism is a concept that has no consensus on its meaning and content and has changed from the 1940s to the present. In this historical process, in parallel with the globalization of trade and investment flows since the 1990s, an increase in interregional relations has been observed. Accordingly, the theories of interregionalism/transnationalism have increasingly taken place in the literature after the 2000s. Within the theoretical framework of this thesis, interregionalism refers to the relationships between two official regional organizations, while transregionalism is used to analyze less formalized relationships as well as relationships involving non-state actors. Interregional relations are examined through the trade agreement signed in 2019 by two official organizations, the EU and MERCOSUR. The dynamics that pushed these two organizations to make this agreement are discussed within the framework of liberal theory. While the trade agreement signed by the EU with MERCOSUR, which set out by taking the EU as an example, but remained in the size of an intergovernmental consensus, is evaluated in the historical

process. Beside, the relations of the EU, which is a criterion in regional integration, with other regions are also included.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**

ABSTRACT ..... **III**

İÇİNDEKİLER ..... **V**

KISALTMALAR ..... **VII**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **X**

GİRİŞ **1**

Tezin Bölümleri 1

Birincil Kaynaklar 5

Yöntem 5

Literatür Özeti 7

1.TEORİK ARKA PLAN VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE **11**

1.1 Bölgeselcilik (Regionalism) 11

1.2 Bölgeselciliğin Tarihi 15

1.2.1 Erken Bölgeselcilik (Early Regionalism) *16*

1.2.2 Eski Bölgeselcilik (Old Regionalism) / Birinci Nesil Bölgeselcilik *16*

1.2.3 Yeni bölgeselcilik (New regionalism) /İkinci Nesil Bölgeselcilik *18*

1.2.4 Karşılaştırmalı Bölgeselcilik: *20*

1.3 Bölgeselcilik Teorileri 23

1.4 Bölgeler Arasicilik (Interregionalism) ve Bölgeler Ötesicilik (Transregionalism) Teorileri 27

1.5 Liberal Teoride Bölgesel Entegrasyon 37

2. BÖLGELER ARASI TİCARET ANTLAŞMALARI MOTİVASYONLARI **46**

3. AVRUPA BİRLİĞİ VE BÖLGELER ARASICILIK **50**

3.1 AB'nin Oluşumu ve Yapısı 50

3.2 AB ve Bölgeler Arasicilik/Ötesicilik 56

3.3 AB'nin Diğer Bölgeler ile ilişkileri *59*

3.3.1 AB-NAFTA/USMCA *59*

3.3.2 AB- ASEAN *62*
3.3.3 AB-Afrika, Karayipler ve Pasifik *64*
3.3.6 AB-Akdeniz Ortaklığı ve Batı Balkanlar *77*

4. GÜNEY ORTAK PAZARI (MERCOSUR) VE BÖLGELER ARASICILIK 83

4.1 MERCOSUR'UN OLUŞUMU VE YAPISI 84
4.2 MERCOSUR'UN LATİN AMERİKA'DAKİ DİĞER DEVLETLERLE İLİŞKİLERİ 90
4.3 MERCOSUR'UN LATİN AMERİKA'DAKİ DİĞER ÖRGÜTLER İLE İLİŞKİLERİ 93

5. AB-MERCOSUR İLİŞKİLERİ 96

5.1 AB- MERCOSUR İŞ BİRLİĞİ ÇERÇEVE ANLAŞMASI 100
5.2 1999 VE 2010 YILLARI ARASINDA AB-MERCOSUR İLİŞKİLERİ 103
5.3 2010-2019 YILLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER 105
5.4 2019 AB-MERCOSUR TİCARET ANLAŞMASI 108
5.4.1 Anlaşmanın İçeriği: *110*
5.4.2 Anlaşmanın MERCOSUR Perspektifi *121*
5.4.3 Anlaşmanın AB Ayağı *125*

SONUÇ 132

KAYNAKÇA 137

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği/European Union-EU

ACP: Afrika-Karayipler-Pasifik/ African, Caribbean and Pasific Group of States

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu/European Economic Community (EEC)

AKÇT: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu/European Coal and Steel Community (ECSC)

ALBA: Amerika Halkları için Bolivarcı İttifak/Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América/

AP: Avrupa Parlementosu/European Parliament

ASEAN: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği/Association of Southeast Asian Nations

ASEM: Asya-Avrupa Toplantısı/ Asia-Europe Meeting

AT: Avrupa Topluluğu/European Community-EC

BM: Birleşmiş Milletler/United Nations (UN)

BTA: Bölgesel Ticaret Anlaşmaları/Regional Trade Agreement-RTA

CAN: And Milletler Topluluğu/Comunidad Andina

CACM: Orta Amerika Ortak Pazarı/Central American Common Market

CAP: Ortak Tarım Politikası/Common Agricultural Policy

CARIFORUM: Karayipler Topluluğu

CELAC: Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu/ The Community of Latin American and Caribbean States

CET: Ortak Dış Gümrük Tarifesi/Common External Tariff

CETA: Kapsamlı Ekonomik ve Ticaret Anlaşması/Comprehensive Economic and Trade Agreement

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü/ World Trade Organisation-WTO

DYY: Doğrudan Yabancı Yatırım

EAC: Doğu Afrika Topluluğu/East African Community

EMIFCA: AB-MERCOSUR Bölgelerarası Çerçeve İş birliği Anlaşması/EU-MERCOSUR Interregional Framework for Cooperation Agreement

EPA: Ekonomik Ortaklık-Partnerlik Anlaşmaları/Economic Partnership Agreements

ESA: Doğu ve Güney Afrika/ Eastern and Southern Africa-ESA

FTAA: Serbest Ticaret Alanı Anlaşması/ Free Trade Area of the Americas

G20: 20 Grubu/ Group of 20

GATT: Gümrük Tarifesi ve Ticaret Genel Anlaşması/ General Agreement on Tariffs and Trade

GSP: Genelleştirilmiş Tercihler Planı/ Generalized System of Preferences

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla

KİK: Körfez Arap Ülkeleri İş birliği Konseyi

KİT: Kamu İktisadi Teşebbüsü

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

LAC: Latin Amerika ve Karayip Ülkeleri/ Latin America and the Caribbean

LAFTA: Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi/ Latin American Free Trade Association

LAIA/ALADI: Latin Amerika Entegrasyon Derneği/ Latin American Integration Association

MERCOSUR/MERCOSUL: Güney Amerika Ortak Pazarı/Mercado Común del Sur/Southern Common Market

MFN: En Çok Kayırılan Ülke/ Most Favoured Nation

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması/North American Free Trade Agreement

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü/ North Atlantic Treaty Organization

OAS: Amerikan Devletleri Örgütü/Organization of American State

OAU: Afrika Birliği Örgütü/Organization of African Unity

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü/ Organisation for Economic Co-operation

PTA: Tercihli Ticaret Anlaşması/Preferential Trade Agreement

SADC: Güney Afrika Kalkınma Topluluğu/Southern African Development Community

SPS: Bitki Sağlığı Önlemleri/Sanitary and Phytosanitary Measures

STA: Serbest Ticaret Anlaşması

STK: Sivil Toplum Örgütü

TTIP: Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı/Transatlantic Trade and Investment Partnership

Uİ: Uluslararası İlişkiler

UNASUR: Güney Amerika Ulusları Birliği/ Union of South American Nations

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bölgesel Ticaret Anlaşmaları (1948-2021) (WTO, 2021) 15
Şekil 2: : Eski, Yeni ve Karşılaştırmalı Bölgeselcilik (Söderbaum, 2016, s. 88-90)....23
Şekil 3: Bölgeler Arasıcılık/Ötesicilik Örnekleri (Ribeiro-Hoffmann, 2016, s. 1251).34
Şekil 4: AB Merkezli Bölgeler Arasıcılık/Ötesicilik (Ribeiro-Hoffmann, 2016, s. 1270-1271).....35
Şekil 5: Güney-Güney Bölgeler Arasıcılık/Ötesicilik (Ribeiro-Hoffmann, 2016, s. 1272-1273).....36
Şekil 6: AB'nin Yaptığı Ticaret Anlaşması Türleri (Comission, Negotiations and agreements, 2021) 59
Şekil 7: AB'nin Diğer Bölgelerle Yaptığı Anlaşmalar (Comission, FTA Negotiations, 2021) (Comission, Overview of Economic Partnership Agreements, 2021) (Comission, Countries and Regions, 2021).....83
Şekil 8: MERCOSUR Zaman Çizelgesi (MERCOSUR, 2021) 87
Şekil 9: MERCOSUR-AB Müzakerelerinin Zaman Çizelgesi (Ghiotto & Echaide, 2019, s. 10).....100
Şekil 10: AB'den MERCOSUR'a Sektörlere Göre Yapılan İthalat ve İhracat (Statista, 2021).....109
Şekil 11: AB ile MERCOSUR Arasındaki Ticaretin 2008'den 2018'e kadar Olan Toplam Değeri (Statista, 2021).....110
Şekil 12: Juncker Komisyonu Tarafından Yapılan Ticaret Anlaşmaları (Comission, 2021).....119
Şekil 13: 2008-2019 AB'den MERCOSUR'a İhracat ve İthalat Oranları (Statista, 2021).....126

GİRİŞ

Bu tezin temel sorunsalını "Bölgeler arası bir ticaret anlaşması nasıl yapılır?" sorusundan yola çıkılarak incelenen 2019 AB-MERCOSUR ticaret anlaşması oluşturmaktadır. Bunun da merkezinde bölgeselcilik kavramı ile bağlantılı olan bölgeler arası/ötesi ilişkiler bulunmaktadır. Bölgeler arasıcılık ve bölgeler ötesicilik bölgeselleşme literatürü açısından oldukça yeni kavramlardır ve 2000'lerden itibaren çalışılmaya başlanmıştır. Bu kavramların tanımları üzerine bir uzlaşı bulunmamaktadır. Hatta bu kavramların temelini oluşturan bölge kavramının tanımı üzerine de bir fikir birliği yoktur. Tanımlama problemi dışında bölgeler arası/ötesi ilişkilerin ne türden ilişkileri ifade ettiği konusunda da farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. İşte dünya literatüründe yeni olan bu alan ile ilgili Türkçe literatür içerisinde de çalışmalar azdır. Bu nedenle, bu tezin amacı AB-MERCOSUR ilişkileri üzerinden bu kavramları Türkçe literatüre kazandırmaktır. Dünya literatüründe AB-MERCOSUR ilişkileri analiz eden fazlaca eser bulunmaktadır. Ancak bu tez hem Türkçe literatüre iki resmi bölgesel örgüt arasındaki ilişkiden yola çıkarak, kavramları kazandırma hem de AB'nin yaptığı yeni nesil ticaret anlaşmalarından olan 2019'da MERCOSUR Ticaret Anlaşması kapsamında üzerinde çok çalışılmamış bir konuyu ele almayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda teorik perspektifte en çok atıf verilen yazarlara başvurulurken; AB-MERCOSUR ilişkilerinde 1995 ve 2019'da yapılan anlaşmalar birincil kaynakları oluşturur. İkincil kaynaklar olarak ise yine bu konuda çalışma yapan yazarların yayınlarına ve gazete haberlerine yer verilmiştir. Tezin teorik kısmında yöntem olarak, vaka analizi kapsamında nedensel süreç izleme ile uyum analizinin bir kombinasyonu kullanılırken; 2019 Ticaret anlaşmasına giden süreçte ise nedensel süreç izleme ile ortak varyasyon analizi beraber kullanılmıştır.

Tezin Bölümleri

Soğuk Savaş'ın bitmesi ile bölgesel entegrasyon sayılarında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu entegrasyonlar dünya politikasında giderek artan oranda devletten devlete ilişkilerin yanı sıra bölgeden bölgeye, bölgeden üçüncü ülkelere yönelik resmi ya da gayrı resmi ilişkileri de içeren bir yapıyı oluşturmuştur. Bölgesel entegrasyonun temeli olan bölge kavramı çeşitli açılardan tanımlanabilir. Bu tez bağlamında birinci kısımda yer verilen bölge, bölgeselcilik, bölgeselleşme kavramsal tartışması neticesinde tez içerisinde bölge kavramı ile makro bölgeler kastedilmektedir. Bölgeselleşme ile de bölgeselciliği artırma süreci kastedilmektedir. Bu bir bölge içerisindeki süreç olduğu kadar dünya çapındaki süreçleri de ifade etmektedir.

Bölgeselcilik terimi de iki veya daha fazla devletin hükümetlerinin ve halklarının, ortak işlevsel ve kurumsal düzenlemeler oluşturmak için gönüllü birlikler kurma ve kaynakları (maddi ve maddi olmayan) bir araya getirme eğilimini ifade eder. Ayrıca, bölgeselcilik belirli bir coğrafi bölgede farklı türdeki aktörlerin (devletler, bölgesel kurumlar, toplumsal örgütler ve diğer devlet dışı aktörler) belirli temel değerleri ve normları paylaştığı bir süreç olarak tanımlanabilir. Bölgelerin oluşumu, küresel ve ulusal düzey arasında gerçekleşir. Küreselleşme, genel olarak son 50 yıl içerisindeki ekonomik, politik, sosyal ve kültürel alanlardaki değişimi ifade eden bir kavramdır. Teknolojik gelişmeler bağlı olarak artan bilgi akışı ile ülkelerin sınırları daha geçirgen hale gelmiş ve böylece aralarındaki mal, hizmet ve iletişim artmıştır. (Guttal, 2007) Küreselleşme ve bölgeselleşme süreci, küresel yapısal değişim süreci içinde ifade edilmektedir ve aralarındaki karşılıklı bağımlılık veya diyalektik geniş ölçüde kabul görmektedir. 1990'lardan bu yana uluslararası ekonomi politikasında bölgeselciliğin teşviki için yapılan bölgesel içerikli tercihli ticaret anlaşmalarından (PTA, Preferential Trade Agreement) bölgeler arası ticaret anlaşmalarına geçilmiştir. Bu içinde yaşadığımız küreselleşme sürecinin en ayırt edici özelliklerindendir. Bu sürecin aktörleri konusunda ise klasik uluslararası iş birliği ve entegrasyon teorileri rasyonalisttir ve devlet merkezlidir. Devletler, bölgeselcilikte önemli roller oynamaya devam ettikleri için literatürdeki farklı tanımlamalara rağmen, bölgeselcilik devletler aracılığıyla oluşturulan, belirli bir kurumsallaşma düzeyine sahip bölgesel çaptaki iş birliklerini ifade eder. Yine bölgeselcilik, çoğu çalışmada, bölgesel ve bölgeler arası düzeylerde devletler arası kurum inşası olarak analiz edilmektedir. Buna göre resmi ve gayri resmi ağlarda çeşitli devlet, piyasa ve sivil toplum aktörlerini içeren ilişkiler ile ilgili çalışmalar daha azdır. Bu da özellikle gayrı resmi ilişkilerin saptanmasının zorluğundan kaynaklanmaktadır.

Bölgeselcilik ile bağlantılı olarak, 2019 Avrupa Birliği (AB) ile Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR) ticaret anlaşması analizinin teorik perspektifi bölgeselcilik ile arasında karşılıklı bir ilişki bulunan bölgeler arasıcılık/ötesicilik teorileridir. Resmi bölgesel örgütler arasındaki ilişkiler çoğunlukla resmi anlaşmalarla kurulur ve diyalog ile müzakere mekanizmalarını içerir. Ancak daha az resmi gruplar arasındaki ilişkiler bu tür düzenlemelere dayanmamaktadır. Bölgeler arasıcılığın en net örneği, bu tezde de kullanıldığı hali olan, saf bölgeler arasıcılık olarak, açık bir kurumsal çerçeve içinde iki bölge ve genellikle iki bölgesel hükümetler arası organizasyon arasında gelişen ilişkilere işaret eder. Bölgeler ötesicilik ise genellikle iki olmak üzere dünyanın herhangi bir bölgesinden bölgesel ve devlet aktörleri

arasındaki bir ilişkidir. Halihazırda oluşmuş olan bölgeler arası temel anlayıştan farkı, bölgeler ötesi forumlara üyeliğin daha geniş ve coğrafi olarak daha az kısıtlı olmasıdır. Bölgeler ötesi ilişkiler, temelde birbiriyle etkileşim halindeki iki geniş bölgeyle ilgilidir ya da ikiden fazla bölgeden üyelerin olması mümkündür. Bölgeler arası ve bölgeler ötesicilik arasındaki fark, bölgelerin resmiyet düzeyine atıfta bulunmaktadır. Bölgeler arasıcılık, kurucu antlaşmalarla kurulan ve kalıcı bir yeri olan iki resmi bölgesel örgüt arasındaki ilişkileri ifade ederken, bölgeler ötesicilik daha az resmileştirilmiş ilişkilerin yanı sıra devlet dışı aktörler de dahil olmak üzere bölgeler arasında de bir artık ilişki kategorisi olarak kullanılır. Bölgeler ötesicilik geleneksel devlet merkezciliğinin ötesine geçmek amacıyla, kurumsal üretimin veya sivil toplum kuruluşlarının ulus ötesi ağları dahil olmak üzere ulus ötesi ilişkilerini tanımlama da kullanılır. Bu açıdan bu tezin de konusunu oluşturan 2019 AB-MERCOSUR ticaret anlaşmasına giden süreçte ve mevcutta birçok sivil toplum kuruluşu etkilidir. Tezin bir diğer teorik perspektifi olan liberal teori, bölgesel bir ticaret anlaşmasının yapılmasında iki örgüt içerisindeki süreçleri incelemek için kullanılmıştır. Bölgeler arası veya diğer AB ticaret stratejileri, Avrupa'daki belirli çıkar gruplarının göreceli etkisiyle belirlenir. Bu, AB ticaret politikasının çeşitli toplumsal çıkarlar yani firmalar, endüstri dernekleri ve çevre gruplarının özel tercihlerini yansıtmaktadır. Bu gruplar belirli tercihlerinin geçerli olma olasılığını en üst düzeye çıkaran stratejiler kullanır; bu tür faaliyetler lobiciliktir. Çıkar grupları, Birliğin daha geniş ticaret politikası gündemini etkilemek için koalisyonlar oluşturmaya çalışmışlardır; özellikle ekonomik aktörlerin karşılıklı etkileşimi, ticaret politikasında serbestleşmeyi destekleyen sektörler ve faktörler ile ona karşı çıkanlar arasındaki bir çekişmeyi geniş ölçüde temsil eder. Ancak bunun MERCOSUR kısmında lobicilik faaliyetleri AB'ye göre daha kısıtlıdır. Tezde ele alınan ticaret anlaşması 20 yıl gibi uzun bir süre ardından yapılmış ve tarihsel süreç içerisinde birçok eleştiriye maruz kalmış ve hala da aynı gruplar tarafından onaylanmaması için çalışılmaktadır. Bütün bu çekişmelere rağmen bu anlaşmanın prensipte de olsa imzalanması tezin ikinci bölümünde ele alınan bölgesel ticaret anlaşması motivasyonları ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde ise AB ile bölgeler arasıcılık/ötesicilik teorileri ele alınmıştır. AB'nin oluşum ve yapısı bu tezin kapsamında kısaca verilmiş, MERCOSUR ile kurduğu ilişki öncesinde diğer bölgeler ile ilişkileri ve özellikle yaptığı ticaret anlaşması ele alınmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra AB'nin dünyanın diğer bölgeler ile kurduğu ilişkiler hızlıca

gelişmiştir. Bugün AB'nin hemen hemen her ülke ve dünyadaki çoğu bölgeyle ilişkisi bulunmaktadır. AB, uluslararası ilişkilerde, özellikle ticaret, kalkınma iş birliği, bölgesel entegrasyonun teşviki, demokrasi ve iyi yönetişim, insan hakları ve artan ölçüde güvenlik politikaları alanlarında önemli bir güç haline gelmiştir. Bölgesel entegrasyonu teşvik etmek ve geliştirmek, AB ile diğer bölgeler arasındaki ilişkilerin temel bir özelliğidir.

Tezin dördüncü bölümünde MERCOSUR ile bölgeler arasıcılık/ötesicilik teorilerine yer verilmiştir. Burada MERCOSUR'un oluşum ve yapısı AB'ye göre daha ayrıntılı verilmiştir. Çünkü Latin Amerika çok fazla bölgesel organizasyonun olduğu bir kıtadır. Bu açıdan MERCOSUR'un kuruluş sürecini anlamak, örgütün perspektifini analiz etmeye yardımcı olmaktadır. MERCOSUR, AB'yi model alarak kurulmuş, ancak AB kadar derinleşemediği için hükümetler arasıcılığa dayalı bir örgüt haline gelmiştir. AB'nin Latin Amerika'daki diğer örgütlere kıyasla en gelişmiş ilişkileri MERCOSUR ile olandır. 1995'te imzalanan AB-MERCOSUR Bölgelerarası Çerçeve İş birliği Anlaşması, güçlendirilmiş bölgeler arası ortaklığa doğru bir adım olarak görülmekteydi. Bu iki bölge arasındaki ilişkilerin gelişmesinde ABD'nin bölgedeki etkisini dengelemek, küresel düzeyde ulaşılmak istenilen amaçlar, uzun süredir var olan ekonomik ve kültürel ilişkilerdir. Ancak bu anlaşma sonrasında ilişkiler kopmamakla birlikte uzun süre boyunca kesintiye uğramıştır. İlişkilerde 1999'da başlayan kesinti, 2019'da prensipte uzlaşılan anlaşmanın imzalanması ile ilişkiyi başka bir boyuta taşımıştır.

Bu tezin konusunu ve son bölümünü oluşturan AB ve MERCOSUR ilişkileri de bu tarihsel çerçevede ele alınmaktadır. Bu çalışmanın merkezinde olan AB-MERCOSUR arasında 20 yıl aradan sonra 2019'da yapılan ticaret anlaşmasının analizi teorik olarak bölgeler arasıcılık/ötesicilik ve örgütlerin kendi içlerinde süreci analiz etme de liberal teoriye başvurularak yapılmıştır. Buna göre öncelikle bu tezin birincil kaynaklarından olan anlaşma metni incelenmiş, daha sonra bu anlaşmasının MERCOSUR ve AB perspektifleri değerlendirilmiştir. Bu noktada iki bölgesel örgüt arasındaki ayrımı, AB'nin hem kendi bölgesel organizasyonu, üye ülkeleri ve bu ülkelerde ya da AB genelinde etkili olan sendikalar, STK'lar ile ilgili daha çok veri olması, ancak MERCOSUR'un perspektifinin daha hükümetler politikası ve özellikle Brezilya-Arjantin ekseni ile ilgili veri olması oluşturmaktadır. Tez

içerisinde de Brezilya ve Arjantin hükümetlerinin izlediği politikalar öne çıkarılarak anlaşma analiz edilmiştir. Bu noktada diğer iki üye olan Uruguay ve Paraguay yaptığı etki kısıtlıdır.

Birincil Kaynaklar

Tezin analizi kapsamında; Öncelikle teorik kısımda en çok atıf yapılan yazarların kitapları ve makaleleri kullanılmıştır. Bölgeselcilik ile bölgeler arasıcılık/ötesicilik ile ilgili ağırlıklı olarak Acharya, 2012; Börzel, 2009, 2016, 2019; Hettne and Söderbaum, 2005; Hettne, 1999, 2013; Hanggi, 2000; Söderbaum, 2012,2015, 2016; Väyrynen, 2003; Rüland, 2014; Mansfield & Solingen, 2010; Aggarwal & Fogarty, 2004; Gardini & Malamud, 2017; Hardacre, 2008; Mittelman, 1999; Kacowicz, 1988; Telo, 2014 eserlerine yer verilmiştir. Liberal teori ile ilgili kısımda çoğunlukla Andrew Moravcik, (1993, 1994, 1997) yayınları ile Andrew W. Axline 1978; Arthur A. Stein 1982; Milgrom& Roberts 1987; Christian Downie 2017; Dani Rodrik, 2018 başvurulmuştur. Bölgesel ticaret anlaşmaları ile ilgili olarak ise Andreas Dür, 2015; Alfredo C. Robles, 2008; Giovanni Maggi, 2014; Joongi Kim, 2003; Freund&Ornelas, 2010; Stephen Woolcock, 2008 kaynaklarından faydalanılarak yazılmıştır. AB'nin diğer bölgelerle kurduğu ilişkilerde Avrupa Komisyonunun resmi sitesindeki bilgiler ağırlıklı olmak üzere, uluslararası anlaşmalar ve ilgili yayınlara yer verilmiştir. AB-MERCOSUR ilişkilerinde ise öncelikli olarak 1995 ve 2019'da yapılan ticaret anlaşmalarına, 2008 Lima Zirvesi sonrasındaki belgeye, 2010'daki Madrid Deklerasyonuna yer verilmiştir. Bu uluslararası antlaşmalar ve resmi belgeler tezin birincil kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu konu ile ilgili çalışan yazarlar içerisinden ise ağırlıklı olarak Arana 2017; Bajo, 1999; Carranza 2003, 2006; Duque D. R. 2020; Faust 2006; Meissner, 2016; Santander, 2005, 2010; Santos, 2015 çalışmalarına yer verilmiştir. İkincil olarak, özellikle 2019'da yapılan anlaşma ile ilgili yapılan açıklamalar için gazete haberlerine yer verilmiştir.

Yöntem

Bu tezin araştırma metodu belirli bir konu veya kavram hakkında daha derin bağlama bağlı bilgi üretmenin bir yolu olan vaka çalışmasıdır (case study). Vaka çalışması, tipik olarak sosyal ve doğa bilimlerinde görülen bir araştırma metodolojisidir. Bunun yanında belki de Uluslararası İlişkiler de en yaygın kullanılan araştırma tasarımıdır. Güvenlik çalışmaları, uluslararası politik ekonomi, dış politika analizi ve uluslararası politik teori alt alanlarında, vaka çalışmaları

sıklıkla kullanılır. Uluslararası İlişkiler alanında metodolojik çoğunluk nedeniyle vaka çalışmasını neyin oluşturduğu, nasıl yürütüleceği veya tasarlanacağı, vaka çalışmalarının bilim alanındaki genel veya vakaya özel bilgilere potansiyel katkısı gibi konularda fikir birliği bulunmamaktadır. En genel olarak, vaka çalışması, bir kişi, bir grup insan veya bir birimin, birkaç birime genellenmesi amaçlanan bir çalışma metodudur. Vaka çalışması aynı zamanda, araştırmacının çeşitli değişkenlerle ilgili derinlemesine verileri incelediği tek bir birey, grup, topluluk veya başka bir birimin sistematik bir araştırması olarak tanımlanmıştır. Bir vaka çalışması yaklaşımı kullanılırken araştırmacının karmaşık ve geniş bir konuyu veya olguyu ele almasına ve onu yönetilebilir bir araştırma sorusuna/sorularına daraltmasına olanak tanır. Bu tezin araştırma sorusu yukarıda belirtildiği üzere bölgeler arası bir ticaret anlaşması nasıl yapılır sorusundan yola çıkılarak 2019 AB-MERCOSUR Ticaret Anlaşması üzerinden daraltılarak oluşturulmuştur. Aynı zamanda bir vaka çalışmasında, davranış kalıplarını ve nedenlerini aramak için çalışmanın özneleri tarihsel süreçleri ile analiz edilir. Çoğu çalışmada, nedensel süreçlerin izlenmesi önemli bir rol oynar. Süreç izleme, nitel analizin temel bir aracıdır ve bu yöntem genellikle nitel verilere dayalı vaka analizi yapanlar tarafından kullanılır. Süreç izleme, verilerden tanımlayıcı ve nedensel çıkarımlar yapmak için analitik bir araçtır. Bir nedensel çıkarım aracı olarak süreç izleme, olayların veya durumların zaman içinde ortaya çıkmasına odaklanır. Yine de zamanın bir noktasında bir olay veya durum yeterince tanımlanamayabilir. Bu nedenle, süreç izlemeyi tamamlayıcı yaklaşımlar da bulunur. Ortak varyasyon analizi (Co-Variational Analysis) ve nedensel süreç takibi kombinasyonu, vaka çalışması araştırmalarında muhtemelen en çok uygulanan kombinasyondur. Buna göre bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkide; bağımlı değişkeni etkileyen her bir bağımsız değişken nedensel süreç takibi ile açıklanır. Bu tez kapsamında bağımlı değişken 2019 AB-MERCOSUR ticaret anlaşmasını etkileyen süreç ve iki bölgesel örgüt arasındaki ilişki tarihsel süreci ile ele alınmıştır. Bu anlaşmaya gelen süreç 1995 AB-MERCOSUR Çerçeve Anlaşmasına kadar götürülmektedir. Anlaşma imzalanmasına rağmen AB içerisinden çok fazla olumsuz tepkiyle karşılaşılmıştır. MERCOSUR açısından ise bu anlaşmanın imzalanmasında Brezilya ve Arjantin'deki hükümetlerin değişmesi etkili olmuştur. Yine bu iki ülkedeki olası hükümet değişiklikleri anlaşmanın geleceğinde etkilidir. Örneğin, bu anlaşmanın imzalanmasında etkili olan, ancak 2022 başkanlık seçimleri için desteğini gittikçe kaybeden Brezilya'nın popülist başkanı Jair Bolsonaro'nun durumu anlaşma için de etkili olacaktır. Anlaşma onaylanmaz ve süreç yeniden kesintiye uğrarsa bile bu tez çerçevesinde ele alınan temel şey, uzun bir aradan sonra bu sürece

yol açan dinamikleri farklı taraflardan incelemektir. Bu açıdan tarihsel perspektifine yer verilen bu anlaşmayı teorik perspektifte bölgeler arası ilişkileri bağlamında açıklamak için bölgeler arasıcılık ve bölgeler ötesicilik teorilerine yer verilirken; ele alınan bölgesel örgütleri oluşturan üye devletlerin iç dinamikleri açıklamak için liberal teori kullanılmıştır. Bu açıdan nedensel süreç izleme yaklaşımı ile uyum analizinin (congruence analysis) bir kombinasyonu kullanılmıştır. Diğer bir değişle, teorik beklentiler ve ampirik gerçeklik arasındaki uyumu belirlemek için nedensel süreçlere yer verilmiştir

Literatür Özeti

Bölge ile tartışmalarda; Edward D. Mansfield ve E. Solingen "Regionalism" (2010) dergi bölümünde bölgeler genellikle aynı coğrafi alanda bulunan ülke grupları olarak tanımlar. Ancak bir bölgenin bittiği ve bir sonraki bölgenin başladığı yer bazen belirsizdir. Bunun yanında bölgeler, diğer bölgelerle ilişkiler veya stratejiler için yapılan koalisyonlar ile sürekli yeniden tanımlanmaktadırlar. R. Väyrynen "Regionalism: Old and New" (2003) çalışmasında bölgelerin hem kendileri hem de işlevleri büyük bir dönüşüm geçirerek çeşitli analiz düzeyleri (küresel, bölgesel, ulusal) ortaya çıkardıklarını söyler. Aynı zamanda fiziksel (coğrafi ve stratejik) bölgeler ile işlevsel (ekonomik, çevresel ve kültürel) bölgeler farklıdır. P. De Lombaerde; F. Söderbaum; Luk Van Langenhove; F. Baert "The problem of comparison in comparative regionalism" (2010) yayınında bölgelerin makro ve mikro düzeyinden bahsetmektedir.

Bölgeselleşme ve Bölgeselcilik için ise: Arie M. Kacowicz "Regionalisation, Globalization and Nationalism: Convergent, Divergent, or Overlapping?" (1998) adlı çalışmasında için bölgeselcilik terimi, iki veya daha fazla devletin hükümetlerinin ve halklarının, kurumsal düzenlemeler oluşturmak için gönüllü birlikler kurma ve kaynaklarını bir araya getirme eğilimini ifade eder. K. Lambrechts; C. Alden (2005) "Regionalism and Regionalisation" makalesinde için bölgeselcilik, bir devletler topluluğu inşa etme siyasi projesini, bölgeselleşme ise belirli bir coğrafi alanda küresel entegrasyon süreçlerinin ve değişen üretim ile güç yapılarının bölgesel ifadesini tanımlamak için kullanılan terimlerdir. B. Hettne "Globalization and the New Regionalism: The Second Great Transformation" (1999) çalışmasında bölgeselleşme, bölgeselliği artırma sürecidir ve bu kavram ile dünya sisteminin yanı sıra tek bir bölgeyi de ifade edebilir şeklinde tanımlamıştır. 1950'lerle birlikte Bölgeselcilik literatüründe eski-yeni-karşılaştımalı (old-new-comparative) bölgeselcilik adıyla anılan farklı dalgalara

rastlanılmaktadır. Ancak F. Söderbaum "Early, Old, New and Comparative Regionalism" (2016) çalışmasında buna erken bölgeselciliği de eklemektedir. Bölgeselcilik ile ilgili A. Acharya "Comparative Regionalism" (2012), J. H. Mittelman "Rethinking the 'New Regionalism' in the Context of Globalization" (1999) kavramsal çerçevede literatüre önemli katkıda bulunmuşlardır. Bu yazarlar kavramsal çerçevenin ötesinde bu kavramları diğer bölgeler üzerinden de incelemişlerdir.

Bölgesel Entegrasyon ile ilgili olarak; Thomas Risse "The Diffusion of Regionalism, Regional Institutions, Regional Governance" (2016) çalışmasında tüm dünyada bölgesel kurumların ortaya çıkışını nasıl açıklayabileceğimizi sormaktadır. Tanja A. Börzel "Theorizing Regionalism: Cooperation, Integration, and Governance "(2016) çalışmasında ise bölgesel iş birliği ve bütünleşmeye dair çok sayıda ana akım teorileri içerdiğini belirtmiştir. Bunları organize etmenin ve sınıflandırmanın ilk yolu, onların analiz seviyesi ve eylem mantığı olduğunu belirtmektedir. Analiz düzeyi yanında tıpkı bölgeselciliğin tarihinde gibi bölgeselcilik teorileri içerisinde de belirli dönemler (eski-yeni-karşılaştırmalı) bulunmaktadır. Mario Telò "Introduction: Globalization, New Regionalism and the Role of the European Union" (2014) kitabının giriş bölümünde, bölgeselciliğin yeniden canlandığı 20. yüzyılda bunun arkasındaki nedenleri daha geniş bir tarihsel perspektife yerleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bölgeler Arasıcılık ve Bölgeler Ötesicilik ile ilgili literatürde ise yazarlar farklı iş birlikleri yöntemlerini tanımlayarak buna göre bölgeler arası ya da ötesi ilişkileri ele alırlar. A. Ribeiro-Hoffmann "Inter- and Transregionalism" (2016) adlı kitap bölümünde; intra-bölgeselcilik, bölgeler arasıcılık, bölgeler ötesicilik, hibrit ya da çapraz bölgeselcilikten bahseder. Aynı zamanda Bölgeler arasıcılığı, kurucu antlaşmalarla kurulan ve kalıcı bir yeri olan (bazen literatürde "saf bölgeler arasıcılık" olarak anılan) iki resmi bölgesel örgüt arasındaki ilişkileri ifade ederken, bölgeler ötesicilik daha az resmileştirilmiş ilişkilerin yanı sıra devlet dışı aktörler de dahil olduğu ilişki olarak ele alır. S. Hamanaka'ya "Inter-regionalism in the developing world : comparison with extra-, cross-, trans-, and pan regionalism" (2014) tarihli çalışmasında göre ise en az beş iş birliği modeli vardır. Bunlar, bölgeler arası, bölgeler ötesi, ekstra, çapraz ve pan bölgeselcilik. F. Söderbaum "Interregionalism" (2012) ve H. Hänggi "Interregionalism: empirical and theoretical perspectives. "Dollars, Democracy and Trade: External Influence on

Economic Integration in the Americas" (2000) çalışmalarında ise saf bölgeler arasıcılık ve hibrit bölgeler arasıcılığa ağırlık verirler. Jürgen Rüland "Interregionalism and International Relations: Reanimating an Obsolescent Research Agenda?" (2014) eserinde ise bölgeler arasıcılıkla ilgili yedi noktayı mevcut literatürü tarayarak özetlemektedir.

Liberal teori içerisinde ve bu tezin kapsamında tercihlerin nasıl belirlendiği ile ilgili olarak literatürde A.Moravcik'in eserleri doğrudan cevap oluşturmaktadır. Özellikle 1997 Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics adlı makalesi ele alınan bölümün temelini oluşturmaktadır.

Bölgesel ticaret anlaşmalarının hangi motivasyonlar ile yapıldığı kısımda ise Alfredo C. Nobles "EU FTA Negotiations with SADC and Mercosur: Integration into the World Economy" çalışmasına göre gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında serbest ticaret anlaşmalarının imzalanması, 1990'larda ortaya çıkan yeni bölgeselciliğin önemli bir özelliği olarak tanımlanmıştır. J. Kim "Sub-regionalism, regionalism,trans-regionalism" (2003) adlı dergi makalesinde bunu DTÖ çerçevesinde değerlendirmektedir. C. Freund; E. Ornelas "Regional Trade Agreements" (2008) dergi makalesinde bölgeselciliğin yayılmasının çok taraflı ticaret sistemine yardım edip etmeyeceğini sorar. S. Woolcock "The role of regional agreements in trade and investment regimes" (2008) çalışmasında ise Bölgesel ticaret antlaşmaları ile koyulan ortak bölgesel kurallar farklı ulusal kuralların yerini aldığında ticareti ve yatırımı kolaylaştırdığı ve maliyetlerini azalttığı düşünüldüğünü belirtir.

AB'nin diğer bölgelerle kurduğu ilişkiler ile ilgili olarak literatürde fazlaca çalışma bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalar genellikle karşılaştırmalı bölgeselcilik çerçevesinde, AB merkezli olarak ele alınmaktadır. Hettne ve Söderbaum'a "Civilian power or soft imperialism? EU as a global actor and the role of inter-regionalism" (2005) göre AB'nin dış politika ilişkileri dört ana biçim almaktadır: genişleme (Avrupa'nın ana bölgesinde), istikrar (komşulukta), iki taraflılık (büyük ve güçlü güçlere doğru/ en güçlüsü ABD'dir) ve bölgeler arasıcılık (bölgelere ve bölgesel kuruluşlar ile ilişkiler). Bölgeler arası ilişkilere odaklanma, dış ilişkilerin en tipik Avrupa biçimi olarak kabul edilir. Burada "sivil güç" ile gerçekçi "yumuşak emperyalizm" arasında bir ayrım yapılır ve bu iki model AB'nin ana dış politika ilişkilerinde analiz edilir. T. Börzel "Diffusing (Inter-) Regionalism The EU as a Model of Regional Integration" (2009)" için AB ve üye devletleri, üçüncü ülkelerle ve diğer bölgelerle dış ilişkilerinde AB'nin sınırları

ve ötesinde (bölgesel) güvenliği, istikrarı ve refahı sağlamanın en iyi yolu olarak gördüklerinden, buna yönelik bir dış politika kimliği oluşturmuşlardır. F. Söderbaum ve Luk Van Langenhove "The EU as a Global Actor and the Role of Interregionalism" çalışmasına göre AB bölgesel ideolojisini güçlendiren çok sayıda bölgeler arası düzenlemeler gerçekleştiren bir aktördür. Bölgeler arası ilişkilerin teşvik edilmesi, yalnızca AB'nin bir aktör olarak kendi varlığını ve etkinliğini haklı çıkarır ve güçlendirmez; aynı zamanda diğer bölgelerin meşruiyetini ve statüsünü de teşvik eder. MERCOSUR ile ilgili literatürde ise 1980'lerde Brezilya ve Arjantin'deki gelişmeler sonucunda başlatılan kurulum sürecinin MERCOSUR'un bakış açısını anlamada önemli olduğu belirtilip, bugün hala bu devletlerin politikalarının baskın olduğu gözlemlenmektedir. AB-MERCOSUR ilişkileri ile ilgili ağırlıklı olarak, çalışan yazarlar A. Arana 2017 "Analytical framework: relations between the European Union and The European Union's Policy Towards Mercosur" ve "Non-institutionalized relations between the EU and Mercosur", M. E. Carranza "Can Mercosur Survive? Domestic and International Constraints on Mercosur" (2003), D. R. Duque "A Compromise Towards Inter-Regionalism: The Case of the EU MERCOSUR Agreement" (2020), J. Faust "The Europian Union Relationship with Mercosur: The Issue of interregional trade liberalization" (2006), S. Santander "The European Partnership with Mercosur: a Relationship Based on Strategic and Neo–liberal Principles" (2005) ve "EU-LA relations: from interregionalism to bilateralism?" (2010). Bu konuyla ilgili çalışan yazarlar, genelde iki bölgesel örgüt ile ilgili olarak farklı bölgeselleşme süreçlerini vurgulamışlardır. Bu tez kapsamında hem bu yazarlara hem de 1995 ve 2019'da yapılan anlaşmalara da yer verilmiştir. Özellikle 2019'da yapılan ticaret anlaşması ile ilgili olarak literatürde boşluk olması nedeniyle, bu tez çerçevesinde iki bölgesel örgütün perspektifine yer verilip, katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

1.TEORİK ARKA PLAN VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Bölgeselcilik (Regionalism)

Bölgeselcilik, hem dünyadaki bölgeleri inceleyen Uluslararası İlişkilerin bir alt alanını hem de bölgelerin oluşum sürecini temsil eden bir terimdir. Anlamı ve içeriği, 1940'lardaki başlangıcından 21. yüzyıla kadar önemli ölçüde gelişmiştir. Başlangıçta daha Avrupa merkezli olan bölgeselcilik zamanla Batı dışı ve sömürge sonrası alanları incelemek için Uİ alanında Avrupa merkezli teorik ve epistemolojik varsayımlardan giderek uzaklaşmıştır (Buranelli & Tskhay, 2019). Bölgeselciliğin tanımı konusunda fikir birliği yoktur. Bunun nedeni kısmen, bir bölgeyi neyin oluşturduğu konusunda hemfikir olunmamasıdır. Bölgeler genellikle aynı coğrafi alanda bulunan ülke grupları olarak tanımlanır; ancak bir bölgenin bittiği ve bir sonraki bölgenin başladığı yer bazen belirsizdir. Çoğu akademisyen, bir bölgenin sadece fiziksel yakınlıktan daha fazlasını ifade ettiği konusunda hemfikirdir. Bir bölgenin kapsamı, üyelerinin onu nasıl gördüğü ile ilgilidir. Bunun yanında bölgeler, diğer bölgelerle ilişkiler veya stratejiler için yapılan koalisyonlar ile sürekli yeniden tanımlanmaktadırlar (Mansfield & Solingen, 2010).

Tarihsel olarak, bölge kavramı öncelikle belirli bir devlet içinde ulusal ve yerel arasında bir boşluk olarak gelişmiştir. Bu tür bölgelere alt-ulusal bölgeler veya mikro bölgeler denir. Aynı zamanda bölge kavramı, devlet düzeyi ile küresel sistem düzeyi arasında makro bölgeleri de ifade etmektedir. Makro bölge, dünya siyasetinde en yaygın analiz nesnesi olurken, mikro bölgeler daha çok iç politika ve ekonomi çalışmaları alanında ele alınmıştır. Yerel ve uluslararası alan arasındaki ayrımın bulanık olmasının yanı sıra küreselleşme süreci de makro-bölgecilik ve mikro-bölgecilik ilişkisi üzerindeki tartışmayı hızlandırmıştır. Bu da bölgelerin doğal bir tür olmadığını gösterir. Çünkü bölge kavramı AB, Kuzey Ren-Vestfalya veya Euregion[1] gibi farklı fenomenlere atıfta bulunarak kullanılır. Ancak ortak bir noktanın olduğunu vurguladığı için genel olarak hepsi için bölge terimini kullanılmaktadır (De Lombaerde, Söderbaum, Langenhove, & Baert, 2010, s. 736).

Bölgelerin hem kendileri hem de işlevleri büyük bir dönüşüm geçirerek çeşitli analiz düzeyleri (küresel, bölgesel, ulusal) ortaya çıkarmışlardır. Soğuk Savaş sırasında çoğu bölge,

[1] Avrupa siyasetinde, Euroregion terimi genellikle farklı Avrupa ülkelerinde bulunan iki (veya daha fazla) bitişik bölge arasındaki ulus ötesi bir iş birliği yapısını ifade eder.

ülkelerin komşularıyla oluşturduğu ya siyasi ya da ticari kümeleriydi. Siyasi ve askeri nedenler Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Afrika Birliği Örgütü (OAU) gibi üst bölgesel organizasyonları oluşturmuştur. Bununla birlikte, 1980'lerin sonlarından bu yana, alt-bölgesel ve mikro-bölgesel organizasyonlar, örneğin Baltık Bakanlar Konseyi, Şangay Grubu gibi daha yaygın hale geldi. Bu durum kısmen Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki büyük güç bloklarının parçalanması ile oluşmuştur. Ancak aynı zamanda ekonomik küreselleşmenin yarattığı baskılara yerel araçlarla tepki verme ihtiyacını da yansıtır. Fiziksel bölgeler, devletler tarafından kontrol edilen askeri ve ekonomik alanlara atıfta bulunurken; işlevsel bölgeler, genellikle devlet dışı aktörlerin alanı olan kültür gibi sınır ötesi faktörlerle de tanımlanır. Örneğin, bir etnik grup, kültürel bir bölge yaratmak ve onu bağımsız bir siyasi topluluğu desteklemek için aracı olarak kullanmak isteyebilir. Fiziksel (coğrafi ve stratejik) bölgeler ile işlevsel (ekonomik, çevresel ve kültürel) bölgeler arasındaki artan farklılaşmada ulus-bölge bağlantısı hala ağırlıklı olarak fiziksel ve devlet merkezli terimlerle ele alınsa da işlevsel ve alt bölgesel ilişkilerde oldukça dikkat çekicidir (Väyrynen, 2003, s. 26,27).

Diğer bir husus bölgeselleşme (regionalisation) ile bölgeselcilik kavramlarının yarattığı karmaşadır. Literatürde bölgeselleşme ekonomik veya sosyal güçler tarafından yönlendirilen bir süreç iken; bölgeselcilik politik bir süreçtir (Mansfield & Solingen, 2010). Bölgeselcilik terimi, iki veya daha fazla devletin hükümetlerinin ve halklarının, kurumsal düzenlemeler oluşturmak için gönüllü birlikler kurma ve kaynaklarını bir araya getirme eğilimini ifade eder. Ayrıca, bölgeselcilik belirli bir coğrafi bölgede farklı türdeki aktörlerin (devletler, bölgesel kurumlar, toplumsal örgütler ve diğer devlet dışı aktörler) belirli temel değerleri ve normları paylaştığı bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu aktörler, ekonomik, kültürel, bilimsel, diplomatik, politik ve askeri etkileşimler ağına katılırlar. Bölgeselleşme, bölge oluşturma eğilimi veya süreci iken; bölgeselcilik bölgesel kurumlar ve düzenlemeler yaratma amaçlı eğilimdir (Kacowicz, 1988). Bölgeselcilik, bir devletler topluluğu inşa etme siyasi projesini, bölgeselleşme ise belirli bir coğrafi alanda küresel entegrasyon süreçlerinin ve değişen üretim ile güç yapılarının bölgesel ifadesini tanımlamak için kullanılan terimlerdir. Bu kavramlar, gelişmekte olan ülkelerin kendilerini uluslararası ticaret ve siyasetteki göreli zayıflıklarından ve sömürge sonrası yoksulluk döngüsünden kurtarmak için benimsedikleri stratejiler üzerinde önemli bir etki yapmıştır (Lambrechts & Alden, 2005, s. 288). Bölgeselleşme, bölgeselliği artırma sürecidir ve bu kavram ile dünya sisteminin yanı sıra tek bir bölgeyi de ifade edebilir.

İçeriden bölgeselleşme süreci, bir zorlayıcı merkezin veya açık güç kullanımının olmadığı üyelerin ortaklaşması ile zorlayıcı olmayan bir projeyi varsaymaktadır. Bölgeselcilik ile ekonomik entegrasyon süreci arasındaki fark ise sürecin politik olarak tanımlanmış bir sınırının olmasıdır. Bu, belirli ortak değerleri güçlendiren ve belirli paylaşılan tehlike algılarını aza indiren bir yönetişim düzeyi bulma girişimlerinin tarihsel bir sonucudur. Çağdaş bölgeselleşme süreçleri tek bir yön ile ele alınamaz. Kültürel kimlik, ekonomik derece ve siyasi homojenlik ve güvenlik düzeni, özellikle çatışma çözmenin kapasitesi gibi birçok boyut bulunmaktadır. Etnik ve ulusal kimliklerin oluşumu gibi, bölgesel kimlik de tarihsel bağlama bağlıdır ve çoğu zaman çatışmalarla şekillenir. Uluslar gibi burada tanımlandığı şekliyle bölgesel oluşumlar da öznel bir niteliğe sahiptir ve dolayısıyla hayali topluluklar olarak görülebilir (Hettne, 1999, s. 9,10).

1990'ların başından bu yana, ticaret ve yatırım akışlarının küreselleşmesine paralel olarak, yeni bölgesel örgütler kurulmuş veya var olanlar yeni bir ivme kazanmıştır. Günümüzde yüzlerce bölgesel entegrasyon ve iş birliği, ticaretten çevre sorunlarına kadar oldukça fazla sayıda alanda fonksiyon üstlenmektedir. Ekonomik entegrasyonun hızı, bölgesel temelli hareketleri artırarak Uİ'nin önemli bir konusu yapmıştır. Bölgeselcilik aynı zamanda ortaya çıkan uluslararası ticaret rejiminin şekillenmesinde de kritik bir rol oynamaktadır. Ülkelerin çoğu ister bir gümrük birliği ister serbest ticaret bölgesi veya başka bir tür tercihli düzenleme olsun, en az bir tür bölgesel ticaret anlaşmasının üyesidir. Bununla birlikte bölgesel grupların büyümesinin, çok taraflı ticaret sistemini nasıl etkilediği sorgulanmaktadır (Kim, 2003).

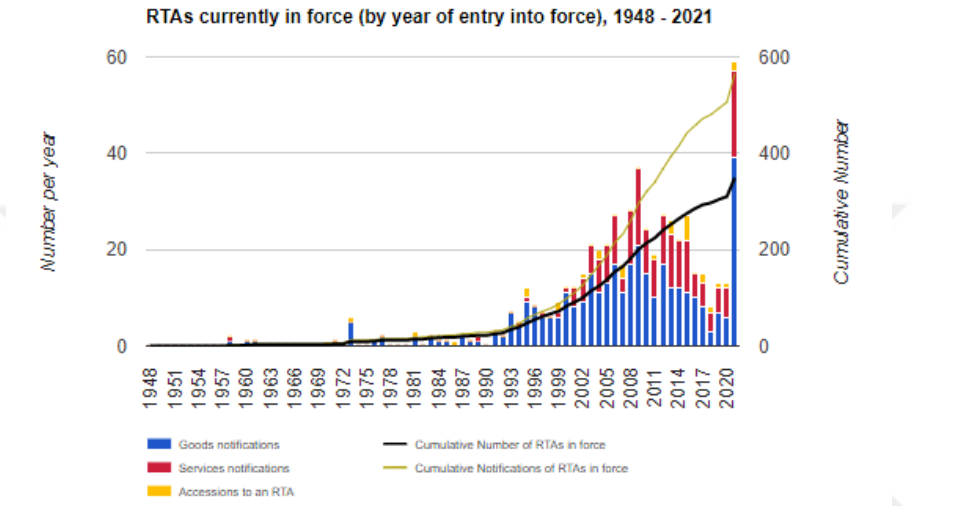
Bu sorunun cevabı bölgeselcilik ve küreselcilik, kavramları ile ilgilidir. Bölgeselcilik, dünya çapında olmasa da devletlerin daha büyük jeopolitik alanlarda birleşmesini amaçlamaktadır. Bölgeselleşme de bu temel amacı destekleyen bir eğilimdir. Küreselcilik ise dünya çapında insanları birleştirme olarak da ifade edilmektedir. Küreselleşme de bu temel amaca hizmet eden bir eğilimdir. Ancak bölgeselcilik ve küreselleşme kavramlarının kapsamı hiçbir zaman tam olarak açık değildir (Pettman, 1999, s. 181,182). Ancak küreselleşmenin, yalnızcılığı (isolationism) benimseyen kalkınma stratejilerini dışladığı ve neo-liberal ekonomik politikaların bir araya gelmesi ile oluşan bir süreçler dizisi ve bir ekonomik yönetim ideolojisi olduğu için bölgeselciliğin de küreselleşmenin bir yansıması olması durumunda iki gelişmenin birbirini güçlendirdiği ifade edilmektedir (Santander, 2005, s. 290). Samir Amin Kutuplaşan

Küreselleşmeye Tepki Olarak Bölgeselleşme (Regionalization in Response to Polarizing Globalization) adlı kitap bölümünde, bölgeselleşmeyi, küreselleşme içerisinde bir alt sistem veya onun yerine geçecek şekilde veya farklı bir küresel sistemin yeniden inşası olabilecek belirsiz bir kavram olduğunu belirtir. Özellikle Üçüncü Dünya'da bölgelerin inşasının, kapitalist küreselleşme süreçleri tarafından üretilen kutuplaşmaya meydan okuma olarak ele alır. Bu geniş bölgeler çerçevesinde ele alınacak doğru ekonomik stratejiler, siyasi-güvenlik sorunlar ile etnik ve kültürel farklılıklarla ilişkili zorluklara da çözüm getirecek yanıtlar oluşturur (Amin, 1999).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile küresel olarak bölgesel iş birliğinin ön koşulları çarpıcı biçimde değişmiştir. Bu nedenle bölgeselleşmenin dinamikleri küreselleşme bağlamında anlaşılmalıdır. Uluslararası politik ekonomi teorisinde, dünya düzeni genellikle dünya ekonomisinde sürdürülebilir işlemler için gerekli çerçeveyi sağlayan bir düzenleme olarak adlandırılır. Bölgeselleştirilmiş bir dünya düzeninde piyasa genişlemesi, siyasi kontrol ihtiyacına bağlıdır. Ancak biri diğerine tepki de oluşturabilir. Küreselleşme süreçlerinden kaynaklanan küresel farkındalık, küreselleşme sürecini durdurma veya tersine çevirme arzusunu da içerebilir. Küresel çıkarlar evrensel olarak paylaşılan kaygıları ifade etmezler, aslında dünyanın tamamına veya çoğuna nüfuz edecek kadar güçlü olan çıkarları ifade eder. Bu, nihayetinde, karşı hareketlere yol açabilir. Bölgeselleşme burada devreye girerek küreselleşme sürecinin bölgesel çapta kontrol edilmesini sağlayabilir. Bölgeler arası ilişkiler düzeyinde de bir bölgenin davranışının diğerlerinin davranışları üzerinde bir etkisi vardır. Avrupa bölgeciliği, en azından iki farklı şekilde küresel bölgeselleşmenin tetikleyicisidir: biri olumlu (bir model sağlayarak bölgeciliği teşvik etmede), diğeri olumsuz (korumacı bir tehdit oluşturarak bölgeciliği kışkırtmada). NAFTA kısmen Avrupa entegrasyonuna bir yanıt iken; Doğu Asya bölgeciliği fikri, dünya ekonomisinin daha fazla parçalanmasına karşı bir savunma olarak ortaya çıkmış ancak daha fazla parçalanmasına da katkıda bulunmuştur. Tipik olarak, küreselleşme neo-liberal doktrin ile örtüşür ve genellikle güçlü ekonomik aktörlerin, küresel pazardaki büyük aktörlerin çıkarlarını ifade eder, ancak evrensel olarak verimlilik ve rekabet edebilirlik değerlerini ileri sürer. Küreselleşmenin birçok kullanımı bulunmaktadır. Örneğin, küreselleşme çevreciler için gezegen boyutunda taşıdıkları kaygılar ile farklı bir boyut kazanır. Bu farklı ifadeler en nihayetinde küresel teriminde birleşir (Hettne, 1999). Bu küreselleşme sürecinin de en ayırt edici özelliği, 1990'lardan bu yana uluslararası ekonomi politikasında

bölgeselciliğin teşviki için yapılan bölgesel içerikli PTA'lardan[2] bölgeler arası ticaret anlaşmalarına geçilmiş olmasıdır (Schneider, 2017, s. 231). 1995 yılında, AB-MERCOSUR Bölgelerarası İş birliği Anlaşması da bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Şekil 1: Bölgesel Ticaret Anlaşmaları (1948-2021)

Şekil 1: (WTO, 2021)

1.2 Bölgeselciliğin Tarihi

1950'lerle birlikte Bölgeselcilik literatüründe eski-yeni-karşılaştımalı (old-new-comparative) bölgeselcilik adıyla anılan farklı dalgalara rastlanılmaktadır. Bu teorik tartışmaların bir sınıflandırılması gibi görünse de dünya politikasında yaşanan dönüşümleri de ifade eder. 1960'larda devletlerarası ilişkiler bağlamında ele alınan bölgeselcilik, yeni bölgeselcilik ile devlet ve devlet dışı aktörlerin ilişkilerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu da bölgelerin kendi içi ilişkilerinden ziyade bölgeden bölgeye ve bölgeden üçüncü ülkelerle olan ilişkileri kasteder. Aynı zamanda bölgeselcilik İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan eski bölgeselcilikten daha öteye de götürülebilir. Fredrik Söderbaum 2016 "Erken, Eski, Yeni ve Karşılaştırmalı" (Early, Old, New and Comparative Regionalism) adlı kitap bölümünde süreci erken bölgeselcilik ile başlatmıştır.

[2] Tercihli ticaret anlaşmaları (PTA) bir üyenin bir ticaret ortağına tek taraflı olarak sunabileceği daha düşük veya sıfır tarifeler gibi ticaret tercihleri için kullanılır. Bir serbest ticaret anlaşması, ülkeler/eyaletler arasında serbest ticareti şart koşar. Buna karşılık, bir tercihli ticaret anlaşması, bir dizi ürün veya hizmet için tercihli tarifeleri kapsayarak daha az kapsamlıdır.

1.2.1 Erken Bölgeselcilik (Early Regionalism)

Modernite öncesinde akrabalığa dayalı izole toplulukların kurduğu ilişkiler gözlemlenmektedir. Dış ilişkiler de ticaret ve göç üzerinden şekillenmiştir. Avrupa'da, Vestfalya[3] öncesi feodalizm döneminde, ademi merkeziyetçi bir siyasi düzensizlik hakimdi. Bu düzeni; Papa tarafından temsil edilen Hristiyan Kilisesi, Avrupa'yı tek bir imparator altında birleştirme amacıyla bir imparatorluk projesi, merkezde feodal beyler ile büyük feodal beylerden ortaya çıkan krallar ve sonrasında dış dünya ile ticaret ağlarını kontrol ederek yarı bağımsız şehirlerde yükselen burjuvazi oluşturmaktaydı. Bu dönemde topluluklar arası resmi etkileşimler, paktlar ve sözleşmeler ile gerçekleşmiştir Ulus-devletlerin kurulmaya başladığı Vestfalyan dönemde imparatorluklar ve ulus devletlerin çatışması ile devlet inşa süreci başlamıştır. Vestfalya ile bağımsız devlet merkeze alınmaya başlanmasıyla ve devletin üstünde bir üst otorite olmaması sonucu anarşik bir uluslararası sistem ortaya çıkmıştır. Bu sistemde devletler, hayatta kalmak için kendi kendine yardıma (self help) güvenmek durumunda kalmıştır. Bu durum da güç dengesi siyasetine ve ittifak sistemlerine yol açmış ve siyasi bölgeler oluşmuştur. Avrupa ulus devletlerinin çoğu, özellikle güçlü olanlar, zamanla sömürge güçleri olmuşlardır. Sömürgecilik hem Avrupa'da hem de çevrede bölge inşası ve bölgecilik hakkındaki fikirleri şekillendirmiştir. Avrupa sömürge imparatorlukları, entegrasyon ile siyasi birliği ve kültürel değerlerin yayılması amacıyla bölgesel olarak örgütlenirken; sömürge karşıtı mücadeleler de bölgesel bir biçim almıştır. Örneğin, 19. yüzyılın başlarında Latin Amerika'daki bağımsızlık mücadelesi, 20. ve 21. yüzyıllar boyunca Pan-Amerikancılığa ve bölgeciliğe doğru bir birlik algısı uyandırmıştır. Pan-Afrikanizm, Pan-Asyaizm ve Pan-Arabizm gibi kıtasal / bölgesel hareketler de 1800'lerin sonlarında ve 1900'lerin ilk yarısında ortaya çıkmıştır. Pan-bölgeselci hareketler, sömürgecilik ve dış baskı nedeniyle farklı bölgelerde farklı şekiller almıştır (Söderbaum, 2016).

1.2.2 Eski Bölgeselcilik (Old Regionalism) / Birinci Nesil Bölgeselcilik

Ağırlıklı olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan bir fenomendir. Batı Avrupa'da 1940'ların sonlarında ortaya çıkmış ve daha sonra gelişmekte olan dünyaya yayılmıştır. Eski bölgeselcilik, Avrupa'da 1970'lerin başında ve gelişen dünyada da dinamizmini kaybetmiştir. Ancak birçok bölgesel proje veya örgüt, eski bölgeselcilik

[3] Vestfalya Barışı, Otuz Yıl Savaşını sona erdiren bir dizi antlaşmaya verilen addır. 1648'de imzalanmıştır.

döneminde başlatılmış ve daha sonra çoğu yeni isimler, hedefler ile yenilenmiş veya yeniden başlatılmıştır. Savaş sonrası bölgesel entegrasyonun temel amacı barış ve istikrarı sağlamaktı. Bu amaçla 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ile sonuçlanan bir dizi girişim başlatılmıştır. Bu kurumlar, devletler tarafından başlatılmış, ancak daha sonra önemli aktörler haline gelmişlerdir (Söderbaum, 2016). Temel amacı barış ve istikrarı sağlamak olan bölgeselciliğin ilk nesli genellikle dar bir şekilde tanımlanmış hedeflere sahipti ve her şeyden önce ticarete veya güvenliğe odaklı idi. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET, European Economic Community, EEC) buna bir örnektir. Avrupa ekonomik entegrasyonu, 1960'larda ve 1970'lerin başında Afrika, Asya ve Amerika'da benzer serbest ticaret alanlarının ve ortak pazarların yaratılmasını sağlamıştır. Bu adımların ardında siyasi amaçlar da bulunmaktadır. Örneğin, Fransa ve Almanya ekonomilerinin entegrasyonunda güvenliğin sağlanarak savaşın önlenmesi amacı güdülmüştür (Söderbaum & Langenhove, 2006, s. 255).

Gelişmekte olan dünya açısından ise eski bölgeselcilik korumacılık ve ithal ikame yolu ile devlet destekli sanayileşme ve ulus inşasını ifade etmektedir. Bu açıdan bölgesel entegrasyona odaklanan Avrupa ile Latin Amerika arasında sömürgecilik mirası olan bölgelerde bölgeselcilik farklı şeyleri ifade etmektedir. Daha az gelişmiş ülkeler arasındaki bölgesel iş birliği ve entegrasyonun mantığı daha çok yapısal dönüşümün ve üretim kapasitelerinin desteklenmesi ile sanayileşme, böylece yatırım ve ticaret fırsatları yaratmak olmuştur (Söderbaum, 2016).

Eski Bölgeselcilik, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Soğuk Savaş döneminde, iki kutupluluğun yarattığı yarı küresel bir sistemin ortaya çıkmasını da ifade eder. Özellikle Avrupa'da, genişletilmiş ABD nükleer caydırıcılığı ve Doğu Avrupa'da Sovyet siyasi-askeri denetimi, tek tek devletlerin özerkliğini sınırlayarak onları daha büyük bir bütünün parçası yapmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, bu küresel sistemin bölgesel güvenlik dinamikleri ve ulusal kararlar üzerindeki etkilerini azaltmıştır. İki kutuplu bölünmenin sona ermesi, bölgesel egemenliğin yeniden kurulmasına ve kendi coğrafi bölgelerine hakim olan bölgesel güç ya da güçlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Uluslararası yapıdaki değişiklikler ve yeni güvenlik zorluklarının, bölgeselciliğin gelişimini hızlandırması, bölgelerde düzen ve istikrar sağlaması beklenmiştir. Ancak Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde, insani nedenlerle ve diğer siyasi nedenlerle dış müdahale ve kriz yönetimi için artan bir talep olmasına rağmen ne ABD ne de başka herhangi bir büyük güç, bu bölgesel krizleri yönetmenin tam sorumluluğunu alma konusunda istekli olmamışlardır (Väyrynen, 2003, s. 28,29).

1.2.3 Yeni bölgeselcilik (New regionalism) /İkinci Nesil Bölgeselcilik

Yeni Bölgeselcilik, Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu sistemin sona ermesiyle komünizm sonrası ülkelerdeki neo-liberal ekonomik gelişme ile ulus devletin yeniden yapılandırılması ve küreselleşmenin yoğunlaşması sırasında ortaya çıkan bir fenomendir (Söderbaum, 2016). Yeni ya da İkinci nesil bölgeselciliğin temel özelliği, geçmişe göre daha karmaşık, kapsamlı ve politik olmasıdır. İkinci nesil bölgeselcilik yakın sektörler arası bağlantılara dayanmaktadır. Aynı zamanda adalet, güvenlik, çevre, kültür ve kimlik gibi ekonomik olmayan konuları da kapsar. Yeni ya da ikinci nesil bölgeselcilik ile bölgesel projelerin sayısı, kapsamı ve çeşitliliği dünyanın çoğu yerinde önemli ölçüde artmıştır ve bunlar artık erken Avrupa entegrasyon deneyiminin kopyaları değildir. Yeni bölgeselciliğin ortaya çıktığı dönem itibariyle Komünist rejimlerin çöküşü, sadece Soğuk Savaş'ı sona erdirmekle kalmayıp aynı zamanda Vestfalyan sisteme etki etmiştir. Soğuk Savaş'ın sonuna kadar, bölgesel iş birliği büyük ölçüde hegemonik olarak dayatılan bir olgu iken, yavaş yavaş iç faktörler tarafından ilerletilmiştir. Yeni bölgeselcilik, ulus-devletin dönüşümü ve otoriter karar alma mekanizmasının bölgesel düzeyde dağılımı ile ilgilidir. Avrupa entegrasyonu açısından bu süreç otorite ve politika oluşturma etkisinin birden fazla hükümet düzeyinde paylaşıldığı, yerel, ulusal ve uluslar üstü bir yönetim oluşturma sürecidir. Bu nedenle AB, ikinci nesil bölgeselciliğin en gelişmiş örneğidir. Çok düzeyli yönetişim modeli içerisinde devletler bölgeselcilikte hala önemli roller oynamaya devam ederlerken, aynı zamanda çok katmanlı ve düzeyli bir yönetişim sistemi içinde bütünleşmişler. Yeni bölgeselcilik, içe dönük olmaktan çok küreselleşmeyle bağlantılıdır (Söderbaum & Langenhove, 2006). Çünkü yeni bölgeselciliğin en önemli özelliği daha büyük dış bağlantılarla daha fazla bölgeye uzanan, dünya çapındaki erişimidir. Eski bölgeselciliğin kısıtlı hedefleriyle karşılaştırıldığında, yeni bölgeselcilik çok yönlüdür ve eski paradigmadan daha kapsamlıdır. Soğuk savaş dönemindeki modelin aksine, yeni bölgeselcilik çok kutuplu bir bağlamda geliştiği için dışarıdan ve yukarıdan müdahaleler ile değil, kendiliğinden, içeriden ve tabandan gelen hareket ile oluşmaktadır. Bu durum sosyal ve kültürel ağlar da dahil olmak üzere bölgesel bir sivil toplumun büyümesi itici güç sağlasa da devletler ana aktörler olarak kabul edilir. Yeni bölgeselciliğin belirsizliği ise korumacı baskıların ve ticaret çatışmalarının artması ile endüstriyel üretim ve ticaretin bölgesel bloklarda giderek daha fazla örgütlenme olasılığına yol açmasının iş birliğine mi yoksa çatışmaya mı yol açacağı ile ilgilidir. Çünkü küreselleşme yerel koşullarla farklı şekillerde birleşerek, farklılıkları vurgulayarak ve ekonomik liberalizmin yıkıcı ve kutuplaştırıcı etkilerinden korunma arayan

çeşitli toplumsal hareketleri teşvik etmektedir. Ancak bölgesel temelli siyasi örgütlenme sistemi ile piyasa ilkesini somutlaştıran ekonomik küreselleşme arasındaki gerilim hem bölgesel hem de dünya düzeylerinde yönetişimde bir kopukluk yaratır. Ekonomik küreselleşme, bölgesel ya da ulusal boyutu aşar ve piyasa güçlerine karşı sorumludur. Ortaya çıkan uluslararası güç paylaşımında, Birleşmiş Milletler sistemi siyasi krizlerle ilgilenir, uluslararası sistemi uyumlu hale getirmeye, rasyonelleştirmeye ve istikrara kavuşturmaya çalışır. G7 (Group of 7/7'ler Grubu)[4] ise uluslararası ekonomiyi koordine etmeye çalışarak, devlet yetkililerinin küresel piyasa güçlerini dizginlemesini sağlar. Ekonomik küreselleşmenin yönetişim için ortaya koyduğu bu zorluk da uluslararası kurumların yeniden yapılandırılması kaçınılmaz hale getirmektedir (Mittelman, 1999).

Bu açıdan da yeni bölgeselcilik tutarlı bir teoriyi temsil etmemektedir. Aslında küreselleşmenin etkisiyle bölgeselcilik çalışmalarının kapsamının genişletilmesidir. Küreselleşme, doğası gereği hem ulusal hem de bölgesel ekonomilerle etkileşime girerek farklı bir ekonomik gerçeklik yaratmaktadır. Bölgelerin oluşumu, küresel ekonomik ve teknolojik güçler ile ulusal gerçekler arasında gerçekleşir. Ulusal aktörler, küreselleşme sürecinden kaynaklanan rekabetçi baskılara karşı bölgeselciliği bir savunma mekanizması olarak da algılayabilirler. Buna rağmen, yeni bölgeselcilik yalnızca ulusal faktörlerle ilişkilendirilemez ve küresel bağlamdan ayrılamaz. Küreselleşme ve bölgeselcilik süreci, küresel yapısal değişim süreci içinde ifade edilmektedir ve aralarındaki karşılıklı bağımlılık geniş ölçüde kabul görmektedir (Väyrynen, 2003, s. 32). Yeni bölgeselleşme için büyük itici güç, devlet dışı aktörlerin gayri resmi bağlantıları ve etkileşim süreçleridir. Bu aynı zamanda göç, mülteciler, çevresel bozulma, uluslararası suç ve finansal dalgalanma gibi ulus devlete yönelik zorluklara karşı tepki şeklinde de olabilir. Başlangıçta, resmi bölgesel kurumlar ilk başta bu tür zorlukları ele almak için yetersizdi. Yeni bölgeselcilik ile devlet dışı aktörler ve enformel süreçleri bölgeselcilik çalışmaları kapsamına alınmıştır. Ancak yeni bölgeselcilik literatürü çoğunlukla Avrupalılar tarafından şekillendirilmiştir. Bu nedenle bölgeselcilik hareketleri ve AB karşılaştırmaları çalışmaların merkezi olmuştur (Acharya, 2012, s. 9).

[4] Aslen G8 (1997'de Rusya'da girmiştir) olan G7, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nden oluşur. 1975'te dünyanın önde gelen sanayi ülkelerinin liderlerini bir araya getiren gayri resmi bir forum olarak kurulmuştur. Yıllık G7 zirveleri, küresel zorluklara karşı siyasi tepkileri şekillendiren bir platformdur.

Björn Hettne'nin 1999 "Küreselleşme ve Yeni Bölgeselcilik: İkinci Büyük Dönüşüm" (Globalization and the New Regionalism: The Second Great Transformation) kitap bölümünde yeni ve eski bölgeselcilik arasındaki farkı şöyle değerlendirmiştir:

(i) Eski bölgeselcilik iki kutuplu bir soğuk savaş bağlamında şekillenip biçimlenirken, yeni bölgeselcilik çok kutuplu bir dünya düzeninde şekillenmiştir. Bölgeselcilik ve çok kutupluluk aslında aynı madalyonun iki yüzüdür. Dünyanın süper güç organizasyonu, erken bir küreselleşme olarak görülebilir ve bu nedenle süper güçlerin düşüşü, belirli bir deglobalizasyon yani küreselleşmenin geri çevrilmesi olarak görülebilir.

(ii) Eski bölgeselcilik yukarıdan (süper güçler tarafından) yaratılmışken, yenisi bölge içinden daha kendiliğinden bir süreçtir.

(iii) Eski bölgeselcilik, ekonomik entegrasyon söz konusu olduğu sürece, içe dönük ve korumacıyken, yeni bölgeselcilik, genellikle açık olarak tanımlanır ve dolayısıyla birbirine bağımlı bir dünya ekonomisiyle uyumludur. Bununla birlikte, bir bölge ile belirli bir derecede tercihli muamele yapılabilir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) düzenlemeleri ile belirli bölgesel kaygılar arasındaki bu biraz çelişkili dengenin nasıl korunacağı açık bırakılmıştır.

(iv) Eski bölgeselcilik, hedefler açısından belirliyken, bazı kuruluşlar güvenlik odaklı ve diğerleri ekonomik odaklıyken, yeni bölgeselcilik daha kapsamlı, çok boyutlu bir süreçtir. Buna ticari ve ekonomik entegrasyonun yanı sıra, çevre, sosyal politika, güvenlik ve demokrasi de dahildir.

(v) Eski bölgeselcilik yalnızca resmi olarak egemen devletler arasındaki ilişkilerle ilgiliyken, yeni bölgeselcilik, devlet dışı aktörlerin aktif olduğu ve kendilerini küresel sistemin çeşitli seviyelerinde gösterdiği yapısal dönüşümün bir parçasını oluşturur. Bu nedenle sadece tek bir bölgenin bakış açısından anlaşılamaz. Çekirdek bölgeler bile kendi merkez-çevrelerini veya Kuzey-Güney bölünmelerini içerir (Hettne, 1999).

1.2.4 Karşılaştırmalı Bölgeselcilik:

Yeni bölgeselcilik literatüründe çok sayıda araştırma vaka incelemelerine dayanmaktadır. Bu çalışmalarda karşılaştırma yapılmış olsa da bu tür çalışmaların çoğu tarihi ve bölgesel bağlamı dikkate almayan araştırmalardır. Ancak günümüzde bölge ve bölgeselcilik anlayışının değişmesi ile Avrupa entegrasyonunun dar ve geleneksel anlayışından uzaklaşarak,

bölgelerin karşılaştırılması ile Latin Amerika, Asya, Kuzey Amerika dahil olmak üzere birçok bölgeden gelen katkılarla zenginleştirilmiş çalışmalar yapılmaktadır. Bölgeleri ve bölgeselciliği karşılaştırmaya yönelik mevcut ilgi tamamen yeni olmasa da eski yaklaşımlardan farklıdır. Karşılaştırmalı bölgeselciliğin tercih edilen versiyonu eklektik ve kapsayıcıdır. Bölgeler, farklı organizasyon alanları ve biçimlerinde olduğu kadar zaman içinde de karşılaştırılabilir ve karşılaştırılmalıdır. Bu nedenle, çeşitli ölçeklerde (makro, mezo (ara/orta), mikro) kapsamlı ve çok boyutlu bölgeleri karşılaştırmak mümkündür, ancak aynı zamanda ticaret blokları, güvenlik bölgeleri gibi daha farklı bölge ve bölgeselcilik türlerini de karşılaştırmak mümkündür (Söderbaum, 2016).

Karşılaştırmalı bölgecilik alanındaki çalışmaların büyük çoğunluğu geleneksel olarak mikro bölgelerden ziyade makro bölgelerle ilgilidir. Bu da bölgelerdeki mikro meselelerin az vurgulanmasına yol açmıştır. Doğu ve Güneydoğu Asya'daki serbest bölgeler (Export Processing Zones-EPZ), ABD-Meksika sınırı boyunca makiladoralar[5] gibi mikro düzey olarak adlandırılan çeşitli süreçlerden elde edilecek birçok değerli veri vardır. Bu tür mikro düzeydeki bölgeselcilik biçimleri bazen resmi makro bölgelerden daha az resmi olabilir ve devletlerin veya sivil toplumların çıkarlarından daha fazla özel sektör çıkarlarını yansıtabilirler. Bununla birlikte, bölgelerin hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından inşa edildiği ve sınırların daha akışkan hale geldiği düşünüldüğünde, mikro bölgeler ve makro bölgeler arasındaki ayrımlar bulanıklaşır. Ayrıca hem mikro hem de makro bölgelerin farklı boyutlarda olduğu da göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, bir makro bölge (örneğin Benelüks), nüfus, ekonomik ağırlık veya başka bir ölçü açısından bir mikro bölgeden (örneğin bir Çin eyaletinde) daha küçük olabilir. Mikro bölgeleri ve makro bölgeleri kapsayan karşılaştırmalı çalışmalar bazen açık uçlu tanımlar gerektirebilir. Karşılaştırma yapmanın diğer bir yönü de bölgesel olgunun süreç özellikleriyle bağlantılıdır. Karşılaştırılabilir vakaların belirlenmesinde karşılaştırılabilir zaman aralıklarındaki durumları karşılaştırmak gereklidir (De Lombaerde, Söderbaum, Langenhove, & Baert, 2010, s. 738,739).

[5] Maquiladora (aynı zamanda ikiz tesis olarak da bilinir), ABD-Meksika sınırına yakın, bir gümrük vergisi veya tarifeden muaf temelde faaliyet gösteren bir üretim işletmesi veya fabrikasıdır. Şirketinin yönetim tesisi Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunmaktadır. Maquiladoraların varlığı, 1960'larda Meksika ile ABD arasında kurulan bir anlaşmanın sonucudur. Bu fabrikalar, belirli vergi avantajlarına sahiptir. Şirketler, Meksika'da daha ucuz bir işgücünden faydalanabilir ve ayrıca ABD'de iş yapmanın faydalarından yararlanabilirler. Maquiladoraların varlığı, Meksika-Amerika sınırının sanayileşmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur.

Bölgeler, sosyal inşanın, piyasaların ve sivil toplum aktörlerinin rolünün, sermaye akışının, ticaretin önemini vurgular. Yukarıda da değinildiği gibi devletin artık bölgeselciliğin tek aktörü olmadığı yeni bölgeselcilik bulunmaktadır. Yine de bölgeselcilik, en nihayetinde, çoğu ampirik çalışmada, bölgesel ve bölgeler arası düzeylerde devletler arası kurum inşası olarak analiz edilmektedir. Resmi ve gayri resmi ağlarda çeşitli devlet, piyasa ve sivil toplum aktörlerini içeren süreçler, mikro düzeyde bölgeselcilik olarak kategorize edilir. Bu nedenle literatürde devlet önderliğindeki bölgeselciliğin egemen olması teorik bakış açılarımızdaki bir önyargıdan kaynaklanıp kaynaklanmadığı veya 1980'lerden bu yana ortaya çıkan bölgeselcilik çeşitlerinin daha az devlet merkezli yaklaşımları gerektirecek kadar yeni veya farklı olup olmadığı soruları karşılaştırmalı bölgeselciliğin temelini oluşturur (Börzel, 2016, s. 109). Bu tez kapsamında da bölgeselciliğin temeli olan bölge kavramı makro anlamıyla ele alınmıştır.

Şekil 2: Eski, Yeni ve Karşılaştırmalı Bölgeselcilik

	Eski Bölgeselcilik	Yeni Bölgeselcilik	Karşılaştırmalı Bölgeselcilik
Dünya Düzeni Bağlamı	İkinci Dünya Savaşı sonrası ve Soğuk Savaş bağlamı, İki kutupluluk ve sömürgecilik sonrası gelişmekte olan dünya için sağladığı bağlam	Soğuk Savaş sonrası bağlam, Küreselleşme ve neo-liberalizm, Kararsız çok taraflılık (ör. ticaret ve güvenlik) Ulus-devletin dönüşümü	Çok kutuplu ve çok kutuplu dünya düzeni, Teröre karşı savaş, Finansal krizler, Yükselen yeni güçler
Ulusal, bölgesel ve küresel yönetişim arasındaki bağlantılar	Ulus devletin ötesinde bölgesel entegrasyon (Avrupa'da) ve ilerleyen kalkınma ile ulus inşası (gelişmekte olan dünyada)	Ekonomik küreselleşmeye direnmek veya ilerletmek olarak görülen bölgeselcilik	Çok katmanlı küresel yönetişimin bölgesel yönetişim parçası.
Sektörler, aktörler ve organizasyon şekli	Sektöre özel (ör. Ticaret ve güvenlik), Bölgesel örgütler aracılığıyla resmi ve devlet	Çok sektörlü veya özel, Devlet ve devlet dışı aktörler,	Artan sayıda sektörde resmi ve gayri resmi örgütlenme biçimlerinde

	liderliğindeki bölgeselcilik	Bölgeselcilik ve bölgeselleşme, Resmi ve gayri resmi	gruplandırılmış devlet ve devlet dışı aktörler

Şekil 2: (Söderbaum, Early, Old, New and Comparative Regionalism: The History and Scholarly Development of the Field, 2016, s. 88-90)

1.3 Bölgeselcilik Teorileri

Thomas Risse 2016 tarihli "Bölgeselliğin Yayılması, Bölgesel Kurumlar, Bölgesel Yönetişim" (The Diffusion of Regionalism, Regional Institutions, Regional Governance) adlı kitap bölümünde; Tüm dünyada bölgesel kurumların ortaya çıkışını nasıl açıklayabileceğimizi sormuştur. Bölgeselciliğe yönelik baskın yaklaşımlar, bölgesel iş birliği ve entegrasyonun bir bölgenin bağımsız karar alma sürecinden kaynaklandığını öne sürer. Bölgesel örgütler birbirlerinden izole değildir ve bölgesel iş birliği ve entegrasyon modelleri tüm dünyaya yayılmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, birkaç bölgeselcilik dalgası yaşanmıştır. İlki 1940'larda kurulan Arap Ligi, Amerikan Devletleri Örgütü (OAS- Organization of American State) ve NATO ile 1950'ler ve 1960'larda kurulan Avrupa Konseyi (Council of Europe), AET, Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (Association of Southeast Asian Nations, ASEAN) gibi farklı biçim ve amaçlarda olan bölgesel organizasyonların (Regional Organization, RO) oluşturulmasıyla ortaya çıkan dalgadır. İkincisi 1980'lerde ve özellikle 1990'larda Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra MERCOSUR, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (North American Free Trade Agreement, NAFTA), Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (Southern African Development Community, SADC) ortaya çıkan organizasyonlardır. Bu ikinci dalgada Sovyet sonrası alanda artan sayıda devletten ve Varşova Paktı'nın dağılmasından kaynaklanan ikili PTA'lardaki artış da etkilidir. Çok taraflı PTA'lar, iki taraflılardan çok daha fazla yeni üyeler edinmiştir. Bu yayılmanın ana nedeni rekabettir. Ne kadar çok devlet bunlara katılırsa, katılmayan diğer devletler rekabet güçlerinin kaybolmasından korkmaktadırlar (Risse T. , 2016).

Tanja A. Börzel'in 2016 tarihli "Bölgeselliği Kuramlaştırmak: İş birliği, Entegrasyon ve Yönetişim" (Theorizing Regionalism: Cooperation, Integration, and Governance) bölümünde literatürün bölgesel iş birliği ve bütünleşmeye dair çok sayıda ana akım teorileri içerdiğini belirtmiştir. Bunları organize etmenin ve sınıflandırmanın ilk yolu, onların analiz seviyesi ve eylem mantığıdır. Analiz düzeyi, teorileri bölge oluşturmanın ana itici güçlerinin

bölge içindeki ilişkileri mi (intra-regionalism) yoksa bölgeler arası (inter regionalism) ya da melez ilişkiler (hybrid regionalism) şeklinde mi olduğuna göre sınıflandırır. Klasik uluslararası iş birliği ve entegrasyon teorileri rasyonalisttir ve devlet merkezlidir. Realizm gibi güç temelli yaklaşımlar, merkezi bir yaptırım gücünün yokluğunda, aralarında eşit güç dağılımından endişe duyan devletler için iş birliğinin riskli olduğunu varsayar. Bu durumda bölgesel iş birliğinin oluşumu hegemonik istikrar teorisi, yani bölge içinde veya dışında bölgesel gerilimlerini hafifleten ve entegrasyon oluşturmaya istekli ve bu yeteneğe sahip güçlü devletler ile açıklanabilir. Örneğin, ABD, bölgedeki güvenlik ikilemini hafifleterek, AT ve ASEAN'ın oluşumunda hegemon olarak kilit bir rol oynamıştır. Tersine, Orta Doğu veya Asya'da bölgeselciliğin etkisizliği genellikle bölgesel veya harici bir hegemonun yokluğundan kaynaklanmaktadır. Yine de hegemonik liderlik bölgeselciliği başlatmaya ve teşvik etmeye yardımcı olabilirken, güçlü devletler her zaman hegemon olarak hareket etmeye istekli değildir. Örneğin, Brezilya, Latin Amerika'da bölgesel kurum inşasını zorlama konusunda kararsız davranmıştır. Hindistan'ın bölgesel liderlik istekleri olsa da şimdiye kadar bir vizyon geliştirmemiştir. Bölgesel ittifaklar oluşturarak güçlü devletleri dengelemek de bölgesel iş birliğinin bir başka açıklamasıdır. Brezilya ve Venezuela, MERCOSUR'u Latin Amerika'daki ABD etkisini dengelemek için savunur. Bunun dışında farklı bölgelerdeki aktörler, benzer dış zorluklara veya sorunlara yanıt olarak benzer kararlar alırlar; küresel mali krizi önlemek için bölgesel bir para fonu kurarlar, küresel iklim değişikliğini azaltmak veya doğal afetlerle başa çıkmak için bölgesel bir sivil koruma mekanizması kurarlar (Börzel, 2016).

Analiz düzeyi yanında tıpkı bölgeselciliğin tarihinde gibi bölgeselcilik teorileri içerisinde de belirli dönemler (eski-yeni-karşılaştırmalı) bulunmaktadır.

Mario Telò 2014 tarihli AB ve Yeni Bölgeselcilik adlı kitabının giriş bölümünde, bölgeselciliğin yeniden canlandığı 20. yüzyılda bunun arkasındaki nedenleri daha geniş bir tarihsel perspektife yerleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Dünya, savaşlar arası dönemde hem saldırgan bir milliyetçiliğin hem de emperyal bir bölgeselcilik deneyimlerini yaşamıştır. Uluslararası ekonomide 1873 Büyük Buhranı ve İmparatorluklar Çağı'nın sonuyla, İngiliz merkezli hegemonya sona ermiştir. Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında 1929'daki ekonomik çöküşünün büyük bir küresel etkisi olmuştur. Uluslararası ekonomi, açık ticaret düzeninden ve uluslararası liberalleşmeden devlet korumacılığına, ayrımcı ve bölgeci emperyalizmlere

kaymıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra tekrar böyle bir savaşın olmasını engellemek için Milletler Cemiyeti kurulsa da 1930'larda ve 1940'ların başında Alman ve Japon girişimlerinin bir sonucu olarak Asya/Pasifik ve Avrupa'da bölgesel egemenlik için yeni çatışmalarla İkinci Dünya Savaşı'nı yaşamıştır. O zamana kadar ABD, mali ve ekonomik gücüne rağmen, uluslararası sistemde hegemonik güç olarak gerileyen İngiltere'nin yerini alamadı. Savaş sonrası Amerikan hegemonyası, Yeni Düzen/New Deal[6] ile çok taraflılığa yöneldi. 1944/47 çok taraflı siyasi ve ekonomik kurumları, ABD dolarının konvertibilitesine dayalı yeni para sistemi, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve DTÖ, Gümrük Tarifesi ve Ticaret Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT), Birleşmiş Milletler (BM) vb. savaşlar arası dönemin yıkıcı istikrarsızlığının üstesinden gelmek için etkili bir çerçeve sağladı. 1944 ve 1947 yılları arasında bu kurumlar hem eski hem de potansiyel düşmanları kurulan bu sisteme dahil etmeye çalıştı. Soğuk Savaş'ın başlangıcı bu süreci kesen tarihsel bir değişimdi. Bununla birlikte, ABD merkezli bu yeni çok taraflılık türü, Sovyet tehdidini kontrol altına alma ve bir transatlantik topluluğu yaratma amacını barış, refah ve demokrasi ile ilişkilendirerek ABD Yeni Düzeninin çıkarlarını ve ideallerini uyumlu hale getirmeyi mümkün kıldı. Bu, yeni istikrarlı hegemonik uluslararası sistemin tipik bir örneğiydi. Bölgesel entegrasyon girişimlerinin ekonomik tarafı 1950'ler ve 1960'larda, ağır basmaya başladı. Ekonomik amaçlarla kurulan Avrupa Topluluğu, Amerikan hegemonyasının etkisi hesaba katılmadan düşünülemez. Üçüncü dünyada daha az başarılı olsa da örneğin Asya, Afrika ve Latin Amerika'da bölgeselcilik deneyleri gerçekleşmiştir. Ancak AT ile yakalanan transatlantik istikrar arasındaki uyum, Bretton Wood[7] sisteminin (1971) sona ermesi ve iki petrol krizi ile azalmıştır.

[6] 1929 Büyük Buhranın ardından ABD Başkanı Franklin D. Roosevelt'in 1933 ve 1939 yılları arasında ekonomik rahatlamanın yanı sıra sanayi, tarım, finans, iş gücü ve konut alanlarında reformlar getiren ve federal hükümetin faaliyetlerinin kapsamını büyük ölçüde artıran ulusal bir programdır. Terim, Roosevelt'in 2 Temmuz 1932'de cumhurbaşkanlığı için Demokrat adaylığını kabul eden konuşmasından alınmıştır.

[7] İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru, Müttefik güçler 1944'te savaş sonrası dünya için 1920'lerin ve 1930'ların politika hatalarının tekrarlanmasını önleyecek yeni bir ekonomik düzen planlamak üzere bir araya geldi. Bretton Woods, New Hampshire'daki konferansta 44 Müttefik ülke, Harry Dexter White (üst düzey bir ABD Hazine yetkilisi) ve John Maynard Keynes'in liderliğinde bir araya geldi. Konferans, Büyük Buhran'a yol açan politikalar izleyen ülkeleri engellemek yeni kurallar öngördü. Anlaşmaya katılan ve para birimini altına çevirmeyi kabul eden her ülkenin para biriminin değeri dolar olarak belirlendi. Dolar, altına dönüştürülebilir kalan tek ulusal para birimi olarak kaldı. Anlaşma ile 1 ons altın = 35 dolar veya 1 dolar 0.88867 gram altın olarak belirlenmiştir. Ayrıca, bu yeni dünya düzenini yönetecek kilit kurumlar olarak Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nı kurdu. Bu yeni yapı başlangıçta başarılı oldu ve dünyanın savaştan sonra toparlanmasını sağladı. IMF, dolar bazında sabit döviz kurlarını devreye soktu ve sağlam iç ekonomik politikalar izlemeleri koşuluyla ülkelere ödemeler dengesinde gerekli düzeltmeleri yapmaları için finansman sağladı. Dünya Bankası, Marshall Planı'nı desteklemek de dahil olmak üzere, savaş sonrası yeniden yapılanmaya izin vermek için uzun vadeli krediler sağladı. Başkan Lyndon Johnson'ın Büyük Toplum (Great Society) programlarına yönelik yurt içi harcamaları ve

1980'lerde ABD'nin azalan rolüne dair tartışmalar yapılsa da 1991'de SSCB'nin çöküşü ve 11 Eylül'ün sonuçları, tek bir süper güç olma eğiliminin gücünü doğrulamıştır. 1990'ların yeni ekonomisi ve terörizme karşı savaşlar, ABD'nin askeri, politika, ekonomi ve teknoloji alanındaki liderliğini teyit etse de tek kutupluluğun da sınırları vardır. Dünya ekonomik ve siyasi sistemin ademi merkeziyetçilik ve küreselleşmeye yönelik paralel ve karşıt eğilimler bu belirsiz çerçeve içinde devam etmektedir. Geçmişle süreklilik ve süreksizlik içinde olan bölgeselcilik, küresel değişimlere karşı dirençli olarak kendini göstermekte ve dünyanın birçok bölgesinde gelişmektedir. Mevcut küreselleşme süreci, daha geniş ve derin bir bölgeselcilik türü gerektirmektedir. Uluslararası ticaret ve yabancı yatırımlardaki patlamaya paralel olarak, çok sayıda ve çeşitli bölgesel düzenlemelerin ve bölgesel örgütlerin eşzamanlı gelişimine veya canlanmasına tanık olmuştur (Telò, 2014).

Entegrasyon teorileri, bölgeselciliğin, devletlerarası pazarlıklar yoluyla ticaretin serbestleştirilmesinin ötesine geçmesi anlamına geldiği Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Bu nedenle zamanla entegrasyon, pratik olarak Avrupa entegrasyonu ile eşanlamlı hale gelmiştir. Bu da AB, dünyanın diğer bölgelerindeki bölgesel entegrasyonu açısında kıstas olmasına yol açtı. Entegrasyon analizlerinde kullanılan Batılı kavramlar, yaklaşımlarını diğer bölgelere dayatarak farklı tarihsel, kültürel, sosyal, politik ve ekonomik bağlamı görmezden gelmişlerdir. 2000'li yılların başında alan araştırmalarındaki karşılaştırmalı yaklaşım, AB çalışmaları ile dünyanın diğer bölgelerindeki bölgeselcilik araştırmaları arasındaki ayrımın üstesinden gelinmesine yardımcı olmuştur. Karşılaştırmalı bölgeselcilik alanı, Avrupa entegrasyonu projesinin ortaya çıktığı belirli tarihsel bağlam göz önüne alındığında, Avrupa entegrasyonu teorilerinin, devletlerin gelişmiş endüstriyel demokrasiler olmadığı dünyanın diğer bölgelerinde bölgesel kurumları açıklamada ne kadar yol kat ettiği bir soru olarak ele alır. Kuzey Afrika ve Orta Doğu bölgeselcilik seviyeleri geridir ve bölgesel örgütlerin yoğunluğu düşüktür. Sahra Altı Afrika, Latin Amerika ve Karayipler'de bölgesel organizasyonların yoğunluğu bölge içi ticaretlerinden çok daha yüksektir. Latin Amerika ve Sahra Altı Afrika, düşük ticaret bağımlılığı ve yüksek bölgeselcilik ile karakterize edilirken, Avrupa'dan sonra en yüksek ekonomik karşılıklı bağımlılığa sahip iki bölge olan Kuzey Amerika ve Doğu Asya için durum tam tersidir. Yine

Vietnam Savaşı'nın neden olduğu askeri harcamalardaki artış neticesinde sistem çözülmeye başlamıştır. Ağustos 1971'de ABD Başkanı Richard Nixon doların altına çevrilebilirliğinin geçici olarak askıya alındığını duyurdu. Böylece Bretton Woods sisteminin getirdiği altın-döviz standardı sona ermiştir.

de karşılaştırmalı bölgeselcilik perspektifinden bakıldığında, bölge dışı ekonomik ilişkiler, güvenlik karşılıklı bağımlılığı ve rejim istikrarı arayışı, bölge içi ekonomik karşılıklı bağımlılıktan ziyade bölgecilik için daha önemli itici güçler gibi görünmektedir (Börzel & Risse, 2019).

1.4 Bölgeler Arasıcılık (Interregionalism) ve Bölgeler Ötesicilik (Transregionalism) Teorileri

Yukarıda da değinildiği üzere literatürdeki farklı tanımlamalara rağmen, bölgeselcilik devletler aracılığıyla oluşturulan, belirli bir kurumsallaşma düzeyine sahip bölgesel çaptaki iş birliklerini ifade eder. Bölgeselleşme faaliyetlerinin sayısının ve etkinliğinin artması ile Uluslararası İlişkilerde bu pratiklere dair dört temel nokta bulunmaktadır:

- Belirli bir bölge içerisindeki ilişkilerin çalışılması (intra-regionalism);
- Bölgeler arası resmi ilişkilerin çalışılması (inter-regionalism);
- Bölgeler arası/ötesi enformel ilişkilerin çalışılması (trans-regionalism);
- Bölgelerin üçüncü ülkelerle geliştirdikleri ilişkilerin çalışılması (hybrid inter-trans regionalism or cross-regionalism).

Bölgeselcilik alanında en yaygın olan çalışma konusu belirli bir bölgede oluşturulan iş birliğinin üye devletler için ne türden kazançlar sağladığına yönelik olmuştur. Yani bölge içi (intra-regional) dinamikleri merkeze alan çalışmalar ağırlıktadır. 1990'ların başından bu yana ise ticaret ve yatırım akışlarının küreselleşmesine paralel olarak, yeni bölgesel örgütler kurulmuş veya var olanlar yenilenmiştir. Farklı bölgeler arasında artan temaslar son yıllarda giderek daha önemli hale gelmiştir. Bölgeselleşme literatürü incelendiğinde hem bu kavramların tanımlanmasında hem de bu türden ilişkilerin farklılıkları açısında hala ciddi bir karmaşa vardır ve disiplinel açıdan bir birliktelik yoktur. 2000'ler öncesi herhangi bir çalışmanın olmadığı bu alanda (Ribeiro-Hoffmann, 2016) kavramsal ve teorik eksikliğin yanında olarak pratikte var olan bu türden ilişkileri karşılaştırmalı bir şekilde inceleyen çalışmalardan çok, tek bir vaka üzerine (genelde AB'nin diğer bir bölge ile olan) çalışmalar söz konusudur (Estevadeordal & Goodman, 2017, s. 48).

Shintaro Hamanaka'ya göre; Bir bölge, küresel sistemde bir alt sistem olduğu için, onu analiz ederken her zaman göreceli perspektiflere sahip olunmalıdır. Herhangi bir bölge seviye

açısından görecelidir. Bölge çapında en az beş iş birliği modeli vardır: bölgeler arası, bölgeler ötesi, ekstra, çapraz ve pan bölgeselcilik. Ekstra-Bölgeselleşme, bölgesel bir grup ile grup dışındaki bir ülke arasındaki iş birliğidir. AB'nin Japonya olan ya da MERCOSUR'un Güney Afrika ilişkisi örnek gösterilebilir. Çapraz-Bölgesel, farklı bölgesel gruplara ait ülkeler arasındaki ikili ilişkiler anlamına gelir. Almanya ve Japonya veya Brezilya ve Güney Afrika ilişkisi buna örnek gösterilebilir. Pan-bölgesel iş birliği doğası gereği kapsayıcıdır. Mevcut birçok grubun üyelerini kapsayabilir (bazıları bölünebilir). Örneğin, Pan-Avrasya iş birliği Avrupa, Asya (Doğu Asya, Güney Asya, Batı Asya ve Orta Asya) ve Rusya'yı içerebilir. Bölgeler arasıcılık, bölgeden bölgeye iş birliği olarak tanımlanmaktadır. Bir bölge genellikle bölgesel bir kurum veya grup kurduğundan, bölgeler arasıcılık gruptan gruba bir ilişki olarak nitelendirilir. Bölgeler arasıcılığın tipik bir örneği, Avrupa ile Asya ya da MERCOSUR-SADC arasındaki ilişkidir. Bölgeler ötesicilik durumunda, iki veya daha fazla mevcut grup arasında yeni bir grup oluşturulur. En az bir mevcut grup bölünmelidir, yoksa iş birliği bölgeler arası veya pan-bölgesel hale gelir, ancak tipik olarak iki veya daha fazla mevcut grup bölünür. Bölünen gruptan en az iki üye yeni gruba katılmalıdır aksi takdirde, iş birliği bölge dışı olur, bu da grup artı bir dış ülkedir (Hamanaka, 2019).

Bölgeler ötesicilik, genellikle iki olmak üzere dünyanın herhangi bir bölgesinden bölgesel ve devlet aktörleri arasındaki bir ilişkidir. Halihazırda oluşmuş olan bölgeler arası temel anlayıştan farkı, bölgeler ötesi forumlara üyeliğin daha geniş ve coğrafi olarak daha az kısıtlı olmasıdır. Bölgeler ötesi ilişkiler, temelde birbiriyle etkileşim halindeki iki geniş bölgeyle ilgilidir ya da ikiden fazla bölgeden üyelerin olması mümkündür. Bu forumların hepsi, düzenli toplantıları, ortak girişimleri ve projeleri olması bakımından önemli özelliklere sahiptir. Bu forumlar daha çok ağlar ve bağlantılar, bilgi paylaşımı ve iş birliğine dayalıdır. Bölgeler ötesi ilişkiler, bir bölgeyi veya alanı yansıtması gerekmeyen yaygın bir üyeliğe sahiptir. Örnek verilecek olursa; Bölgeler Ötesi AB-LAC (Latin America and the Caribbean/Latin Amerika ve Karayipler); Bölgeler arası: AB-MERCOSUR (Hardacre, 2008).

Yukarıdaki tanımların ardından bu tez çalışmasının teorik perspektiflerinden olan bölgeler arasıcılık (interregionalism) ve bölgeler ötesicilik (transregionalism) ile ilgili öncelikli olarak, Andrea Riberio Hoffman (2016) bunların yeni fenomenler olmadığını, ancak bu kavramlar 2000'lerden önce nadiren kullanıldığını belirtmiştir. 2000'li yıllardan bu yana

bölgeler arası ve bölgeler ötesi ilişkilerin artması bu konseptleri kavramsallaştırma, mevcut düzenlemeleri belirleme ve analizleri için alternatif teorik yaklaşımlar bulma çabalarına yol açmıştır. Bölgeler arasıcılık ve bölgeler ötesicilik fenomeni, bölgeselcilik, bölgeselleşme ve ulus ötesi ilişkiler fenomeni ile derinden bağlantılıdır. Uİ alanında, bölgeler arası ilişkiler hem bölgeler içinde hem de bölgeler arasında en az bir devlet dışı aktörün dahil olduğu sınır ötesi ilişkilere atıfta bulunur. Bölgeler arasıcılık ve bölgeler ötesicilik literatüründe, bu kavramlar yazarlar tarafından farklı şekilde kullanılmıştır. Bölgeler arası / ötesi kavramının başlangıç noktası, bölgelere yapılan açık atıftır. Yukarıda da değinildiği gibi bölgeler daha geniş veya daha dar terimlerle de tanımlanabilir. Dahası, sınırları devletlerinkinden çok daha değişkendir. Kabul edilen kriterlere ve analiz edilen zaman dilimine göre, farklı aktörleri ve süreçleri dahil eder veya hariç tutarlar. Bölgeler arası ve bölgeler ötesicilik arasındaki fark, bölgelerin resmiyet düzeyine atıfta bulunmaktadır. Bölgeler arasıcılık, kurucu antlaşmalarla kurulan ve kalıcı bir yeri olan (bazen literatürde "saf bölgeler arasıcılık" olarak anılan) iki resmi bölgesel örgüt arasındaki ilişkileri ifade ederken, bölgeler ötesicilik daha az resmileştirilmiş ilişkilerin yanı sıra devlet dışı aktörler de dahil olduğu ilişki kategorisini ifade eder. Bu sınıflandırma, bölgeler ve üçüncü ülkeler arasındaki ilişkileri de içerir. Bölgeler arası/ötesi ilişkilerde aktör türü kurumsal tasarım için önemlidir. Resmi bölgesel örgütler arasındaki bölgeler arası ilişkiler çoğunlukla bölgeler arası resmi anlaşmalarla kurulur ve diyalog ve müzakere mekanizmalarını içerirken, daha az resmi gruplar arasındaki ilişkilerin bu tür düzenlemelere dayalı olması gerekmez. Bölgeler arası/ ötesi ilişkilerin küresel düzendeki etkisine ilişkin bir diğer nokta da AB'nin küresel hegemonya biçimi veya yumuşak emperyalizm olarak yorumlanabilecek AB'nin rolünün merkeziliğidir. AB merkezli bölgeler arasıcılık dışında bölgeler arası/ötesi ilişkiler hakkında çok az şey bilinmektedir. Güney-Güney ilişkilerinde STK'lar, politika ağları ve özellikle bölgeler ötesi ilişkilerde ilgili toplulukların faaliyetleri ve rolünü saptamak oldukça zordur. Ancak resmi ilişkiler için bile ikincil literatür azdır ve birincil kaynaklara erişim zordur (Ribeiro-Hoffmann, 2016). Bu tezin aktörlerinden biri olan MERCOSUR'un üye devletlerinin hükümet politikaları dışında üye ülkeler içerisindeki etkili grupları ve STK'ları tespit etmek oldukça zor olmuştur. Bu nedenle MERCOSUR perspektifinde Brezilya ve Arjantin'in hükümetlerin politikaları ağırlıklı olarak verilmiştir. Ribeiro-Hoffmann'ın belirttiği gibi AB dışında diğer bölgesel örgütlerin içerisindeki lobileri veya diğer bölgeler ile ilişkisini saptamak zordur. Başlıca sebepler ise yeterli çalışma olmaması veya İngilizceye üretilen kaynak bulunmamasıdır. Bölge içerisinde akademisyenler çalışma yapsa bile dil engeli nedeniyle

ulaşılamamaktadır. Bu nedenle AB ile kurduğu ilişkiler düzeyinde diğer bölgesel örgütler çalışılmaktadır.

Fredrik Söderbaum'un 2012 Bölgelerarasıcılık (Interregionalism) çalışmasına göre genel olarak, bölgeler arasıcılık, bölgeden bölgeye ilişkiler olarak tanımlanabilir. Bölgeler arasıcılığın en net örneği, genellikle saf bölgeler arasıcılık (pure regionalism) olarak, açık bir kurumsal çerçeve içinde iki bölge ve genellikle iki bölgesel hükümetler arası organizasyon arasında gelişen ilişkilere işaret eder. Bu kavram bazen AB tarafından iki bölgecilik (bi regionalism) olarak da adlandırılır. Bölgeler ötesicilik kavramı da resmi ve esas olarak hükümetler arası ilişkilere dayanan bölgesel örgütler arasındaki dar etkileşimin ötesine uzanır. Bu fenomen iki veya daha fazla bölge arasındaki ya da bir bölge olarak değerlendirilmeyen alanlardaki ilişkileri ifade eder. Bölgeler ötesicilik geleneksel devlet merkezciliğinin ötesine geçmek amacıyla, kurumsal üretimin veya sivil toplum kuruluşlarının ulus ötesi ağları dahil olmak üzere ulus ötesi ilişkilerini tanımlama da kullanılır. Hibrit bölgelerarasıcılık (hybrid interregionalism) ise kurumsallaşmış bir bölgenin başka bir örgütlenmemiş bölgeden bir grup ülke ile etkileşime girmesi anlamına gelir. Hibrit bölgeler arasıcılık, bölge-devlet ilişkileri olarak da düşünülebilir. Bununla birlikte, kendi bölgesinde gücü domine edebilen devletlerin geliştirdiği bölgeler arasıcılık olarak da düşünülebilir. Örneğin, Kuzey Amerika'da ABD, Güney Asya'da Hindistan veya Doğu Asya'da Çin gibi (Söderbaum, 2012).

Heiner Hänggi'nin 2000 tarihli "Bölgelerarasıcılık: Ampirik ve Teorik Perspektifler" (Interregionalism empirical and theoretical perspectives) çalışmasına göre mevcut bölgeler arası düzenlemeleri kategorize etmek için üç farklı form bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bölgesel gruplar arasındaki ilişkilerdir. AB'nin geleneksel gruptan gruba diyalogları, 1970'lerden bu yana neredeyse tüm dünya bölgelerini kapsayacak şekilde yavaş yavaş gelişmiştir. Yeni bölgeselciliğin ortaya çıkması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, küresel gruptan gruba ilişkiler ağı, AB'nin hâkim olduğu sisteminin ötesine genişlemiştir. Latin Amerika, Güneydoğu Asya ve Okyanusya gibi diğer dünya bölgelerinde bölgesel gruplaşmalar kendi aralarında ilişkiler kurmaya başlamışlardır. Bu ilişkiler genellikle bakanlık ve üst düzey yetkililer düzeyinde toplantılara ve ortak proje ve programların başlatılmasına dayanmaktadır. Genellikle belirli konularda, çoğu durumda ekonomik alanda, ticaret ve yatırımda bilgi alışverişi ve iş birliği üzerine yoğunlaşırlar. AB durumunda ise, gruptan gruba ilişkiler aynı

zamanda insan hakları ve demokrasi üzerine diyalog gibi siyasi bir unsur içerir. Bazı durumlarda, bölgeler arası ilişkiler çerçeve iş birliği anlaşmalarına dayanmaktadır. Örneğin, 1995 AB-MERCOSUR Çerçeve Anlaşması. İkincisi; İki Bölgeli ve Bölgeler Ötesi Düzenlemelerdir. Bu tür bölgeler arası düzenlemeler, dünyanın başlıca üç ekonomik bölgesi olan Kuzey, Amerika, Batı Avrupa ve Doğu Asya arasındaki üçgen ilişkiyi (triad) ifade eder. Triad kavramı; dünya ekonomisinin önde gelen üç gücü olan ABD, AB ve Japonya arasındaki üçlü ilişkiye dayanmaktadır. Kavram, Soğuk Savaş'ın sona ermesi, yeni bölgeselciliğin ortaya çıkması ve Doğu Asya dünya ekonomisinde üçüncü merkezi olarak ortaya çıkması ile Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Doğu Asya kapsayacak şekilde genişlemiştir. 1990'larda bölgeler arası düzenlemeler, Triad bölgeleri arasında bölgeler arası ilişkilerin kurulmasıyla daha da güçlendirilmiştir. Bu düzenlemelere üyelik daha yaygın olup, bölgesel gruplaşmalarla çakışmaz ve ikiden fazla bölgeden üye devletleri içerebilir. Bu nedenle, bir dereceye kadar bölgesel koordinasyon olsa da devletler bireysel bir kapasiteye katılırlar. Bu tür düzenlemeler de ekonomik konuların yanında, sosyo-kültürel ve kalkınma iş birliği gibi diğer alanlarda siyasi diyalog ve iş birliğini de içeren üç yönlü bir yaklaşım izlenir. Üçüncü nokta ise Bölgesel Gruplar ve Tek Güçler Arasındaki Melez ilişkilerdir. Bu ilişkiler, tek gücün kendi bölgesinde baskın bir konuma sahip olduğu durumlarda bölgeler arası ilişkiler kurmasıyla ortaya çıkar. Örneğin Kuzey Amerika'da ABD. Ayrıca, bölgesel gruplar ve tekli güçler arasındaki ilişkiler, iki bölgeli veya bölgeler ötesi düzenlemelerin önemli bir bileşenini oluşturabilir. Örneğin, AB ile ABD arasındaki ilişki, küresel bölgeler arası ağın önemli bir unsurudur (Hänggi, 2000).

Gian Luca Gardini ve Andrés Malamud'un 2018 tarihli "Bölgelerarasıcılığı Çürütmek: Kavramlar, Türler ve Eleştiri- Pan-Atlantik Odaklı" (Debunking Interregionalism: Concepts, Types and Critique – With a Pan-Atlantic Focus) çalışmasına göre; Hänggi'nin ilk türü olan resmi bölge-bölge ilişkileri, bölgesel entegrasyonun mantıksal ve kronolojik bir sonucudur. Burada iki boyutta bölgesel entegrasyon desteklenir. Bunlardan ilki, kıdemli ortağın katılımına ilişkindir. İkinci kriter ise etkileşimin gerçekleştiği boyutla ilgilidir. Bu, politik-kurumsal veya sosyo-ekonomik olabilir. İki kriteri birleştirerek, dört ideal-tipik bölgeler arası ilişki modeli ortaya çıkar: liderlik, öykünme, iş birliği ve değişim. Liderlik, üst düzey bölgenin veya kıdemli ortağın hedefleri belirlemesi anlamına gelmektedir. Emülasyon ya da öykünme, ortaya çıkan bölgesel bir bloğun kurumsal yapıyı veya bütünleştirme stratejisini kopyaladığı stratejidir. Bu taklidin MERCOSUR'un ve onun kurumsal evriminin de köklerinde yer aldığını iddia

edilmektedir. İş birliği altında genelde kıdemli bölge, küçük bölgeye teknolojik, mali veya ekonomik yardım sağlar. Bu, AB'yi daha az gelişmiş bölgelere bağlayan ilişki türüdür. Son olarak, değişim ya da mübadele tarifelerin kaldırılması ve bölgesel pazarlara serbest erişim gibi politikalar içerir. Uzun süre devam eden AB-MERCOSUR müzakerelerinin durumu bununla ilgilidir. Bu tür anlaşmaların müzakereleri, yatırım garantileri, fikri mülkiyet hakları, çevre ve çalışma düzenlemeleri ve ortak standartlar gibi ek gereksinimlerle uzamaktadır. Yazarlar aynı zamanda Hänggi'nin tipolojisinde örtüşen bölgeler arasıcılığı, dördüncü yapmaktadırlar. Örtüşen bölgeler, üyeleri paylaşan bölgesel örgütler arasında gelişen türdür. Bu durumlarda, bazı devletler hangi organizasyonun mantığı veya düzenlemelerinin geçerli olduğu ile ilgili sorun yaşar (Gardini & Malamud, 2017). Bunun tipik örneği Latin Amerika'dır. Çok fazla sayıdaki bölgesel organizasyona üyelik, devletlerin üyeliklerinden kaynaklanan sorumluluklarının çakışmasına sebep olur. Bunun yarattığı karışıklık, bölgesel örgütlerin çalışma kapasitelerini olumsuz olarak etkiler.

Jürgen Rüland'a göre 2014 tarihli "Eskimiş Bir Araştırma Gündemini Yeniden Canlandıran Bölgelerarasıcılık ve Uluslararası İlişkiler" (Interregionalism and International Relations Reanimating an Obsolescent Research Agenda) çalışmasında ise bölgeler arasıcılıkla ilgili önceki araştırmaların bulgularını yedi noktada özetlemektedir. İlki, bölgeler arasıcılığın, altında iki bölgeli veya iki taraflı bölgeler arasıcılık, bölgeler arasıcılık ve melez bölgeler arasıcılık şeklinde üç tür diyalog formatının dahil edilebileceği genel bir terim olduğu konusunda artan bir fikir birliğidir. İki taraflı bölgeler arasıcılık, gruptan gruba ilişkileri ifade eder. Örneğin, ASEAN ile AB ilişkileri, MERCOSUR ile AB ilişkileri gibi. Bölgeler arasıcılık sadece bölgesel örgütleri değil, aynı zamanda ikiden fazla bölgeden üye devletleri ve bölgesel bir gruplaşmaya üyeliği olmayan katılımcıları ve ayrıca bazı kapsayıcı örgütsel yapıları içerir. Son olarak, melez bölgeler arasıcılık, ilk iki formatta sınıflandırmaya girmeyen diğer tüm bölgeler arası etkileşim formatlarını kapsayan bir artık kategoridir. Bunlar arasında Avrupa-Afrika süreci gibi kıtasal ilişkiler, bölgesel örgüt ve tek devlet arasındaki ilişkiler girer. İkincisi, bölgeler arası diyalog forumları üzerine kuram oluşturma iki ana tema üzerinde yoğunlaşmıştır: bölgesel kuruluşların aktörlük niteliklerini ne ölçüde geliştirdiği ve yeni ortaya çıkan küresel yönetişim için bölgeler arası diyalog forumlarının hangi işlevleri yerine getirdiği. Üçüncüsü, bölgeler arası ilişkileri açıklayan bütünsel bir yaklaşım şu ana kadar eksik olmasıdır. Teori rehberli çalışmaların çoğu teorik yaklaşımların bir kombinasyonu ile çalışır. Dördüncüsü,

bölgeler arası ilişkilerin bölgeler arası uyum ve bölgesel kimlikler üzerindeki etkisini değerlendirmeye çalışan analizlerde sistemik perspektifler hakimken, aktör odaklı çalışmalar oldukça eksiktir. Beşincisi, deneysel araştırma, bölgeler arası forumların, tahmin edilenden çok daha az ölçüde de olsa, teorik çıkarımla kendilerine atfedilen işlevleri gerçekten yerine getirdiğini onaylar.

Altıncısı, bölgeler arası forumlar hakkındaki ampirik bilgilerimizin çoğu, Kuzey Amerika, Avrupa ve Doğu Asya arasındaki Triadik ilişkilerden elde edilmiştir. Oldukça fazla sayıda araştırma, AB çatısı altında Asya-Avrupa ilişkilerine odaklanmaktadır. Üçlü olmayan ilişkiler üzerine ciddi araştırmalar neredeyse yok denecek kadar azdır. Son olarak, birçok uluslararası kuruluş gibi, bölgeler arası diyalog forumlarında da demokrasi açığı bulunmaktadır. Çoğunun güçlü bir yönetici önyargısı var. Bölgelerarası forumların çoğu, devlet dışı aktörler için hükümet merkezli diyaloğa neredeyse hiçbir kurumsal yol sağlamazken, ASEM (Avrupa-Asya Toplantısı) veya APEC (Asya Pasifik İş birliği Forumu) gibi kurumsal olarak daha gelişmiş olanlar, en azından bir iş forumu oluşturmuştur (Rüland, 2014).

Bu nokta ile ilgili değinilmesi gereken son bir husus da devletlerin BM, MIKTA (Meksika-Endonezya-Güney Kore-Türkiye-Avustralya), G20 (20 Grubu/ Group of 20), NATO, OECD (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü/ Organisation for Economic Co-operation) gibi örgütlerle ilişkileri bölgeler ötesi ve bölgeler arası ilişkilerin kapsamına girmemesidir. Bölgeler ötesi/ arası ilişkileri belirleyen temel öge ilişkinin tarafı olan uluslararası kurumun bir bölgesel entegrasyon örgütü olması gerekliliğidir. Çünkü en dar anlamıyla bölgeselleşme, bölgesel bir entegrasyon örgütü kapsamına belirli bir grup ülke arasında gerçekleşen iş birliği mekanizmalarıdır (Mehmetçik, 2019, s. 76).

Şekil 3: Bölgeler Arasıcılık/Ötesicilik Örnekleri

Bölgeler	Bölgeler Arasıcılık	Bölgeler Ötesicilik
AB Merkezli	AB-ASEAN, AB-CELAC, AB-MERCOSUR, AB-SADC	AB- Afrika Diyaloğu AB-ASEM AB-Çin AB- ABD
Güney-Güney	MERCOSUR-AND, MERCOSUR-SADC, MERCOSUR-ASEAN, SADC-ASEAN, ASEAN-SCO	Doğu Asya-Latin Amerika İş birliği Forumu (FEALAC), Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC)

Şekil 3: (Ribeiro-Hoffmann, 2016, s. 1251)

Şekil 4: AB Merkezli Bölgeler Arasıcılık/Ötesicilik

AB Merkezli Bölgeler Arasıcılık ve Bölgeler Ötesicilik		
	Bölgeler Arasıcılık	Bölgeler Ötesicilik
Bölgeler		
Asya	• AB- Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) (1972) • AB-Güney Asya Birliği (SAARC) (1994)	• AB- Çin (1985) • AB – Japonya (1991) • AB – Rusya (1994) • AB – Hindistan (2004) • AB – Güney Kore (2010) • ASEM (1996)
Afrika	• AB-Körfez Iş birliği Konseyi (GCC) (1989) • AB- Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) (1994) • AB-Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) (2000) • AB – Afrika Birliği (AU) (2000) • AB- Hükümetler arası Kalkınma Otoritesi (IGAD) (2003) • AB – Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları	• AB – Güney Afrika (2007) • AB – Afrika (2000) • AB- Afrika, Karayipler ve Pasifik Grubu
Amerika	• AB- And Topluluğu (CAN) (1996) • AB – Karayip Topluluğu (CARICOM) (1975) / AB – Karayip Forumu (Cariforum) (1992) • AB – MERCOSUR (1992)	• AB-ABD (1990) • AB – Şili (2005) • AB – Brezilya (2007) • AB – Meksika (2008) • AB – Kolombiya (2013) • AB – Peru (2013) • AB – Kanada (2014) • AB –LAC (1999–2013)

	• AB-Orta Amerika Ortak Pazarı (CACM) / Orta Amerika Entegrasyon Sistemi (SICA) (1993) • AB- Latin Amerika ve Karayip Ülkeleri Topluluğu (CELAC) (2013)	
AB İçerisinde	AB-Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)/ Avrupa Ekonomik Alanı (EEA) (1992)	AB-İsviçre (1972)

Şekil 4: (Ribeiro-Hoffmann, 2016, s. 1270-1271)

Şekil 5: Güney-Güney Bölgeler Arasıcılık/Ötesicilik

Güney-Güney Bölgeler Arasıcılık- Bölgeler Ötesicilik		
	Bölgeler Arasıcılık	Bölgeler Ötesicilik
Bölgeler		
Afrika-Asya	• Körfez İş birliği Konseyi (GCC)- Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) (1990) • Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) –ASEAN (1996)	Çin-Afrika İş birliği Forumu (FOCAC) (2000)
Afrika-Amerika	• GCC – MERCOSUR (2005) • SACU – MERCOSUR (2004	
Asya-Amerika	• ASEAN – CAN (1997) • ASEAN – MERCOSUR (1996) • MERCOSUR-Avustralya Yeni Zelanda Yakın Ekonomik İlişkiler Ticaret Anlaşması (ANZCERTA) (1999)	• Doğu Asya-Latin Amerika İş birliği Forumu (FEALAC) (1999) • Çin- CELAC (2004) • Çin-Karayipler Ekonomi ve Ticaret İş birliği Forumu (2005)
Bölgeler İçerisinde		
Afrika	• AU- Afrika alt bölge kuruluşları (2007)	

	• Doğu ve Güney Afrika için Ortak Pazar (COMESA)-Doğu Afrika Topluluğu (EAC)-SADC (2008)	
Asya	ASEAN-ANZCERTA STA (1996)	ASEAN-Şangay İş birliği Örgütü (SCO) (2005)
Amerika	MERCOSUR–CAN (1993)	

Şekil 5: (Ribeiro-Hoffmann, 2016, s. 1272-1273)

Yukarıdaki kavramsal literatür özetine bu tezin konusu olan 2019'da AB ile MERCOSUR arasında imzalanan taslak ticaret anlaşması vakasının incelenmesinin ilk ayağını oluşturması sebebiyle yer verilmiştir. Ancak bölge ve bölgeselcilik üzerinde disiplinel bir fikir birliğinin olmadığı çok geniş kavramlardır. Bölgeselcilik kapsamında bölgeler arasıcılık/ ötesicilik kavramları literatürde 2000'lerden sonra daha çok yer almaya başlayan geniş bir alandır. Küreselleşme süreci ile bölgesel entegrasyonların artması ve çeşitlenmesi ile bölgeler arasıcılık/ötesicilik kavramlarının çalışmalardaki önemini ve yerini artırmıştır. Kapsamı oldukça geniş olan bu kavramlar, bu tez çerçevesinde bir ticaret anlaşması nasıl yapılır sorusu üzerinden ele alınmıştır. Bölgesel entegrasyonun kıstası olan AB ve kurulumu ile hedefleri açısından AB'yi örnek aldığı iddia edilen ancak hükümetler arası iş birliğinin baskın olduğu MERCOSUR arasındaki ilişki bölgeler arasıcılığın en net hali olan saf bölgeler arasıcılık çerçevesinde incelenmiştir. Bu da iki resmi bölge arasında gerçekleşen resmi ilişkileri ifade etmektedir. Bu iki bölge arasında kurulan ilişki de 20 yıllık müzakere süreci sonucu imzalanan taslak anlaşma üzerinden ele alınmıştır. Çünkü bölgeler arası yapılan anlaşmalar resmi süreçleri oluşturarak bölgeler arası ilişkilerin saptanmasına netlik kazandırır. Bunun yanında bölgeler ötesi ilişkiler enformel süreçleri kapsadığı için saptaması oldukça zordur. Yine de iki bölgesel örgüt arasındaki ilişki saf bölgeler arasıcılık kapsamında bir ticaret anlaşması üzerinden ele alınsa da bununla sınırlı değildir. Çünkü bu ticaret anlaşması, her iki taraf arasındaki farklı gruplar, bunların amaçları doğrultusunda yaptıkları pazarlıklar ve bunların birbirleri ile kurduğu resmi ya da gayrı resmi ilişkiler neticesinde oluşmuştur. Bu açıdan bölgeler arasıcılık/ötesicilik, bu tez çerçevesinde iki bölge arasındaki ilişkiyi analiz etme açısından kullanılmıştır. Ancak her iki bölgeyi bu noktaya getiren kendi içlerindeki süreci oluşturan gruplar liberal teori

çerçevesinde incelenmiştir. Bu açıdan liberal teori bu tezin konusunun teorik perspektifinin ikinci ayağını oluşturur.

1.5 Liberal Teoride Bölgesel Entegrasyon

Sanayileşmiş ile az gelişmiş ülkeler arasındaki farklılıklar nedeniyle, bölgesel entegrasyonun ekonomisi ve siyaseti farklı dinamikleri takip etmektedir. (Axline, 1978, s. 953) Azgelişmiş ülkeler arasındaki entegrasyon, ekonominin bölgesel politikaların benimsenmesi yoluyla yeniden yapılandırılmasını amaçlamaktadır. Bu nedenle, bölgesel entegrasyonu engelleyebilecek durumlara karşı koymak için yüksek derecede siyasi iş birliği gereklidir. Bir entegrasyon planının ekonomik açıdan daha gelişmiş üyeleri, bölgesel kazanımların büyük payını elde etme amacı ile tedbirleri daha fazla desteklerler. (Axline, 1978, s. 954) İşte devletlerin hem kendi aralarında entegrasyon şeması oluştururken hem de diğer bölgesel gruplarla iş birliği yaparken tercihlerini neye göre oluşturduklarını Andrew Moravcsik 1997 tarihli "Tercihleri Ciddiye Almak: Liberal Bir Uluslararası Politika Teorisi" (Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics) adlı makalesinde cevaplamaktadır. Moravcsik, Liberal Uluslararası İlişkiler teorisinin dünya siyasetindeki devlet davranışı üzerinde temel bir etkiye sahip olduğunu belirtir. Liberal Uluslararası İlişkiler teorisinin temel önermesi devletler ile bunları çevreleyen yerel ve uluslararası toplum arasındaki ilişki, devlet tercihlerini oluşturan amaçları etkileyerek devlet davranışını şekillendirir. Yazar makalesinde, temel liberal kavrayışı üç temel teorik varsayım biçiminde kodlayarak, bunlardan liberal teorinin üç varyantını türetir. Buna göre; İlk nokta, bireyler ve özel gruplar uluslararası politikadaki temel aktörlerdir. Bu aktörler farklı zevklere, sosyal sorumluluklara ve kaynaklara sahip olup refahlarını artırırken rasyonel davrandıkları varsayılır. Sosyal olarak farklılaşmış bireyler, maddi ve düşünsel çıkarlarını siyasetten bağımsız olarak tanımlar ve sonra bu çıkarları siyasi alışveriş ve kolektif eylem yoluyla ilerletir. Liberal teori, çıkarcı aktörlerin davranışlarının iş birliği veya çatışmaya doğru birleştiği sosyal koşullar hakkında genelleme yapmaya çalışır. Sınırlar, kültür, temel siyasi kurumlar ve yerel sosyal uygulamalar gibi kamusal malların sağlanmasına ilişkin inançlardaki farklılıklar çatışmayı teşvik ederken, tamamlayıcı inançlar uyum ve iş birliğini teşvik eder. Bu açıdan, toplumsal eşitsizliklerin büyük olduğu yerlerde, çatışma daha olasıdır. Sosyal gücün eşit olarak dağıtıldığı yerlerde, eylemlerin maliyet ve faydalarının bireylere içselleştirilmesi daha olasıdır.

İkinci hususta temsil ve devlet tercihleri ile devlet görevlilerinin menfaatleri temelinde devlet tercihlerini tanımlaması kastedilmektedir. Liberal iç politika anlayışında, devlet bir aktör değil, toplumsal aktörlerin koalisyonları tarafından sürekli olarak inşa edilen bir kurumdur. Bireyler, kişisel hedeflerine yönelik verimli sonuç getiren davranışlarda bulunamadıklarında devlete yönelirler. Bu nedenle hükümet politikası, merkezi karar vericilerin tercihleriyle tutarlı politikaları takip etmeleri için sürekli baskı yapan bireylerin ve grupların kimlikleri, çıkarları ve gücü tarafından sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte, devletler üniter olarak ya da ayrıştırılmış bir şekilde de hareket edebilirler. Dış politikanın birçok geleneksel alanında ulusal yetkililer ile politikacılar arasında güçlü bir koordinasyon vardır. Diğer alanlarda, devlet, farklı unsurlarla (yöneticiler, mahkemeler, merkez bankası, bürokrasi ve iktidar partileri) ile ayrışabilirler.

Son olarak, karşılıklı bağımlılık, uluslararası sistemde birbirine bağlı devlet tercihlerini ve devlet davranışını belirler. Devletler, çatışmayı kışkırtmak, iş birliği önermek veya herhangi bir önemli dış politika eylemi gerçekleştirmek için amaçlarını oluştururlar. Bu, her devletin diğerlerinden habersiz, kendi ideal politikasını izlediğini iddia etmek değildir; bunun yerine her devlet, diğer devletlerin tercihlerinin dayattığı çeşitli kısıtlamalar altında kendine özgü tercihlerini gerçekleştirmeye çalışır. Dolayısıyla liberal teori, yalnızca devlet tercihlerinin doğal olarak çatışmalıymış gibi ele alınması gerektiğine dair realist varsayımı reddederler. Bir yanda devlet tercihleri ile diğer yanda bir veya daha fazla devletin davranışı arasındaki kritik bağ vardır.

Özetle bu varsayımlardan hareketle tercihlerin önceliği açısından bunlar önce devletler tarafından tanımlanır, daha sonra tartışılır, pazarlık yapılır veya belirli anlaşmalar için mücadele edilir (Moravcsik, 1997).

Liberal teori, ulusal tercihler üzerindeki temel kısıtlamaların toplumsal aktörlere olan maliyet ve faydaları yansıtacağını öne sürer. Moravcsik'e (1993) göre bunların zayıf, belirsiz veya dağınık olduğu durumlarda, hükümetler daha geniş veya daha kendine özgü hedefleri takip edebilecektir. AT politikaları, ortak dış politika ve güvenlik politikası gibi bazıları sosyo-ekonomik olmayan hedefleri de amaçlar. Ancak ekonomik olarak, AT politikalarının merkezinde iç Pazar yer alır. İç pazar politikası, tarım politikası, rekabet politikası, sanayi politikası ve araştırma ve geliştirme politikası dahil olmak üzere en temel AT politikaları, mal

ve hizmet piyasalarını serbestleştirmek için tasarlanmıştır. Üreticiler arasında, serbestleştirmenin faydası ise bireysel üreticilerin ticari serbestleşmeden ne ölçüde kâr elde edeceği ve bu da iç ve dış pazarlardaki rekabetçi konumlarına bağlıdır. Buna göre ihracatçılar ve çok uluslu yatırımcılar, karlarını artıran daha serbest ticareti destekleme eğiliminde; ithalatla rekabet eden üreticiler, karlılıklarını baltalayan serbest ticarete karşı olma eğilimindedir. İthalatla rekabet eden sektörler ve düşük seviyeli, karlı ve büyümeli firmaların koruma için baskı yapması özellikle muhtemeldir. Korumalı veya çeşitlendirilmemiş büyük yatırımları olan sektörler ve firmalar koruma için baskı yapmaya daha yatkındır; genişleyen, karlı, çeşitlendirilmiş endüstrilerin bunu yapma olasılığı daha düşüktür (Moravcsik, 1993).

Bu tezin kapsamında AB içerisinde üye devletler ve AB içerisindeki üye devletlerin çıkarlarını temsil eden Konsey ve AB adına hareket eden Komisyon MERCOSUR ile uzun bir süreç sonucunda prensip olarak da olsa bir anlaşmaya varabilmişlerdir. Anlaşma henüz onaylanmadığı için devam eden bir süreçtir. Bu anlaşmanın imzalanması yukarıdakilerin ışığında şöyle analiz edilir: Bu anlaşma AB şirketleri için iş fırsatları yaratırken, kamu ihale sözleşmelerine erişimi, telekomünikasyon ve ulaşım sektörleri dahil olmak üzere hizmet sektörüne daha fazla serbesti sağlamaktadır ve AB içerisindeki MERCOSUR pazarına endüstri ürünleri satma arzusundaki tarafın desteğini kazanır. MERCOSUR pazarından gelecek olan tarımsal ürünlere tepki gösteren tarım lobisi ise başından beri ve hala anlaşmaya karşı tutumları ile sendikaları aracılığıyla devletlerine baskı yapmaktadırlar. MERCOSUR açısından ise ülke bazından Paraguay ve Uruguay anlaşmaya en başından beri destek verirken, Brezilya ve Arjantin içerisindeki zengin iş grupları ile tarım endüstrisindeki büyük şirketlerin gelişmiş pazar erişiminden kazanç sağlamaktadır. Spesifik olarak, MERCOSUR içerisinde et, tarım, balıkçılık, şarap gibi endüstriler bu anlaşmadan yararlanacaktır. Ancak küçük ve orta ölçekli çiftlikler, AB tarafından belirlenen standartları sağlayamadıkları için süreçten dışlanmaktadırlar. MERCOSUR içerisinde bu anlaşmadan olumsuz olarak etkilenen bir diğer grupta Amazon'da yaşayan yerli halklardır. Bu anlaşma ile üretimin artırılması için çiftlik alanlarının açılması sonucu tahrip edilen Amazon Ormanlarında yaşayan toplulukların tepkisiyle karşılaşmıştır.

AB içerisinde sosyal güç, MERCOSUR'a göre daha eşit dağıldığı için özel grupların, sendikaların ve çevreci örgütlerin, insan hakları savunucularının tercihleri ve yaptıkları

pazarlıklar bu anlaşmanın geleceğini etkilemektedir. Özellikle Amazonların bu anlaşma ile yapılacak ticaret için çiftlik alanı açmak amacıyla yakılması ve yine Amazonlarda yaşayan yerlilerin yerlerinden edilmesi en büyük eleştiri noktalarını oluşturur. AB içerisindeki bu gruplar, dünya çapında eylem ve yaptıkları yayınlar ile farkındalık yaratmaya ve kamuoyu oluşturarak, nihayetinde AB'ye baskı yapmaktadırlar. MERCOSUR içerisinde ise tercihler ağırlıklı olarak hükümet politikaları ile şekillenmektedir. MERCOSUR'un entegrasyon süreci sivil toplum veya piyasa aktörleri tarafından değil, büyük ölçüde devleti oluşturan kesim tarafından belirlenir. Bu aktörler de ulusal hükümetlerinin çıkarları çerçevesinde davranırlar. Ulus-üstü kurumların olmaması eşitsiz durumlar yaratmaktadır. Brezilya, Arjantin, Paraguay ve Uruguay arasındaki güç asimetrileri nedeniyle Brezilya ve Arjantin politikaları belirleyicidir. Uruguay ve Paraguay, en başından beri anlaşmayı ekonomilerine yapacakları pozitif etki sebebiyle desteklemiştir. Büyük ortaklardan Brezilya bunu desteklerken, Arjantin aşağıda detaylandırılan sebeplerle karşı çıkarak süreci tıkamıştır. 2019'da yapılan ticaret anlaşması sürecinin bu kadar uzun olmasında Brezilya ve Arjantin arasındaki fikir ayrılıkları etkili olmuştur. Bu üye devletler arasındaki çekişmeler AB içerisinde de bulunmaktadır. Üye devletlerden bu anlaşmayı destekleyenler ekonomisi endüstri ağırlıklı olan Almanya etrafında toplanırken; eleştirel ve hatta direk reddedenler ekonomisinin önemli bir bölümü tarıma dayanan Fransa etrafında toplanmıştır.

Devletin uluslararası sistemdeki güç derecesi, tercihlerini açıklayan diğer bir şeydir ve devletler arasında güç dağılımı, etkileşim bağlamını ve etkileşim halindeki devletlerin tercih sıralarını belirler. Uluslararası güç dağılımı değiştiğinde ve bu da aktörlerin tercihlerini etkilediğinde mevcut düzen değişecektir. Ancak devlet davranışı, yalnızca gücün dağılımı gibi yapısal faktörlerden kaynaklanmaz; devletin davranışı yalnızca yerel sektörler ve çıkarlar ile açıklanamaz. Sonucu belirleyen, aktör tercihleri ve onlardan kaynaklanan etkileşimlerin birleşimidir ve her ikisini de anlamak rejimlerin doğasını anarşik bir dünyada analiz etmek ve anlamak mümkündür. Uluslararası alanda anarşin sürekli bir kaosa yol açmamaktadır, iş birliğine dayalı düzenlemeler de mevcuttur. Egemen uluslar, ortak çıkarların ikilemleri veya ortak isteksizliklerle karşı karşıya kaldıklarında ortak kararlar almak için süreçler geliştirmek için rasyonel bir güdüye sahiptir (Stein, 1982). Uluslararası iş birliği teorilerinin çoğu, devletleri üniter aktörler olarak ele alır ve bu nedenle, öncelikle iş birliğinin işlevsel faydalarına veya bunu gerçekleştirirken devletlerin karşılaştığı toplu eylem sorunlarına odaklanır.

Uluslararası müzakerelerin ve kurumların iç siyaset üzerindeki etkisine veya uluslararası iş birliğinin sonuçlarına daha az dikkat edilmektedir. Oysa uluslararası müzakereler ve kurumlar, iç politikanın yapıldığı yerel kurumsal bilgi ve ideolojik bağlamı değiştirerek siyasi kaynakları yeniden tahsis eder. Bunun yanında iç siyasi kaynaklar üzerindeki kontrolün yeniden tahsisi de sağlanır. Ulusal anayasalar, yöneticilere özel dış politika ayrıcalıkları verme eğilimindedir. Genellikle yöneticiler arasındaki anlaşmayla kurulan diplomatik uygulamalar ve uluslararası kurumlar, bu ayrıcalıkları tanıma ve pekiştirme eğilimindedir. Ulusal yöneticilerin kazanımları uluslararası pazarı besler ve genellikle uluslararası iş birliğini kolaylaştırır. Dış politika alanında, politikanın başlatılması üzerindeki güçlü yönetici kontrolünün hem yerel hem de uluslararası kökleri vardır. Ulusal anayasalar genellikle yöneticileri uluslararası müzakerelerde tek temsilci olarak atar ve yürütmenin davranışları üzerinde parlamento, kamu ve bakanlık denetimi, iç politika sürecinden daha sınırlıdır. Hem yöneticiler hem de toplumsal grupların farklı ve bağımsız tercihlere sahip olduğu varsayılır. Aralarındaki ilişki dizi pazarlık olarak görülebilir. Yerel seçmenler, politikalarını sürdürmek için yeterli desteği sürdürmesi gereken yöneticilere kısıtlamalar getirmektedir. Bu tür kısıtlamaların sıkı olduğu yerlerde, yürütmenin sonuç üzerinde kontrolü azdır. Kısıtlamaların gevşek olduğu yerlerde yönetici, toplumsal gruplar tarafından verilen görevlerden kaçabilir ve kendi idealine daha yakın politikalar izleyebilir. Uluslararası bir anlaşmaya varılması durumunda da yeniden müzakere genellikle maliyetli ve risklidir, çünkü politikanın uygulanmasını geciktirir ve belirsizlik yaratarak müzakerelerin tamamen çökmesi riskini artırır (Moravcsik, 1994). Bu açıdan AB yaptığı ticaret anlaşmalarına itiraz eden kesimlerin varlığına rağmen üye ülkeleri ve bunların vatandaşlarını ikna etmeye çalışmaktadır. Çünkü sadece MERCOSUR ile yapılan değil; Kanada ve Meksika ile yakın zamanda imzalanan yeni nesil anlaşmalar da tepkiyle karşılanmıştır. MERCOSUR özelinde 20 yıllık bir sürecin ardından bu anlaşmanın imzalanmasına oldukça önem atfedilmektedir. Ancak gelen tepkiler nedeniyle anlaşma süreç içerisinde tamamen bir kenara kaldırılmak yerine, değişime uğrayabilir. Bu da yeni pazarlıklara yol açabilir. MERCOSUR tarafından ise belirleyici olan daha çok yönetim kısmıdır. Bu anlaşmanın imzalanmasında Arjantin'de Maurio Macri[8] ve Brezilya'da Jair Bolsonaro'nun[9] başa gelmesi ve bunların iş dünyasına yakınlığı etkili olmuştur. Ancak Seçmenlerin yöneticilerine koyduğu kısıtlamaya bu

[8] 2015–2019 arasında Arjantin başkanı olarak görev yapan Arjantinli spor yöneticisi ve politikacıdır.
[9] Brezilya'nın Ekim 2018'de seçilip, 1 Ocak 2019'da göreve gelen mevcut başkanıdır.

tez kapsamında örnek olması açısından, pandemi süreciyle Brezilya'daki ekonomik ve sağlık durumunun bozulmasıyla birlikte, Jair Bolsonaro'nun 2022 cumhurbaşkanlığı seçimleri için desteğinin düşmesi verilebilir (Pampillón & Lima, 2021). Yukarıda değinildiği üzere sözleşmelerin vadesi ve buna bağlı pazarlık maliyetleri önemlidir. Kısa vadeli sözleşmeler, tanım gereği, yeni koşullar ortaya çıktıkça uzun vadede nasıl davranılacağını belirtmez. Pazarlık maliyetleri, yalnızca pazarlık yapanlara ödenen ücretleri veya zamanlarının fırsat maliyetlerini değil, aynı zamanda sözleşmeyi izleme ve uygulama maliyetlerini ve mümkün olan en verimli şekilde mümkün olan en verimli anlaşmaya ulaşamamanın yol açtığı kayıpları da içerir (Milgrom & Roberts, 1987, s. 145).

Uzun müzakerelerde ise zamansal boyut görmezden gelinir. Ancak uzamış uluslararası müzakerelerin zamansal boyutu bir kez hesaba katıldığında, devletlerin tercihlerinin, uzun bir müzakere süreci boyunca dalgalandığının ortaya çıkmaktadır. Durum davranışındaki farklılıkları açıklamak için iki faktör grubu önemli görünmektedir: iç faktörler ve dış faktörler. İç faktörler, devlet davranışında ulusal, uluslararası veya ulus ötesi düzeydeki değişkenlere atıfta bulunur. İç faktörler arasında aktörlerin bağlantısı, aktörlerin stratejilerindeki değişiklikler veya aktör ağlarındaki değişiklikler yer alır. Dış faktörler dışsal şokları, aktör bilgisinin değişikliği ve diğer uluslararası rejimlerden kaynaklanan zorlukları içerir. Örneğin, küresel bir mali kriz devlet davranışını değiştirebilecek olası dış şoklardandır (Downie, 2017). Bu tezin konusu açısından, 1990'larda Avrupa ve Latin Amerika'da bölgesel süreçlerin canlanmasındaki dış faktörler bağlamında iki kutuplu dünyanın çöküşü, ekonomik ve siyasi liberalizmin yayılması, Latin Amerika'da bölgesel entegrasyon projelerinin yeniden başlatılması ve AB'nin uluslararası alanda daha güçlü rol oynamak istemesi sayılabilir. 2000'lerden sonra AB'nin bölgeler arası anlaşmalara hız vermesinde Rusya'nın 2008'de Gürcistan'da ve daha sonra Ukrayna'ya olan müdahaleleri ve 2014'te Kırım'ın ilhak edilmesi, İngiltere'nin Brexit referandumu sonucu AB'den ayrılma yönündeki kararı, ABD Başkanı Donald Trump'ın TTIP dahil çok taraflı ittifaklar ve anlaşmalardan vazgeçme kararı ve Çin'in yükselişi, AB'nin hedeflerini hızlandırmasına neden olmuştur. MERCOSUR açısından ise Soğuk Savaş ve ardından 11 Eylül sonrası dönemde ABD'yi bölgede dengeleme amacıyla AB ile stratejik ortaklığı arayışına girilmiştir. Her iki bölgesel örgüt için ise mevcut dışsal şok COVID-19 pandemi sürecinin getirdiği ekonomik sıkıntı gösterilebilir.

İç faktörler devlet davranışında doğrudan bir değişimi hızlandırırken, dış faktörler, müzakerelerin gerçekleştiği bağlamı yeniden şekillendirerek dolaylı olarak durum davranışını değiştirir. En önemli iç faktörlerden biri, aktörlerin katılım düzeyidir. Uzun süreli müzakerelerde, aktörler arasında yeni ağların gelişme potansiyeli ve koalisyonların tercihlerindeki değişiklikler oluşur. Yani anlaşma sürecinde, destekleyen ve karşı çıkan koalisyonlar yerel, uluslararası ve ulus ötesi düzeylerde kendini gösterir. Bu, bir çevre sivil toplum örgütünün (STK) uluslararası tartışmalara veya uluslar ötesi düzeyde faaliyet gösteren bir iş grubunun müdahalesi anlamına gelebilir. Her yeni aktör, devlet davranışında bir değişikliği doğrudan hızlandırabilir. Örneğin, çevre STK'ları gibi geleneksel olarak daha az güçlü aktörler, yerel düzeyde hükümete sınırlı erişim nedeniyle faaliyetlerini uluslararası düzeye kaydırabilir. İş grupları, ulus ötesi eylemlere girişerek kendi lobisini oluşturabilir (Downie, 2017). Hükümetler antlaşmaları müzakere etmek için işletmelerin bilgi ve uzmanlığına güvenmek zorundadır. Bu nedenle, iş lobileri ticaret müzakerecileri için ortak ve işbirlikçi olurlar: sorunu tanımlamaya, bilgi ve uzmanlık sağlamaya ve diğer iş gruplarından uluslar ötesi desteği harekete geçirmeye yardımcı olurlar. İş lobileri de fiili ticaret müzakerelerine çok daha yakından dahil olurlar ve bazen delegasyonun gerçek hükümet temsilcilerinden daha büyük bir bölümünü oluştururlar (Rodrik, 2018).

Bölgeler arası veya diğer AB ticaret stratejileri, Avrupa'daki belirli çıkar gruplarının göreceli etkisiyle belirlenir. Bu çıkar aracılığı (interest intermediation) görüşüne göre, AB ticaret politikası, çeşitli toplumsal çıkarlar yani firmalar, endüstri dernekleri ve çevre gruplarının özel tercihlerini yansıtmaktadır. Bu gruplar belirli tercihlerinin geçerli olma olasılığını en üst düzeye çıkaran stratejiler kullanır; bu tür faaliyetler lobiciliktir. Çıkar grupları, Birliğin daha geniş ticaret politikası gündemini yakalamak için minimum kazanan koalisyonlar oluşturmaya çalışır; özellikle ekonomik aktörlerin karşılıklı etkileşimi, ticaret politikasında açıklığı destekleyen sektörler ve faktörler ile ona karşı çıkanlar arasındaki bir çekişmeyi geniş ölçüde temsil eder. Bu iki geniş kamptaki kaynakların ve stratejilerin dinamikleri böylelikle bölgeler arası veya başka türlü AB ticaret stratejilerinin şeklini belirlemektedir. AB çıkar gruplarının tercihlerini dört alt tip açısından ele alabiliriz: (1) küresel serbestleşme arayışında olan uluslararası rekabet gücü olan aktörler; (2) büyük ölçüde AB sübvansiyonlarına veya korumasına bel bağlayan ihracata yönelik aktörler; (3) büyük ölçüde AB korumasına güvenen, ihracat odaklı olmayan aktörler ve (4) genellikle ekonomik uluslararasılaşmaya karşı çıkan

toplumsal gruplar. Pek çok Avrupa medya grubu, telekomünikasyon firmaları, finans sektörü firmaları, bazı otomobil üreticileri, kimya şirketleri ve giderek artan Airbus gibi uluslararası düzeyde rekabet eden bu ilk aktörler grubu, özellikle ithalat rekabeti tehdidi altında değildir. Daha önce kapalı olan uluslararası pazarlara nüfuz etmek için mümkün olan en geniş düzeyde genel serbestleşme ararlar. Bu tür firmalar için en iyi AB ticaret duruşu, DTÖ aracılığıyla küresel serbestleşme olacaktır. AB korumasına dayanan ihracata yönelik sektörler özellikle tarım alanında diğer pazarlara erişimi artırırken kendi korumalarını sürdürmek isteyeceklerdir (yani ithalat rekabetini en aza indirmek). Yine AB düzeyinde çok ulusal düzeyde etkili olsalar da sendikalar çok fazla etkiye sahiptir. Örneğin, tarım konusunda Copa ve Cogeca, Paysanne Sendikası Avrupalı çiftçilerin ve kooperatiflerin, hangi tarımsal faaliyete dahil olurlarsa olsunlar, çiftçileri doğrudan etkileyen çok sayıda konuya ilişkin görüş ve önerilerini ortaya koymalarını sağlar. Sendikaların duruşu, tek ve tutarlı bir ekonomik aktör olarak hareket etme derecesine bağlıdır. Sektörler arasında, ticaretin serbestleştirilmesinin ithalat rekabeti yoluyla refah için bir tehdit oluşturduğu bir anlaşma varsa, sendikalar muhtemelen küresel veya bölgeler arası anlaşmalara şiddetle karşı çıkacaktır. Son olarak, çevreciler, insan hakları aktivistleri ve küreselleşmeye karşı çıkma eğiliminde olan toplumsal gruplar genellikle ekonomik faaliyeti daha kolay düzenlendiği için küçük bir ölçekte tutmayı tercih edeceklerdir. Bu gruplardan bazıları ilkesel olarak kapitalizmi eleştirirken, çoğu sadece uluslararası ekonomik faaliyetin insani ve çevresel maliyetlerini azaltmayı hedeflemektedir. Bu nedenle, bireyler, gruplar ve çevre için güçlü korumalar uyguladıkları ölçüde uluslararası ticaret anlaşmalarını desteklerler (Aggarwal & Fogarty, 2004). Örnek verilecek olursa; Avrupa Mülteci Hakları, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (FIDH), Haklar ve İnsanlık, Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Sınırsız İnsan Hakları (HRWF), Uluslararası Azınlık Hakları Grubu, Uluslararası İnsan Hakları Topluluğu (ISHR), Sınır Tanımayan Avukatlar (Avocats Sans Frontieres) Avrupa'da insan haklarını savunan STK'lardandır. (Hasanagic, 2021) Çevre konusunda Yeşiller/EFA, Avrupa Birleşik Solu/İskandinav Yeşil Solu (GUE/NGL) AB serbest ticaret anlaşmalarının genel eğilimini takip eden ve ekonomik büyüme ile kurumsal çıkarları insan ve çevre refahının önüne koyma odaklı anlaşmalara karşı çıkmaktadırlar (Lagoutte, 2020). Bu tezin konusunu oluşturan AB-MERCOSUR ticaret anlaşması ile ilgili bir örnek verilecek olursa; 2019'da 340'tan fazla sivil toplum kuruluşu, AB'yi Brezilya'daki insan hakları ve çevre durumunun kötüleşmesini önlemek için etkisini kullanmaya çağırmıştır. Daha spesifik olarak, AB-MERCOSUR serbest ticaret anlaşması

müzakerelerini derhal durdurulması; AB'de satılan hiçbir Brezilya ürününün veya onları destekleyen finansal piyasaların ormansızlaşma, yerli toprakların gasp edilmesi veya insan hakları ihlallerinde artışa yol açmayacağının garantisinin verilmesi; Brezilya hükümetinin Paris İklim Değişikliği Anlaşmasının bir parçası olarak taahhütlerini yerine getireceğine dair maddi kanıtlarla teyit talep edilmesi; AB İnsan Hakları ve Demokrasi Eylem Planı'nın uygulanmasının güçlendirilmesi ve Brezilya sivil toplum kuruluşlarıyla insan hakları ve Brezilya sivil toplumuna desteğin artırılması; Bolsonaro'nun seçilmesinden sonraki davaları araştırmak dahil olmak üzere insan hakları ihlallerini izlenmesi ve insan hakları savunucularını korumak için mekanizmaları güçlendirmesi; Yerli halklar ve çevre savunucuları da dahil olmak üzere risk altında olanlar için AB, gerektiğinde siyasi temsiller de dahil olmak üzere doğrudan ve acil destek sağlaması talep edilmiştir (Letter, 2019). Bu mektup dünya çapındaki kuruluşların yanında Latin Amerika'da Arjantin, Brezilya, Bolivya, El Salvador, Ekvador, Kolombiya'daki kuruluşlardan da imzacılara sahiptir. Hem MERCOSUR üyeleri içerisinde hem üye olmamasına rağmen bölge çapındaki STK'lar tepkilerini ortaya koymuştur.

Mart 2021'de içerisinde Attac, Greenpeace, Oxfam ve Extinction Rebellion UK'in de bulunduğu 450'den fazla STK, AB ile MERCOSUR bölgesel bloğunun ile yaptığı anlaşmanın "20. yüzyıldan kalma ve gezegeni yok eden eskimiş ticari taahhütlerin bir parçası olduğunu" belirtmiştir (Batimes, 2021).

Aşağıda detaylandırılmak üzere bu bağlamda farklı grupların yaklaşımı açısından özetle; Avrupa'nın tarım sektörü ile endüstriyel çıkarlar ve serbest ticaret yanlıları arasında bölündüğünü, kurumsal açıdan ise yeni ticaret konularını kapsayan anlaşmalarla ilgili destekleyici olan Komisyon iken; Konsey, üye ülkelerin çıkarlarını temsil etmesi nedeniyle farklı politika izleyebildiğini, aynı zamanda Avrupa'daki STK'lar da lobi faaliyetlerinin de kararlarının şekillenmesinde rol oynadığını göstermektedir. Yine de yapılan tüm itirazlara rağmen taslak anlaşma imzalanmıştır. Bu da bölgesel ticaret anlaşmalarının motivasyonlarının önemini göstermektedir.

2. BÖLGELER ARASI TİCARET ANTLAŞMALARI MOTİVASYONLARI

Bugün çoğu ülke hiç olmadığı kadar uluslararası ticarete açıktır. Uluslararası ticaret artık yalnızca mal ticaretiyle ilgili değil, büyük ölçüde hizmet ticaretini de kapsar. Sınır ötesi ticaretteki hızlı büyüme, ticaretin maliyetlerini düşüren teknolojik yeniliklerden kaynaklanmaktadır. Bunun yanında dünya genelindeki ülkelerin benimsediği ticari politikalar da ticaretteki büyümeyi kolaylaştırmıştır. Ticaret engelleri de gümrük vergileri ve dış ithalatı sınırlayan ayrımcı standartlar gibi sınır ötesi önlemleri içerir. Ticaretin artırılması, ihracatı kolaylaştırarak veya hatta sübvanse ederek de başarılabilir. Ticaret politikası aynı zamanda korumacı olabilir, yani hem sınırda hem de sınırın arkasında ticaret engellerini artırarak ticareti azaltabilir. Ticaret müzakereleri, ticaret politikasının önemli bir aracıdır ve ticaretin serbestleştirilmesini, yani malların veya hizmetlerin sınırlardan geçişini engelleyen ticaret engellerinin kaldırılmasını amaçlamaktadır. Serbest ticaret, malların ve hizmetlerin en verimli yerlerde üretildiği için tüm ülkelerin refahını maksimize ettiği kabul edilmektedir. Serbest ticaret, ülkelerin malları üretme veya karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları hizmetleri sağlama konusunda uzmanlaşmalarına izin verir, bu da onları başka bir ülkeden daha düşük bir fırsat maliyetiyle üretebilecekleri veya sunabilecekleri anlamına gelir. Bu nedenle, ticaretten yararlanmak için ülkelerin bazı malların üretiminde veya hizmetlerin sağlanmasında mutlak bir avantaja sahip olmaları gerekmez. Ülkeler, farklı malları üretmedeki göreceli etkinlikleri açısından farklılık gösterdikçe, tüm ülkeler ticaretten faydalanır (Dür, 2015).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında serbest ticaret anlaşmalarının imzalanması, 1990'larda ortaya çıkan yeni bölgeselciliğin önemli bir özelliği olarak tanımlanmıştır. 1990'ların sonlarından bu süreç, yalnızca Meksika ve Şili gibi gelişmekte olan ülkelerle yapılan serbest ticaret anlaşmalarını (STA) değil, aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin bölgesel gruplarıyla STA müzakerelerine de başlayan AB uygulamasıyla kapsamını geliştirmiştir (Alfredo C. Robles, 2008a, s. 181).

Hükümetlerin politik ekonomileri ile motive edilen bir dünyada, bölgesel ticaret anlaşmalarının-BTA (Regional Trade Agreement, RTA) hangi koşullar altında oluşması daha olasıdır? Üretici lobilerinin varlığı göz önüne alındığında, bir STA yeterli sayıda sektörde ve aralarında dengeli bir şekilde gelişmiş koruma sağladığında politik olarak uygulanabilirdir.

Serbest ticaret anlaşması ancak her iki ülkede de karı arttırırsa benimsenir. Bunun karşılığında, STA üye ülkelerin pazarlarında üye olmayan ülke firmaların pazar payında daha büyük bir azalmaya yol açtığında daha olasıdır (Maggi, 2014, s. 370).

1986'da başlayıp 1993'te sona eren Uruguay Görüşmeleri sonucu GATT'ın DTÖ'ye dönüştürülmesi sonrası ülkeler, ticaretin ülkelerinin ekonomisinin gelişmesine yardımcı olacağı ve nihayetinde ekonomik büyümeye yol açacağı amacıyla DTÖ himayesinde oluşturulan uluslararası ticaret rejimini izlemeyi kabul etmişlerdir. Nihai hedef, herkesin karşılıklı yararına olacak şekilde çok taraflı bir temelde ticaret engellerini azaltmaktır. Bölgeselciliğin en belirgin biçimi, bölgesel ticaret anlaşmasıdır. Buna göre, aynı bölgedeki ülkeler, münhasır bir şekilde pazar erişimi açısından birbirlerine tercihli avantajlar sağlamak için bir araya gelirler. Ülkeler tipik olarak bu şekilde ilerler çünkü komşu ülkelere daha yakın hissederler ve genellikle aynı bölge içinde daha yüksek ticaret hacmine sahiptirler. Bu nedenle, bölge dışındaki ve bir bölgesel ticaret anlaşmasının parçası olmayan ülkeler bu ayrıcalıklı haklardan mahrum bırakılır. Bu nedenle bölgesel ticaret anlaşmaları çerçevesinde DTÖ'nün temel ilkelerinden biri olan üye ülkelere En Çok Kayırılan Ülke (Most Favoured Nation-MFN)[10] statüsü verilmesi istisnalardan biridir. Bu statü uyarınca, DTÖ içindeki tüm üye ülkelere ayrımcılık yapılmadan aynı şekilde muamele edilmesi beklenmektedir.[11] Bölgesel ticaret anlaşmalarının çoğu, potansiyel tercihli faydaları en aza indiren tarım gibi en hassas sektörleri dışlama eğilimindedir. Bunun yanında çoğu ticaret anlaşması hassas ürünlerde tarife indirimlerinin aşamalı hale getirilmesi için genellikle on yıla kadar bir geçiş dönemi içerir ve herhangi bir fiili etkiyi önemli bir süre geciktirir. Bir bölgesel ticaret anlaşmasının parçası olan hükümet, kazançların sektörler

[10] En çok kayırılan ulus (MFN) hükmü, bir ülkenin diğer tüm DTÖ üye ülkelerine bir ticaret anlaşmasında bir ülkeye verilen ayrıcalık veya bağışıklık sağlamasını gerektirir. Adı başka bir ulusa kayırmayı ima etse de tüm ülkelere eşit muameleyi ifade eder. Uluslararası ticarette, MFN muamelesi ayrımcı olmayan ticaret politikası ile eş anlamlıdır, çünkü münhasır ticaret ayrıcalıkları yerine tüm DTÖ üyesi ülkeler arasında eşit ticaret sağlar. Örneğin, bir ülke bir ülke için tarifeleri%5 düşürürse, MFN hükmü, tüm DTÖ üyelerinin tarifelerini o ülkeye %5 oranında düşüreceğini belirtir.

[11] "İthalat veya ihracatla ilgili veya bunlarla bağlantılı olarak veya ithalat veya ihracat ödemelerinin uluslararası transferine konulan her türlü gümrük vergileri ve harçlar ve bu tür vergi ve harçların alınma yöntemi ile ilgili olarak ve tümü ile ilgili olarak ithalat ve ihracatla ilgili kurallar ve formaliteler ve III. Maddenin 2. ve 4. paragraflarında atıfta bulunulan tüm konularla ilgili olarak, * herhangi bir sözleşme tarafı tarafından herhangi bir üründen kaynaklanan veya herhangi bir ürüne yönelik herhangi bir avantaj, ayrıcalık, ayrıcalık veya bağışıklık diğer ülke, diğer tüm akit tarafların topraklarından çıkan veya bu bölgelere gönderilen benzer ürüne derhal ve koşulsuz olarak tanınacaktır." (GATT md.1)

arasında dağılımı üzerinde tartışmalı olarak daha fazla kontrole sahip olabilir ve daha az rekabetçi endüstrileri daha kolay koruyabilir (Kim, 2003, s. 184,185).

DTÖ kuralları ve küresel ticaret rejiminin devam eden gelişimi, bölgeler arası ticaret müzakereleri üzerinde bir etkiye sahiptir, çünkü sonuçta ortaya çıkan bölgeler arası anlaşmalar DTÖ bağlamına dahil edilecektir. Bu nedenle, bölgeler arası ticaret müzakerelerinin dinamikleri, DTÖ'nün küresel düzeyde ilerlemenin bölgeler arası anlaşmaları genişletme konusundaki devlet çıkarlarını azaltacak şekilde gelişmesinden etkilenir. Bölgeler arası serbest ticaret müzakereleri artan uluslararası karşılıklı bağımlılığa ve küresel dönüşüme yanıt niteliğindedir. Bölgelerarası serbest ticaret, uluslararası ticari çıkarların pazarlarını genişletmeleri için en iyi stratejilerden biri olarak değerlendirilir. Ek olarak, bölgeler arası anlaşmalar, bölgeler arası düzeyde yeni standartlar belirlemek için bir fırsattır ve bu daha sonra küresel düzeye aktarılabilir. Yine de bölgesel düzenlemeler gibi, bölgeler arası kurumlar, coğrafi kapsamları bakımından sınırlı oldukları için ayrımcıdır. Öte yandan, yeni bölgesel mekanizmaların büyük çoğunluğu "açık bölgecilik"(open regionalism) terimiyle bağlantılıdır (Faust, 2006). Açık bölgecilik çok kutuplu olarak tasarlanan bir dünyaya eklenmesini ve bunların kapalı bir ticaret bloğuna dönüşmesini engelleyen bir strateji olarak kavramsallaştırılmıştır (Bajo, 1999, s. 939).

Temel soru, bölgeselciliğin yayılmasının çok taraflı ticaret sistemine yardım edip etmeyeceğidir. Aslında, ülkelerin tercihli serbestleştirmeye tek taraflı tepkileri, BTA'ların çok taraflı sistem üzerindeki etkisinin yanıltıcı bir işareti olabilir. Örneğin, STA'lar üyeleri dış tarifelerini düşürmeye teşvik ederken aynı zamanda daha geniş çok taraflı ticaret anlaşmalarına girme teşviklerini azaltabilir. Bununla birlikte, BTA'ları oluşturma olasılığı, aksi takdirde iş birliği yapmayan ülkeleri iş birliği yapmaya teşvik ederek serbest ticaretin gerçekleştirilmesini kolaylaştırabilir. Son 15 yılda bölgeselcilik, karşılıklı ticaret serbestleşmesinin en popüler biçimi haline gelmiştir. Serbest ticaret anlaşmaları üye ülkelere, maliyetli ticaret sapmasını hafifletmek için dış tarifeleri düşürmeleri için bir teşvik oluşturduğu öne sürülmektedir. Ancak, ülkelerin ortaklaşa tarifeler belirlediği bir Gümrük Birliği'nde bu etki ortadan kalkabilir. BTA'ların yapılmasındaki etken ise elde edilen kazançların, üyeleri için çok taraflı bir anlaşmanın onlar için istenmeyen hale gelebilecek kadar büyük olup olmadığına ve bir BTA oluşturulduğunda dışarıdan gelenlerin fayda sağlayıp sağlamadığına bağlıdır (Freund &

Ornelas, 2010). Bölgesel ticaret antlaşmalarının arkasında yeni pazarlar elde etme, reformlar gerçekleştirme gibi bir dizi motivasyon bulunmaktadır. Bölgesel ticaret antlaşmaları ile koyulan ortak bölgesel kurallar farklı ulusal kuralların yerini aldığında ticareti ve yatırımı kolaylaştırdığı ve maliyetlerini azalttığı düşünülür. Ancak ABD ve AB veya diğer merkezler uluslararası kuralları kendi ulusal çıkarlarına uyacak şekilde şekillendirmek için kuralları teşvik etmek için bölgesel ticaret antlaşmalarını veya ikili anlaşmaları kullanabilirler. Nitekim GATT süreci ile ABD'nin önderliğindeki gelişmiş ülkelerden oluşan çekirdek bir grup uluslararası ticaret ile ilgili kuralları şekillendirmişlerdir. 1961'de kurulan OECD için, diğer gelişmiş ülkelerin aktif katılımı önemli bir rol oynamıştır. GATT'ın ardından DTÖ, bölgesel veya ikili ticaret anlaşmalarının ilkelerini belirlemektedir. Herhangi bir ticaret veya yatırım anlaşmasında DTÖ kurallarının kapsamını; (i) Kapsam, (ii) Ayrımcılık Yapmama İlkesi (tüm rejimler için ortaktır. Burada tercihin niteliği, ulusal muamelenin veya MFN statüsünün yalnızca bölgesel ortaklara genişletilmesinin açık bir tercih oluşturması anlamındadır), (iii) Şeffaflık, (iv) Maddi hükümler (Ortak kurallar veya standartları ifade eder), (v) Karşılıklı tanıma, (vi) İş birliği, (Birçok bölgesel ticaret antlaşması hem genel hem de özel iş birliği taahhütlerini ifade etmektedir), (vii) Yasal koruma önlemleri (tüm ticaret ve yatırım anlaşmaları güvenceler içerir) Son olarak, kurallar genellikle uygulama ile ilgili hükümler içerir. Bölgesel ticaret antlaşmaları daha etkili veya daha geniş kapsamlı uygulama hükümleri içeriyorsa, bunlar, örneğin, üzerinde anlaşmaya varılan uluslararası kuralları daha etkili bir şekilde uygularlarsa, ticareti ve yatırımı kolaylaştırabilir. Bununla birlikte, bölgesel kurallar, bölgesel tedarikçiler veya yatırımcılar için, örneğin yatırımcı-devlet anlaşmazlığının çözümü veya tüzel kişilerin düzenleyici kararların gözden geçirilmesi veya iptal edilmesi gibi haklar yoluyla, incelemelere ve çözümlere daha iyi erişim sağlayabilir. Bölgesel kurallar ayrıca belirli bölgesel anlaşmazlık çözüm prosedürleri sunabilir (Woolcock, 2008).

3. AVRUPA BİRLİĞİ VE BÖLGELER ARASICILIK

3.1 AB'nin Oluşumu ve Yapısı

AB, kıtanın çoğunu kapsayan 27 AB ülkesi arasındaki bir ekonomik ve siyasi birliktir. AB'nin oluşumundaki ilk adımlar İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ekonomik iş birliğini teşvik etmek amacıyla atılmıştır. Bunun arkasındaki fikir ise, birbirleriyle ticaret yapan ülkelerin ekonomik olarak birbirine bağımlı hale gelmesi ve dolayısıyla çatışmadan kaçınma olasılığının daha yüksek olmasıdır. (EU, 2021) Bu amaçla AKÇT'yi kuran Paris Antlaşması 18 Nisan 1951'de imzalanmıştır. Altı Avrupa Devleti (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda) entegrasyon için çalışmayı kabul etmişlerdir. Ardından Avrupa Ekonomik Topluluğunu-AET ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu (diğer adıyla Euratom) kuran Roma Antlaşmaları 25 Mart 1957'de imzalandı. Roma Antlaşmasının 8. Maddesi, ortak bir pazarın 31 Aralık 1969'da sona eren 12 yıllık bir geçiş dönemi boyunca üç aşamada tamamlanmasını öngörmüştür. Ortak tarım politikası (Common Agricultural Policy, CAP)[12] ile ilgili ilk düzenlemeler bu anlaşma ile kabul edilmiştir. Ekonomik topluluğun başarılarından sonra Ağustos 1954'te Avrupa Savunma Topluluğu (European Defence Community) kurma girişimi ise başarısız olmuştur. Siyasi bir topluluğun yokluğunda, onun ikamesi Avrupa Siyasi İş birliği (European Political Community) şeklini aldı. 1986'da dokuz Üye Devletler, Avrupa Tek Senedini (Single European Act, SEA) imzaladı. Tek Senet, Roma Antlaşması'ndaki ilk önemli değişiklikti. Büyük bir iç pazarın yaratılması için 1958'de uygulamaya konulan ortak pazar 1 Ocak 1993'te tamamlanacaktı (Sokolska, 2021).

7 Şubat 1992'de Maastricht'te imzalanan AB Antlaşması 1 Kasım 1993'te yürürlüğe girdi. Maastricht Antlaşması, bir AB kurarak, Avrupa halkları arasında daha yakın bir birlik yaratma sürecinde yeni bir adım attı. Konsey, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu, Adalet Divanı ve Sayıştay'dan oluşan bir kurumsal yapı oluşturdu. Ayrıca Avrupa Merkez Bankası da kurulmuştur. Maastricht Antlaşması ile oluşturulan Birliğe, Antlaşma ile belirli yetkiler verildi, bunlar üç gruba ayrıldı ve genellikle sütunlar olarak anılırlar: İlk sütun, AT'den

[12] 1962'de başlatılan AB'nin ortak tarım politikası (CAP), tarım ile toplum ve Avrupa ile çiftçileri arasında bir ortaklıktır. Amaç: çiftçileri desteklemek ve tarımsal üretkenliği artırmak, istikrarlı bir uygun fiyatlı gıda tedariki sağlamak, AB'deki çiftçileri makul bir yaşam sürmeleri için korumak, iklim değişikliğiyle mücadeleye ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimine yardımcı olmak AB genelinde kırsal alanları ve çevreyi korumak, tarım, tarımsal gıda endüstrileri ve ilgili sektörlerdeki işleri teşvik ederek kırsal ekonomiyi canlı tutmak. Tüm AB ülkeleri için ortak bir politikadır. AB bütçesinin kaynaklarından Avrupa düzeyinde yönetilir ve finanse edilir.

oluşuyordu ve Üye Devletlerin devretmiş olduğu yetkileri sağlayan bir çerçeve sağladı. İkinci sütun, Antlaşmanın 5. Başlığında ortaya konan ortak dış ve güvenlik politikasıydı. Üçüncü sütun, Antlaşma'nın 6. Başlığında belirtilen adalet ve içişleri alanlarında iş birliğiydi (Sokolska, 2021).

AB Antlaşmasını değiştiren Lizbon Antlaşması, 1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Avrupa için Lizbon Antlaşması'na giden süreç, Mayıs ve Haziran 2005'te Anayasa Antlaşması'na ilişkin iki referandumun olumsuz sonuçlanmasının ardından yapılmıştır. Ardından, Avrupa Konseyi'nin iki yıllık bir düşünme süreci olmuştur ve neticede antlaşma, Avrupa Konseyi'nde 13 Aralık 2007'de imzalanmış ve tüm Üye Devletler tarafından onaylanmıştır. AT'yi kuran Antlaşma, "AB'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma" (Treaty on the Functioning of European Union) olarak yeniden adlandırıldı ve "Topluluk" terimi, "Birlik" ile değiştirildi. Lizbon Antlaşması, bayrak veya marş gibi devlet benzeri Birlik sembolleri yaratmamıştır. Anayasal Antlaşmadan farklı olarak, Lizbon Antlaşması, Birlik hukukunun ulusal mevzuat üzerindeki üstünlüğünü resmen tasvir eden hiçbir madde içermemektedir, ancak Antlaşmaya bu yönde bir bildiri eklenmiştir. Lizbon Antlaşması, AB'ye tam tüzel kişilik verir. Bu nedenle Birlik, atfedilen yetkilerinin alanlarında uluslararası antlaşmalar imzalama veya uluslararası bir örgüte katılma imkânı elde eder. Üye Devletler yalnızca AB hukukuyla uyumlu uluslararası anlaşmaları imzalayabilirler. Lizbon Antlaşması, demokratik eşitlik, temsili demokrasi ve katılımcı demokrasinin üç temel ilkesini ifade eder (Pavy, 2021).

AB Kurumları: Avrupa Parlementosu-AP (European Parliament), Avrupa Konseyi (The European Council), AB Konseyi (Council of the European Union), Avrupa Komisyonu (European Commission) , AB Adalet Divanı-ABAD (European Court Of Justice, ECJ), Avrupa Merkez Bankası (European Central Bank), Avrupa Sayıştayı (European Court of Auditors), Avrupa Dış Eylem Servisi, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi, Avrupa Bölgeler Komitesi, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Ombudsmanı, Avrupa Veri Koruma Denetçisi, Avrupa Veri Koruma Kurulu'dur.

AP, Birlik içinde yasamayı gerçekleştiren doğrudan seçilmiş 750 üyeli bir AB organıdır. Genel Merkezi, Brüksel'dedir. Her 5 yılda bir doğrudan AB seçmenleri tarafından seçilir. Yasama çerçevesinde; Avrupa Komisyonu önerilerine göre, AB Konseyi ile yasamayı yapar, Uluslararası anlaşmalara ve Birliğin genişlemesinde karar verir. Parlamentonun denetleyici

rolü, tüm AB kurumlarının demokratik incelemesi, Komisyon Başkanını seçmek ve Komisyonu bir organ olarak onaylamaktır. Ayrıca Komisyonu istifaya zorlayan bir gensoru önergesi oylama olasılığı, AB bütçelerinin harcanma şeklini onaylama, vatandaşların dilekçelerini incelemek ve soruşturma açmak, Avrupa Merkez Bankası ile para politikasını görüşmek, Komisyonu ve Konsey denetlenmesi ve seçim gözlemleri, Konsey ile AB bütçesini oluşturmak görevleri arasındandır (EU, 2021).

Avrupa Konseyi, AB'nin genel yönü ve siyasi öncelikleri hakkında karar verir. Ancak kanunları geçirmez. AB'nin stratejik çıkarlarını ve savunma sonuçlarını dikkate alarak AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasını belirler. Yüksek profilli AB düzeylerine adaylar atar. Avrupa Konseyi, AB'nin siyasi gündemini belirlemek için AB liderlerini bir araya getirir ve AB ülkeleri arasındaki en yüksek siyasi iş birliğini temsil eder. AB'nin 7 resmi kurumundan biri olan Avrupa Konseyi, kalıcı bir başkanın başkanlık ettiği AB liderleri arasında (genellikle üç ayda bir) zirve toplantıları gerçekleştirir. Avrupa Konseyi, tüm AB ülkelerinin devlet veya hükümet başkanlarından, Avrupa Konseyi Başkanı ve Avrupa Komisyonu Başkanı'ndan oluşur. Toplantıya, iki buçuk yıllık bir dönem için seçilen Başkanı başkanlık eder. Başkan AB'yi dış dünyaya temsil eder. Merkezi Brüksel'dedir (EU, 2021).

Avrupa Komisyonu, AB'nin siyasi olarak bağımsız yürütme koludur. Avrupa mevzuatı için teklifler hazırlamaktan tek başına sorumludur ve AP, AB Konseyi'nin kararlarını uygular. Komisyon yeni yasalar önermektedir. AB politikalarını yönetir ve AB finansmanını tahsis eder. Konsey ve Parlamento ile AB harcama önceliklerini belirler. Parlamento ve Konsey tarafından onaylanmak üzere yıllık bütçeler hazırlar. Sayıştay'ınceleyerek harcamaları denetler. Adalet Divanı ile AB hukukunu uygulayarak, AB hukukunun tüm üye ülkelerde uygun şekilde uygulanmasını sağlar. AB'yi temsil eder, uluslararası kuruluşlarda, özellikle ticaret politikası ve insani yardım alanlarında, tüm AB ülkeleri adına konuşur, AB için uluslararası anlaşmaları müzakere eder. Komisyon başkanın adayı AP seçimlerinin sonuçları dikkate alınarak Avrupa Konseyi'ndeki ulusal liderler tarafından sunulur. Seçilebilmesi için AP üyelerinin çoğunluğunun desteğine ihtiyacı vardır. Başkan adayı, AB ülkelerinden gelen önerilere göre potansiyel Başkan Yardımcılarını ve Komiserleri seçer. Aday listesi, Avrupa Konseyi'ndeki ulusal liderler tarafından onaylanmalıdır. Komisyon üyelerinin sayısı her bir AB ülkesinden bir kişi olacak şekilde seçilir. Merkezi Brüksel'dedir (EU, 2021).

Kısaca kurumsal yapısı özetlendikten sonra bu tezin kapsamı çerçevesinde önemli olan AB'nin ticaret anlaşması yapma süreci şu şekilde işler:

(i) Hazırlanma Süresi:

Komisyon; bir anlaşmanın olası etkisini değerlendirerek, hedeflenen amaçlar üzerinde kamusal istişare yaparak her iki tarafın da neyi müzakere etmek istediğini belirleyen gayri resmi bir kapsam ile başlar. Ardından Komisyon, müzakerelerin başlatılması için Konseye bir tavsiyede bulunur. Komisyon ayrıca taslak müzakere direktifleri önerebilir. Komisyon daha sonra Parlamentoya bilgi verir. Ayrıca Komisyon müzakere direktiflerini "ec.europa.eu/trade" adresinde çevrimiçi olarak anında yayınlar ve direktifleri Konsey, Parlamento ve AB ulusal parlamentolarına otomatik olarak gönderir. Konsey, Komisyona müzakereleri başlatma yetkisi veren bir karar alır. Bu karar, Komisyon için bağlayıcı olmayan müzakere direktiflerini de içerebilir. Komisyon'un Ticaret Genel Müdürlüğü'ndeki AB Baş Müzakerecisi bir müzakere ekibi oluşturur. Müzakere edilen konularda Komisyon'dan uzmanları içerir.

(ii) Müzakere Süreci:

Her iki taraftan da Baş Müzakereciler müzakere turları düzenlerler. Bunlar, müzakere edilen her şeyi veya yalnızca belirli alanları kapsayabilir. Her müzakere turundan sonra ve müzakerelerin kilit noktalarında, Komisyon hem Konseye hem de AP'ye rapor verir. Komisyon, muadilleriyle müzakere tekliflerini masaya koymayı planladığında, Konseye bu konuda danışır ve AP'yi bunlar hakkında bilgilendirir. Komisyon, her müzakere turunun bir raporu ve ilk müzakere önerilerini çevrimiçi yayınlar. Komisyon, müzakere görevlerinde Komisyona yardımcı olan Konseyin Ticaret Politikası Komitesine danışır. Komisyon ayrıca görüşmelerin her aşamasında AP'yi gelişmeler hakkında bilgilendirir. Konsey ise kendi ticaret komitesinde ticaret müzakerelerini düzenli olarak tartışır. Parlamento aynı şeyi Uluslararası Ticaret Komitesinde ("INTA" olarak bilinir) yapar. Ayrıca bu tartışmalara dayanarak ticaret müzakereleri ile ilgili kararlar da alabilir. (Kararlar, komitenin görüşmelerin nasıl ilerlemesi gerektiği konusunda aldığı tutumlardır). Ulusal hükümet bakanları veya AP de süreç boyunca müzakereleri tartışabilir. İki taraftan müzakereciler anlaşma metnini sonuçlandırmaya yaklaştıklarında, Komisyon Parlamento

ve Konsey'e bildirir. Komisyon ayrıca nihai metinleri gayri resmi olarak, Konsey aracılığıyla AB Üye Devletlerine ve Parlamentoya gönderir. Komisyon, metinleri müzakerelerin sonundaki haliyle ec.europa.eu/trade adresinde çevrimiçi olarak yayınlamaktadır.

(iii) Sonuçlandırma

Komisyon avukatları, Konseyin avukat-dilbilimcileriyle birlikte, anlaşmanın metnini gözden geçirir ve gerektiğinde düzeltir. Bu anlaşmayı, her iki tarafın da aynı şekilde anlaması için ayrıntılı ve net bir hale getirmek için yapılır. Komisyon, Konsey ve Parlamento'ya anlaşmanın metnini gönderir. Konsey'den avukat-dilbilimciler metni imzaya hazır olacak şekilde biçimlendirir. Konsey, yeni biçimlendirilmiş metni Komisyona geri gönderir. Metin her zaman olmamakla birlikte genellikle İngilizce olarak müzakere edilir. AB'nin 23 resmi dilinin tamamında mevcut olmalıdır. Komisyon metni tercüme eder.

(iv) İmzalama

Komisyon, imzalama, geçici uygulama, anlaşmanın sonuçlandırılması konularındaki Konsey kararları için teklifleri hazırlar. Komisyon bu önerileri tüm AB dillerine çevirir. Komisyonun ticaret departmanı, incelemeleri ve yorumları için teklifleri diğer Komisyon departmanlarına gönderir. 28 Komiser teklifleri kabul eder. Komisyon Konsey'e: imza, geçici uygulama, anlaşmanın akdedilmesini önerir. Komisyon genellikle anlaşmanın bir kısmının geçici olarak uygulanmasını önerir, ancak tüm anlaşmanın geçici olarak uygulanması mümkündür. Anlaşmanın tüm dil versiyonlarını teklifine ekler.

(v) Karar verme

Konsey, Komisyonun önerilerini alır ve imzalama kararı alır. Bu kararın ardından Komisyon derhal anlaşmanın imzalanma sürecine devam eder. Müzakere eden iki taraf anlaşmayı resmen imzalar. Konsey, genellikle AB adına imza atacak kişiyi atar. Bu genellikle, mevcut Konsey başkanlığını yürüten ülkenin bir hükümet bakanı veya AB Ticaret Komiseridir. Konsey anlaşmayı geçici olarak uygulamayı kabul ederse, AB anlaşmayı geçici olarak tamamen veya kısmen uyguladığını anlaşmanın tevdi makamlarına bildirebilir. Uygulamada AB, yediemini yalnızca Parlamento anlaşmaya onay verdikten

sonra bilgilendirir. Her iki taraf da imzaladıktan sonra, Konsey sonuç teklifini inceler ve onaylanması için anlaşmayı Parlamento'ya gönderir.

Parlamento anlaşmayı kabul eder. Parlamento ve ticaret komitesi, anlaşma hakkında endüstri temsilcileri, sendikalar, çevre grupları ve diğer dış uzmanlarla istişare eder. Komite, anlaşma hakkında bir rapor hazırlar, onu oylar. Rapor, tüm Parlamento için resmi bir tavsiye niteliğindedir. Parlamento, anlaşmaya rıza verip vermemeyi oylar.

(vi) Tam veya geçici başvuru

Bazı AB ticaret anlaşmaları yalnızca AB'ye özgüdür. Kapsadıkları tüm politika alanları tamamen AB kurumlarının sorumluluğundadır. Diğer anlaşmalar, AB kurumları ve bireysel AB ülkelerini ilgilendirdiği için karmadır. Yalnızca AB'yi ilgilendiren anlaşmalar için, Parlamento AB tevdi makamına muvafakatini bildirebilir ve diğer taraf onayını bildirdiğinde anlaşma tam olarak uygulanacaktır. Karma anlaşmalar için, tüm AB üye devletlerinin onayını gerektirmektedir. Ayrıca AB anlaşmayı yalnızca geçici olarak, tamamen veya kısmen uygulayabilir. Yalnızca AB ülkelerinde onaylanan karma anlaşmalar için AB Üye Devlet hükümetleri ve Konsey de anlaşmayı imzalar. AB üye ülkeleri anlaşmayı onaylayıp onaylamama konusunda oy kullanırlar. Bunu kendi ulusal prosedürlerini izleyerek yaparlar. Bunlar genellikle ulusal ve bazen bölgesel parlamentoların oylarını içerir. Tüm AB üye ülkeleri karma bir anlaşmayı onayladıktan sonra, AB anlaşmayı tam olarak uygular.

(vii) Sonuç

Ülkeler anlaşmayı imzaladıktan sonra nihai, imzalanmış metinlerin resmi sahipleri olan anlaşmanın yedieminleri bilgilendirir. AB tarafında bu, Konsey Genel Sekreterliğidir. Konsey, anlaşmayı onaylama kararını kabul eder ve yayınlar.

(viii) Yürürlüğe giriş

Her iki taraf da anlaşmayı onaylayıp yedieminlere bunu yaptıklarını söylediklerinde, anlaşma tamamen yürürlüğe girer (Comission, 2021).

Bu tez kapsamında ele alınan 2019 AB-MERCOSUR ticaret anlaşması karma türde bir anlaşmadır. AB'de yürürlüğe girebilmesi için, Komisyon metni tüm resmi AB dillerine çevirecek ve Anlaşmayı onay için AB Üye Devletlerine sunacaktır. Anlaşma daha sonra tüm AB Üye Devletler ile AB Konseyi ve AP tarafından onaylanmalıdır. MERCOSUR düzeyinde onay, ülkeye özgü dillere çeviriden başlayarak, ardından her bir MERCOSUR Üye Devletinin yasama onayından sonra her ülkenin Başkanı da onaylamalıdır. AB ile karşılaştırıldığında, Anlaşmanın Üye Devletlerden birinde yürürlüğe girmesi için tüm ülkeler tarafından onaylanması gerekmemektedir.

3.2 AB ve Bölgeler Arasıcılık/Ötesicilik

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, AT ve Japonya ekonomik olarak birbirine bağımlı hale gelen bir dünyada yeni güç merkezleri olarak ABD'nin yanında ortaya çıkmaya başladı. 1970'lerden bu yana küreselleşmedeki artış ile dünya çapında ekonomik, mali ve ticari liberalleşmenin büyümesiyle sonuçlandı. Böylece devletlerin ekonomileri, dış dünyaya giderek daha açık hale geldi ve bu da karşılıklı bağımlılığa yol açarak ekonomik rekabetin artmasına neden oldu. Hızlanan küresel rekabetle de bölgesel yapıların gelişmesi devletler için önemli hale geldi (Santander, 2005, s. 287). Bölgesel entegrasyon, sosyal ve politik çatışmayı yönetmenin, bir toplumun ekonomik zenginliğini geliştirmenin ve barış ve istikrarı sağlamanın en iyi yolu olarak görülmektedir. Bu nedenle, bölgesel entegrasyon yalnızca DTÖ altında çok taraflı ticaret serbestleştirmesi yoluyla küresel ticareti ilerletmenin bir yolu değildir. Bölgesel örgütler Uİ alanında yeni bir küresel düzen inşa etmenin parçasıdır ve bu noktada AB'de genellikle bölgesel entegrasyonun altın standardı olarak kabul edilir. Entegrasyon çalışmalarında, kavramsal evren olarak ele alınma eğilimindedir. Avrupa ekonomik entegrasyonunun başarısı, 1960'ların ve 1970'lerin başlarında Afrika, Asya ve Amerika'da serbest ticaret bölgelerinin yaratılmasını tetiklemiştir (Risse T. A., 2009).

Gelişmekte olan ülkeler arasında bölgesel entegrasyon için AB'nin verdiği destek, bu ülkelerin dünya ekonomisine entegrasyonunu da kapsar. Avrupa Komisyonu, gelişmekte olan ülkelerin bölgesel pazarlarda rekabet ederek, rekabet güçlerini kademeli bir şekilde artırabileceklerini savunmuştur. Bu noktada Avrupa Komisyonu, ticaretin küresel serbestleşmesine işaret eden çok taraflı entegrasyon olarak adlandırdığı şeyi vurgulamıştır. Diğer bir deyişle, bir bölgedeki ülkeler tarifelerini düşürürler ve DTÖ'nün ticareti kolaylaştırma, yatırım, rekabet ve satın alma konularında savunduğu serbestleştirici kuralları

kabul ederlerse, dünya ekonomisiyle bütünleşmiş kabul edilirler (Alfredo C. Robles, 2008a, s. 183). Bunun yanında AB ve üye devletleri, üçüncü ülkelerle ve diğer bölgelerle dış ilişkilerinde AB'nin sınırları ve ötesinde (bölgesel) güvenliği, istikrarı ve refahı sağlamanın en iyi yolu olarak gördüklerinden, buna yönelik bir dış politika kimliği oluşturmuşlardır (Börzel, 2009).

AB'nin dış politika ilişkileri dört ana biçim almaktadır: genişleme (Avrupa'nın ana bölgesinde), istikrar (komşulukta), iki taraflılık (büyük ve güçlü güçlere doğru/ en güçlüsü ABD'dir) ve bölgeler arasıcılık (bölgelere ve bölgesel kuruluşlar ile ilişkiler). Bölgeler arası ilişkilere odaklanma, dış ilişkilerin en tipik Avrupa biçimi olarak kabul edilir. Burada "sivil güç" ile gerçekçi "yumuşak emperyalizm" arasında bir ayrım yapılır ve bu iki model AB'nin ana dış politika ilişkilerinde analiz edilir. Sivil iktidar ile yumuşak emperyalizm arasındaki fark, değerlerin ve müzakerelerin dayatma yerine simetrik, diyalog şeklinde yürütülüp yürütülmemesinde yatmaktadır. Başlangıcında ve AT dünya siyasetinde küçük bir oyuncuydu ve dış ilişkileri esas olarak eski kolonilerle ilişkiliydi. Buna karşın, bugünün AB'si küresel bir aktör ve dünya siyasetinde, özellikle ticarette, kalkınma iş birliğinde, bölgesel entegrasyonun teşvikinde, demokrasi ve iyi yönetişimde, insan haklarında ve güvenlik politikalarında da artan ölçüde bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Bu noktada, bölgeler arası iş birliği, AB dış politikasının ve dış ilişkilerinin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Bu dış politika doktrini, Avrupa Komisyonu'nda derin bir şekilde köklenmiştir ve önde gelen politikacılar ve politika yapıcılar tarafından ifade edilmiştir. Avrupa Komisyonu'nda ve önde gelen politika çevrelerinde, AB'nin artan ekonomik ağırlığı ve coğrafi büyüklüğünün daha önemli bir siyasi ve güvenlik alanında küresel bir aktör olma durumu desteklenmiştir. Bu nedenle, dünyada böylesine küresel bir rol oynayabilmek için AB'nin aktörlüğünü artırması ve daha özerk dış politika kararları verebilecek bir aktör niteliği kazanması gerekir. Bu politika da başta Afrika, Asya ve Latin Amerika olmak üzere dünyanın diğer bölgeleri ile çok sayıda bölgeler arası anlaşma yoluyla gerçekleştirilmektedir (Hettne & Söderbaum, 2005).

AB'nin kurumsal yapısı içerisinde ise dış ticaret politikasının kuralları ve kapsamı Nice Antlaşması'nın (2001) 133. Maddesinde tanımlanmıştır. Merkezde iki aşamalı bir yetki delegasyonu vardır: Üye Devletlerden Bakanlar Konseyi'ne ve Konsey'den Komisyon'a. Ticaret Komiseri ve Genel Ticaret Müdürlüğü tarafından temsil edilen Komisyon, dış ticaretle ilgili uluslararası müzakerelerde inisiyatif alma hakkına sahiptir. Ticaret Komiseri ayrıca, bazen tarım, kalkınma veya çevre gibi portföylerden sorumlu diğer Komiserlerin de yardımıyla görüşmeleri yürütür. Konsey'in rolü, Komisyon'un uluslararası ticaret müzakerelerindeki

faaliyetlerini özel bir komitesi ile kontrol etmektir. Konsey ayrıca müzakerelerin sonuçlarının onaylanması konusunda son söz sahibidir. Ancak uluslararası ticaretin kapsamının sürekli genişlemesi, Bakanlar Konseyi ile Komisyon arasında nasıl müzakere yapılacağı ve uluslararası anlaşmaların nasıl onaylanacağı konusunda gerilimler yaratmıştır. Üye Devletleri temsil eden Konsey üye devletlerin hem toplumsal aktörler (çıkar grupları ve sivil toplum kuruluşları) hem de amaçları nedeniyle uluslararası ticaret müzakerelerinde farklı tercihlere sahiptir. Komisyon ise üye devletler arasında çatışan çıkarlardan ziyade ortak çıkarlara vurgu yapar. Bu noktada Avrupa Komisyonu ile Konseyi arasındaki ilişkide bir taraf hakim mi yoksa iki aktör eşit mi sorusunun literatürde farklı cevapları bulunmaktadır (Dür & Zimmerman, 2007). Örneğin, AB-MERCOSUR ilişkiler bağlamında Komisyon MERCOSUR ile yapılacak Ortaklık Anlaşmasının 2004'te askıya alınan müzakerelerini sürdürmeye karar verdiğinde, Konsey'e de danışmayarak ve özellikle Fransa'nın MERCOSUR ile müzakerelere karşı çıkmasına rağmen bir yıldan daha kısa bir süre içinde bir anlaşma imzalama hedefini ifade etmiştir. Ancak bu tavır, Fransa gibi bazı AB üye devletlerinin ve AP'nin siyasi protestosuna neden olmuştur. Buna rağmen Komisyon, MERCOSUR'u bir grup olarak hedefleyen bir Ortaklık Anlaşması müzakerelerini 2010 yılında görüşmeleri yeniden başlatmıştır. Nihayetinde imzalanan anlaşma için de farklı kesimlerden tepki gelse de Komisyon bu kesimleri ikna etme çabasıyla anlaşmanın onaylanması için çalışmaktadır.

AB bölgesel ideolojisini güçlendiren çok sayıda bölgeler arası düzenlemeler gerçekleştiren bir aktördür. Bölgeler arası ilişkilerin teşvik edilmesi, yalnızca AB'nin bir aktör olarak kendi varlığını ve etkinliğini haklı çıkarır ve güçlendirmez; aynı zamanda diğer bölgelerin meşruiyetini ve statüsünü de teşvik eder. AB'nin amacı aynı zamanda iki bölgesel birim arasındaki ilişkileri resmileştirmek ve kurumsallaştırmaktır (Söderbaum & Langenhove, 2006, s. 251). Bunu da diğer bölgelerle yaptığı anlaşmalar ile gerçekleştirir. Üç ana anlaşma türü vardır:

Şekil 6: AB'nin Yaptığı Ticaret Anlaşması Türleri

Anlaşma Türleri	İşlevleri
1. Gümrük Birlikleri	İkili ticarette gümrük vergilerini kaldırır ve yabancı ithalatçılar için ortak bir gümrük tarifesi oluşturur.

	Örneğin; AB-Türkiye 1995 Ankara Anlaşması
2. Ortaklık Anlaşmaları (Association Agreements), İstikrar Anlaşmaları (Derin ve Kapsamlı) (Stabilisation Agreements, (Deep and Comprehensive) Serbest Ticaret Anlaşmaları (Free Trade Agreements) ve Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları (Economic Partnership Agreements, EPA)	İkili ticarette gümrük tarifelerini kaldırır veya azaltır. Örneğin; AB-Cezayir 2005 Ortaklık Anlaşması AB-Kosova 2016 İstikrar Anlaşması, AB-Vietnam 2020 Serbest Ticaret Anlaşması AB-CARIFORUM EPA Anlaşması
3. Ortaklık ve İş birliği Anlaşmaları	İkili ekonomik ilişkiler için genel bir çerçeve sağlar ve gümrük tarifelerini olduğu gibi bırakır. Örneğin; AB-Irak Ortaklık ve İş birliği Anlaşması (2012'den beri geçici olarak uygulanmaktadır)

Şekil 6: (Comission, Negotiations and agreements, 2021)

3.3 AB'nin Diğer Bölgeler ile ilişkileri

3.3.1 AB-NAFTA/USMCA

Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) Kanada, Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından imzalanan bir anlaşmadır. Anlaşma 1 Ocak 1994'te yürürlüğe girerek, 1988 ABD-Kanada Serbest Ticaret Anlaşması'nın yerini almıştır. ABD Başkanı Donald Trump, Ocak 2017'de göreve başladıktan sonra, NAFTA'yı Kanada ve Meksika ile müzakerelere başlayarak yeni bir anlaşma ile değiştirmeye çalışmıştır. Eylül 2018'de Amerika Birleşik Devletleri, Meksika ve Kanada, NAFTA'yı Amerika Birleşik Devletleri-Meksika-Kanada Anlaşması (USMCA) ile değiştirmek için bir anlaşmaya vardılar ve üç ülke de Mart 2020'ye kadar anlaşmayı onayladı. NAFTA, USMCA uygulanana kadar yürürlükte kaldı. Nisan 2020'de Kanada ve Meksika, ABD'ye anlaşmayı uygulamaya hazır olduklarını bildirince, USMCA, NAFTA'nın yerini alarak 1 Temmuz 2020'de yürürlüğe girmiştir. Kuzey Amerika üç ülke arasında serbest ticaret alanı oluşturması amacıyla yapılan anlaşmanın organizasyon yapısı bulunmamaktadır. Bu nedenle AB bu ülkeler ile ayrı ayrı ticaret ilişkileri kurmaktadır.

AB ve ABD en büyük ikili ticaret ve yatırım ilişkisine sahiptir ve dünyadaki en entegre ekonomik ilişkiye sahiptir. AB ve ABD yatırımları, Atlantik'in her iki yakasındaki büyüme ve istihdamın gerçek itici gücüdür. Transatlantik ilişki aynı zamanda bir bütün olarak küresel ekonominin şeklini de tanımlar. AB veya ABD, küresel ekonomideki hemen hemen tüm diğer

ülkeler için en büyük ticaret ve yatırım ortağıdır. AB ve ABD ekonomileri, birlikte dünya Gayri Safi Yurt İçi Hasılasının (GSYİH) yaklaşık yarısını ve dünya ticaret akışlarının yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Transatlantik Ekonomik Konseyi (TEC), transatlantik ekonomik yakınlaşma çalışmalarına rehberlik etmek için 2007'de kurulmuştur. TEC, ekonomik konuların tutarlı ve koordineli bir şekilde tartışılabileceği tek AB-ABD üst düzey forumudur. Karşılıklı çıkar konularında devam eden bir dizi ekonomik iş birliği faaliyetlerini bir araya getirir ve bu çalışmaya siyasi rehberlik sağlamak için bir platform sağlar. Aynı zamanda stratejik küresel ekonomik soruları tartışmak için siyasi bir forum sağlar. TEC, daha yakın ekonomik ilişkiler için siyasi sorumluluğu olan Avrupa Komisyonu ve ABD Kabinesi üyelerini bir araya getirmektedir (Comission, 2021).

2013 yılında müzakerelerine başlanan AB ile ABD Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması (TAFTA) ya da Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) AB ve ABD arasında ekonomik büyümeyi teşvik etmek amacıyla yapılması önerilen kapsamlı bir ticaret anlaşmasıydı. Anlaşma üç ana konuyu ele almaktaydı: İlki, ulusal tercih ve korumacılık ilkelerini ortadan kaldırarak AB ve ABD'nin ilgili kamu pazarlarına erişimi sağlamak; ikincisi, özellikle belirli düzenleyici engelleri (çevre, sağlık, güvenlik vb. standartlar gibi) hafifletmek; üçüncüsü ise belirli hassas ürünler için istisnalar bildirilirken mal ticareti için gümrük vergilerinin kaldırılmasıdır. Anlaşma, ithalat ve ihracatı kolaylaştırmak için yeni ticaret ve yatırım kuralları tanımlamayı amaçlamaktaydı (ASD, 2020).

TTIP, Amerika Birleşik Devletleri'nin 2017'de çekildiği Trans-Pasifik Ortaklığı'na (TPP) eşlik eden bir anlaşma olacaktı. Taraftarlar ticaret engellerini azaltmayı ve yatırımı artırmayı savunurken, eleştirenler, yalnızca büyük şirketlere fayda sağlayacağını ve müzakerelerin çok fazla gizlilik içinde olduğunu savundu. Müzakereler, imzalanan bir anlaşma olmadan üç yıl sonra 2016'da sona erdi. Gerçekleştirilen TTIP müzakerelerinin artık geçerliliği kalmamıştır. Anlaşmanın hedefleri, ülkelerin ekonomilerini desteklemek için AB ile ABD arasındaki ticaret koşullarını iyileştirmekti. Anlaşmaya, STK'lar, çevreciler ve sendikalar gibi belirli gruplar, anlaşmanın gıda güvenliği ve bankacılık gibi, çoğunlukla büyük şirketlere fayda sağlayan bazı alanlardaki düzenlemeleri azaltacağı için karşı çıkmıştır (Hayes, 2021).

AB-Kanada arasında yapılan Kapsamlı Ekonomik ve Ticaret Anlaşması (Comprehensive and Economic Trade Agreement- CETA) müzakereleri Şubat 2009'da

başlamış ve 26 Eylül 2014'te Ottawa'da yapılan AB-Kanada Zirvesi'nde sonuçlanmıştır. Yatırım bölümüyle ilgili müzakereler devam ederek, CETA'nın nihai ve yasal olarak gözden geçirilmiş metni 29 Şubat 2016'da yayınlanmıştır. 5 Temmuz 2016'da Avrupa Komisyonu, CETA'yı sözde karma bir anlaşma olarak imzalamak ve benimsemek için bir Konsey kararı teklif etmiştir. Anlaşmanın imzalanması kararı, Konsey tarafından alınmıştır ve 30 Ekim 2016'da AB ve Kanada tarafından imzalanmıştır. CETA, 21 Eylül 2017'de geçici olarak yürürlüğe girmiştir. Bu da anlaşmanın çoğunun geçerli olduğu anlamına gelmektedir. CETA, AB tarafından şimdiye kadar müzakere edilen en kapsamlı serbest ticaret anlaşmalarından biridir ve yeni nesil serbest ticaret anlaşmalarının bir parçasıdır. Geleneksel olarak, serbest ticaret anlaşmaları öncelikle gümrük vergilerinin ve diğer mallarla ilgili hususların azaltılmasıyla ilgilenir. Ancak, 2000'lerin başından beri, müzakere edilen yeni nesil anlaşmalar, ticaret politikasının diğer alanlarını da içerir. CETA ile AB ve Kanada sadece vergileri kaldırmakla kalmayıp, aynı zamanda ticarete yönelik tarife dışı engelleri azaltma, düzenleyici iş birliğini teşvik etme, hizmet sektöründe pazar erişimini iyileştirme, şirketlerin kamu alımlarına katılımını kolaylaştırma ve kişilerin mobilitesini teşvik etme konusunda da anlaşmışlardır. CETA, bu bölümlere ek olarak, coğrafi işaretler, uyuşmazlık çözüm mekanizması ve sürdürülebilir kalkınma, emek ve çevre ile ilgili üç bölüm ile ilgili hükümler içermektedir. CETA, yeni neslin iddialı bir serbest ticaret anlaşması olarak görülmelidir (Kommerskollegium, 2017).

AB ile Meksika arasındaki ticari ilişkiler, AB-Meksika Ekonomik Ortaklığı, Siyasi Koordinasyon ve İş birliği Anlaşması'nın (Küresel Anlaşma olarak da anılır) ticari ayağı tarafından yönetilmektedir. 2020 yılına gelindiğinde, ikili ticaret, Küresel Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden bu yana geçen 20 yılda üç kattan fazla artmıştır. 2016 yılında AB ve Meksika, AB-Meksika Küresel Anlaşmasını kapsamlı bir şekilde modernize etme kararı aldı. İki taraf, Nisan 2018'de AB-Meksika Küresel Anlaşması'nın ticaret kısmında prensipte anlaşmaya vardı (Comission, 2021). AB ve Meksika, 21 Nisan 2018, Meksika'nın ABD Başkanı Donald Trump tarafından tehdit edilen korumacı önlemlerin baskısı ile karşı karşıya kalması ve Trump'ın Meksika'yı NAFTA içerisindeki "nakit ineği" olarak değerlendirmesi ile mevcut bir serbest ticaret anlaşmasını yenileyerek "prensipte anlaşmaya" vardıklarını açıkladı. Avrupa Komisyonu yaptığı açıklamada, 2000 anlaşmasının güncellenmiş şartlarına göre, "hemen hemen tüm ikili ticaret, tarım sektörü de dahil olmak üzere, gümrüksüz olacak" dedi.

Yeni anlaşma, tarım ürünleri, daha fazla hizmet, yatırım ve hükümet alımlarını eklemekte ve ayrıca gümrük işlemlerini basitleştirme, yolsuzlukla mücadele ve iklim değişikliğine ilişkin Paris Anlaşmasını güçlendirmeye yönelik hükümler de içermektedir. Anlaşma aynı zamanda Meksikalı şirketlerin Avrupa'daki devlet ihaleleri için teklif vermelerine ve Avrupalı şirketlerinde Meksika'dakiler için aynısını yapmasına izin vermektedir (EURACTIV, 2018). Yeni anlaşmada önemli tarife indirimlerinin yanı sıra kümes hayvanları, peynir, domuz eti ve çok sayıda diğer tarım ve gıda ürünlerinde tarifeler tamamen kaldırılacaktır. Bu noktada eleştiriler gelmektedir. Fransa'nın ulusal hayvancılık ve et birliği Interbev, anlaşmanın Avrupa pazarını daha önce yasaklanmış olan 20.000 ton Meksika bifteğine açma riski taşıdığı konusunda uyarıda bulunmuştur. Eleştiri ayrıca, COVID-19 pandemisinin neden olduğu tedarik zinciri kesintileri göz önüne alındığında gıda güvenliği konularına odaklanmaktadır. Tarım çevreleri bu anlaşmadan rahatsız olurken; işletmeler ve varlıklı bireyler, ekonomik faaliyetler üzerindeki sınırlamaların kaldırılması ile yatırım yapılmasını kolaylaştıran anlaşma şartlarıyla ilgilenmektedirler (Ballard, 2020). Kamu alımlarına ilişkin nihai teknik detayları Nisan 2020'de sonuçlandırılan AB-Meksika Anlaşması, gerekli iç prosedürlerden geçmektedir. Bu anlaşma da tezin bağlamında ele alınan AB-MERCOSUR anlaşması gibi prensipte anlaşılan bir anlaşmadır. AB'nin birini bir devlet, diğerini bir örgüt ile yaptığı bu iki anlaşma tarım ve çevre kesimi tarafından eleştirilirken; ticaretin serbestleşmesinden faydalanan kesim tarafından desteklenmektedir.

3.3.2 AB- ASEAN

Asya'daki AB'nin en önemli bölgesel partneri, 1967'de kurulan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliğidir (ASEAN)[13]. İlk resmi temaslar 1970'lerde yapılmış ve 1980'de AT-ASEAN İş birliği Anlaşması ile resmileştirilmiştir. AB'den farklı olarak, ulusal egemenliği kısıtlama arzusu Güney Doğu Asya'da bölge inşasını motive etmemiştir. Beş kurucu üye de öncelikli olarak pazar entegrasyonu için çaba göstermek yerine komünizmi kontrol altına almak, dış güçlerin etkisini azaltmak ve sırasıyla (Malezya ve Singapur) bölgesel hakimiyet isteklerini sınırlamak için istikrarlı bir ortam aramışlardır. Ancak bağlayıcı anlaşmalardan ve düzenleyici çerçevelerden kaçınmışlardır. Ancak Asya Mali Krizinden sonra ASEAN, uluslararası prestijini

[13] ASEAN ülkeleri: Brunei Darussalam, Myanmar / Burma, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayland, Vietnam'dır.

artırmak için AB'nin resmî kurumlarını taklit etmiştir. ASEAN-AB ilişkisi yaygın olarak bölgeler arası ilişkiler modeli olarak kabul edilmekle birlikte, Güney ve Orta Amerika'ya göre daha az kapsamlı ve daha az kurumsallaşmıştır. AB ile ASEAN daha çok ekonomik ilişkileri geliştirmeye odaklanmıştır (Risse T. A., 2009, s. 14). Ek olarak, ASEAN kendini Asya-Pasifik bölgesinde kendine özgü bir bölgeselcilik modeli ve merkezi bir oyuncu olarak tanımlar. ASEAN, AB ile ilişkili olarak ikili bir sosyal kimlik inşa etmiştir: Birincisi, ASEAN kendisini AB'nin stratejik bir ortağı olmaktan çok ekonomik bir ortağı olarak görmektedir; ikincisi, kendisini bölgesel entegrasyonun ayırt edici bir modeli olarak değerlendirir (XUECHEN, 2018, s. 239).

ASEAN bölgesi, yaklaşık 640 milyon tüketiciye sahip dinamik bir pazarı olup dünyanın sekizinci ekonomisi olarak yer almaktadır. Grup olarak ülkeler, ABD ve Çin'den sonra AB'nin (2018'de 237,3 milyar Avro'dan fazla mal ticareti ile) Avrupa dışındaki en büyük 3. ticaret ortağıdır. AB'nin ASEAN'a ana ihracatı kimyasal ürünler, makineler ve nakliye ekipmanıdır. ASEAN'dan AB'ye ana ithalat, makine ve ulaşım ekipmanları, tarım ürünleri, tekstil ve giyimdir. Hizmetlerde ikili ticaret 2017'de 85,5 milyar Avro'ya ulaşmıştır. AB, ASEAN ticaretinin yaklaşık%14'ünü oluşturan Çin'den sonra ASEAN'ın en büyük ikinci ticaret ortağıdır. Aynı zamanda AB, ASEAN ülkelerindeki en büyük yatırımcıdır. 2017 yılında, ASEAN'a yapılan Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) stokları 337 milyar Avro'dur. AB ihracatçılarının ASEAN pazarına erişimini iyileştirmek AB için bir önceliktir.

AB ile ASEAN arasında bölgeden bölgeye ticaret ve yatırım anlaşması için müzakereler 2007 yılında başlatılmış ve üye ülkelerle ikili müzakere formatında karşılıklı anlaşma yapma yolu nedeniyle 2009 yılında duraklatılmıştır. 2010'da Singapur ve Malezya, Haziran 2012'de Vietnam, Mart 2013'te Tayland, Aralık 2015'te Filipinler ve Temmuz 2016'da Endonezya ile müzakerelere başlanmıştır. 2014'te Singapur ve 2015'te Vietnam ile ikili anlaşma müzakereleri tamamlanmıştır (Commission, 2021). AB en çok Singapur ve Vietnam ile ticaret yapmaktadır ve en fazla Vietnam'dan ithal edip en çok Singapur'a ihraç etmektedir (Allison-Reumann, 2019, s. 97). Tayland, Malezya ve Filipinler ile görüşmeler beklemededir. Malezya ile AB, Singapur ve Vietnam ile varılan anlaşmaya eşdeğer ve kapsamlı bir anlaşma hedeflenmektedir. Konsey, Ekim 2019'da kabul ettiği sonuçlarda, Tayland ile iddialı ve kapsamlı bir ticaret anlaşması için müzakerelerin yeniden başlatılmasına yönelik adımların atılmasının önemini vurgulamıştır.

Malezya'daki hükümet, müzakerelerin olası yeniden başlaması konusunda henüz bir tavır sergilememiştir. Yine Endonezya ve Filipinler de müzakere turu tarihleri belirlenmemiştir. Mynmar ile müzakereler ise 2017'de durdurulmuştur. AB ve ASEAN ülkeleri arasındaki İkili Serbest Ticaret Anlaşmaları, AB'nin nihai hedefi olmaya devam eden gelecekteki bir AB-ASEAN anlaşması için yapı taşları görevi görmektedir (Commission, 2021).

Bu duraklama ve format değiştirmenin arkasında ise AB'nin yüksek teknolojili endüstriyel ürünler üzerindeki rekabet gücü ASEAN ülkelerinden fazla olduğu için birkaç endüstriyel sektör ve tarım ürünleri dışında kalan alanlarda düşük gümrük tarife oranları uygulaması ve AB'nin tarım sektörüne sübvansiyon uygulaması ve tarım ürünlerinin üretim maliyetlerinden daha düşük fiyatlar ile dünya pazarına sunularak haksız rekabete yol açması bulunmaktadır. AB, hassas sektörler olarak nitelendirdiği tarım ve balıkçılık ürünlerini serbest ticaret anlaşması kapsamı dışında tutmak için başta ASEAN olmak üzere ithalat yaptığı tüm ülkelere Sıhhi ve Bitki Sağlığı Önlemleri (Sanitary and Phytosanitary Measures, SPS)[14], sağlık standardı, çevre düzenlemeleri vb. isimler altında, tarife dışı engeller koymayı sürdürmektedir. AB, ASEAN'ın standartlara uyum sağlayabilmesi amacıyla, teknik yardım ve iş birliği sağlamayı taahhüt etmektedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde tarım sektöründe faaliyet gösteren büyük firmalar standartlar ile karşılarken küçük üreticiler AB tarafından konulan standartları karşılayamamaktadır. AB'nin tarım sektöründe uyguladığı korumacılık da gelişmekte olan tüm ülkelerde tarım sektöründe haksız rekabete yol açarak gelirlerin düşmesine ve işsizliğe neden olmaktadır (Tezbaşaran, 2011, s. 94-95).

3.3.3 AB-Afrika, Karayipler ve Pasifik

Afrika kıtası kendi içinde birçok bölgeyi barındırır:

Orta Afrika[15]: Bu bölge yaklaşık 32 milyon nüfuslu geniş bir coğrafi alanı kapsamaktadır. Boyut, nüfus yoğunluğu ve ekonomik profil çeşitliliğine rağmen, bölge bazı

[14] Sıhhi ve Bitki Sağlığı Önlemleri, DTÖ'nün uluslararası bir anlaşmasıdır. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının (GATT) Uruguay Turu sırasında müzakere edildi ve 1995 başında DTÖ'nün kurulmasıyla yürürlüğe girmiştir. Genel olarak, anlaşmanın kapsadığı tedbirler, insan, hayvan veya bitki yaşamını risklerden korumayı amaçlayan tedbirlerdir.

[15] Orta Afrika: Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kongo, Gabon, Ekvator Ginesi, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Sao Tome ve Principe, Çad ülkelerinden oluşur.

zorluklarla karşı karşıyadır. En büyük problem, yüksek yoksulluk oranıdır. Kamerun ve Gabon dışındaki tüm ülkeler en az gelişmiş ülkeler olarak sınıflandırılmaktadır. Sosyal ve insani gelişme göstergeleri de özellikle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ni "düşük insani gelişme" olarak sınıflandırmaktadır. Orta Afrika ülkeleri, kendi bölgesel ekonomik entegrasyon süreçlerine ek olarak, çeşitli dış ticaret müzakerelerine de katılırlar. Ekvator Ginesi hariç tüm ülkeler DTÖ üyesidir. Ayrıca, bu ülkeler, 2007 sonuna kadar AB ile bir EPA müzakere edilmesini gerektiren Cotonou Ortaklık Anlaşmasının imzacılarıdır. Orta Afrika-AB EPA müzakerelerine, Temmuz 2004'te kararlaştırılan ortak bir yol haritasında detaylandırıldığı üzere bir dizi ilke rehberlik etmektedir. İlk olarak, müzakereler, DTÖ gerekliliklerine tam olarak uymak için Ocak 2008'den itibaren iki bölgesel blok arasında bir STA'nın oluşturulmasını öngörmektedir. Bölgesel entegrasyon, Orta Afrika'da gelişmiş büyüme ve ekonomik verimlilik için itici bir güç olduğu kadar siyasi istikrar ve barış için de önemli bir faktör olabilir (ECDPM, 2006).

Kamerun, 15 Ocak 2009 tarihinde bölgedeki tek ülke olarak AB ve Orta Afrika arasındaki EPA'yı imzalamıştır. AP onayını Haziran 2013'te vermiştir. Temmuz 2014'te Kamerun Parlamentosu Anlaşmayı onaylamış ve 4 Ağustos 2014'te anlaşma geçici uygulamaya girmiştir. Tarife serbestleştirmesi 2016'da başladı ve 2019'da 4. aşamasına girdi (Commission, 2021).

Bu amaçla anlaşmada genel hedefler ve kapsam; (a) Sürdürülebilir kalkınma hedefi, Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Cotonou Anlaşması ile uyumlu bir ticari ortaklık kurarak yoksulluğun azaltılmasına ve nihai olarak ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak; (b) Orta Afrika'da daha rekabetçi ve çeşitlendirilmiş bir bölgesel ekonomiyi ve daha güçlü büyümeyi teşvik etmek; (c) Bölgesel entegrasyonu, ekonomik işbirliğini ve iyi yönetimi teşvik etmek; (d) Siyasi tercihlerine ve kalkınma önceliklerine uygun olarak, Orta Afrika'nın küresel ekonomiye kademeli entegrasyonunu teşvik etmek; (e) Orta Afrika'yı ticaret politikası açısından geliştirmek, (f) Bölgede ticaret ve yatırım için etkili, öngörülebilir ve şeffaf bir düzenleyici çerçeve oluşturmak ve uygulamak, böylece yatırım ve özel sektör girişimlerinin artırılması için koşulları desteklemek ve ürün ve hizmet arzı, rekabet gücü ve bölgedeki ekonomik büyümeyi sağlamak; (g) Taraflar arasındaki mevcut ilişkileri dayanışma ve karşılıklı çıkar temelinde güçlendirmek. Bu amaçla, DTÖ yükümlülüklerine uygun olarak; Anlaşma, ticari ve ekonomik

ilişkileri geliştirecek; Taraflar arasındaki ticaretin aşamalı, asimetrik serbestleştirilmesi yoluyla yeni bir ticaret dinamiğini destekleyecek ve ticaretle ilgili alanlarda iş birliğini güçlendirecek, genişletecek ve derinleştirecektir (EU & Africa, 2009).

Batı Afrika[16]: 2000 yılında başlatılan EPA müzakeresi, AB ile Afrika, Karayipler ve Pasifik (ACP) arasında yedi serbest ticaret bölgesi oluşturmayı amaçlamıştır. EPA'ların 2008'de yürürlüğe girmesi hedeflense de reformların bazı unsurlarının özellikle Batı Afrika tarafından eleştirilmesi nedeniyle müzakereler beklenenden çok daha uzun sürdü. Bunun sebebi ise bu ticaret reformunun Batı Afrika ülkelerinin dış pazarlara önemli ölçüde daha iyi erişim sağlamamasıydı (Bouët, Laborde, & Traoré, 2017).

Fildişi Sahili ile EPA 26 Kasım 2008'de imzalandı, 25 Mart 2009'da AP tarafından ve 12 Ağustos 2016'da Fildişi Sahili Ulusal Meclisi tarafından onaylandı. Gana ile Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA) 28 Temmuz 2016'da imzalanmış, 3 Ağustos 2016'da Gana Parlamentosu tarafından onaylanmıştır. 1 Aralık 2016'da AP tarafından anlaşma onaylanmıştır. Gana, 2020'de gümrük vergilerinin serbestleştirilmesine başladı. Batı Afrika'daki 16 ülkeyi kapsayan bölgesel EPA müzakereleri 30 Haziran 2014'te sonuçlandı. Nijerya, Moritanya ve Gambiya hariç tüm AB Üye Devletleri ve 13 Batı Afrika Ülkesi Aralık 2014'te anlaşmayı imzaladı. Gambiya, 9 Ağustos 2018'de ve Moritanya'yı 21 Eylül 2018'de imzalayarak, Batı Afrika'da EPA'yı imzalamayan tek ülke Nijerya oldu. Fildişi Sahili ve Gana ile yapılan anlaşmalar geçici olarak uygulamadadır. Bölgesel çapta EPA tüm Taraflarca imzalandıktan sonra onay için sunulacaktır (Commission, 2021).

Anlaşmanın 3. Maddesine göre ticareti yapılacak ürünler: (a) orada doğup büyüyen canlı hayvanlar; (b) topraklarından veya deniz tabanından veya okyanus tabanından çıkarılan mineral ürünler; (c) orada hasat edilen bitkisel ürünler; (d) orada yetiştirilen canlı hayvanlardan elde edilen ürünler; (e) (i) orada yapılan avcılık veya balıkçılık yoluyla elde edilen ürünler; (ii) deniz ürünleri dahil olmak üzere, hayvanların burada yetiştirildiği su ürünleri yumurtalarından, larvalardan veya yavrulardan; (f) deniz balıkçılığı ürünleri ve karasuları dışında denizden alınan diğer ürünler, (g) münhasıran (f) bendinde atıfta bulunulan ürünlerden kendi fabrika gemilerinde yapılan ürünler; (h) sadece ham maddelerin geri kazanılmasına uygun kullanılmış

[16] Batı Afrika: Benin, Burkina Faso, Cape Verde, Gambiya, Gana, Gine, Gine Bissau, Fildişi Sahili, Liberya, Mali, Moritanya, Nijer, Nijerya, Senegal Sierra Leone, Togo ülkelerinden oluşur.

eşyalar; (i) burada yürütülen imalat işlemlerinden kaynaklanan atık ve hurda; (j) sağlanan karasuları dışında deniz toprağından veya toprak altından çıkarılan ürünler o toprakta veya yer altında çalışmak için yegane haklara sahip olduklarını; (k) münhasıran (a) ila (j) bentlerinde belirtilen ürünlerden üretilen mallar (Council, 2014).

Doğu ve Güney Afrika (Eastern and Southern Africa-ESA)[17]: 2009 yılında Mauritius, Seyşeller, Zimbabve ve Madagaskar ile EPA imzalanmıştır. Anlaşma 14 Mayıs 2012 tarihinden itibaren geçici olarak uygulanmaktadır. AP 17 Ocak 2013 tarihinde onaylamıştır. Mevcut anlaşmanın derinleştirilmesi için müzakereler, Ekim 2019'da Mauritius'ta resmen başlatılmıştır. Taraflar, ticaret ve sürdürülebilir kalkınma bölümü, ticaretin önündeki teknik engeller, tarım, hizmetler ve yatırım ve dijital ticaret gibi konuları netleştirmişlerdir. O zamandan beri, ilki 15-17 Ocak 2020 tarihleri arasında Victoria'da (Seyşeller) ve son ikisi COVID-19 salgını nedeniyle video konferans şeklinde 6-8 Temmuz ve 24-27 Kasım 2020 tarihleri arasında olmak üzere üç müzakere turu gerçekleştirilmiştir. Bu turlar sırasında, aşağıdaki konular tartışıldı: menşe kuralları, ticarete yönelik ticaret engelleri, gümrük ve ticaretin kolaylaştırılması, sıhhi ve bitki sağlığı standartları, tarım, ticaret ve sürdürülebilir kalkınma ve hizmet ticareti, yatırımın serbestleştirilmesi ve dijital ticaret (Commission, 2021).

Geçici EPA, 1 Ocak 2008 itibariyle ESA'dan yapılan tüm ithalatlar için gümrüksüz kotasız erişim imkânı sunmaktadır. ESA ülkeleri ortak bir bölgesel pazara erişim teklifi sunacak durumda olmadığı için ve her ülke kendi özelliklerine göre bireysel bir teklif sunmuştur. Madagaskar %81, Mauritus %96, Seyşeller %98, Zimbabve %80 oranlarında AB ithalatının serbestleştirmiştir. ESA ülkelerinde Madagaskar, et, süt ve peynir, balıkçılık, sebzeler, tahıllar, sıvı ve katı yağlar, yenilebilir müstahzarlar, şeker, kakao, içecekler, tütün, kimyasallar, plastik ve kağıt eşyalar, tekstil, metal eşya, mobilya; Mauritius, canlı hayvanlar ve et, hayvansal kökenli yenilebilir ürünler, yağlar, yenilebilir müstahzarlar ve içecekler, kimyasallar, plastikler ve deri ve kürkten kauçuk ürünler, demir ve çelik ve tüketici elektroniği ürünleri; Seyşeller, Et, balıkçılık, içecek, tütün, deri eşyalar, cam ve seramik ürünleri ve araçlar; Zimbabve: Hayvansal kökenli ürünler, tahıllar, içecek kağıtları, plastik ve kauçuk, tekstil ve giyim, ayakkabı, cam ve

[17] Komorlar, Cibuti, Eritre, Etiyopya, Madagaskar, Malavi, Mauritius, Seyşeller, Sudan, Zambiya, Zimbabve ülkelerinden oluşur.

seramikler, tüketici elektroniği ve araçları AB ithalatlarını serbestleştirmeden hariç tutmaya karar vermiştir (Comission, 2012).

Doğu Afrika Topluluğu (East African Community, EAC)[18]: EAC ve AB, EPA müzakerelerini 16 Ekim 2014 tarihinde sonuçlandırmıştır. Kenya ve Ruanda, Eylül 2016'da EPA'yı imzaladı ve Kenya bunu onayladı. EPA'nın yürürlüğe girmesi için, kalan üç EAC üyesinin anlaşmayı imzalaması ve onaylaması gerekmektedir. Güney Sudan, Eylül 2016'da EAC'nin altıncı üyesi olmuştur. Doğu Afrika Topluluğu'ndaki ülkeler, Güney Sudan hariç, DTÖ üyesidir. Burundi, Ruanda, Tanzanya ve Uganda, BM'nin En Az Gelişmiş Ülkeler (LDC'ler) listesinde yer alırken, Kenya, LDC olmayan bir ülkedir. Avrupa Komisyonu, Doğu Afrika Topluluğu ile tam EPA'nın sonuçlandırılması, imzalanması ve geçici olarak uygulanması için Şubat 2016'da Konsey'e bir teklif sunmuştur. EU-EAC EPA, mal ticaretini ve kalkınma iş birliğini kapsar. Ayrıca, esas olarak kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda iş birliğini güçlendirmek için balıkçılıkla ilgili bir bölüm de içermektedir. Anlaşma, EAC Ortak Dış Tarife ile uyumludur. İthalat ve ihracatta haksız veya ayrımcı kısıtlamaları yasaklar. Bunun EAC içi ticarette tarife dışı engellerden kurtulmasını amaçlamaktadır (Commission, 2021).

Tanzanya açısından ise dışişleri daimî sekreteri Aziz Mlima, "Uzmanlarımız, oluşturulma şeklinin, EPA'nın Doğu Afrika'daki önde gelen endüstrilere fayda sağlamayacağını, bunun yerine gelişmiş ülkelerin pazara hakim olması muhtemel olduğu için yıkıma yol açacağını belirledi" demiştir. AB tarafında yetkililer ise EAC'nin Ortak Dış Tarifesiyle uyumlu olduğunu ve EAC'de bölgesel entegrasyon ve kalkınmayı destekleyeceğini vurguladı. (ICTSD, 2016) Burundi, Avrupa ile bozulan ilişkileri nedeniyle imzalamayı reddetmiştir. Uganda, anlaşmayı tek tek ülkeler olarak imzalamanın bölgenin birliğini tehlikeye atacağını, dolayısıyla bekleme kararı aldığını açıklamıştır. Kenya ise EPA'yı bireysel olarak uygulamak için EAC ortaklarına lobi yapmaktadır (Barigaba, 2019).

[18] Kenya, Uganda, Tanzanya, Burundi, Ruanda ülkelerinden oluşur.

Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (South African Development Community, SADC)[19]: 1980'de Güney Afrika Kalkınma Koordinasyon Konferansı olarak kurulmuştur. 1992'de bugünkü halini alan SADC, sermayenin, emeğin, mal ve hizmetlerin ve insanların serbest dolaşımının önündeki engellerin ortadan kaldırılması yoluyla bölgede sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. 1995'te SADC üyeleri, bölge içi mal ve hizmet ticaretini daha da serbestleştirmeyi amaçlayan bir Ticaret Protokolünü kabul etmiştir. Buna göre SADC bünyesinde verimli üretim sağlamak; yerel, bölge içi ve yabancı yatırım ortamını iyileştirmek; bölgenin ekonomik kalkınmasını, çeşitlendirilmesini ve sanayileşmesini artırmak ve nihayetinde 2006 yılına kadar bölgede bir Serbest Ticaret Alanı kurmak amaçlanır. SADC için en büyük zorluk, bölgedeki aşırı yoksulluktur. Üyelerinin sekizi, Dünya Bankası tarafından düşük gelirli ekonomiler olarak sınıflandırılmıştır. Dünyada HIV / AIDS'den etkilenen 37,8 milyon insanın 14 milyondan fazlası SADC ülkelerinde yaşamaktadır. İhracatlarının %80'inden fazlasını birincil mallar oluştururken, üretilen ürünlerde özellikle düşük katma değerli tüketim malları, ihracatlarının yaklaşık%10'unu oluşturmaktadır (Alfredo C. Robles, 2008a).

SADC, AB'nin bölgede en büyük ikinci ticaret ortağıdır ve altı üyesi (Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Madagaskar, Malavi, Mauritius, Zambiya ve Zimbabve) Orta Afrika veya Doğu ve Güney Afrika gibi diğer bölgesel grupların bir parçası olarak AB ile EPA'lar müzakere etmektedir. SADC ülkeleri elmas ihracatında güçlüdür. Güney Afrika, Botsvana, Lesotho ve Namibya'dan AB'ye yaptıkları ihracatın büyük bir bölümünü elmas oluşturmaktadır. Bölgedeki diğer ürünler arasında Botsvana'dan sığır eti, Namibya'dan balık veya Eswatini'den şeker, Angola'dan yağ veya Mozambik'ten alüminyum sayılabilir. AB, SADC; ülkelerine araçlar, makineler, elektrikli cihazlar, ilaçlar ve işlenmiş gıdalar dahil olmak üzere geniş bir ürün yelpazesi ihraç etmektedir. 15 Temmuz 2014'te, EPA müzakereleri Güney Afrika'da başarıyla sonuçlanmıştır. Anlaşma, AB ve SADC tarafından 10 Haziran 2016'da imzalanmış ve AP, 14 Eylül 2016'da onaylamıştır. Tüm AB Üye Devletleri tarafından onaylanana kadar, anlaşma 10 Ekim 2016 tarihinden itibaren geçici olarak yürürlüğe girmiştir. Mozambik için geçici başvuru 4 Şubat 2018 tarihinde başlamıştır. Anlaşma, Mozambik'in Şubat 2018'de anlaşmayı

[19] Angola, Botsvana, Lesotho, Mozambik, Namibya, Güney Afrika, Eswatini ülkelerinden oluşmaktadır.

uygulamaya başlamasından sonra Afrika'da tam olarak faaliyete geçen ilk bölgesel EPA olmuştur (Commission, 2021).

Afrika-Karayipler-Pasifik (African, Caribbean and Pasific Group of States)

ACP, AB'nin özel bir ilişkiye sahip olduğu 79 Afrika, Karayip ve Pasifik eyaletinden oluşan bir gruptur. 1975'te Lome Sözleşmesini imzalayan devletler topluluğudur. AB'nin bölgesel entegrasyonu teşvik etme konusundaki ilk deneyleri ACP ile kalkınma iş birliğine dayanır (Börzel, 2009, s. 14). Avrupa'nın Afrika ve Karayip ülkeleriyle olan ilişkilerinin kökenleri, büyük ölçüde sömürgeciliğin mirasına dayanmaktadır. 1960'ların Yaoundé Konvansiyonu ve ardından 1975 Lomé anlaşmaları yoluyla, Avrupa ülkeleri, sömürgecilik altında sahip oldukları ekonomik bağları, doğal kaynaklara ve hammaddelere erişimi ve diğer stratejik ekonomik çıkarları korumaya çalıştılar. Bölgesel entegrasyon AB dış ilişkiler politikasının önemli bir parçasıdır, Başlangıçtan itibaren, o zamanki AT, Afrika ve Karayipler ile ekonomik ortaklık kavramına dayalı bir dizi kurumsallaşmış düzenleme etrafında ilişkiler kurmuştur. AB-Afrika ilişkileri uzun zamandır kurumsallaşmış bir iş birliği çerçevesi ile karakterize edilmektedir. Lomé anlaşmaları, Afrika, Karayipler ve Pasifik'teki yetmiş sekiz ülkeyi, ACP grubunun birincil ürünlerini AB pazarında karşılıklı piyasa erişiminin sağlanması zorunluluğu olmadan satmasına izin veren ayrıcalıklı bir ilişki içinde bir araya getirmiştir. Lomé anlaşmalarında yer alan ortaklık düzenlemesi, 2000 yılında AB ve ACP ülkeleri tarafından imzalanan Cotonou Anlaşması ile büyük ölçüde değiştirilmiştir (Farrell, 2005, s. 265, 266). ACP ülkelerine yönelik politikasında bölgesel entegrasyon ile kalkınma arasındaki bağlantıyı, 2000 yılında Cotonou Anlaşmasında belirtilen yoksulluğun azaltılmasını öncelik arasına dahil ederek kabul etmiştir. ACP çerçevesinin coğrafi olarak geniş çapta dağılmış ülkeleri kapsadığı göz önüne alındığında, AB ayrıca Cotonou Anlaşması'nın himayesi altında Orta Afrika, Doğu Afrika, Güney Afrika, Karayipler ve Hint Okyanusu ile daha spesifik bölgeler arası ortaklıklar geliştirmiştir. Yine de Afrika ile ortaklık son derece asimetrik olarak değerlendirilmektedir (Söderbaum & Langenhove, 2006, s. 251). Yine de Cotonou Anlaşması, bir anlamda AB ile ACP grubu ülkeler arasında uzun süredir devam eden ortaklığın yenilenmesi olarak sunulmuştur. Anlaşma ile iş birliğine bazı yeni unsurlar getirmiştir. İyi yönetişimle birlikte insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi konular anlaşmaya yerleştirilmiştir (Farrell, 2005, s. 271). Mevcut durumda yedi bölgesel EPA için müzakereler sonuçlanmıştır;

bunlardan beşi Sahra altı Afrika bölgesel grupları, biri Karayipler Topluluğu ve diğeri de Pasifik bölgesidir. Yedi bölgesel EPA'dan dördü nihai ve diğer üçü geçici olarak kabul edilmektedir, çünkü gelecekte daha kapsamlı bölgesel EPA yolunu açmaları beklenmektedir. Dokuz anlaşma, toplamda 51 ACP ülkesini kapsamaktadır. Bunlara henüz imzalamamış ancak açıkça taraf olarak anılanlar dahildir. Geri kalan ACP ülkeleri, muhtemel bölgesel EPA konusunda AB ile görüşmektedirler. Bölgesel EPA sonuçlandırmayı amaçlayan ve hala bunlara sahip olmayan bölgeler için nihai bölgesel EPA hakkında müzakerelerin yeniden başlamasının önünü açmak şu anda tercih edilen yaklaşım gibi görünmektedir (Zamfir, 2018, s. 2).

Karayipler Topluluğu (CARIFORUM)[20]: AB Ekim 2008'de EPA imzalamış ve Mart 2009'da AP tarafından onaylanmıştır. Anlaşmanın ortak kurumları 2010'dan beri düzenli olarak toplanmaktadır (Commission, 2021). AB ile 14 Karayip ülkesi arasındaki EU-CARIFORUM Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EPA), 29 Aralık 2008 tarihinde geçici uygulamaya girmiştir. Karayipler, gelişmekte olan küçük ada devletlerinden ve daha büyük, daha gelişmiş ortaklardan oluşan çeşitli bir bölgedir. Bölgedeki en önemli oyuncu Dominik Cumhuriyeti'dir. Onu Trinidad ve Tobago, Bahamalar ve Jamaika izlemektedir. EPA, CARIFORUM'un AB'ye yaptığı ihracata gümrüksüz, kotasız erişim sağlayan, kalkınma odaklı bir ticaret anlaşmasıdır. CARIFORUM ülkeleri, 2033 yılına kadar AB ürünlerinin %87'si için tarifelerini kademeli olarak sıfıra indirecektir. EU-CARIFORUM, mallar, hizmetler, rekabet, yenilik, fikri mülkiyet, kamu alımlarında şeffaflık, ticaret ve sürdürülebilir kalkınma konularında ticarete ilişkin hükümler içermektedir (EU-CARIFORUM, 2020).

CARIFORUM ile EPA, AB ile bir ACP grubu arasındaki ilk tam bölgesel ortaklığı oluşturur. Tarım bölümü, ihracat pazarı yeteneklerinin geliştirilmesi; kalite standartlarına uygunluk, üretimde özel yatırımın teşviki, gıda güvenliği sorunu dahil olmak üzere iş birliği önceliklerini tanımlar. AB, CARIFORUM bölgesinden muz, tropikal meyve, şeker, Rom, fındık ve baharat, kakao çekirdekleri, pirinç ithal etmektedir Anlaşmanın bir parçası olarak AB, muz, rom, pirinç ve şeker dahil olmak üzere geleneksel tarım ürünlerinin rekabetçi

[20] Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Barbados, Belize, Dominika, Dominik Cumhuriyeti, Grenada, Guyana, Haiti, Jamaika, St. Lucia, St. Vincent, St. Kitts ve Nevis, Surinam, Trinidad ve Tobago ülkelerinden oluşur.

pozisyonlarını etkileyebilecek ticaret politikası gelişmeleri konusunda önceden istişarelerde bulunmayı taahhüt etmiştir (Commission, 2021).

Pasifik: AB bölgede Avustralya, Yeni Zelanda, 15 Pasifik Bağımsız Ada Ülkesi (Pacific Independent Countries), üç Denizaşırı ülke ve Pasifik Adaları Forumu (Pacific Islands Forum) ile ortaklıklar geliştirmiştir. AB, Avustralya ve Yeni Zelanda, ortak değerlere ve çıkarlara sahip ortaklardır. AB, iklim değişikliği ve afet riskinin azaltılması, kurallara dayalı dünya ticareti, güvenlik ve kalkınma, teknolojik araştırma ve insan hakları gibi geniş bir yelpazede her iki ülke ile yakın hükümet ve özel sektör ilişkileri geliştirmiştir. AB ve Avustralya, 1960'lara dayanan köklü bir ortaklığa sahiptir. Mevcut ilişkinin temeli, AB ile Avustralya arasındaki 2017 Çerçeve Anlaşmasıdır. Bu anlaşma siyasi diyalog, güvenlik sorunları, uluslararası iş birliği, ekonomi ve ticaret, adalet, kültür ve eğitim, enerji ve çevreye odaklanıyor. Metin onay aşamasındadır ancak Ekim 2018'den beri geçici olarak yürürlüktedir. Bu anlaşmanın yanı sıra AB ve Avustralya 19 adet ikili anlaşma imzalamıştır ve ikili diyaloglar düzenli olarak gerçekleştirilmektedir. AB-Yeni Zelanda ilişkileri ise 5 Ekim 2016'da imzalanan İlişkiler ve İş birliği Ortaklık Anlaşması'na tabidir. Bu anlaşma, siyasi diyaloğu güçlendirerek, ekonomi, ticaret, eğitim, kültür, göç, terörle mücadele, organize suç ve siber suçlarla mücadele ve adli iş birliğine kadar çok çeşitli diğer alanlarda iş birliğini geliştirmektedir (Evsen, 2020).

AB'nin Pasifik Adaları ile ilişkisi geleneksel olarak AB ile Afrika, Karayipler ve Pasifik (ACP) ülkeleri arasındaki ortaklık çerçevesinde kalkınma iş birliğine dayanmaktadır. Bölge olarak pazarlık yapan 14 Pasifik ACP ülkesi[21] vardır. AB ve Papua Yeni Gine ile geçici EPA'yı 30 Temmuz'da imzaladı ve PNG Parlamentosu anlaşmayı 25 Mayıs 2011'de onayladı (Commission, 2021). AB ile ACP arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilere rehberlik eden Cotonou Anlaşması'nın sona ermesinin ardından, Fiji, AB ile DTÖ uyumlu bir bölgesel EPA'yı sonuçlandırmak için çaba sarf etmiştir. Fiji ile EPA'yı 11 Aralık 2009'da imzalamıştır. AB, Fiji şekeri için geleneksel bir pazar iken, balık, giyim eşyası, maden suyu ve birkaç tarım ürünü gibi ürünler de eklenmiştir. Fiji, kalkınma iş birliğinin olmaması ve taze, donmuş ve soğutulmuş ton balığı için küresel kaynak bulma gibi tartışmalı konular nedeniyle Geçici EPA'yı başlangıçta

[21] Cook Adaları, Mikronezya, Fiji, Kiribati, Marshall Adaları, Nauru, Niue, Palau, Papua Yeni Gine, Samoa, Solomon Adaları, Tonga, Tuvalu ve Vanuatu ülkeleri kastedilmektedir.

onaylamamıştır. Ancak Fiji 2014 yılında ticaret kesintilerini önlemek için EPA'yı geçici olarak uygulamıştır (MCTTT, 2021).

21 Aralık 2018'de Samoa, 17 Mayıs 2020'de Solomon Adaları EPA'ya katılmıştır. Tonga ve Doğu Timor (Timor-Leste) sırasıyla 19 Temmuz 2018 ve 15 Ekim 2020'de EPA'ya katılma niyetlerini AB'ye bildirmiştir. AB'den Pasifik bölgesine ihracat şunları içerir: sebze, hazır meyve ve kabuklu yemiş, hazır et, çikolata ve şekerlemeler, şarap, vermut ve elma şarabı, zeytinyağı. Pasifik bölgesi de AB pazarına hurma ve hurma çekirdeği yağları, kahve, çay, şeker, tropikal meyve ihraç etmektedir (Commission, 2021).

3.3.4 AB-Latin Amerika

İlk olarak 1970'lerde görülen gruptan gruba diyalog şeklindeki bölgeler arası girişim, eski bölgeselcilik ile ilişkiliydi. Bu dönemde And Paktı ile AT, Latin Amerika'nın bölgesel entegrasyon çabalarını destekledi. Destek, ticaret ve kalkınma iş birliği ile sınırlıydı. AB, kendi entegrasyon modelinden esinlenerek, çatışmaların önlenmesi ve uyuşturucuya karşı savaş gibi siyasi nitelikteki konuların bölgesel düzeyde gösterilen çabaları artırdı. Avrupa Siyasi İşbirliği'nin oluşturulması, gruptan gruba siyasi diyaloğun geliştirilmesini kolaylaştırdı. Yine Orta Amerika Ortak Pazarı (Central American Common Market, CACM) ülkeleriyle geliştirilen ilişkiler de eski bölgeler arasıcılığın bir örneğidir (Santander, 2005, s. 290). Siyasi diyalog ile ilgili olarak, Komisyon'un Topluluk Konseyi'ne Temmuz 1969'da "Latin Amerika ülkeleriyle ilişkiler" üzerine sunduğu rapor, Latin Amerika'ya yönelik ilk önemli eylemiydi. Bu, Latin Amerika ile ilişkilerin resmi düzeyde ilk kez tanınması açısından önemlidir. AP, 12 Haziran 1985'te İspanya ve Portekiz'in Katılım Belgelerini imzaladıktan bir gün sonra imzalanan bir kararda AB'nin Latin Amerika'ya yeterince önem vermediğini kabul etmiştir. Bunun ardından parlamentolar arası toplantıların gelişmesi ile bölgeye ilişkin yeni bir politika oluşturulmuştur. Bu konferanslar ilk olarak 1974'te yapıldı ve 1975'ten beri iki yılda bir düzenlendi. AB ile Latin Amerika'daki ülkeler arasındaki ilişkilerin en önemli yönü, birkaç kısa vadeli ticaret anlaşmasının yapılmasıdır. Uruguay ile 1973'te ve Meksika ile 1975'te bir iş birliği anlaşması imzaladı. 1973'te Brezilya kakao yağı ve çözünür kahve ihracatında ayrıcalıklı muamele sağlayan AB tarafından "en çok tercih edilen ülke" statüsüne ulaşmıştır. Bu durum AB ve Brezilya arasında ticaret ve ekonomik alanlarda iş birliğini beraberinde getirdi. Arjantin

ile anlaşmaya 1971'de ulaşılmış ancak 1982'de Malvinas / Falkland[22] çatışmasından AB ile Latin Amerika arasındaki ilişkiler etkilenmiştir. Arjantin ekonomik ambargo altına alınarak parlamentolar arası konferanslar birkaç yıl süreyle askıya alınmıştır. Genel olarak, AB'nin Latin Amerika'daki gelişmiş ve siyasi olarak istikrarlı ülkeleri tercih ettiğini göstermektedir (Arana, 2017c).

1990'larda Avrupa ve Latin Amerika'da bölgesel süreçler canlanmıştır. Bunda İki kutuplu dünyanın çöküşü, ekonomik ve siyasi liberalizmin yayılması, Latin Amerika'da bölgesel entegrasyon projelerinin yeniden başlatılması ve AB'nin uluslararası alanda daha güçlü rol oynamak istemesi etkili olmuştur (Santander, 2010). Çoğu eski Avrupa kolonisi olan Güney ve Orta Amerika ülkeleri örgütlenmeye başlayarak çeşitli bölgesel örgütler oluşturmuşlardır. AB; And Topluluğu (Bolivya, Ekvador, Peru ve Kolombiya), San José Grubu (Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua, Panama) ve daha sonra Rio Grubu (Arjantin, Bolivya, Brezilya, Şili, Ekvador, Kolombiya, Meksika, Panama, Peru, Uruguay, Venezuela) ile ilişkiler geliştirmiştir (Risse T. A., 2009, s. 10).

AB, Latin Amerika'ya "1994 AB ile Latin Amerika ve Karayipler arasındaki ilişkilerle ilgili Temel Belge" ile stratejik olarak yaklaşmaya başlamıştır. 1994 belgesi, AB ile Latin Amerika arasındaki ilişkilerin zaten üç temel düzeyde gerçekleştiğini belirtiyordu; Alt kıta- (Rio Grubu), Alt bölge- (San Jose) ve İki Taraflı- (Meksika ve Şili) seviyeler arasındaki bu farklılıklar, Asya ve Afrika'da görüldüğü gibi, AB'nin dünya bölgeleri ile ilişkilerinde her zaman mevcuttur, ancak Latin Amerika durumunda çok daha gelişmişti. AB, bölgeyle ilişkilerin ana kanalı olarak Rio Grubu'na odaklanıyordu. Rio Grubu 1986 yılında Latin Amerika'daki temel bölgesel sorunları tartışmak için üst düzey bir siyasi forum olarak kurulmuştu ve AB, 1990 yılında Roma Deklarasyonu aracılığıyla Rio Grubu ile siyasi diyaloğa başladı. İlişkilerin temelini yıllık gerçekleşen bakanlar toplantısı oluşturmuştur. 1995'te Komisyon, "AT ve Latin Amerika: Mevcut Durum ve Daha Yakın Ortaklık İçin Beklentiler

[22] Güneybatı Atlantik Okyanusu'ndaki bir İngiliz denizaşırı bölgesi olan Falkland Adaları için 1982'de İngiltere ile Arjantin arasında egemenlik anlaşmazlığı nedeniyle savaş yapılmıştır. Arjantin, Malvinas adını verdiği adalara 1800'lerin başında İspanyol kraliyetinden miras kaldığı için hak iddia etmektedir. Ayrıca iddiasını adaların Güney Amerika anakarasına yakınlığına dayandırmaktadır. İngiltere ise davasını uzun vadeli Falkland yönetimine ve neredeyse tamamı İngiliz kökenli olan adalıların kendi kaderini tayin etme ilkesine dayandırmaktadır.

1996-2000” Tebliğini yayınladı. Belgede Birliğin, Latin Amerika'nın da dahil olduğu dünyanın yükselen bölgelerinde de var olması gerektiği belirtiliyordu. AB, Latin Amerika'daki varlığını artırmak amacıyla, "iki bölge arasındaki ilişkilere bölgesel ve ülke temelli bir yaklaşım" başlığı altında, hedeflerini "bölgesel (And ülkeleri, Orta Amerika, MERCOSUR) veya ülke bazlı (Meksika, Şili) olacağını belirtti (Hardacre, 2008).

1969 yılında Cartagena Anlaşması ile kurulmuş olan And Topluluğu ile İlk İş birliği Anlaşması 1983'te imzalanmıştır. Bu anlaşma ekonomik kalkınmayı ve ticari iş birliğini teşvik etmeye odaklanırken, ülkelerin değişen gelişme seviyeleri açısından farklılıklar yapılması gerektiğinden ikili bir yaklaşıma öncelik vermiştir. Ekonomik liberalleşme ve yeni bölgeselcilik ile 1992'de İş birliği Anlaşması'nın imzalanması ile demokrasiye ve insan haklarına tam saygı gibi ilkeler And Topluluğu entegrasyon hedefleri arasına dahil edilmiştir (Tizón, 2005, s. 62). Haziran 2007’de AB ve And Topluluğu, EPA imzalanmasına ilişkin görüşmelere başladıklarını bildirmişlerdir. Anlaşmanın hedefleri; taraflar arasında siyasi diyalogu arttırmak, ticaret hacminin ve yatırımların arttırılmasına ilişkin gerekli kolaylıkları sağlamak olarak belirlenmiştir. AB, ABD’den sonra And ülkelerinin ikinci en büyük ticari ortağıdır. Gelişme üzerine AB, Ocak 2009’da Kolombiya, Peru ve Ekvator ile kapsamlı ticaret anlaşması imzalamak amacıyla görüşmelere başlamıştır. Ocak 2009-Temmuz 2009 arasında taraflar arasında 5 kez görüşme gerçekleştirilmiş, Temmuz 2009 ayındaki son turda ise Ekvator görüşmelerden çekildiğini açıklamıştır. Peru ve Kolombiya ile ticaretin serbestleştirilmesini kapsayan EPA’ya ilişkin görüşmeler sonucunda, taraflar arasında Mart 2010 ayı içinde uzlaşma sağlanmıştır. AB’nin Peru ve Kolombiya ile kapsamlı EPA imzalamak yönündeki ısrarı, And ülkeleri arasındaki görüş ayrılıklarının artmasına ve siyasi krizlere de neden olmuştur (Tezbaşaran, 2011, s. 98). Ancak AB, Kolombiya ve Peru ticaret müzakerelerini 2011 yılında tamamlamış ve AB-Kolombiya / Peru Ticaret Anlaşması Haziran 2012'de imzalanmıştır. Anlaşma, Peru ile Mart 2013'ten beri ve Kolombiya ile Ağustos 2013'ten beri geçici olarak uygulanmaktadır. AB'nin Kolombiya ve Peru ile 1 Mart 2013'ten bu yana Peru ile ve 1 Ağustos 2013'ten bu yana Kolombiya ile geçici olarak uygulanan kapsamlı bir Ticaret Anlaşması vardır. Ekvador'un Kolombiya ve Peru ile ticaret anlaşmasına katılım müzakereleri Temmuz 2014'te sonuçlanmıştır. Ekvador için Katılım Protokolü Kasım 2016'da imzalanmış ve 1 Ocak 2017'den beri geçici olarak uygulanmaktadır. Anlaşma, kademeli olarak her iki tarafta da pazarları açar ve ticaret ve yatırım ortamının istikrarını artırır. And ülkeleri AB'ye tarım ürünleri (%45),

balıkçılık ürünleri (%15) ve mineral ürünler (%19,3) ihraç etmektedir. AB, çoğunlukla And ülkelerine (%86,8), özellikle makine ve nakliye ekipmanı (%40,6) ve kimyasal ürünler (%23,6) olmak üzere mamul mal ihraç etmektedir. Anlaşmasının faydaları şunları içerir: Tarife dışı engeller, rekabet, şeffaflık ve fikri mülkiyet haklarıyla ilgili yeni kurallar yoluyla mallar, hizmetler, devlet tedariki ve yatırım için pazarların açılması ikili anlaşmazlık çözüm mekanizmasına sahip işletmeler için daha istikrarlı ve öngörülebilir bir ortam ve rekabet edebilirlik, yenilikçilik, üretim modernizasyonu, ticaretin kolaylaştırılması ve teknoloji transferi konularında iş birliği için tarife dışı engeller düzenlemeleri için bir arabuluculuk sistemi Sivil toplumla ilişki kurmak için şeffaf bir tahkim sistemi ve prosedürleri içeren yüksek düzeyde iş gücü ve çevre koruma sağlamak (Commission, 2021).

Guatemala, Kosta Rika, El Salvador, Honduras, Nikaragua'dan oluşan CACM ülkelerinin 1980'lerdeki barış sürecine AB'nin önemli katkıları olmuştur. AB'nin Orta Amerika için hedefi, ikili ticareti artırmak ve bunu bölge ülkeleri arasındaki bölgesel entegrasyon sürecini güçlendirmek için kullanmaktır. 1985'te CACM ile iş birliği Anlaşması imzalanmıştır ve 1993'te ikinci nesil bir çerçeve anlaşması oluşturulmuştur. AB ve Orta Amerika, 29 Haziran 2012'de bir EPA imzalamıştır. EPA, birbirini ve etkilerini güçlendiren siyasi diyalog, iş birliği ve ticaret olmak üzere birbirini tamamlayan üç ayağa dayanmaktadır. Bunlar, Orta Amerika'da ekonomik büyümeyi, demokrasiyi ve siyasi istikrarı desteklemek için araçlardır. EPA'nın ticaret ayağı geçici olarak 1 Ağustos 2013'ten itibaren Honduras, Nikaragua ve Panama ile, 1 Ekim 2013'ten itibaren Kosta Rika ve El Salvador ile ve 1 Aralık'tan itibaren Guatemala ile uygulanmaktadır. Orta Amerika'dan ana ürün ithalatı, Sebze ürünleri; Optik ve fotografik aletler, vb. Gıda maddeleri, içecekler, tütün; Hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar. Orta Amerika'ya başlıca AB ihracatı, önem sırasına göre: Nakliye ekipmanı, Makine ve cihazlar, Kimyasal veya ilgili endüstrilerin ürünleri, Gıda maddeleri, içecekler, tütündür (Commission, 2021).

3.3.5 AB-Körfez Arap Devletleri İş birliği (KİK) Körfezi

Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri KİK'i oluşturan ülkelerdir. AB ile KİK ülkeleri arasındaki ekonomik ve siyasi iş birliği çerçevesi, Avrupa'nın komşuluğunun stratejik bir bölümünde ticari ilişkileri ve istikrarı iyileştirmeyi amaçlayan 1988 AB-KİK iş birliği anlaşması ile sağlanmaktadır. Anlaşma ile her yıl toplanan

bir Ortak Konsey ve Ortak İş birliği Komitesi oluşturulmuştur. İki taraf, Riyad veya Brüksel'de düzenlenen AB-KİK Ortak İş birliği Komitesi bünyesinde, diğer konuların yanı sıra ticareti görüşmek üzere yıllık bazda bir araya gelmektedir. AB ve Körfez İş birliği Konseyi, 1990 yılında bir STA için müzakereler başlatmıştır. Müzakereler çeşitli zorluklarla karşılaşınca 2008 yılında KİK ülkeleri süreci durdurmuşlardır. 2016 yılında AB'nin dördüncü en büyük ihracat pazarı olan KİK ülkeleri kendi gümrüklerini birliklerini oluşturmuş ve bir iç pazarı tamamlama hedefi doğrultusunda çalışmaktadırlar. AB ve KİK arasında ticaret ve yatırım konuları, makro-ekonomik konular, iklim değişikliği, enerji ve çevre ile araştırma konularında bir iş birliği vardır. Altı Körfez İş birliği Konseyi ülkesinin tümü, Dünya Bankası tarafından yüksek gelirli ekonomiler olarak sınıflandırılmaktadır ve bu nedenle, AB'nin Genelleştirilmiş Tercihler Planı[23] (GSP) kapsamında AB pazarına tercihli erişimden yararlanmamaktadır (Commission, 2021).

3.3.6 AB-Akdeniz Ortaklığı ve Batı Balkanlar

Bölgeler arası ilişkiler, iki bağımsız bölgesel grubun varlığını gerektirir. AB'nin bölgeden bölgeye iş birliği, bölgesel entegrasyonun iç kaynaklı süreçlerini desteklemeyi ve güçlendirmeyi de amaçlamaktadır. Ayrıca, AB bölgesel entegrasyonu kullanarak Akdeniz, Batı Balkanlar ve Güney Kafkasya'daki devletler arasında barış ve istikrarı güçlendirmek ve ortak bir bölgesel kimliğin ortaya çıkmasını teşvik etmektedir (Risse T. A., 2009, s. 18). Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, AB, eski komünist ülkelerin ekonomik ve siyasi geçişini destekleme, yakın komşularının istikrarını sağlama zorluğuyla karşı karşıya kalmıştır. AB, coğrafi yakınlığa ve geçiş sürecine göre bölgesel farklılaşma yaklaşımı izledi ve sonuçta üç bölgesel grupla sonuçlandı: Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri (Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya, Baltık Devletleri, Romanya ve Bulgaristan), Batı Balkanlar ve Sovyet sonrası Yeni Bağımsız Devletler. AB ile Güney Akdeniz komşuları (Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan, Libya, Fas, Filistin, Suriye, Tunus, Türkiye) arasındaki ilişkileri düzenlemek için, 1972'de Küresel Akdeniz Politikası oluşturulmuştur. 1995 yılında Avrupa-

[23] The Generalized System of Preferences: 1960'larda Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisine entegre olmalarına yardım etmelerini istedi. Bunun sonucunda Genelleştirilmiş Tercihler Şeması doğmuştur. Gelişmekte olan ülkelere, Dünya Bankası tarafından "üst orta gelirin" altında bir gelir düzeyine sahip olarak sınıflandırılırlarsa, kendilerine AB pazarına ayrıcalıklı erişim sağlayan başka bir düzenlemeden (bir Serbest Ticaret Anlaşması gibi) faydalanmazlarsa, otomatik olarak GSP verilir. AB GSP kapsamındaki gelişmekte olan ülkelerden AB pazarına giren ürünlerdeki ithalat vergilerini kaldırmaktadır. Bu, gelişmekte olan ülkelerin yoksulluğu azaltmalarına ve emek ve insan hakları dahil olmak üzere uluslararası değerlere ve ilkelere dayalı işler yaratmalarına yardımcı olur.

Akdeniz Konferansı Barselona Bildirgesi ile kurulan "Barselona Süreci", AB-Akdeniz iş birliğini yeniden başlatmayı amaçlayarak ona bölgesel bir çerçeve sağladı ve Avrupa-Akdeniz Ortaklığının odaklanması gereken üç sepet belirledi: a) Ortak bir barış, istikrar ve güvenlik alanı oluşturan siyasi ve güvenlik ortaklığı, b) ekonomik ve mali iş birliği için çerçeve sağlayan ve bir Avrupa-Akdeniz serbest ticaret bölgesinin kurulmasını amaçlayan ekonomik ve mali ortaklık ve c) insan kaynaklarının geliştirilmesi ve kültürler ile sivil toplumlar arasındaki alışverişin teşvik edilmesi amacıyla sosyal, kültürel ve insani ilişkilerde ortaklık. Ancak AB resmi bir bölgesel organizasyonun kurulmasında ısrar etmemiş, daha çok siyasi diyalog ve yardım üzerinden bir politika izlemiştir. İsrail-Arap çatışması bir Akdeniz Konseyi'nin kurulmasındaki başlıca engellerdendir. Bölgeselciliğin yokluğunda, tüm Akdeniz ülkelerini aynı masaya oturtmak ve çözülmemiş sorunlara rağmen iş konuşmalarını sağlamak, AB'nin Akdeniz'de bir bölge yaratma girişimlerinde ana başarılarından biridir (Börzel, 2009).

Şekil 7: AB'nin Diğer Bölgelerle Yaptığı Anlaşmalar

Kuzey Amerika-USMCA ülkeleri		
Kanada	AB-Kanada arasında yapılan CETA müzakereleri Şubat 2009'da başlamıştır. 30 Ekim 2016'da AB ve Kanada tarafından imzalanmıştır.	CETA, 21 Eylül 2017'de geçici olarak yürürlüğe girmiştir.
Meksika	2000'de AB ile Meksika arasında imzalanan anlaşma yenilenerek, 2018'de AB-Meksika Ekonomik Ortaklığı, Siyasi Koordinasyon ve İş birliği Anlaşması imzalanmıştır.	Kamu alımlarına ilişkin nihai teknik detayları Nisan 2020'de sonuçlandırılan AB-Meksika Anlaşması, gerekli iç prosedürlerden geçmektedir.
ASEAN	Müzakere direktifleri Nisan 2007'de başladı.	7 ASEAN Üye Devletinden oluşan bölgesel bir grupla ticaret anlaşması için müzakereler Temmuz 2007'de başladı ve Aralık 2009'da askıya alındı. Mart 2017'de, gelecekteki ASEAN-AB bölgesinin parametrelerini tartışmak için bir AB-ASEAN Ortak Çalışma Grubu

		oluşturuldu. Ortak Çalışma Grubu şimdiye kadar üç kez toplandı.
SİNGAPUR	2007 ASEAN müzakere direktiflerine dayanmaktadır.	Singapur ile Serbest Ticaret Anlaşması 21 Kasım 2019 tarihinde yürürlüğe girdi.
MALEZYA	2007 ASEAN müzakere direktiflerine dayanmaktadır.	Malezya ile ticaret ve yatırım müzakereleri 2010 yılında başlatıldı ve yedi tur müzakerenin ardından, Malezya'nın talebi üzerine Nisan 2012'de askıya alındı.
VİETNAM	2007 ASEAN müzakere direktiflerine dayanmaktadır.	Vietnam ile Serbest Ticaret Anlaşması 1 Ağustos 2020'de yürürlüğe girdi.
TAYLAND	2007 ASEAN müzakere direktiflerine dayanmaktadır.	Tayland ile bir ticaret anlaşması için müzakereler Mart 2013'te başlatıldı ve Nisan 2014'e kadar dört tur gerçekleştirildi. Başka bir STA müzakere turu planlanmadı.
ENDONEZYA	2007 ASEAN müzakere direktiflerine dayanmaktadır.	Endonezya ile bir ticaret anlaşması için müzakereler Eylül 2016'da başladı. Son müzakere turu Haziran 2020'de gerçekleşti.
FİLİPİNLER	2007 ASEAN müzakere direktiflerine dayanmaktadır.	Filipinler ile ticaret ve yatırım müzakereleri Aralık 2015'te başladı. Şimdiye kadar iki müzakere turu yapıldı: Mayıs 2016 ve Şubat 2017'de.
MYNMAR/BURMA	Bir yatırım koruma anlaşması için müzakere direktifleri Mart 2014'te kabul edildi.	AB, metin teklifini Aralık 2014'te gönderdi. Şimdiye kadar dört tur görüşme yapıldı: 9-12 Şubat 2015, 25-29 Mayıs 2015, 21-23 Eylül 2015 ve 13-16 Aralık 2016. 26-27 Nisan 2017 tarihlerinde teknik tartışmalar yapıldı ve iyi bir ilerleme sağlandı, ancak görüşmelerin devam etmesi gerekmektedir.
LATİN AMERİKA		
MERCOSUR	1999 Müzakere Direktifleri.	28 Haziran 2019'da anlaşma imzalandı. Anlaşma, Ticaret ve sürdürülebilir kalkınma bölümü, Paris İklim Anlaşmasını etkin bir şekilde uygulama taahhüdü ve ihtiyati ilkeye açık atıf da dahil olmak üzere işçi hakları ve çevrenin korunmasına ilişkin güçlü hükümler içerir.

AND TOPLULUĞU (ANDEAN COMMUNITY)	1996 Roma Deklarasyonu imzalandı. 2003 yılında Politik Diyalog ve Iş birliği imzalandı. Haziran 2007'de AB ve And Topluluğu, kapsamlı EPA imzalanmasına ilişkin görüşmelere başladılar.	AB, Ocak 2009'da Kolombiya, Peru ve Ekvator ile kapsamlı ticaret anlaşması imzalamak amacıyla görüşmelere başlamıştır. Temmuz 2009 Ekvator görüşmelerden çekilmiştir. AB, Kolombiya ve Peru ticaret müzakerelerini 2011 yılında tamamlamıştır. AB-Kolombiya / Peru Ticaret Anlaşması Haziran 2012'de imzalanmıştır. Ekvador'un Kolombiya ve Peru ile ticaret anlaşmasına katılım müzakereleri Temmuz 2014'te sonuçlanmıştır. Ekvador için Katılım Protokolü Kasım 2016'da imzalanmış ve 1 Ocak 2017'den beri geçici olarak uygulanmaktadır. And Topluluğu'nun bir üyesi olan Bolivya da Ticaret Anlaşmasına katılma talebinde bulunabilir.
ORTA AMERİKA (CENTRAL AMERICA)	AB ve Orta Amerika bölgesi, 29 Haziran 2012'de bir Ortaklık Anlaşması imzalamıştır.	Ortaklık Anlaşmasının ticaret ayağı geçici olarak 1 Ağustos 2013'ten itibaren Honduras, Nikaragua ve Panama ile, 1 Ekim 2013'ten itibaren Kosta Rika ve El Salvador ile ve 1 Aralık'tan itibaren Guatemala ile uygulanmaktadır.
AFRİKA		
ORTA AFRİKA (CENTRAL AFRICA)	Kamerun, 15 Ocak 2009 tarihinde bölgedeki tek ülke olarak AB ve Orta Afrika arasındaki EPA'yı imzaladı.	Anlaşmanın uygulanmasını güçlendirmek için Taraflar arasında görüşmeler devam etmektedir
BATI AFRİKA (WEST AFRICA)	Fildişi Sahili ile EPA 26 Kasım 2008'de imzalandı. Gana ile EPA 28 Temmuz 2016'da imzalandı. Batı Afrika'daki 16 ülkeyi kapsayan bölgesel EPA, AB ve 13 Batı Afrika Ülkesi tarafından Aralık 2014'te imzalandı. Gambiya,	Fildişi Sahili ve Gana ile anlaşmalar geçici olarak uygulamadadır. Gana ile üçüncü EPA Komitesi 2021'in ikinci çeyreğinde yapılacaktır. Fildişi Sahili ile beşinci Komite toplantısı 2021'in ikinci çeyreğinde yapılacaktır. Bölgesel EPA: Tüm Taraflarca imzalandıktan sonra, anlaşma onay için sunulacaktır.

	9 Ağustos 2018'de ve Moritanya'yı 21 Eylül 2018'de imzaladı. Nijerya ise bu anlaşması imzalamayan tek ülkedir.	
DOĞU VE GÜNEY AFRİKA (EASTERN AND SOUTHERN AFRICA)	2009 yılında Mauritius, Seyşeller (Seychelles), Zimbabve ve Madagaskar ile EPA imzaladı. Komorlar (Comoros) için geçici başvuru 7 Şubat 2019 tarihinde başlamıştır.	Anlaşmanın derinleştirilmesine yönelik müzakereler Nisan 2021'de (dördüncü tur) devam edecek ve EPA Komitesinin dokuzuncu toplantısı, ortaklaşa kararlaştırılacak bir tarihte 2021 yılında Brüksel'de yapılacaktır.
DOĞU AFRİKA TOPLULUĞU (EASTAFRICAN COMMUNITY, EAC)	Bölgesel EPA için müzakereler 16 Ekim 2014'te sonuçlandı. 1 Eylül 2016'da Kenya ve Ruanda, Doğu Afrika Topluluğu ile AB arasındaki EPA'yı imzaladı.	AB 28 Şubat 2021 Zirvesi'nde, EPA uygulanmasına katılmak isteyen EAC üyeleriyle görüşme kararı almıştır.
KARAYİPLER (CARIBBEANS)	CARIFORUM- AB Ekim 2008'de EPA imzaladı ve Mart 2009'da AP tarafından onaylandı. EPA ortak kurumları 2010'dan beri düzenli olarak toplanmaktadır:	Anlaşmanın ilk 10 yıllık uygulamasına ilişkin harcama sonrası değerlendirme çalışması 2020 sonunda tamamlandı. Koruma anlaşması müzakereleri coğrafi işaretler (GI'ler) devam etmektedir. Hizmetler Komitesinin kurulmasına ilişkin karar Ticaret ve Ticaret tarafından kabul edilmeye hazırdır. Tartışılan temel konular şunlardır: ortak bir izleme sistemi kurulması, 2020 Gözden Geçirme Görev Gücü, Kültür Protokolünün turizm diyalogunun etkinleştirilmesi 5. Ortak Cariforum- AB Konseyi, 10. Ticaret ve Kalkınma Komitesi ile 2021 ortalarında

		(sıhhi koşullar izin verdiğinde) Cariforum bölgesinde gerçekleştirilecektir.
PASİFİK (PASIFIC)	AB ile Avustralya arasında 2017 Çerçeve Anlaşması imzalanmıştır. Metin onay aşamasındadır ancak Ekim 2018'den bu yana geçici olarak yürürlüktedir. Bu anlaşmanın yanı sıra AB ve Avustralya 19 adet ikili anlaşma imzalamıştır. AB-Yeni Zelanda ilişkileri 5 Ekim 2016'da imzalanan İlişkiler ve İş birliği Ortaklık Anlaşması'na (PARC) tabidir. AB ve Papua Yeni Gine (PNG) geçici EPA'yı 30 Temmuz'da ve Fiji'yi 11 Aralık 2009'da imzaladı. AP, onayını 19 Ocak 2011'de verdi. PNG Parlamentosu EPA'yı 25 Mayıs 2011'de onayladı. 17 Temmuz 2014'te, Fiji, Anlaşmayı geçici olarak uygulamaya başlamaya karar verdi. Tonga ve Timor-Leste sırasıyla 19 Temmuz 2018 ve 15 Ekim 2020'de EPA'ya katılma niyetlerini AB'ye bildirdi.	Tonga ve Doğu Timor'un katılımına giden süreçler devam ediyor. Sekizinci AB-Pasifik EPA Ticaret Komitesi toplantısı 2021'de Pasifik bölgesinde gerçekleşecektir.

KÖRFEZ ARAP ÜLKELERİ İŞ BİRLİĞİ KONSEYİ (KİK) (GULF COOPERATION COUNCIL)	1988'de AB ile Iş birliği Anlaşması imzalanmıştır. 2016'da KİK üyeleri kendi gümrük birliklerini oluşturdular.	Anlaşma ile her yıl toplanan bir Ortak Konsey ve Ortak Iş birliği Komitesi oluşturulmuştur. 2017'de AB ve KİK, kendi özel sektörlerinin de katılımıyla Ticaret ve Yatırım konularında özel bir Diyalog başlatmıştır.
AVRUPA-AKDENİZ ORTAKLIĞI (EURO-MEDITERRANEAN PARTNERSHIP)	AB-Güney Akdeniz ilişkileri, esas olarak Avrupa-Akdeniz Ortaklık Anlaşmaları aracılığıyla yönetilmektedir. Neredeyse tüm ülkeler AB ile Ortaklık Anlaşmaları imzalamıştır. (Suriye ve Libya hariç)	AB, Güney Akdeniz ülkeleri arasındaki ticari ilişkilerin güçlendirilmesini desteklemektedir. Güney Akdeniz Ortaklarını, Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında finanse etmektedir.
BATI BALKANLAR (WESTERN BALKANS)	AB Batı Balkan ülkelerini, bölge ile ilgili politikası olan İstikrar ve Ortaklık Sürecine entegre etmiştir. Bu süreçte, tüm Batı Balkan ülkelerinin AB Üye Devletleri olarak ortak bir geleceği var. AB, her bir Batı Balkan ortakları ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları olarak anılan ikili STA'ları aşamalı olarak sonuçlandırmıştır: Arnavutluk (2009), Kuzey Makedonya (2004), Karadağ (2010), Sırbistan (2013), Bosna Hersek (2015) ve Kosova (2016)	İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları, AB müktesebatına uyum ve AB pazarına aşamalı entegrasyon için yasal aracı oluşturmaktadır. Bu anlaşmalar -Kosova hariç- geçiş dönemi boyunca bir serbest ticaret bölgesi kurmuşlardır.

Şekil 7: (Comission, FTA Negotiations, 2021) (Comission, Overview of Economic Partnership Agreements, 2021) (Comission, Countries and Regions, 2021)

4. GÜNEY ORTAK PAZARI (MERCOSUR) ve BÖLGELER ARASICILIK

4.1 MERCOSUR'un Oluşumu ve Yapısı

Ekonomik istikrarsızlık, askeri hükümetler ve sosyal kargaşa gibi benzerliklerle karakterize edilen iki ülke Arjantin ve Brezilya'nın tarihte ilişkileri oldukça azdır. Bu komşu devletler hiç savaşmamıştır. Bunun nedeni ise birbirlerine olan tarihsel bir ilgisizliktir. Avrupalılar, Yeni Dünya'yı keşfettikten sonra Portekizliler Brezilya'da varlık gösterirken, İspanyollar Güney Amerika'nın geri kalanında imparatorluklarını kurmuşlardır. Bağımsız uluslar olduktan sonra, Arjantin ve Brezilya, yalnızca on dokuzuncu yüzyılda, Plate nehrinin[24] kuzeyindeki toprakların kontrolü için çatışmalar yaşasalar da Uruguay'ın bir tampon devlet olarak yaratılması ile bu durum sona ermiştir. Daha sonra her iki ülke de iç sorunları olduğu için bu meseleleri ile uğraşmışlardır. Arjantin ve Brezilya arasında diyalog sivil hükümetlerin iki ulusun kontrolünü yeniden ele geçirdiği 1980'lerin başında oluşmuştur (Raman, 1997, s. 53). 1980'lerin ortalarında, Brezilya'nın yeni demokratik hükümetleri, politik konulara odaklanan ve ekonomilerini tamamlayıcı bir temelde entegre etmek için sektörel iş birliğiyle dar bir entegrasyon projesi başlatmaya karar vermişlerdir. Amaçları demokratikleşme ve askeri-milliyetçi platformlara dayanan anti-demokratik zorluklar için karşılıklı destek sağlamaktı. Buna ek olarak, 1980'lerde imzalanan ilk anlaşmalarda siyasi ve güvenlik ile ilgili hedefler üstü kapalı olarak belirtilirken; ekonomik hedefler açık bir şekilde belirtilmiştir (Doctor, 2013, s. 518). 1985 yılında iki ülke Arjantin-Brezilya Entegrasyon ve Ekonomi İş birliği Programına (PICE, Integration and Economics Cooperation Program) imza attı. Başlangıçta iki devlet arasında entegrasyonu geliştirse de PICE'ın oluşturulması MERCOSUR'a giden yolu açmıştır (Konig, 2006, s. 21). Bu doğrultuda 1988'de Arjantin ve Brezilya, iki ülke arasında ortak bir pazar kurulmasını amaçlayan bir Entegrasyon, İş birliği ve Kalkınma Antlaşması imzalanması entegrasyon çabalarını ilerletmiştir. Anlaşma, karşılıklı ticaret engellerini kaldırarak ortak bir pazar oluşturmak için on yıllık bir süre vermiştir. Bu çaba her şeyden önce, siyasi ve ekonomik ikili ilişkilerdeki rekabet ve güvensizliği sona erdirmek için atılan siyasi bir adımdı. Antlaşma sırasında Arjantin ve Brezilya arasında birçok ekonomik ve politik benzerlik vardı. Her iki ülke de son zamanlarda askeri rejimlerini demokratik olarak seçilmiş sivil rejimlere dönüştürmüştü. Her iki ülke de neredeyse tüm bölge gibi, ciddi mali dengesizliklere neden olan ağır dış borç

[24] River Plate/ Río de la Plata, Uruguay Nehri ile Punta Gorda'daki Paraná Nehri'nin birleşmesiyle oluşur ve Atlantik Okyanusu'na boşalır. Arjantin ve Uruguay arasındaki sınırın bir parçasını oluşturur ve sırasıyla batı ve kuzey kıyılarında Buenos Aires ve Montevideo'nun büyük limanları ve başkentleri vardır. Nehrin kıyıları, Uruguay ve Arjantin'in en yoğun nüfuslu bölgeleridir.

yükünden etkilenmiştir. 1988'e kadar Arjantin ve Brezilya ikili bir entegrasyon geliştirmeyi tercih etmişlerdir. Brezilya Başkanı Samey (1985-1990) ve Arjantin Başkanı Alfonsin (1983 1989) arasında imzalanan anlaşma, entegrasyonun yalnızca demokratik sistemlere sahip ülkelere açık olacağını öngörmüştür. Paraguay, askeri diktatörlük rejimi nedeniyle dışlanmıştır. Paraguay'da, General Stroessner'ın[25] hükümeti itibarını yitirdiği için entegrasyon sürecine katılma şansı verilmemiştir. Öte yandan, Uruguay hükümeti sürece katılma konusunda isteksizdi. Sanayi sektörü komşularının gelişimine ulaşamadığı için mevcut ikili anlaşmalara devam etmeyi tercih etmiştir. Daha sonra Uruguay ve Paraguay'da diktatörlük rejimlerinin yıkılması ile bu ülkeler, Arjantin ve Brezilya'nın başlattığı ekonomik entegrasyon sürecine katılmaya çalışmıştır. Paraguay ve Uruguay, ortak pazarı gelişimlerini ilerletmek için iyi bir fırsat olarak gördüler. Yeni demokratik Paraguay hükümeti için, katılımı, iktidarını hem iç hem de uluslararası olarak meşrulaştırmanın bir yolu olarak görülüyordu (Stella & Cristaldo, 1992).

Bu süreç 26 Mart 1991'de Paraguay'ın başkenti Asuncion'da Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay cumhurbaşkanları Asuncion Antlaşması'nı imzalamasıyla sonuçlanmıştır. Özetle bu süreç:

(i) 1985'te kurulan Arjantin-Brezilya Entegrasyon ve Ekonomi İş birliği Programı,

(ii) 1986'da Arjantin ve Brezilya arasında İş birliği ve Entegrasyon Yasası,

(iii) Temmuz 1990'da Buenos Aires Yasası imzalandı ve 1994 Aralık ayına kadar bir Ortak Pazar kurulması hedeflendi.

(iv) 1990'ın sonlarında Brezilya ve Arjantin, Uruguay ve Paraguay'ı katılmaya davet etti. 26 Mart 1991'de dört taraf da resmi olarak Güney Ortak Pazarını oluşturan Asunción Antlaşması'nı imzaladı.

(v) 17 Aralık 1994'te Asunción Antlaşmasına ek olarak imzalanan Ouro Preto Protokolü, MERCOSUR'un mevcut organizasyon yapısını oluşturarak ve uluslararası hukuk kapsamında tüzel kişilik kazandırarak, ülkeler ve diğer uluslararası kuruluşlarla anlaşmalar müzakere etmesini sağlamıştır (Duque, 2020, s. 6).

[25] Alfredo Stroessner, 1954'te ordu darbesine liderlik ettikten sonra Paraguay'ın başkanı olan askeri liderdir. Latin Amerika'nın en uzun süre kalan diktatörlerinden biri olup, 1989'da devrilmiştir.

MERCOSUR'un kurumsal yapısına bakılacak olursa, Ouro Preto Protokolünde (1994) bu daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Protokole göre, Ortak Pazar Konseyi (Consejo del Mercado Comun, CMC) en yüksek siyasi organdır. Dışişleri ve Ekonomi Bakanlarından ve Devlet Başkanları Toplantılarından oluşur. CMC ayrıca yeni bakan toplantıları düzenleme yetkisine de sahiptir. Tarım ve Sanayi Bakanları Toplantılarının yanı sıra Adalet, İçişleri ve Sosyal İşler Bakanları Toplantıları da yapılmaktadır. Ticaret Komisyonu (Comision del Commercio del MERCOSUR, CCM), Ortak Pazar Grubu (Grupo Mercado Comun, GMC), rekabet, satın alma, gümrükler, tüketicinin korunması vb. Gibi özelleşmiş ekonomik konularda yetki sahibidir. CMC ayrıca bu alanlardaki Taraf Devletlerden ve özel taraflardan gelen şikayetleri ele alır. CMC, GMC ve CCM, taraf Devletler için bağlayıcı olan kararlar alır. Bağlayıcı ikincil MERCOSUR yasası, CMC kararlarından, GMC kararlarından ve CCM direktiflerinden oluşur. Yasama girişimi hakkı yalnızca CMC, GMC veya CCM'de teklif sunabilen Taraf Devletlerin elindedir. MERCOSUR ayrıca, Karma Parlamento Komisyonu (Comission Parlementaria Conjunta, CPC) ve Ekonomik Sosyal Danışma Forumu (Foro Consultivo Economico Social, FCES) gibi tamamen danışma yetkisine sahip birkaç kuruma da sahiptir. CPC, mevzuatın uyumlaştırılması açısından önemli bir danışmanlık işlevine sahiptir. Son olarak, MERCOSUR'un merkezi Montevideo'da bulunan bir idari sekreterya (SAM) vardır. Bununla birlikte, yetkileri oldukça zayıftır ve tamamen destekleyici niteliktedir. Toplantıları düzenleyen ve belgeleri yöneten bir destek sekreterliğidir (Vervaele, 2005).

Şekil 8: MERCOSUR Zaman Çizelgesi

Zaman Çizelgesi	
1991	Asuncion Antlaşması imzalandı
1994	Ouro Preto Protokolü: MERCOSUR'un kurumsal temeli
1998	Ushuaia Protokolü: Demokratik Bağlılık
2002	Olivos Protokolü: Anlaşmazlıkların Çözümü
2003	Olivos Protokolünün Düzenlenmesi: Daimi İnceleme Mahkemesi'nin (Permanent Review Tribunal, TPR) Kurulması
2005	FOCEM kuruluşu MERCOSUR Parlamentosu Kurucu Protokolü (PARLASUR)
2006	Venezuela'nın, MERCOSUR'a adaylığı

	*Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti, Ushuaia Protokolü'nün 5. Maddesinin ikinci fıkrası hükümleri uyarınca, MERCOSUR'un Taraf Devleti statüsüne özgü tüm hak ve yükümlülüklerde askıya alınmıştır.
2007	MERCOSUR Sosyal Enstitüsü'nün (ISM) oluşturulması
2009	İnsan Hakları Kamu Politikaları Enstitüsü'nün (IPPDH) oluşturulması
2010	Sosyal Katılım Birimi'nin (UPS) oluşturulması
2015	Bolivya'nın MERCOSUR'a adaylık sürecinin başlaması **Bolivya'nın adaylık süreci devam etmektedir.
2017	MERCOSUR İçi iş birliği ve Kolaylaştırma Yatırım Protokolü

Şekil 8: (MERCOSUR, 2021)

MERCOSUR, iki alternatif bölgesel entegrasyon arasında gidip gelmiştir. İlk modele göre MERCOSUR, hükümetlerin ve iş çevrelerinin ekonomik kalkınmayı, sanayileşmeyi ve sürdürülebilir entegrasyonu teşvik etmek için aktif politikalar ve stratejiler üzerinde anlaştıkları bir ticaret tercihleri alanı oluşturmak için kurulmuştur. Amaç, piyasanın serbestleşmesi yoluyla kalkınma hedeflerini ve bölge içi dengeyi başarmaktır. Bu modelde MERCOSUR, üye devletlerin ortak endüstriyel, tarımsal politikalar ve bölgesel entegrasyon üzerinde anlaştıkları bir araç olarak kalacaktır. İkinci model, MERCOSUR'u, piyasaların devlet müdahalesi olmaksızın, uluslararası ekonomik düzenin küreselleşmesi sürecinde geçici bir ticaret tercihleri alanıdır. Bu açıdan, MERCOSUR, üye devletlerin küreselleşmiş ekonomiye tam anlamıyla girmesi ve pazarın egemenliğinin tam olarak kabul edilmesinden önceki geçici bir aşamadır (Carranza, 2003, s. 77,78). Asuncion Anlaşması ile ticaret engellerinin kaldırılmasını, ortak bir dış gümrük tarifesinin (Common External Tariff, CET) kurulması ile makro-ekonomik ve sektörel politikaların uyumlaştırılması amaçlanmaktadır. Ticaretin serbestleşmesi için 1991 ile 1994 arasında tek taraflı tarife indirimleri sağlanmıştır. Bu, şeker ve otomobil rejimi hariç, 1995 yılına kadar yüzde sıfır tarife oranları ile sonuçlandı. 1995 yılında, kusurlu bir gümrük birliği kuruldu ve 300 üründe ulusal tarife sınırlarını koruyan bir CET kabul edildi. Temmuz 2000'de ortak bir otomotiv rejimi kabul edildi. Ticaretin serbestleştirilmesinde başarılı olmasına rağmen, MERCOSUR, ticaret politikasındaki ulusal farklılıklar nedeniyle makro-ekonomik ve sektörel politikaların uyumlaştırılmasını veya bir gümrük birliği oluşturulmasını başaramadı. MERCOSUR, otomobiller gibi belirli alanlarda ortak bir politika gündemi oluşturmayı başarsa da ulusal tercihler bölgesel bloğu şekillendirdi. Arjantin, dolara sabitlenmiş pesoya dayalı bir para kurulu kullanırken, Brezilya genellikle para birimi devalüasyonlarına başvurarak daha esnek bir döviz kuru izledi. Arjantin, Brezilya'nın yaptığı devalüasyonların bölgesel ilkelere

uymadığı sebebiyle eleştirdi (Gezmiş, 2016, s. 68). Yine de 1991 ve 1999 arasındaki yıllar genellikle MERCOSUR'un altın yılları olarak anılır. Bir serbest ticaret bölgesi (1991) ve bir gümrük birliği (1995) oluşturulması yoluyla ekonomik entegrasyonun derinleştirilmesi ticaret engellerini azaltarak, ekonomik kazanımları artırmıştır. 1999'da MERCOSUR, dünyanın en büyük dördüncü ekonomik bloğu olmuştur. Ekonomik entegrasyonun yanı sıra, MERCOSUR politik ve sosyal entegrasyon açısından da adımlar atmıştır. 1991'den itibaren MERCOSUR üye dört ülkesinin birbirleriyle sınır gerilimleri ve silah rekabeti azalmış ve iş birliği artarak ve bir barış bölgesi oluşturulmuştur. MERCOSUR, Paraguay'ın demokrasiye geçişini desteklemiştir. Dahası, kültürel değişim açısından Arjantin'de samba ve kapoera okulları gelişirken, İspanyolca dil sınıfları Brezilya'da giderek daha popüler hale gelerek kültürel entegrasyon da artmıştır. Yine, MERCOSUR üye ülkeleri arasında turizmde artış yaşanmıştır. Genel olarak altın yıllarda entegrasyon gelişmiştir (Campos, 2016, s. 866). Altın yıllarda (1991-1999) artan ticaret akışlarıyla ölçülen yüksek düzeyde karşılıklı bağımlılığa ulaşmalarına rağmen, 1999-2002'deki MERCOSUR krizi tüm bölgesel entegrasyon sürecini tehlikeye atmıştır. Brezilya realinin devalüasyonu ve bunu izleyen Arjantin ekonomik krizi, siyasi bir kurumsal kriz (birkaç hafta içinde birkaç başkan), bir sosyoekonomik kriz ve bir kimlik krizi (ulusal ve bölgesel kalkınma projelerini yeniden düşünmek ve uluslararası katılımı sorgulamak) dahil olmak üzere tüm alanlarda yayılmıştır (Santos, 2015, s. 47). Brezilya'nın Ocak 1999'daki devalüasyonu ve Aralık 2001'de Arjantin ekonomisinin çökmesi, MERCOSUR'un bir gümrük birliği ve ortak pazara doğru ilerleme kaydetme becerisini azaltmıştır. Arjantin ve Brezilya ticaret anlaşmazlıkları bloğu zayıflatmıştır. 2001'de Arjantin ekonomi bakanı Cavallo, MERCOSUR'un serbest ticaret bölgesine geri çevrilmesini önerdi. Arjantin'in krizi atlatması para biriminin Ocak 2002'deki devalüasyonu, Arjantin ile Brezilya arasındaki makro-ekonomik koordinasyonu artırmıştır. Haziran 2003'te Asuncion'da düzenlenen başkanlık zirvesinde MERCOSUR ortakları, 2006 yılında tam ölçekli bir gümrük birliğine ve ortak pazara doğru ilerlerken, ülkelerinin bloğu güçlendirme taahhüdünü yeniden teyit ettiler. Bu da Brezilya desteğiyle, beş hedefi olan bir iç gündemi uygulamak için bir çalışma programı (Hedef 2006) başlatılmasının yolunu açtı: (1) ortak bir ticaret savunma ve rekabet politikası, (2) MERCOSUR içi ticarette anti-damping ve telafi edici vergilerin kaldırılması, (3) ihracatta ortak bir disiplinin uygulanması, (4) makroekonomik göstergelerin uyumlaştırılması ve (5) bloğun kurumsal yapısının güçlendirilmesi (Carranza, 2006, s. 808). Arjantin, kriz sonrası dönemde, bölgesel ticaret ve üretim asimetrilerini azaltmak ve üye ülkelerin imalat sanayilerinin rekabet gücünü artırmak

için kolektif mekanizmalara olan ihtiyacı vurguladı. Aynı zamanda Arjantin, MERCOSUR gündemini, üretken öncelikler yerine yalnızca ticaretin serbestleştirilmesine odaklandığı için sık sık eleştirdi. Şubat 2006'da Arjantin'in ticaret ve üretim asimetrilerini ele alma talebini takiben Rekabet Uyum Mekanizması üzerinde de mutabakata varıldı. Buna göre, her ülke, üreticilerin yüzdesi ithalattan zarar gördüğünde kendi ulusal sanayisini korumak için önlemler alabilecektir. 2006'da ticaret akışlarının toparlanarak 1999 düzeylerine ulaşmasıyla birlikte Arjantin ve Brezilya arasındaki ticari anlaşmazlıklar azaldı. Arjantin ve Brezilya arasında özellikle araç üretiminde ikili ticaret gelişti. Sadece ticari entegrasyonun ötesinde daha büyük bir iş birliği olmasına rağmen, bölgesel iş birliği iki ülke arasındaki gayri resmi anlaşmalar yoluyla yürütülmektedir. Ekonomik profillerdeki ve kalkınma önceliklerindeki farklılıklar da daha fazla entegrasyonu engellemede önemli bir rol oynamıştır (Gezmiş, 2016).

Genel olarak Latin Amerika'da 1999'da başlayan kriz dönemiyle başlayan süreçte 2015'e kadar, sol liderlikte bir artış meydana gelmiştir. Venezuela Devlet Başkanı Hugo Chavez'in[26] 1998'deki zaferi, Latin Amerika'da sola bir dönüşü başlatmıştır. Chavez'i 2003'te Brezilyalı Luiz Inácio Lula da Silva[27] ve Arjantin'den Nestor Kirchner[28], 2005'te Uruguay'dan Tabaré Vazquez [29], Şili'den Michelle Bachelet[30] ve 2006'da Bolivya'dan Evo Morales[31] seçimleriyle ortaya çıkan solcu politikacılar dalgası izledi. Pek çok lider bu stratejiyi farklı şekilde kullanırken, pembe dalga[32] hareketi altındaki tüm liderler, insanları yoksulluktan

[26] Hugo Chávez, tam anlamıyla Hugo Rafael Chávez Frías, Venezuela'nın başkanı 1999–2013 arasındaki başkanıdır. Chavez kendisini, adını Güney Amerika'nın bağımsızlık kahramanı Simón Bolívar'dan alan, Latin Amerika'nın çoğu için sosyalist bir siyasi program olan "Bolivarcı Devrim" in lideri olarak tanıtmıştır. Devrimin temel unsurları arasında milliyetçilik, merkezi bir ekonomi ve kamu projelerinde aktif olarak yer alan güçlü bir ordu yer almaktadır. Onun ideolojisi birçok kişi tarafından basitçe chavismo olarak tanındı.

[27] 1 Ocak 2003 ile 31 Aralık 2010 tarihleri arasında Brezilya'nın 35. Başkanı olarak görev yapan eski sendika lideridir.

[28] 2003'ten 2007'ye kadar Arjantin Devlet Başkanı olan Arjantinli avukat ve politikacıdır.

[29] 2005-2010 ve 2015-2020 yılları arasında Uruguay'ın başkanlığını yapmış olan Uruguaylı doktor ve politikacıdır. 6 Aralık 2020'de hayatını kaybetmiştir.

[30] Şili'nin başkanı olarak, 2006-2010 ve 2014-2018 görev yapan Şili'nin ilk kadın başkanı ve halk tarafından seçilmiş ilk Güney Amerika kadın başkanıdır.

[31] Bolivya'nın 2006-2019 yıllarında cumhurbaşkanı olarak görev yapan Bolivyalı işçi lideri Aymara yerli grubunun bir üyesi olan Morales, Bolivya'nın ilk yerli başkanıydı.

[32] Pembe Dalga/ Pink Tide: Latin Amerika'da "merkezin solu", "sola eğilimli" ve "radikal sosyal demokrat" hükümetler olarak da anılır. Bu terim ilk olarak 1998 Venezuela cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Hugo Chávez'in zaferinin ardından kamuoyuna duyuruldu. Daha sonra Şili, Brezilya, Arjantin, Uruguay, Bolivya, Nikaragua, Ekvador ve Guatemala'daki hükümetlerin seçilmesi pembe dalgayı pekiştirdi. Bölgesel ve diplomatik politikaları açısından pembe dalga hükümetleri, ABD politika zorunluluklarına ve o ülkenin bölgedeki tarihi hegemonyasına yanıtlarında daha iddialı olmaya çalıştı. Bununla birlikte, Meksika, Kolombiya ve Peru gibi diğer ülkelerin Washington'a yakın kalmaları ve ayrıca sayısız rekabet ve çekişmeli meseleler, birlikte hareket etme yeteneklerini engelledi.

kurtarmak için sosyal refah programlarını teşvik etmeye çalıştı ve bazı başarılar elde edildi. Pembe dalga hareketi içindeki liderler Latin Amerika entegrasyonunu ilerletmeye çalıştılar ve bu da MERCOSUR entegrasyonunu ilerletti. Bu süre zarfında Brezilya, Lula da Silva yönetimindeki dünyanın önde gelen ekonomilerinden biri olarak ortaya çıktı. Kendisini Rusya, Çin, Hindistan ve Güney Afrika ile BRICS kulübüne girdi (Duque, 2020, s. 20, 21).

4.2 MERCOSUR'UN Latin Amerika'daki Diğer Devletlerle İlişkileri

MERCOSUR'un mevcut üyeleri; Arjantin, Brezilya, Paraguay, Uruguay'dır. Temmuz 2012'de MERCOSUR'a resmen katılan Venezuela, 2017'de üyelikten uzaklaştırılmıştır. Aralık 2012'de Bolivya'nın MERCOSUR'a Katılım Protokolü imzalanmıştır. Bu protokol, MERCOSUR ülkeleri parlamentoları tarafından onaylanmayı beklemektedir.

On dokuzuncu yüzyılda ulus devletlerin oluşumu sırasında, büyük ve güçlü bir Latin Amerika ulusu oluşturmak için çok sayıda girişimde bulunuldu ve bunların tümü başarısız olmuştur. Serbest ticaret bölgesinin ilk temeli 1960 yılında Montevideo Konvansiyonu ile atıldı. Latin Amerika serbest ticaret bölgesi (LAFTA), on Güney Amerika ülkesi ve Meksika'dan oluşan bir bölge haline geldi. LAFTA çok başarılı olamadı. Gümrük tarifelerinin uyumlaştırılmasıyla ilgili müzakereler kısa sürede sona erdi. Anlaşmazlık çözüm planı, taraf Devletler arasındaki siyasi farklılıklara dayandığı için gereken güçten yoksundu. Ek olarak, ekonomik olarak güçlü olmayan ülkeler Arjantin, Brezilya ve Meksika'nın ekonomik ticaret hakimiyetinden korkuyorlardı. Buna karşı Bolivya, Şili, Kolombiya, Ekvador ve Peru'nun 1969 Cartagena Anlaşması ile And Topluluğu'nu[33] kurdu ve hem kurumsal hem de esas olarak AT'nin yapısı kopyalandı. Ancak, taraf Devletler And hukukunun bağlayıcı etkisini kabul etmemiştir. Şili'nin 1976'da çekilmesi sürece büyük bir darbe oldu. Serbest ticaret bölgesine olan ilgi yeniden canlandığında LAFTA, 1980'de ALADI'ye (Latin Amerika Entegrasyon Derneği, LAIA) dönüştürüldü. ALADI, LAFTA'nın oluşturduğu ticaret akışlarından yararlanarak ve ekonomilere daha geniş bir alanda hareket etme imkanı veren esnek bir yapıyla oluşturuldu 1980'lerin ikinci yarısında, kıtadaki iki büyük oyuncu olan Brezilya-Arjantin arasında topluluk entegrasyonu ile ilgili görüşmeler başladı (Vervaele, 2005, s. 389,390).

[33] And Topluluğu, Bolivya, Kolombiya, Ekvador ve Peru olmak üzere dört ülkenin ticaret bloğudur. Şili, Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay ortak üyelerdir; Panama, Meksika ve İspanya ise Gözlemcilerdir. Venezuela Pakta 1973'te katıldı ancak Kolombiya ve Peru'nun ABD ile Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalamasıyla 2006'da çekilmiştir. Şili de ekonomik uyumsuzluk iddiasıyla 1976'da geri çekilmiştir.

1980'lerin ortalarından 1990'lara kadar, dünyanın birçok yerinde bölgesel entegrasyon girişimleri olmuştur. Entegrasyon seçenekleri Latin Amerika'da en geniş olanıdır. Çok sayıda ülke bir ticaret grubuna dahil olmuştur. Dahası, bir gruptaki ülkelere diğer gruplara katılma fırsatları ve seçenekleri sunulur. Farklı entegrasyon seçenekleriyle yaptığı seçimler, bu hedefler için farklı sonuçlar anlamına gelir (Rajapatirana, 1997, s. 299). Bunlar arasında MERCOSUR hem uluslararası alanda hem de bölge içinde dikkate değer ölçüde başarılı oldu. Uluslararası alanda And Topluluğu (Ekim 2004), Hindistan ve Afrika Gümrük Birliği (Aralık 2004), Mısır (Aralık 2010) ve İsrail dahil olmak üzere çeşitli 22 PTA imzaladı. AB, Rusya, Meksika, Çin ve çeşitli Orta Doğu gibi bazı ülkelerle ticaret görüşmeleri yürütmektedir. Kıta içerisinde de Şili dahil olmak üzere Bolivya (1996), Peru (2003), Venezuela, Ekvador ve Kolombiya (2004) ortak üye olarak MERCOSUR'a katılmıştır (Doctor, 2013, s. 521). Tüm bu kuruluşlarla karşılaştırıldığında, MERCOSUR Latin Amerika'da ve AB dışında en bütünleşmiş bölgesel grup olarak kabul edilir (Duque, 2020, s. 6).

MERCOSUR, 1995 yılından bu yana önemli katılım müzakerelerinden geçmiştir. 1996'da sona eren bu müzakerelerden ilki, Şili ve Bolivya'ya üyelik veren iki ayrı anlaşmanın oluşturulmasıyla sonuçlandı. Yapılan iki anlaşmaya göre, ilgili taraflar, istisnaya izin vermeden tüm tarifelerin kademeli olarak kaldırılması çağrısında bulundu (Campos, 2016, s. 22). Bolivya özelinde 1980'lerde ticaret hadlerinde güçlü bir bozulma yaşanmıştır. Aşırı enflasyon ve olumsuz ticaret hadleri Bolivya'nın ticaret sektörlerinin boyutunu küçültmüştür. 1980-95 döneminde Bolivya ihracatının %37'si MERCOSUR bölgesinedir ve Arjantin, Bolivya'nın en önemli ticaret ortağı olmuştur. MERCOSUR ile yapılan ticaretin yaklaşık yüzde 80'i mineraller ve yakıtlardan oluşuyordu. Bolivya'nın And Topluluğuna ihracatı ise çoğunlukla gıda, canlı hayvanlar, temel ürünler ve yakıtlar hariç ham malzemelerdi. Bunlar, Bolivya'nın And Grubu'na yaptığı ihracatının %83'ünü oluşturdu (Rajapatirana, 1997).

Venezuela ile ilişkilerinde ise Paraguay Cumhurbaşkanı Fernando Lugo'nun[34] görevden alınması ile nedeniyle MERCOSUR 2012'de Paraguay'ın üyeliğini askıya almış ve

[34] Eski Roma Katolik Piskoposu olan Fernando Lugo, 2008-2012 yıllarında Paraguay cumhurbaşkanı olmuştur. Göreve başlaması muhafazakar Colorado Partisi'nin 62 yıllık iktidarını sona erdirdi. Lugo, 1956 yılında General Alfredo Stroessner'ın 35 yıllık diktatörlüğü sırasında sürgüne zorlanan Colorado Parti lideri Epifanio Méndez Fleitas'ın yeğeniydi. Lugo, Paraguay'da, Colorado Partisi tarafından desteklenen zengin toprak sahiplerine karşı bir tarım reformu kampanyasında ekonomik olarak dezavantajlı kırsal San Pedro Apóstol de Ycuamandiyú piskoposluğundaki topraksız köylülere liderlik eden "yoksulların piskoposu" olarak öne çıkmıştır.

Venezuela'nın MERCOSUR'un tam üyesi olacağını duyurmuşlardır. Geçmişte, Venezuela'nın MERCOSUR'a kalıcı üye olarak katılma başvurusu bloğun diğer üç üyesi tarafından onaylandı, ancak Paraguay kongresi tarafından engellenmiştir. Paraguay'ın askıya alınmasıyla, Güney Amerika'nın ana petrol üreticisi Venezuela'nın kapıları açılmıştır. Arjantin Cumhurbaşkanı Cristina Fernandez de Kirchner, bloğun Paraguay'ı demokratik bir süreç halk egemenliğinin yeniden sağlanmasına izin verene kadar askıya almaya karar verdiğini açıklamıştır. Lugo, topraksız çiftçilerin tahliyesi sırasında polisler ve köylüler de dahil olmak üzere 17 kişinin ölümündeki rolü nedeniyle görevden alınmıştır. Bölgesel liderler, Paraguay'ın ilk sol cumhurbaşkanının görevden alınmasını parlamento darbesi olarak nitelendirmişlerdir. Görevden alındıktan kısa süre sonra Liberal Parti'den başkan yardımcısı Federico Franco göreve gelmiştir. Paraguay'ın ekonomisi büyük ölçüde blok içi ticarete dayanmaktadır (BBC, 2021). Paraguay sadece MERCOSUR'dan değil, Ibero-Amerikan Zirvesi[35], Latin Amerika ve Arap ülkeleri ile Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu'nun (CELAC) da dahil olduğu diğer gruplardan ve zirvelerden uzaklaştırılmıştır (Arana, 2017a, s. 189). Venezuela'nın üyeliğinde enerji ihraç edip gıda ve mamul mal ithal eden bir ülke olması, MERCOSUR'un ise gıda ve mamul mal ihraç edip, enerji ithal eden bir blok olması da etkilidir. MERCOSUR üyeliği, Asuncion Antlaşması, Ouro Preto Protokolü ile kurulan kurumlar ve Olivos Protokolü tarafından oluşturulan anlaşmazlık çözüm mekanizması da dahil olmak üzere mevcut üyeler tarafından halihazırda kabul edilen tüm anlaşmaların Venezuela tarafından benimsenmesini gerektirmiştir (Smith, 2006, s. 40). Çok sayıda protokol içeren on yıllık başvuru ve girişimlerin ardından, Paraguay'ın üyeliğinin askıya alınmasıyla Venezuela'ya MERCOSUR'a tam üyelik verilmiştir. Venezuela'nın MERCOSUR'a tam üye olarak kabul edilmesiyle, blok en büyük petrol ihracatçılarından olan Venezuela'yı kendi organizasyonlarına dahil edilmesinden yararlanmayı hedeflemiştir. Hugo Chavez'in başkanlığı sürecinde ABD ve komşuları ile anlaşmazlık içinde olan Venezuela, ABD'nin uyguladığı izolasyonu kaldırarak yeni bir foruma girmeyi amaçlamıştır (Konig, 2006, s. 25). Ancak MERCOSUR 2016'da Venezuela'nın üyeliğini temel standartlarını karşılayamadığı için askıya aldı. Bloğun kurucu üyeleri Venezuela'nın ticaret ve insan haklarıyla ilgili temel kuralları ulusal hukuka dahil etmediği sonucuna vardıktan sonra kararı aldı. Bloğa 2012 yılında katılan Venezuela, bazı anlaşmaların

[35] Latin Amerika'daki Portekizce ve on dokuz İspanyolca konuşan ülke ve İber Yarımadası, İspanya, Portekiz ve Andorra'dan oluşan uluslararası bir destek kuruluşudur.

iç mevzuatı ile çeliştiğini savunmuştur. Cumhurbaşkanı Nicolas Maduro'nun[36] insan hakları ihlallerinden sorumlu tutulmuştur. 2015'ten bu yana, Venezuela ile MERCOSUR ortakları arasındaki gerilim, Arjantin ve Brezilya'da solcu başkanların merkez sağ liderlerle değiştirilmesiyle şiddetlenmiştir (BBC, 2021).

4.3 MERCOSUR'un Latin Amerika'daki Diğer Örgütler ile ilişkileri

Güney Amerika'nın iki büyük ticaret bloğu MERCOSUR ve And Milletler Topluluğu (Comunidad Andina, CAN), 16 Nisan 1998'de bir serbest ticaret anlaşması oluşturulmasına yönelik bir çerçeve anlaşması imzalamışlardır. Anlaşma, bir serbest ticaret anlaşmasının iki aşamalı müzakeresini hedeflemektedir: İlk aşamada, 30 Eylül 1998'de kredi verme, tarife tercihlerine ilişkin anlaşmalar müzakere edilecek; daha sonra, 1 Ekim 1998 ile 31 Aralık 1999 arasında bir serbest ticaret anlaşması için müzakereler gerçekleştirilecekti. İki grup arasında tarife tercihlerinin müzakereleri Haziran 1998'de başladı. Ancak 1999'da Brezilya'nın talebi üzerine süreç iki yol izledi: İlki, ülkelerin Brezilya ile müzakere yapması; ikincisi And ülkeleri Arjantin, Paraguay ve Uruguay ile pazarlık yapmasıdır. Brezilya ile And Topluluğu arasındaki müzakereler 3 Temmuz 1999'da sonuçlandı ve 12 Ağustos 1999'da Brezilya ile Kolombiya, Ekvador, Peru ve Venezuela arasında Ekonomik Tamamlama Anlaşması imzalandı ve yürürlüğe girdi. Arjantin, 29 Haziran 2000 tarihinde, Kolombiya, Ekvador, Peru ve Venezuela ile bir PTA imzaladı. And Topluluğu ile MERCOSUR arasında bir serbest ticaret alanı yaratılmasına yönelik müzakerelerin ikinci aşaması, Nisan 2001'de başladı. 6 Aralık 2002'de, MERCOSUR Tarafları ve And Topluluğu Üye Devletleri ile bir anlaşma imzalandı ve bu anlaşma ile And Topluluğu ve MERCOSUR ülkeleri, 31 Aralık 2003 tarihinden önce bir serbest ticaret bölgesi oluşturma niyetlerini yeniden beyan ettiler. Ayrıca Bolivya ile MERCOSUR arasındaki serbest ticaret anlaşması anlaşmasının yürürlükte kalacağını belirttiler. Peru, 25 Ağustos 2003 tarihinde MERCOSUR ile bir serbest ticaret anlaşması müzakeresini sonuçlandırmıştır (EENI, 2021). 2004 yılında Lula da Silva yönetiminde Brezilya, MERCOSUR ile And halkları arasında serbest bir ekonomik bölge oluşturmak için bir anlaşma imzaladı. Bu anlaşma ile MERCOSUR ile And Devletleri üyelerinin vatandaşları vizesiz seyahat etmeye hakkına da eriştiler (Duque, 2020, s. 22). And Topluluğu'nun dönüşümlü

[36] Nicolas Maduro Moros, Venezuellalı siyasetçi ve işçi lideridir. Mart 2013'te ölen Chavez'in ardından Nisan 2013'te yapılan özel seçimleri kazandı. Chávez tarafından kurulan siyasi sistem ve ideoloji Chavismo'nun savunucusudur.

başkanlığını yürüten Peru Dışişleri Bakanı Manuel Rodríguez, anlaşmayı "Latin Amerika entegrasyonuna giden en önemli adım" ve "Güney Amerika Topluluğu oluşturulması" yönünde belirleyici olarak nitelendirdi. Rodriguez, And ve MERCOSUR'un birlikte 17 milyon kilometrekarelik bir bölgeyi oluşturduğunu ve 800 milyar dolarlık GSYİH ile Kanada ve ASEAN GSYİH'sinden daha büyük bir bölge oluşturduğunu belirtti. Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim düzenlediği basın toplantısında, Güney Amerika entegrasyonunun sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve politik olması gerektiğini söyledi. Ayrıca, iki bloğun entegrasyonu sağlamak için ihtiyaç duyulan kurumlarla donatılmasının ve aynı şeyi gelecekte "Güney Amerika Topluluğu" için yapmanın öneminin altını çizdi (Pierri, 2021).

MERCOSUR ve And Topluluğu'nu içeren hükümetler arası bir birlik olan Güney Amerika Ulusları Birliği (UNASUR) 11 Mart 2011'de kurulmuştur. Bu kurum, 2008 Bolivya krizi, Ekvador ile Kolombiya, Venezuela ve Kolombiya arasındaki çatışmalar ve Ekvador'daki başarısız darbe girişimi gibi bazı durumlarda etkin olmuştur. UNASUR, MERCOSUR'un genişlemesini kolaylaştırmak için ekonomik bir platformdan çok, çatışma çözümüne odaklanan savunma sorunları için bölgesel bir organ olarak konumlanmıştır. Brezilya hem UNASUR hem de MERCOSUR girişimlerinin lideri olarak her iki projenin de çelişkili değil, birbirini tamamlayıcı olduğunu iddia etmiştir (Vadell, 2012, s. 2). UNASUR'un bölgenin çıkarları doğrultusunda farklı siyasi duruşlara sahip liderleri bir araya getirebileceğini göstermesi nedeniyle Brezilya tarafından desteklenmekte, Brezilya'nın bölgede oynamayı amaçladığı siyasi rolü vurgulamaya katkıda bulunmaktadır (Arenas-García, 2012, s. 76). UNASUR; MERCOSUR, And, Cariforum ve Güney Amerika Konferansı gibi önceden var olan deneyimlerde geliştirilen öncülleri sistematikleştirmiştir. Bu anlamda, ulusal vatandaşlığı ikame etmeyen, Güney Amerika bölgesine ait bir kimlik ve aidiyet yaratmak için Güney Amerika vatandaşlığı tanımını önermektedir. Bu da bölgesel vatandaşlık açısından konuşsalar da mekanizmaları veya ulusal alanların bölgesel entegrasyon örgütlerinin örnekleriyle nasıl etkileşime gireceğini açıklamayan And Topluluğu ve MERCOSUR ile bir farklılığa işaret etmektedir (Rho, 2018, s. 13).

Amerika Halkları için Bolivarcı İttifak (Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América veya ALBA), 2004 yılında Venezuela ile Küba arasında bir anlaşma olarak kurulan ve Hugo Chavez tarafından ortaya atılan bir girişimdir. 2006'da Bolivya, 2007'de Nikaragua, 2008'de Dominik Cumhuriyeti ve 2009'da Ekvador ALBA'ya katıldı; Aynı yıl Antigua ve Barbuda ve Saint Vincent gibi Karayip ülkeleri üye olarak kabul edildi. Honduras, 2008'de

katıldı, ancak 2009'da Honduras Kongresi, Ocak 2010'da ALBA'dan çekilmeyi onayladı. ALBA, ABD tarafından önerilen NAFTA'ya yanıt olarak başlatıldı ve sosyal entegrasyon ve dağıtım politikalarını vurgulayan bir gündem geliştirdi. ALBA güçlü ideolojik izler taşımaktadır ve bu, Chavez'in bölgedeki sosyalist devrimini ihraç etmesinin bir yolu olarak görülmektedir. Aynı zamanda örgüt, uluslararası iş birliğinin alternatif yollarında ilerlemek için farklı bir kalkınma ve entegrasyon modeli, sosyal odaklı bir ticaret bloğudur. Örgüt, Latin Amerika siyasetinde neo-liberalizme alternatif arayışlarına yol açan sosyal değişimi sembolize etmektedir (Arenas-García, 2012, s. 77). MERCOSUR kuruluşu ise Brezilya ve Arjantin'de neo-liberal yeniden yapılanma programlarının benimsenmesiyle gerçekleşmiştir. MERCOSUR, her durumda ulusal düzeyde neo-liberal yeniden yapılanmayı ve liberal demokratikleşmeyi teşvik etmek ve garanti altına almak için yardımcı bir araç olarak görülmüştür. ALBA dışında genel olarak da mevcut Güney Amerika bölgesel projeleri, rekabet gücü elde etmenin bir yolu ve uluslararası ticaret sistemine katılmak ve sermaye akışlarını çekmek için bir platform olarak anlaşılmıştır (Prieto, 2003).

5. AB-MERCOSUR İLİŞKİLERİ

Bu iki bölgesel örgüt arasındaki ilişkiyi anlamak için kısaca iki bölge arasındaki bölgeselleşme süreçlerine bakılacak olunursa; Avrupa'da 1957 sonrası siyasi homojenleşme süreci üç aşamadan geçmiştir: (i) Güneyde, 1970'lerin ortasında askeri diktatörlüklerin ortadan kalkması; (ii) Batı'da, güvenlik alanında Avrupalı Atlantik ortaklarının 1980'lerin başından itibaren daha yaygın bir şekilde kendini kanıtlaması ve (iii) Doğu'da, 1980'lerin sonunda komünist rejimlerin düşüşü ve nihayetinde 1991'de Sovyet çöküşü. Avrupa'daki bölgeselleşme süreci, siyasi ve ekonomik homojenizasyon ile güvenlik düzenlemelerinin organize edilme biçimi ile ilgilidir. Latin Amerika kıtası iç bölünmeleri sebebiyle bölgesel iş birliğine geç ulaşmış ve birçok zorlukla karşılaşmıştır. Çoğu zaman siyasi ve ideolojik farklılıklar uzun vadeli iş birliğini engellemiştir. Latin Amerika, kolonyal mirası nedeniyle güçlü İber köklerine sahiptir. Bunun yanında çok sayıda yerli kültürü de barındırmaktadır. Bölgeselliği inşa etme projesi olan fazlaca bölgesel kuruluş vardır (Hettne, 2013).

Latin Amerika'da Bölgeselleşme de bütün bölgesel bütünleşme projelerinde olduğu gibi devletler arasında kolektif kimliğin oluşumu öncelikle artan karşılıklı bağımlılığa dayanmaktadır. Bu en az iki şekilde olabilir. Birincisi, ticaret ve sermaye akışları nedeniyle etkileşimlerin yoğunluğundaki artıştır. İkincisi, çeşitli sebeplerden kaynaklı bir ortak ötekinin ortaya çıkmasıdır. Güney Amerika örneğinde, ABD egemenliği altında olma tehdidi nedeniyle Kuzey Amerika Ötekisine karşı inşa edilmiştir. Bölgesel entegrasyon fikri bu korku ile tehdit edici bir ötekiye karşı bir savunma ve koruma mekanizması olarak kendini göstermiştir (Santos, 2015, s. 43). Latin Amerika'daki en başarılı entegrasyon örneği olarak gösterilen MERCOSUR, süreci önceki çabalara göre daha küçük bir ölçekte başlatarak entegrasyonda daha fazla başarı elde etmeyi başarmıştır. Bununla birlikte, başlangıçlarını bölgeyi entegre etmek için küçük ölçekli bir çabayla başlatan AB'nin aksine, MERCOSUR, daha güçlü ve daha yönetilen bir organizasyon olarak kendisini çok fazla geliştirmemiştir. MERCOSUR'un odağı, siyasi ve sosyal alanlar arasında yaygın entegrasyon yerine yalnızca ekonomik entegrasyonu teşvik etmeye odaklanmıştır. Bu, genişleme süreci açısından son derece dezavantajlı bir durumdur, çünkü müzakereler, AB'nin konuların fasıllara bölünmesi ve sürecin birliğin en büyük üyesi olan Brezilya tarafından olağan kontrolü gibi sistematik bir yaklaşıma sahip değildir (Konig, 2006). Yine de her ikisi de genellikle karar alma için iki taraflı bir eksene güvenmiştir (Fransa-Almanya, Arjantin-Brezilya). Ancak, önemli farklılıklar gösterirler: Birincisi, gelişmiş

ülkelerden oluşan AB, uluslararası sistemde önemli bir güçtür. MERCOSUR'u oluşturan ülkelerin ise hem örgüt içindeki hem de AB ile ilişkileri siyasi ve ekonomik güç açısından asimetriktir. İkincisi, oldukça farklı bir kurumsallaşma derecesi sergilemektedirler. 1950'lerde başlatılan AB, şu ana kadar dünyadaki en başarılı ve en kurumsallaşmış bölgesel entegrasyon süreci olmuştur. 1991'de başlatılan MERCOSUR, bunun yerine düşük düzeyde bir kurumsallaşma sunmaktadır. Karar verme, hükümetler arası uzlaşma kuralına dayanmaktadır (Bajo, 1999). MERCOSUR'un kuruluşu Arjantin ve Brezilya öncülüğünde bir proje olarak başlamıştır. Brezilya Başkanları Jose Sarney (1985-1990) ve Fernando Collor de Mello (1990 1992) ve Arjantin Başkanları Raul Alfonsin (1983-1989) ve Carlos Menem (1989-1999), MERCOSUR'un oluşumu ve entegrasyon sürecinde kilit oyunculardır. Bölgesel barış ve entegrasyonun demokratik istikrar açısından ekonomik kazanımlarını ve siyasi faydalarını savunmuşlardır. Ekonomik entegrasyonun siyasi hedefleri, bölgenin siyasi liderleri arasındaki güveni artırmak, her hükümetin liberalleştirici reformuna odaklanmak ve birbirlerinin demokratik geçişini desteklemek olmuştur (Campos, 2016).

MERCOSUR'a yönelik AB politikası, AB'nin Latin Amerika'ya yönelik daha genel politikasından gelişmiştir. MERCOSUR'un ilk aşamasında, AB ile bir ilişkiye dair çok az şey vardır. Gerçekleşen herhangi bir diyalog Rio Grubu aracılığıyla gayri resmi bir temelde oluşmuştur. Rio Grubu içerisindeki Uruguay, Brezilya ve Arjantin'in MERCOSUR'u oluşturmalarından sonra, bu ilişkiler AB-MERCOSUR diyalogları olarak adlandırılmıştır. Bu dönemdeki AB-MERCOSUR diyalogları, MERCOSUR ülkeleri arasındaki entegrasyon eksikliğinden dolayı sorunludur (Arana, 2017c). 1991'de MERCOSUR'un kurulmasıyla da askeri cuntalar veya diktatörler tarafından kontrol edilen ülkeler, ekonomilerini ve toplumlarını dönüştürerek ve bir bölgesel örgüt ile AB'nin dikkatini çekmişlerdir (Faust, 2006, s. 161).

Arantza Gomez Arana'ya göre AB'nin dikkatini çekme nedenlerinden ilki, AB ile ABD arasındaki Latin Amerika üzerindeki rekabettir. 20. Yüzyıl boyunca Latin Amerika, "ABD'nin arka bahçesi" olarak kabul edilmiştir. AB ise normatif ve ekonomik nedenlerle, bölgeye nüfuz etmeyi hedeflemiştir. İlk nedenle bağlantılı olarak, ikinci bir nokta, ABD yaklaşımı askeri bir bileşene sahipken; AB yaklaşımı ise ekonomik kalkınmaya yönelik olmasıdır. AB'nin kimliği kozmopolit değerlerle şekillenmiştir ve Uİ alanında, AB'nin davranış biçimi sivil ve normatif güç kavramları kullanılarak analiz edilmiştir. Normatif bir güç olarak AB, uluslararası

politikada teşvik ettiği dokuz temel normatif ilkeye bağlıdır. Bunlar sürdürülebilir barış, özgürlük, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, eşitlik, sosyal dayanışma, sürdürülebilir kalkınma ve iyi yönetişimdir. Genel olarak AB'nin dünyadaki en bütünleşmiş bölgesel grup olduğu ve bunu gerçekleştirmede öncü olduğu kabul edilmektedir. Dahası, AB aktif olarak dünya çapında bölgesel entegrasyonu teşvik etmeye çalışmaktadır. Üçüncü bir neden AB ve MERCOSUR, bir dizi faktörden dolayı doğal ortak olmalarıdır. Bununla da sömürgecilik ve her iki bölge arasında bir göç süreci, açık piyasa ekonomilerinin gelişimi, ortak bir entegrasyon modeline sahip olması kastedilmektedir. Dördüncü neden, Küreselleşme ile Latin Amerika içinde bölgesel entegrasyon girişimleri artmıştır ve buna paralel olarak AB'nin katılımı da artmıştır. Bu katılımı artıran beşinci neden ise İber ülkeleri olan İspanya ve Portekiz'in AB'ye üye olması ile MERCOSUR'a yönelik AB politikasının gelişimidir. Birliğe katılımlarında ekonomileri tarımsal ürün üretimi ağırlıklı olan ve Birliğin Ortak Tarım Politikasına yapacağı etki nedeniyle sorun oluşturan İspanya ve Portekiz 1 Ocak 1986'da AB'ye katılmıştır. İspanya ve Portekiz'in katılımı, Latin Amerika ile AB ilişkilerinin gelişmesi için önemli olmuştur. İspanya iki bölge arasında bir köprü olmayı hedeflemiştir. Bu konudaki literatürde bu argümana farklı derecelerde önem verilmiştir. Yine de İberya'nın AB üyeliğinin önemi, MERCOSUR'a yönelik AB politikasının gelişimini açıklayan ana faktör olarak değil, diğer faktörlerle birlikte açıklanma eğilimindedir. Bu argüman bölgedeki sömürgeci güçler olarak İspanya ile Portekiz ve Latin Amerika arasındaki kültürel, tarihi ve sosyal bağlara gönderme yapmaktadır (Arana, 2017b).

AB-MERCOSUR ilişkisinin avantajları karşılıklıdır. MERCOSUR, ekonomilerini yavaş yavaş Avrupa rekabetine uyarlayabilir, ihracatlarını çeşitlendirebilir ve AB normlarına ve standartlarına uyum sağlayabilir. AB, Ortak Tarım Politikasının sübvansiyonlarını azaltarak hassas MERCOSUR tarım ürünlerinin- sığır eti, şarap, sebze ve meyve- Avrupa pazarına erişimini iyileştirmek için koşullar yaratabilir. Kurumsal farklılıklar bir yana, özellikle ilk kurulduğunda MERCOSUR'da AB'nin en yakın olduğu bölgecilik modeli olduğuna dair güçlü bir algı bulunmaktadır. Bölgeler arası ilişkinin kurumsal etkisi, bölgeselleşmenin şekillenmesi ve ekonomik küreselleşme ile etkileşime girmiştir. Küresel düzeyde derin politika entegrasyonu veya standardizasyonu hala ulaşılamaz olduğundan, bölgeselcilik emek, üretim ve çevre politikalarını uyumlu hale getirmek için ilk seçenek olarak görünmektedir. Her sektörde, maliyet düşürme, verimlilik ve üretkenliğin yanı sıra küresel satış yapmak amacıyla yeniden yapılanma gerçekleşmektedir. Bunu başarmak için, ürünlerin ve üretim süreçlerinin

standardizasyonu ve ekonomik ağlar içinde istikrarlı koordinasyonu garantilemek için kurumsal bir çerçeve, bir bölgesel entegrasyon düzenlemelerinin ticaretinin serbestleştirilmesinin ötesinde daha derin bir kurumsallaşması arayışının güçlü nedenleridir. (Bajo, 1999) Ancak AB ve MERCOSUR arasındaki ticaret yapısı oldukça tipik bir Kuzey-Güney modeli ortaya çıkarmıştır. AB'nin MERCOSUR'a ihracatı esas olarak gelişmiş imalat endüstrilerinden gelmekle birlikte, MERCOSUR üyeleri ağırlıklı olarak tarımsal sanayi sektörlerinden AB'ye hammadde ve emtia ihraç etmiştir. Özelleştirme ve artan ticarete paralel olarak, Avrupa doğrudan yabancı yatırımlarda (DYY) etkilidir. MERCOSUR ülkeleri enerji kaynaklarının, limanlarının ve telekomünikasyonlarının modernizasyonu ve birbirine bağlanması için dış finansman aradıkları için DYY'yi, kalkınma için bir ateşleme anahtarı olarak görmüşlerdir. (Faust, 2006) Çünkü MERCOSUR, düşük büyüme, kurumsal, demokratik ve sosyal açıklar dahil olmak üzere bir dizi eksiklikten muzdariptir. MERCOSUR'un entegrasyon süreci sivil toplum veya piyasa aktörleri tarafından değil, büyük ölçüde devleti oluşturan siyasi elitler tarafından şekillenmektedir. Bu aktörler de ulusal hükümetlerine karşı siyasi olarak sorumlu olmaya devam etmektedirler. Ulus-üstü kurumların yokluğu, MERCOSUR ortakları arasında da asimetrileri artırarak göreceli kazanç çatışmalarına yol açar (Doctor, 2013).

Şekil 9: MERCOSUR-AB Müzakerelerinin Zaman Çizelgesi

1992	Kurumlararası Anlaşma (*Interinstitutional* Cooperation *Agreement*)
1994	Ortak Bildiri (the Joint Declaration)
15 Eylül 1995	Siyasi Diyalog Deklarasyonu (The Declaration on Political Dialogue)
15 Aralık 1995	AB-MERCOSUR Bölgeler Arası Çerçeve İş birliği Anlaşması (EU-MERCOSUR Interregional Framework for Cooperation Agreement, EMIFCA)
1999	Avrupa Konseyi, MERCOSUR ile müzakereler için Direktifleri yayınladı (European Council Issues the Directives for Negotiations with MERCOSUR)
2000	Müzakerelerin resmi olarak başlatılması (Official Launch of the Negotiations)
2000-2004	15 BNC toplantısı ve üç bakanlar toplantısı (15 Meetings of the BNC and Three Ministerial meetings)
2004	İki bölgeli diyaloğun durgunluğu

2004-2008	Diyaloğu yeniden başlatma ihtiyacını ifade eden siyasi toplantılar
2010	VI AB-Latin Amerika Zirvesi çerçevesinde müzakereler devam ediyor
2012	Müzakerelerde yavaş ilerleme
2015	Bakanlar Toplantısı, her iki taraf da müzakereleri sonuçlandırmaya yönelik tam taahhütlerini yeniden teyit ediyor
2016	Müzakerelere yeniden başlandı ve pazar erişim tekliflerinin değiş tokuşu gerçekleşti
2017	Buenos Aires'teki 11. DTÖ Bakanlar Konferansı sırasında müzakerelerin sona erdiğini duyurmama
Haziran 2018	İş birliği ve Siyasi Diyalog ayaklarıyla ilgili müzakerelerin sonuçlandığını duyurdu
28 Haziran 2019	Müzakerelerin Sonu

Şekil 9: (Ghiotto & Echaide, 2019, s. 10)

5.1 AB- MERCOSUR İş birliği Çerçeve Anlaşması

1992 yılında MERCOSUR'un entegrasyon sürecini teşvik etmek için AB ile teknik yardıma odaklanan bir Kurumlar arası Anlaşma imzalamıştır. 1994 yılından itibaren bölgeler arası ticaretin serbestleştirilmesi konusu giderek artan bir ilgi gördüğü için 1994 yılında, AB-MERCOSUR Bölgelerarası İş birliği Anlaşması Çerçevesi müzakere edilmiştir. Çerçeve Anlaşması, AB'nin Güney Konide bölgesel entegrasyonu teşvik etme stratejisinin altını çizerek, teknik yardımı ve siyasi diyaloğu güçlendirme ile ticaretin serbestleştirilmesini de hedeflemiştir. Anlaşmanın işlevi, ticaret serbestleştirmesi de dahil olmak üzere hemen hemen her önemli politika alanında bölgeler arası kurumsallaşmayı içeren bir müzakere çerçevesini oluşturmak olmuştur (Faust, 2006). 22 Aralık 1994 tarihli siyasi bir diyaloğun kurumsallaşması ve bir serbest ticaret alanı yaratmaya yönelik ekonomik müzakereler şeklinde ilişkinin iki temelini oluşturan Ortak Bildiri ve 15 Eylül 1995 tarihli Siyasi Diyalog Deklarasyonu da antlaşamaya giden yolda atılmış adımlardandır. Bu süreçlerin ardından, 15 Aralık 1995'te Madrid'de AB-MERCOSUR Bölgelerarası Çerçeve İş birliği Anlaşması (EU-MERCOSUR Interregional Framework for Cooperation Agreement, EMIFCA) imzalanmıştır. Antlaşmanın 4. Maddesine göre: *"Taraflar, ticaretin artması ve çeşitlendirilmesini teşvik etmek amacıyla daha yakın ilişkiler kurmayı taahhüt edecek, ticaretin sonradan kademeli ve karşılıklı serbestleştirilmesine hazırlanacak ve DTÖ kurallarına uygun olarak, belirli malların*

hassasiyetini dikkate alarak Bölgelerarası Birliğin kurulmasına yardımcı olan koşulları teşvik edecektir." [37]

Antlaşmanın 3. Başlığı olan Ekonomik İş birliği kısmında (madde 10) hedef ve ilkeler;

1. Taraflar, karşılıklı çıkarları ve orta ve uzun vadeli ekonomik hedeflerinin rehberliğinde, uluslararası rekabet güçlerini artırma, teknik ve bilimsel gelişmeyi teşvik etme, yaşam standartlarını iyileştirmeye yardımcı olacak şekilde ekonomik iş birliğini güçlendirme, istihdam yaratma ve iş kalitesine elverişli koşullar oluşturarak aralarındaki ekonomik bağları çeşitlendirme ve güçlendirme ile ekonomilerini genişletmeye yardımcı olacak şekilde ekonomik iş birliğini teşvik edeceklerdir

2. Taraflar, mevcut kaynakların daha rasyonel ve verimli bir şekilde kullanılmasına ve iş birliğine bölgesel karakterin verilmesini teşvik edeceklerdir.

3. Taraflar arasındaki ekonomik iş birliği, mümkün olduğu kadar geniş bir temele sahip olacaktır. Hiçbir sektör hariç tutulmayacak ve Tarafların öncelikleri, karşılıklı çıkarları ve yetki alanları dikkate alınmayacaktır.

4. Yukarıdakilerin ışığında, Taraflar, bölgesel entegrasyonla ilgili özel bir bilgi aktarımının olduğu tüm alanlarda olduğu gibi, aralarında ekonomik ve sosyal bağları ve ağları geliştirecek ve ekonomilerini birbirine yaklaştıracak tüm alanlarda iş birliği yapacaklardır.

5. Bu tür bir iş birliği çerçevesinde Taraflar, kendi ekonomik göstergelerine ilişkin bilgi alışverişini teşvik edeceklerdir.

6. Taraflar, tüm iş birliği faaliyetlerinde çevrenin ve ekolojik dengenin korunmasına özen göstereceklerdir.

7. Sosyal kalkınmaya saygı, özellikle temel sosyal hakların geliştirilmesi, bu alanda Taraflarca atılan adımları motive edecektir. (EU-MERCOSUR, 2006)

Anlaşma 4. Kısımdaki Entegrasyonu Teşvik Etmek (madde 18) bölümünde hedefler ve kapsamı:

1. Taraflar arasındaki iş birliği, MERCOSUR'un entegrasyon sürecinin amaçlarını ilerletmeye çalışacak ve bu Anlaşmanın tüm alanlarını kapsayacaktır.

[37] "The Parties shall undertake to forge closer relations with the aim of encouraging the increase and diversification of trade, preparing for subsequent gradual and reciprocal liberalization of trade and promoting conditions which are conducive to the establishment of the Interregional Association, taking into account, in conformity with WTO rules, the sensitivity of certain goods."

2. Bu amaçlar doğrultusunda, iş birliği faaliyetleri MERCOSUR'un özel talepleri bağlamında değerlendirilecektir.

3. İş birliği, uygun görülen herhangi bir biçimde ve özellikle:

(a) bilgisayar ağlarının kurulması da dahil olmak üzere, herhangi bir uygun şekilde bilgi alışverişi için düzenlemeler;

(b) eğitim ve kurumsal destek;

(c) çalışmalar ve ortak projeler;

(d) teknik yardım.

4. Taraflar, bu bilgilerin bazılarının gizli niteliğini korumak için gerekli olabilecek herhangi bir adıma halel getirmeksizin, bilgilerin derlenmesi, analizi, yayınlanması ve yayılması için kaynaklarının kullanımında maksimum etkinliği sağlamak için iş birliği yapacaklardır. Ayrıca, bilgisayar ağları aracılığıyla bilgi alışverişi için hüküm bulunan her durumda kişisel verileri korumayı taahhüt edeceklerdir.

Madde 19 kurumlar arası iş birliği ile ilgili olup, diğer alanlarda iş birliği kapsamında; Madde 20 Eğitim ve öğretimle ilgili iş birliği, Madde 21 Bilgi, iletişim ve kültürle ilgili iş birliği, Uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede iş birliği, Madde 22 Uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede iş birliğini kapsamaktadır. Madde 23 Gelecekteki Gelişmeler kısmında; Tarafların, karşılıklı rıza ile, iş birliği düzeylerini artırmak ve belirli sektörler veya faaliyetler üzerindeki anlaşmalar yoluyla, ilgili kanunlarının sınırları dahilinde bunları tamamlamak amacıyla bu anlaşmayı genişletebilirler. Bu Anlaşmanın uygulanması ile ilgili olarak, Taraflardan herhangi biri, bu Anlaşmanın uygulanmasında kazanılan deneyimleri dikkate alarak iş birliği kapsamının genişletilmesi için önerilerde bulunabilirler.

Çerçeve Antlaşması, genel olarak, bölgeler arası bir ortaklık anlaşması için bir taslak hazırlayarak, ticaret (tarım, gıda, endüstriyel ve gümrüklerin yanı sıra fikri mülkiyet ve hizmetler), ekonomi (yatırım, enerji, ulaşım, bilim ve teknoloji ve çevre koruma) ve bilgi alışverişi için bir sistem öngörmektedir. Tüm bu noktalar anlaşmanın ana mantığının, ticaretin serbestleştirilmesinin ötesinde, dünyadaki ekonomik yeniden yapılanma ile uyumlu ve bununla

birlikte firma içi ve endüstri içi ticaret koordinasyonu hem uyum hem de yasal güvenlik yoluyla kolaylaştırmak olduğunu gösterir. Dolayısıyla, gerçekte Çerçeve Anlaşması, ticaretin serbestleştirilmesi için bir hazırlık aşamasıdır. Ancak bu ilişkiyi çerçeveleyen değerler sadece ekonomik değildir. İki bölge arasındaki sosyo-tarihsel ilişkiler derindir. Hiçbir sektör anlaşmadan muaf tutulmamakla birlikte tarım dahil edilmemiştir (Bajo, 1999, s. 931). Ancak MERCOSUR üye ülkeleri buna tepki göstermişlerdir. Brezilya Cumhurbaşkanı Fernando Henrique Cardoso[38], AB ile bir anlaşma yapmanın zor olacağını, çünkü tarımla ilgili bir fasıl içermeyen bir anlaşmanın saçma olacağını belirtmiştir (Duque, 2020, s. 16).

AB için hassas olan konu, AB Ortak Tarım Politikasını oluşturan tarım ürünleridir. Bu nedenle EMIFCA'da tarım konusunda -DTÖ ile uyumlu olarak- on yıl içinde bir serbest ticaret alanı yaratma kabul edilmiştir. Böylece AB Ortak Tarım Politikasının tehlikeye atılmaması sağlanmıştır. Yine de Temmuz 1998'de çoğu AB tarım bakanı, MERCOSUR ile müzakerelerin başlamasını reddetti. Fransa ve Almanya, aynı konuların 1999'dan itibaren DTÖ'nün Milenyum Turunda müzakere edileceğini savunarak ertelemeyi tercih etmişlerdir. Avrupa'nın diğer bir endişesi maliyetleri artırması muhtemel olan Doğu Avrupa ülkelerinin AB'ye girmesiyle ilgiliydi (Bajo, 1999, s. 932). Böylece, Avrupa tarımsal sanayi sektörleri ile serbest ticaret odakları arasındaki güçlü bölünme bölgeler arası ticaret serbestleşmesini etkiledi. AB içerisinde uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi konusunda, özellikle yeni ticaret konularını kapsayan anlaşmalarla ilgili olarak, bölgesel yürütme organı olan Komisyon daha destekleyici iken; Konsey, herhangi bir müzakerenin oybirliğiyle onayını talep ederek farklı politika izlemeleri sonucu AB'nin ticaret politikasındaki tutarlılığını düşürmüştür. 1990'ların sonlarında MERCOSUR içerisinde ise üye devletler makroekonomik politikayı koordine edemediği için bir parçalanma gerçekleşmiştir. Brezilya ve Arjantin'deki mali sıkıntılar, bu ülkelerin politikalarını dış zorluklara uyarlama güçlüklerini artırdığından, hükümetler AB'ye karşı ekonomik koordinasyonu geliştirmek yerine kısa vadeli hedefler peşinde koşmuşlardır (Faust, 2006).

5.2 1999 ve 2010 Yılları Arasında AB-MERCOSUR İlişkileri

Haziran 1999'da Rio de Janeiro'da düzenlenen AB-MERCOSUR zirvesi öncesinde, AB MERCOSUR müzakerelerini DTÖ müzakerelerine tabi kılma ısrarı ve müzakerelerin

[38] 1995'ten 2003'e kadar Brezilya'nın başkanı olan Brezilyalı sosyolog, öğretmen ve politikacıdır.

sonuçlandırılması için bir son tarih belirlenememesi süreci uzatmıştır. 1999 yılında STA müzakereleri başladığında, bunun gelişmekte olan ülkelerle yapılacak ticaret antlaşmaları açısından bir model olması amaçlanıyordu. Bunun yanında ABD'nin aksine, AB'nin MERCOSUR entegrasyonunu desteklediği iddia ediliyordu. STA müzakereleri aracılığıyla, AB'nin MERCOSUR'un kurumlarını, özellikle gümrük birliğini güçlendirebileceği düşünülüyordu. Ancak AB-MERCOSUR müzakerelerini canlandırma girişimleri uzunca bir süre başarısız oldu. AB tarımda korumacıyken, MERCOSUR DYY ve hizmetlerde korumacıydı. MERCOSUR'un DYY ve hizmetleri serbestleştirmesi karşılığında AB'nin tarım ticaretini serbestleştirmesini içeren bir ödün olarak düşünülebilirdi. Ancak AB tarımsal ticaretini serbestleştirmiş olsa bile, MERCOSUR'un ana sanayi sektörleri (makine ve elektrikli ekipman, kimyasallar, plastik ve kauçuk, tekstil, baz metaller ve nakliye ekipmanları) Avrupa rekabetinden zarar görürdü. Bu nedenle MERCOSUR ülkeleri, STA'nın ulusal endüstriyel politikaları uygulaması için biraz alan bırakması gerektiğine inanıyordu (Alfredo C. Robles, 2008b).

MERCOSUR ile müzakereler başarısız olsa da Komisyon, Brezilya ile ikili görüşme lehine ticaret müzakerelerinin tasarımını değiştirmemiştir. Çünkü Brezilya, MERCOSUR aracılığıyla bölgesel bir strateji izlemektir. Bu da AB'nin bölgeden ülkeye değil, bölgeler arası müzakerelere gitmesini gerekli kılmıştır. Çünkü AB, Uruguay ve Paraguay ile tek taraflı müzakerelerden kaçınmıştır. Bu iki ülke ABD veya AB ile herhangi bir anlaşmaya hazır olsa da yalnızca bu ikisiyle ikili bir anlaşma AB için avantajlı değildir. Uluslararası açıdan ise AB ile Ortaklık Anlaşması müzakereleri, ABD'nin bir Serbest Ticaret Alanı Anlaşması (Free Trade Area of the Americas-FTAA) aynı zamanlarda yürütülmüştür. 2002 yılında Lula, MERCOSUR'u AB ile diğer dünya blokları ile ilişkilerdeki karmaşıklığın üstesinden gelmek için bir araç olarak vurgulayarak bunu açıkça ortaya koymuştur. FTAA'nın arkasındaki Amerikan fikri, Latin Amerika'yı ABD pazarına entegre etmekti. Ancak FTAA müzakerelerinde de aynı zorluklar yaşanmıştır. Bu zorluklar arasında ne ABD ne de AB'nin MERCOSUR ile müzakere etmek istemediği tarım vardı. MERCOSUR, ABD ve AB'nin pazarlarını Güney Amerika tarım ürünlerine açması gerektiğinde ısrar ederken, Amerikalı ve Avrupalı müzakereciler taviz vermeyi reddettiler. Bu düşünceye rağmen Brezilya, AB ve ABD ile paralel müzakereleri kendi lehine kullandı ve bu müzakereleri tartışmalar ne kadar uzun olursa, AB'nin o kadar çok taviz vereceği varsayımıyla uzattı. Bu strateji başarısız oldu ve ne

ABD ne de AB tarım sektöründe taviz vermeye hazır değildi. FTAA müzakerelerindeki başarısızlık, AB STA müzakerelerinde de tekrarlandı, bu nedenle her ikisi de 2004'te durdu (Meissner, 2016). Ancak AB, MERCOSUR için ABD'den daha önemli bir ticaret ortağıdır. MERCOSUR içinde, AB'ye daha fazla pazar erişimi sağlamak için bir serbest ticaret anlaşması lehine güçlü bir lobi bulunmaktaydı. AB içinde de MERCOSUR ile bir serbest ticaret anlaşmasını destekleyen önemli bir lobi bulunmaktaydı. Bununla birlikte hem Avrupa'da hem de Güney Koni'de çift bölgeli bir ticaret anlaşmasına karşı çıkan güçlü lobiler de vardır. Örneğin, Fransız çiftçiler, MERCOSUR'un tarım ürünleriyle rekabeti önlemek için anlaşmayı boykot etmişlerdir (Carranza, 2006, s. 810). AB, MERCOSUR ile tarımsal çıkarlar konusunda anlaşmazlık yaşarken endüstriyel çıkarlar lehine bir ilişki geliştirmek istediği için bir bölünme yaşanmıştır. Bölgenin en büyük iki ekonomisi olan Arjantin ile Brezilya'nın teknoloji yoğun malların çoğu, düşük ve orta kalitede oldukları için AB'ye ihraç edilemedi. Rekabet gücü eksikliği, MERCOSUR firmalarının neden imal ettikleri mallar için AB pazarına gümrüksüz erişim avantajından yararlanamadıklarını ve Doğu Asya firmalarının yaptığı gibi mamul ihracatlarını AB'ye genişletemediklerini açıklamaktadır. Ancak MERCOSUR'a yapılan neredeyse tüm AB ihracatları endüstriyel ürünlerdir. Bu açıdan, tarımsal çıkarlardan AB-MERCOSUR serbest ticaret anlaşmasına yapılan tüm itirazlara rağmen, ilişkinin ekonomik denkleminin sanayiye de dayandığı görülmektedir (Bajo, 1999). Ancak tüm bu anlaşmazlıklar ve tarafların izlediği stratejiler sonucu müzakereler 2004'te askıya alınmıştır.

5.3 2010-2019 Yılları Arasındaki İlişkiler

2004 ile 2009 arasındaki dönem, karşılıklı ilgisizlik olarak adlandırılabilir. Ancak 2008 mali krizi ve etkisi, Komisyonu MERCOSUR da dahil olmak üzere küresel olarak ikili müzakerelerin yeniden canlandırılmasını istemeye itmiştir (Ghiotto & Echaide, 2019, s. 11). MERCOSUR Devlet Başkanları ve AB Troyka, AB, Latin Amerika ve Karayipler arasındaki Beşinci Zirve ile 17 Mayıs 2008 tarihinde Lima'da bir araya gelmiştir. Devlet veya Hükümet Başkanları, her iki bölgedeki durumu tartıştılar ve muadillerini kendi entegrasyon süreçlerindeki en son gelişmeler hakkında bilgilendirdiler. Her iki taraf da 1995 Madrid Antlaşması ilke ve hedeflerine uygun olarak iş birliğini ve siyasi, ekonomik ve ticari ilişkilerini güçlendirme taahhütlerini yeniledi ve ilişkileri üç yeni alana genişletmek için bir anlaşma imzalandı: bilim ve teknoloji, altyapı ve yenilenebilir enerji (Council, 2008). VI AB – Latin

Amerika ve Karayipler Zirvesi 18 Mayıs 2010 Madrid Bildiriminin 24. Maddesinde[39]"*EU-MERCOSUR müzakereleri: İki bölge arasında iddialı ve dengeli bir Ortaklık Anlaşmasına ulaşmak için yakın zamanda yeniden başlatılan müzakerelerin önemini hatırlıyoruz"* diyerek duyuruldu (Council, 2010). 2010'da Komisyon da Ortaklık Anlaşması 2004'te askıya alınan müzakerelerini sürdürmeye karar verdi. Komisyon Müzakerelerin yeniden başlatılması konusunda AP'ye danışmamış ve AP'ye ilgili müzakere belgelerini sağlamamıştır. Komisyon, ticaret görüşmeleri konusunda Konsey'e de danışmayarak ve özellikle Fransa'nın MERCOSUR ile müzakerelere karşı çıkmasına rağmen bir yıldan daha kısa bir süre içinde bir anlaşma imzalama hedefini ifade etmiştir. Komisyon'un müzakereleri yeniden başlatma kararı yasal olarak 1999'daki yetki alanına dayanıyordu. Ancak bu tavır, Fransa gibi bazı AB üye devletlerinin ve AP'nin protestolarına neden oldu. Bu siyasi protestoya rağmen Komisyon, MERCOSUR'u bir grup olarak hedefleyen bir Ortaklık Anlaşması müzakerelerine başladı. Tüm iç baskılara karşı ve MERCOSUR ile anlaşmaya varmanın beklenen zorluklarına rağmen, Komisyon 2010 yılında görüşmeleri yeniden başlattı (Meissner, 2016, s. 106,107). Avrupa Ticaretten Sorumlu Komisyon Üyesi Karel De Gucht'a göre: "*Bu tür müzakereler zorlayıcıdır, ancak şu ana kadarki tartışmaların durumuna yeni bir bakış oluşturmak gereklidir. Tarım da dahil olmak üzere bir dizi AB işletmesi için MERCOSUR bölgesine erişimin artırılmasını sağlayacak herhangi bir anlaşma iddialı olmalıdır. Günün sonunda bu müzakerelerin verimli olması için belirli kilit AB taleplerinin karşılanması kritik önem taşımaktadır*". 2010'dan sonra, AB ile MERCOSUR arasında, sonuncusu Brüksel'de 2015 yılında olan çeşitli toplantılar gerçekleştirildi (Arana, 2017a). Avrupa Komisyonu'nun 2014'ten itibaren birkaç orta-yüksek gelirli ülkeyi (Arjantin, Brezilya, Uruguay ve Venezuela gibi) GSP çıkaracağını açıklaması MERCOSUR'a anlaşmayı tamamlaması için baskı yaptı. Bu bağlamda, Dilma Rousseff [40] hükümeti sırasında Brezilya'nın tepkisi, AB'ye ihracat yapmaya istekli olan tarım sektörünün baskısıyla müzakereleri hızlandırmaya çalışmak oldu. Ancak Arjantin, dengeli bir anlaşmaya varma niyetiyle kırmızı çizgilerine bağlı kaldı (Ghiotto & Echaide, 2019, s. 11,12). 2015'te Brüksel'deki zirvede Brezilya, MERCOSUR'un bir teklif sunmaya hazır olduğunu açıklarken, 2015 Arjantinli temsilciler de Brezilya'nın Avrupa'ya sunduğu zaman çizelgesine karşı çıktılar.

[39] "EU-MERCOSUR Negotiations: We recall the importance of the negotiations recently re-launched in view of reaching an ambitious and balanced Association Agreement between the two regions"

[40] 2011'de Brezilya'nın ilk kadın başkanı olan Brezilyalı politikacı. 2014'te yeniden seçildi, ancak 2016'da görevden alındı.

Arjantin Cumhurbaşkanı Cristina Fernandez'in[41] zirveye katılmama kararı aldı. Brüksel'deki zirveden iki hafta önce hem Uruguay hem de Brezilya, Arjantin'i AB ile görüşmelerin dışında tutmayı tartıştılar. Brüksel'deki zirveden sonra, AB'nin artık hem MERCOSUR hem de MERCOSUR üye ülkeleriyle iki hızlı bir anlaşmayı kabul edeceği görülüyordu. (Arana, 2017a, s. 192,193) AB Brezilya (2007), Meksika (2008), Şili (2009) ve Uruguay (2015) ile ikili anlaşma imzalayarak bunu göstermiştir. Brezilya ve Arjantin arasında ekonomik ve siyasi fikir birliğinin olmayışı bu sürecin uzamasının nedenlerindendir. Ancak 2015'te Arjantinli iş dünyası yanlısı aday Mauricio Macri'nin başa geçmesi, ülkenin korumacı duruşunu ticaretin serbestleştirilmesi lehine değiştirmesi ve AB ile müzakerelere öncelik vererek AB ve MERCOSUR arasındaki toplantılar daha verimli hale getirerek, aynı zamanda toplantıların sıklığını artırması bu noktada önemlidir. Çünkü, Macri, AB-MERCOSUR anlaşmasının savunuculuğunu yapmıştır (Duque, 2020). Bu sırada Brezilya'nın derin siyasi ve ekonomik krizi ve bunun sonucunda ortaya çıkan küresel düşüşü AB'nin stratejik ortağı olarak güvenilirliğini azaltmıştır (Gratius, 2018). 31 Ağustos 2016'da Dilma Rousseff'in görevden alınmasına yol açan Araba Yıkama Skandalı'nın[42] 2014'te ortaya çıkmasının ardından, başkan yardımcısı Michael Temer Brezilya Cumhurbaşkanı oldu ve Rousseff'in görev süresini tamamladı. Temer'in Brezilya başkanı olarak geçirdiği dönem, Temer yönetimi AB ile stratejik bir ortaklığı resmileştirmeye ve Brezilya ile AB ve muhtemelen ABD arasında bireysel ticaret müzakereleri için zemin hazırlamaya çalıştı. Temer'in eylemleri nihayetinde Brezilya'da sağa eğilimli tarafların izlediği iş yanlısı gündemin çerçevesini oluşturmuştur. Brezilya'da işsizlik oranının 2018 yılına kadar yüzde 12,5'e ulaşması ve Araba Yıkama Skandalı'na bağlı artan soruşturmalarla birlikte Jair Bolsonaro, ana akım siyasete yönelik popülist dalga ile seçildi.

[41] 2007'de Arjantin'in ilk kadın seçilmiş başkanı olan Arjantinli avukat ve politikacıdır; 2015 yılına kadar görevde kalmıştır. 2003-2007 yılları arasında başkan olarak görev yapmış olan kocası Néstor Kirchner'in yerine gelmiştir.

[42] 2014 yılında Lava Jato ("Araba Yıkama") kod adı altında devlet petrol şirketi Petrobras'taki yöneticilerin, inşaat firmalarından kendilerine şişirilmiş fiyatlarla sözleşme vermeleri karşılığında rüşvet aldıkları iddialarına yönelik başlatılan federal bir soruşturmadır. İşçi Partisi, bu fonların bir kısmını siyasetçilere ödeme yapmak, oylarını satın almak ve siyasi kampanyalara yardım etmek için aktardığı iddiaları ile kendisini yolsuzluk skandalının ortasında buldu. Skandalda suçlananlar arasında düzinelerce politikacı ve ülkenin popüler eski cumhurbaşkanı olan Luiz Inacio Lula da Silva da vardı. Soruşturmanın başlamasından üç yıl sonra Lula, kendisine yöneltilen beş suçlamadan ilkine göre Petrobras'a sözleşmeleri kazanmasına yardım etmesi karşılığında denize sıfır bir daire verildiği için suçlu bulundu. Lula'nın ardından göreve gelen selefi Dilma Rousseff Araba Yıkama Operasyonu iddialarından ayrı olarak, Brezilya yasalarına göre yasa dışı olan, hükümet bütçeleri arasında para taşıdığı iddiasıyla suçlandı. Rousseff ise sağcı rakiplerinin yeniden seçildiğinden beri onu görevden almaya çalıştığını ileri sürerek iddialara karşı çıktı, ancak kaybetti. Merkez partisinin başkan yardımcısı Michael Temer, oylamayla seçilecek cumhurbaşkanının göreve başlayacağı Ocak 2019'a kadar görevde kaldı.

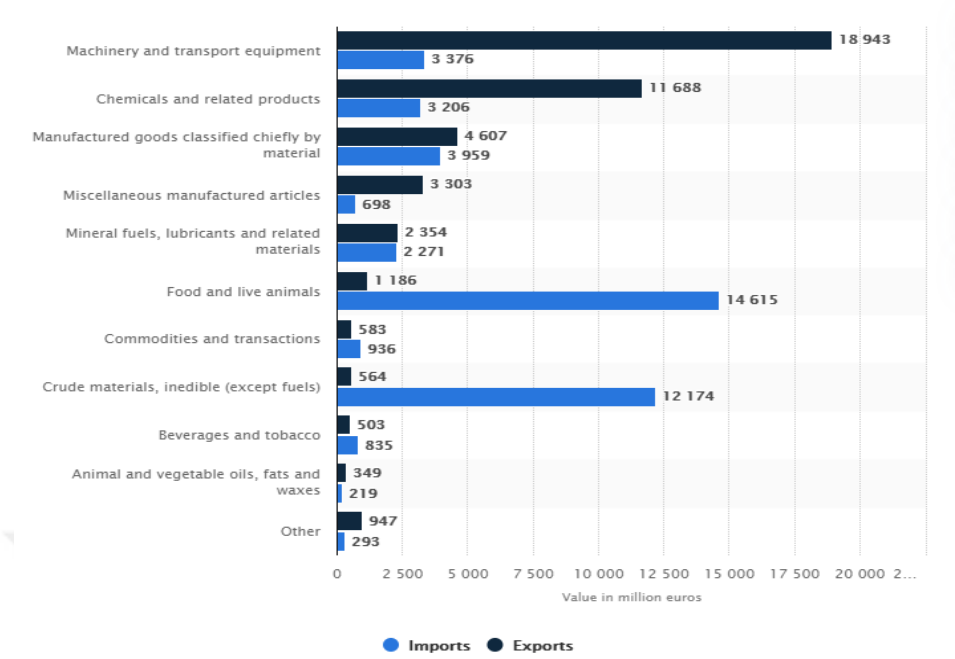
Bolsonaro, Brezilya ekonomisini engellediğine inandığı bürokrasiyi ve çevre düzenlemelerini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Bolsonaro ayrıca Brezilya'nın MERCOSUR'dan ayrılması ve çok taraflı çevre anlaşmalarına uymaması üzerine de kampanya yürütmüştür. Aynı zamanda ikileme yol açacak şekilde Bolsonaro ekonomik büyümeyi artırmak için Brezilya'nın serbest ticaret anlaşmaları imzalaması gerektiğine de inanmaktadır (Duque, 2020).

Özetle; Serbest ticaret anlaşmalarının yapılmasını destekleyen siyasi elitlerin Arjantin ve Brezilya'da başa gelmesi, tercihleri devletler tarafından belirlenen MERCOSUR ile AB arasındaki müzakereleri sonuçlandırmış ve 1999 yılında bölgeler arası anlaşma imzalamak için başlanan müzakereler 28 Haziran 2019'da sonuçlanmıştır.

5.4 2019 AB-MERCOSUR Ticaret Anlaşması

Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay ile ikili Ortaklık ve İş birliği anlaşmaları olan AB, 28 Haziran 2019'da MERCOSUR ile tarifeler, menşe kuralları, ticaretin önündeki teknik engeller, sağlık ve bitki sağlığı önlemleri, hizmetler, devlet tedariki, fikri mülkiyet, sürdürülebilir kalkınma, küçük ve orta ölçekli işletmeler gibi konuları kapsayan iddialı, dengeli ve kapsamlı bir ticaret anlaşması için siyasi bir anlaşmaya vardığını duyurdu. AB, 2019'daki bloğun toplam ticaretinin%17,1'ini oluşturan, MERCOSUR'un Çin'den sonra en büyük ikinci mal ticareti ortağıdır.

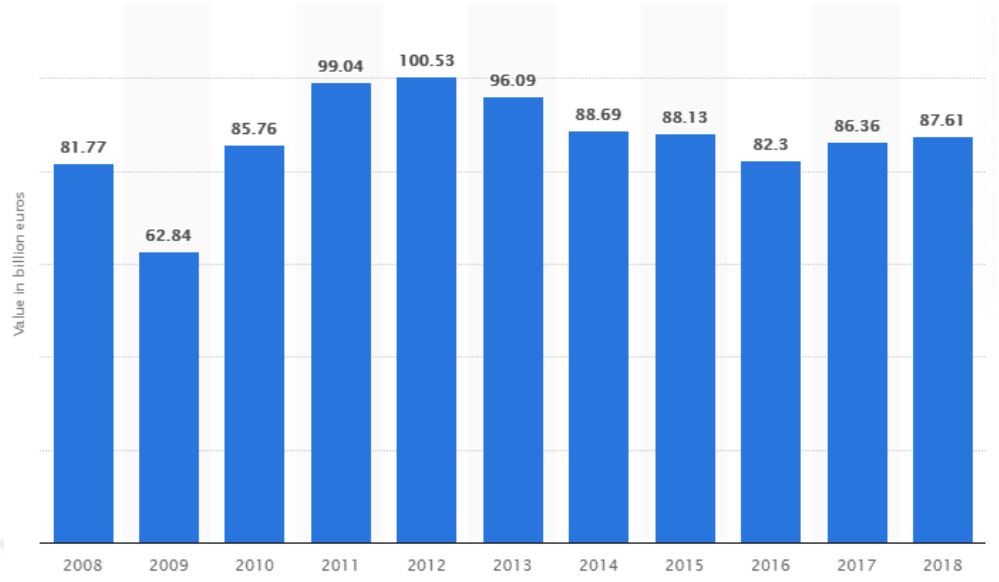
Şekil 10: AB'den MERCOSUR'a Sektörlere Göre Yapılan İthalat ve İhracat:

Şekil 10: (Statista, Imports and exports from the European Union to Mercosur in 2018, by sector (in million euros), 2021)

2019'da AB'nin dört MERCOSUR ülkesine ihracatı 41 milyar avro, MERCOSUR'un AB'ye ihracatı ise 35,9 milyar avro oldu. MERCOSUR'un 2019 yılında AB'ye en büyük ihracatı, gıda maddeleri, içecekler ve tütün (%21,2) gibi tarım ürünleri, soya ve kahve (%17,4) gibi bitkisel ürünler ve et ve diğer hayvansal ürünler (%6,5) oldu. AB'nin MERCOSUR'a ihracatı arasında makineler (%28,6), nakliye ekipmanları (toplam ihracatın%12,7'si), kimyasallar ve farmasötik ürünler (%24,2) bulunmaktadır. AB, MERCOSUR'a 21 milyar avroluk hizmet ihraç ederken, MERCOSUR 2018'de AB'ye 10 milyar avroluk hizmet ihraç etmiştir. AB, 2000'de 130 milyar Avro'dan 2017'de 365 milyar Avro'ya çıkan birikmiş yatırım stokuyla bölgedeki en büyük yabancı yatırımcıdır. MERCOSUR, 2017'de 52 milyar avro hisse senetleri ile AB'nin önemli bir yatırımcısıdır (Comission, 2021).

Şekil 11: AB ile MERCOSUR Arasındaki Ticaretin 2008'den 2018'e kadar Olan Toplam Değeri (milyon avro):

Şekil 11: (Statista, Total value of trade between the European Union and Mercosur from 2008 to 2018(in billion euros), 2021)

5.4.1 Anlaşmanın İçeriği:

1. Mal ticareti

Genel pazar erişiminde anlaşma, mal ticaretini kapsamlı bir şekilde serbestleştirecektir. MERCOSUR, çoğu ürün için 10 yıla varan bir geçiş dönemi boyunca AB'den yaptığı ithalatın %91'ini tamamen serbestleştirecektir. MERCOSUR'un en hassas ürünlerinden bazıları için de 15 yıllık süre verilmiştir. AB, MERCOSUR'dan yaptığı ithalatın%92'sini 10 yıla varan bir geçiş döneminde serbestleştirecektir. Endüstriyel ürünler için pazar erişiminde, AB, 10 yıla varan bir geçiş dönemi boyunca endüstriyel malların%100'üne uygulanan vergileri kaldıracaktır. MERCOSUR için ise, arabalar, araba parçaları, makineler, kimyasallar ve ilaç gibi sektörlerin her biri için, AB ihracatının%90'ından fazlası için serbestleştirme gerçekleşir. Otomobil parçaları üzerindeki tarife hatları çoğunlukla 10 yıl içinde serbestleştirilecektir.

Tarım ürünleri için pazar erişimi hususunda, AB tarımsal gıda ihracatına ilişkin gümrük tarifelerinin%93'ünde vergiler kademeli olarak kaldırılacaktır. Bu AB tarım ürünlerinin ihracat değerinin%95'ine karşılık gelir. AB, tarımsal ithalatın% 82'sini serbestleştirecek ve geri kalan ithalat, çok az sayıda ürünün tamamen hariç tutulduğu daha hassas ürünler için tarife oranı kotaları dahil olmak üzere kısmi serbestleştirme taahhütlerine tabi olacaktır: Sığır eti: 99.000

ton (% 55 taze ve% 45 dondurulmuş), Kümes hayvanları: 180.000 ton (50 kemikli ve% 50 kemiksiz), Domuz eti: ton başına 83 avro kota içi vergi ile 25.000 ton, Şeker (Brezilya'ya özgü DTÖ rafinaj şeker kotasının 180.000 tonluk kota içi oranının yürürlüğe girmesi sırasında ortadan kaldırılması. Paraguay için yürürlüğe girdiği sırada yeni 10.000 tonluk gümrüksüz kotadan başka ek hacim yoktur), Etanol (Kimyasal kullanımlar için 450.000 ton etanol, gümrüksüz) [43]. Tüm kullanımlar için (yakıt dahil), 200.000 ton), Pirinç: (60.000 ton gümrüksüz), (Bal: 45.000 ton gümrüksüz), Mısır (Yürürlüğe girişte gümrüksüz 1000 ton ve karşılıklı tarife oranı kotaları her iki taraf tarafından 10 yıl içinde aşamalı olarak açılacak), (Peynir: 30.000 ton gümrüksüz), Süt tozu (10000 ton gümrüksüz), Bebek maması (5000 ton gümrüksüz).

Bunlardan et ürünleri, etanol, şeker hacmi 6 yıl içinde, süt ürünleri ve bebek maması 10 yıl içerisinde aşamalandırılacaktır. MERCOSUR, AB ihracatının ilgisini çeken bir dizi diğer önemli ürün: şarap ve alkollü içkiler (Anlaşma, şarap ve alkollü içecek ek kısmında bunların ticaretini kolaylaştırmak için şarap yapım uygulamalarının tanınması, sertifikalandırma ve etiketlemeyi kapsayan hükümler içermektedir) zeytinyağı, taze meyve (elma, armut, nektarin, erik ve kivi), konserve şeftali, konserve domates, malt, dondurulmuş patates, domuz eti, çikolatalar, bisküviler, alkolsüz içecekler.

Hammaddelere, ihracat vergilerine ve ithalat ve ihracat kısıtlamalarına erişimde; Anlaşmaya göre MERCOSUR, AB'ye soya fasulyesi (AB hayvancılığı için yem) gibi ürünlerin ihracatına uyguladığı vergileri azaltarak veya ortadan kaldırarak AB endüstrilerine daha ucuz ve yüksek kaliteli hammaddeler sunacaktır. Anlaşma ayrıca ithalat ve ihracat tekellerini yasaklamaktadır. İthalat ve ihracat prosedürleri, ithalat lisansları ile ilgili temel DTÖ ilkelerini içerir ve bu ilkeleri ihracat lisansı için genişletir. Silahların ihracatı, belirli kimyasallar veya hayvan derileri ihracatı gibi durumlar için ithalat / ihracat lisans prosedürleri kendi başına yasak değildir. Otomatik olmayan ithalat veya ihracat lisansları, bu anlaşmadaki önlemleri uygulamak için gerekli olanlar dışında yasaklanmıştır (örneğin, tamamen serbestleştirilmemiş ürünler için tarife oranı kotaları). Anlaşma, Tarafların ithalat ve ihracat lisanslama prosedürlerini

[43] Etil alkol, tahıl alkolü veya alkol olarak da adlandırılan etanol, alkoller genel adı verilen bir organik bileşikler sınıfının bir üyesidir; moleküler formülü C2H5OH'dir. Etanol, önemli bir endüstriyel kimyasaldır; çözücü olarak, diğer organik kimyasalların sentezinde ve otomotivde benzin olarak bilinen bir karışım oluşturur. Etanol ayrıca bira, şarap gibi damıtılmış alkollü içkilerin edici bileşenidir.

birbirlerine ayrıntılı olarak bildirmelerini ve gerektiğinde bildirimleri güncellemelerini zorunlu kılar. Mal ticareti içinde ulusal uygulama bölümü, ticaret ortağından gelen mallara ve yurt içinde üretilen mallara eşit muamele eden GATT hükümlerini içermektedir. İhracat rekabetinde eşit şartlarda anlaşma, ihracat sübvansiyonlarını yasaklayan güçlü hükümler ve AB ile MERCOSUR arasındaki ticarette adil rekabeti sağlamak için eşdeğer etkiye sahip önlemler içermektedir. Anlaşma, tercihli muameleye tabi olmayanlar da dahil olmak üzere tüm ürünler için vergileri bir taban oranın üzerine çıkarmama taahhüdü içermektedir. Gelecekteki herhangi bir tek taraflı vergi indirimi, otomatik olarak tercihli ilişkiye yansıtılacaktır. Son olarak, Motorlu taşıtlara ilişkin ekte de BM Düzenlemeleri referans noktası olarak kabul edilmektedir.

2. Menşe Kuralları

Anlaşma, AB ile MERCOSUR arasındaki ticaret akışını kolaylaştıracak bir dizi modern menşe kuralı sağlar. Her iki taraftaki ihracatçıların ve ithalatçıların anlaşma kapsamındaki tarife indirimlerinden yararlanmalarına olanak tanıyacaklar ve diğer yeni STA'lardaki AB uygulamaları ile uyumlu olacaklardır. Menşe Kuralları ve Menşe Prosedürleri Bölümü, Genel Hükümlerin üç bölümden (Kısım A: Menşe Kuralları, Kısım B: Menşe Usulleri ve Kısım C: Muhtelif Hükümler) yanı sıra Giriş Notları, Ürüne Özgü Kurallar dahil, Menşe Beyanı Metni ve Andorra ve San Marino Hükümleri eklerinden oluşmaktadır.

3. Gümrük ve Ticaretin Kolaylaştırılması

Anlaşma, ticaret ilişkilerinde ve gelişen küresel ticaret ortamında gümrük ve ticaretin kolaylaştırılmasının önemini kabul etmektedir. Bu bölüm, gümrük prosedürleri için geliştirilmiş iyi yönetişim kuralları sağlayarak AB-MERCOSUR ticaretini artırmayı amaçlamaktadır. Mutabık kalınan metin, maksimum şeffaflıkla sonuçlanan hükümleri, yeni kuralların kabul edilmesinden önce iş danışmanlığını, prosedürlerin düzene sokulmasını, iş ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yürürlükte olan kuralların düzenli olarak gözden geçirilmesini, bürokrasinin azaltılmasını hızlandıran hükümleri içerir.

4. Ticaret Çözümleri

Bu bölüm, damping ve sübvansiyon gibi adaletsiz uygulamalardan veya ithalattaki ani artıştan kaynaklanan sorunları ele almayı amaçlamaktadır. Özellikle tercihli muameleye tabi

hem endüstriyel hem de tarımsal mallar için geçerli olacak dikkatle hazırlanmış ikili koruma hükümleri bulunmaktadır. Taraflara, belirli koşullar yerine getirilirse çözüm sağlama imkanı verecektir, ancak kurallar, gerekçe gösterilmeden tercihleri kaldırmak için kötüye kullanılamaz. Somut bir ifadeyle, ticari çözümler bölümü iki bölümden oluşmaktadır. İlki, DTÖ ticaret savunma araçlarını kapsar: anti-damping, anti-sübvansiyon ve küresel korumalar; ikincisi ise ikili koruma önlemlerini kapsamaktadır.

5. Sıhhi ve Bitki Sağlığı Önlemleri (SPS)

Bu bölüm ile AB tüketicilerinin güvenliğini korurken ticareti geliştirmek ve kolaylaştırmak için mekanizmalar yaratacaktır. Hükümler, öngörülebilirlik ve şeffaflık sağlayacak ve Avrupalı ihracatçılara ve Üye Devletlerin ilgili makamlarına basitleştirilmiş idari prosedürler sunacaktır. Anlaşma, AB tüketicilerini (gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve bitki sağlığı) koruyan sıkı SPS disiplinlerini ve tarım veya balıkçılık ürünlerini ithal ederken AB tarafından uygulanan tüm standartları destekleyecektir. MERCOSUR ile yapılan anlaşmayla AB standartları hiçbir şekilde gevşetilmeyecektir. AB'nin SPS standartları pazarlığa açık değildir ve öyle kalacaktır. Anlaşma, sözleşme taraflarının DTÖ yükümlülüklerini yeniden teyit etmektedir.

6. Diyaloglar

Anlaşma, hayvan refahı, biyoteknoloji, gıda güvenliği ve antimikrobiyal dirençle mücadele gibi kilit alanlarda ikili ve uluslararası iş birliğini içermektedir. AB ve MERCOSUR arasındaki bu diyaloglar ve bilgi alışverişi, karşılıklı güveni güçlendirmeyi ve bu önemli konularda ortak anlayışı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Hayvan refahı konularında, anlaşma AB'nin küresel hayvan refahı gündemini destekleyecektir. Taraflar, ticaretle ilgili hayvan refahına ilişkin belirli konuları tartışabileceklerdir. Anlaşma daha fazla bilgi, uzmanlık ve deneyim alışverişiyle sonuçlanacak ve araştırmada iş birliğini güçlendirecektir. Taraflar, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü tarafından hayvan refahına ilişkin uluslararası standartların daha da geliştirilmesini ve en iyi hayvan refahı uygulamalarını ve bunların uygulanmasını teşvik etmek amacıyla uluslararası forumlarda iş birliği yapacaklardır.

7. Ticaretin Önündeki Teknik Engeller

AB ve MERCOSUR, DTÖ Ticarette Teknik Engeller TBT Anlaşmasındaki yükümlülükleri temel alarak, bu konuda ilerici ve ileriye dönük bir bölüm oluşturmuştur. Bu bölümün amacı, gereksiz engelleri ortadan kaldırarak ticareti kolaylaştırmak ve gelecekte teknik düzenlemeler ve standartlar üzerinde daha fazla yakınsama için çerçeve koşulları oluşturmak ve böylece daha düşük uyarlama maliyetlerine yol açmaktır. Teknik düzenlemeler alanında, Taraflar, yerel teknik düzenlemelerin temeli olarak uluslararası standartların kullanımına ilişkin DTÖ kurallarının ötesine geçmeyi kabul ederler. Bu tür uluslararası standartlara uyumu artırmak amacıyla periyodik gözden geçirmeler üzerinde anlaştılar. Taraflar ayrıca, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ihtiyaçlarını dikkate alarak etki analizlerinin gerçekleştirilmesi gibi iyi düzenleyici uygulamalara ilişkin iddialı taahhütler üzerinde de anlaşmışlardır. Düzenlemelerde Taraflar, Uluslararası Standartlar, Uluslararası Elektroteknik Örgüt, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği ve Kodeks Alimentarius gibi uluslararası standart belirleyen kuruluşların tanımlarını temel alırlar.

8. Hizmetler ve kuruluş

Anlaşma, denizcilik hizmetleri gibi şimdiye kadar kapalı olan sektörlerde bile firmalara hizmet ve Atlantik'in her iki yakasında da dayanak noktaları oluşturmaları için yeni fırsatlar sağlamaktadır. Bu, AB firmalarının, MERCOSUR ülkelerindeki hizmetlerde hızla genişleyen ve dinamik pazarlara erişimini artırır. Anlaşma, gereksiz engelleri ortadan kaldırarak ve hem hizmet hem de imalat sektörlerinde yatırım yapmak için yeni fırsatlar yaratmaktadır. AB hizmet sağlayıcıları ile MERCOSUR'daki rakipleri arasında eşit şartlar sağlayan bir alan oluşturulmaktadır. Anlaşma hiçbir şekilde AB Üye Devletleri veya MERCOSUR'un kamu hizmetlerini sınırlamaz. Anlaşma tüm tedarik yöntemlerini kapsar. Aynı zamanda hem hizmetler hem de hizmet dışı sektörlerde yatırımın serbestleştirilmesini de kapsar. Ancak yatırım koruma standartlarını veya yatırım korumasına ilişkin ihtilafların çözümünü içermez. Son yapılan STA'lara uygun olarak, anlaşma, profesyonellerin ticari amaçlarla hareket etmesine ilişkin hükümler içerir. AB şirketlerinin MERCOSUR ülkelerindeki yan kuruluşlarında yönetici veya uzman görevlendirmesi buna bir örnek oluşturabilir.

9. Kamu Alımları

Anlaşma, Avrupalı firmaların devlet ihaleleri için teklif vermesini ve kazanmasına karşı ayrımcılığı önleyecek ve ihale süreçlerini daha şeffaf ve adil hale getirecektir. Zamanla, AB firmalarının alt merkez kuruluşlarından da sözleşmelere erişim elde etmesi olasıdır. Anlaşma, her iki tarafta da pazarlar açacak ve mal ve hizmetler (inşaat hizmetleri dahil) alanında, kamu ihale sözleşmelerinin belirlenen eşik değerlerin üzerinde olduğu kamu ihale pazarlarına karşılıklı yasal erişim sağlayacaktır.

10. Yarışma

Anlaşma, rekabet konusunda bir dizi katı uluslararası kuralın oluşturur. Diğer Tarafın topraklarında faaliyetler yürütürken her iki taraftaki şirketler için eşit bir rekabet alanı sağlamaya yardımcı olacaktır. Her iki taraf da benzer ilkeleri izleyen kapsamlı rekabet yasalarını sürdürmeyi taahhüt eder. Bunlar, özellikle Rekabet Kurumlarının varlığını içerir. Anlaşma, Rekabet Makamlarının, özellikle adalet ve savunma hakları açısından her iki taraftaki şirketlere eşit muamele etmesini şart koşar.

11. Sübvansiyonlar

Sübvansiyonlar, uluslararası düzeyde büyüyen bir sorundur ve anlaşma bu hedefi desteklemektedir. Anlaşmanın bu konudaki hükümleri değerlidir ve kamu politikası hedeflerine ulaşmak için sübvansiyonların gerekli olabileceğini, ancak aynı zamanda piyasaları da bozabileceklerini şart koşar. Ayrıca, şeffaflık ve sübvansiyon kontrol sistemleri hakkında daha fazla gelişme ve ortak çalışma ve bilgi alışverişi sağlayan bir iş birliği mekanizması kurar. Böylelikle, AB ve MERCOSUR'un bu karşılıklı çıkar sorununu ortaklaşa ve DTÖ'de ele almaya devam etmesine izin verecektir.

12. Devlete ait işletmeler, münhasır veya özel ayrıcalıklar tanıyan işletmeler

Yakın tarihli AB ticaret anlaşmaları, devlete ait işletmelerin rolünü daha ayrıntılı olarak ele almıştır ve bu anlaşma bir istisna değildir. Konuyu ele almak için anlaşma, devlete ait işletmelerin (Kamu İktisadi Teşebbüsü-KİT) ve münhasır veya özel ayrıcalıklar tanınan işletmelerin davranışlarına ilişkin bağlayıcı kurallar belirler. Kurallar, KİT'lerin ticari faaliyetlerinde ticari kaygılara göre hareket etmelerini zorunlu kılarak eşit bir alan sağlar. Bu, KİT'lerin alım ve satım kararlarının, özel sektöre ait bir teşebbüsün hareket edeceği şekilde

piyasa ekonomisi ilkelerine göre ticari olarak motive edilmesi gerektiği anlamına gelir. Diğer bir deyişle, KİT'ler ticari faaliyetlerini ticari olarak motive edilmeyen düşünce ve tercihlerden bağımsız olarak yürütmelidir. Kurallar yalnızca KİT'lerin ticari faaliyetleriyle ilgilidir ve yalnızca en büyük KİT'ler için geçerlidir. Bu bölüm, ülkelerin kamu hizmetleri sunma fırsatlarını kısıtlamayı amaçlamaz. Kamu hizmeti yükümlülükleri bu nedenle bir istisnadır.

13. Coğrafi İşaretler dahil Fikri Mülkiyet Hakları

Bu bölüm, telif hakkı, ticari markalar, endüstriyel tasarımlar ve bitki çeşitleri dahil olmak üzere fikri mülkiyet haklarının tüm yelpazesini ele alan kapsamlı hükümler içermektedir. Aynı zamanda ticari sırların korunmasına ilişkin kapsamlı kurallar, fikri mülkiyet haklarının hukuki ve idari yaptırımı ile ilgili hükümler ve sınırların icrasına ilişkin hükümler belirler.

Coğrafi İşaretler (Geography Index, GI): Gıda, şarap ve alkollü içkilerden oluşan 355 AB GI adı, MERCOSUR'da AB'ninkiyle karşılaştırılabilir bir düzeyde korunacaktır. Bu, orijinal olmayan GI ürünleri için bir GI teriminin kullanımının yasaklanacağı ve "tür", "stil", "taklit" veya benzeri gibi ifadelere izin verilmeyeceği anlamına gelir. Buna ek olarak, GI koruması, adli işlemin yanı sıra sınırda gümrük görevlilerinin önlemleri de dahil olmak üzere idari uygulama yoluyla güçlendirilmiştir. AB kendi tarafında 220 GI'yi MERCOSUR'dan koruyacaktır.

14. Ticaret ve Sürdürülebilir Kalkınma

Bu bölüm, Meksika veya Japonya ile olanlar gibi diğer modern anlaşmalardaki fasıllar için en yüksek standartları karşılamaktadır. Temel, artan ticaretin çevre veya çalışma koşulları pahasına olmaması gerektiğidir. Aksine, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmelidir. Taraflar, ticareti ve yatırımı çekmek için işgücü veya çevre standartlarını düşürmemeleri gerektiğini kabul ederler. Ayrıca ticari anlaşmanın, bilimsel bilginin kesin olmadığı durumlar da dahil olmak üzere çevre veya işle ilgili konularda düzenleme yapma haklarını kısıtlamaması gerektiğini kabul ederler. Taraflar, aşağıdaki konularda Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmelerine saygı göstermeyi taahhüt ederler: Zorla çalıştırma ve çocuk işçi, İş yerinde ayrımcılık yapmama, Örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkı ve Ek olarak, işyerinde sağlık ve güvenlik ve iş teftişi ile ilgili taahhütler vardır.

Her iki taraf da yaban hayatı ticaretine ilişkin CITES Sözleşmesi gibi imzaladıkları çok taraflı çevre anlaşmalarına saygı göstermeyi ve bunların uygulanması için birlikte çalışmayı kabul eder. İklim değişikliğiyle ilgili, Paris Anlaşmasını etkili bir şekilde uygulamayı ve iş birliği yapmayı taahhüt eder. Ormansızlaşmaya karşı mücadeleye yönelik taahhütler dahildir. Özel sektör girişimleri, örneğin yakın zamanda ormansızlaştırılmış alanlardaki çiftliklerden et tedarik etmemek gibi bu taahhütleri güçlendirir. Taraflar ayrıca, OECD veya BM gibi uluslararası yönergelere uygun olarak kurumsal sosyal sorumluluğu / sorumlu iş davranışını teşvik etmeyi taahhüt ederler. Bu bölümde ayrıca biyolojik çeşitlilik, ormanlar ve balıkçılık gibi doğal kaynakların ticaretle ilgili yönleri, yasadışı ağaç kesimi ve yasadışı, düzensiz ve kayıt dışı balıkçılıkla mücadele dahil olmak üzere tematik bölümler de yer almaktadır.

15. Şeffaflık

Ticareti ve yatırımı etkileyebilecek konularda iyi düzenleyici uygulamalar ve şeffaflık, güncel ve kapsayıcı politika yapmanın temel unsurlarıdır. Bu nedenle anlaşma, ilgili düzenleyici ortamlarının sahip olabileceği etkiyi kabul etmektedir. Ticaret konuları ile ilgili genel uygulama tedbirlerinin yayınlanması, idaresi, incelenmesi ve temyiz edilmesine ilişkin hükümler vardır. Anlaşma kapsamındaki herhangi bir konuyla ilgili genel uygulama tedbirleri, resmi olarak belirlenmiş bir ortam aracılığıyla yayınlanacak ve tedbirin amacına ve gerekçesine ilişkin bir açıklama içerecektir. Bu önlemlere itiraz etmek için yeterli ayrımcı olmayan inceleme ve itiraz prosedürleri mevcut olmalıdır.

16. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler

Anlaşma, büyük şirketlere kıyasla, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) uluslararası ticaret ve yatırıma katılmanın zorluklarının üstesinden gelmek için daha az kaynağa sahip olduğunu kabul eder. Bu nedenle anlaşma, Tarafların KOBİ'lerin büyümesini ve gelişmesini destekleme kararlılığını ve anlaşmanın yarattığı fırsatlardan yararlanma kapasitelerini yansıtmaktadır. Eksik pazar erişim bilgileri, KOBİ'ler için ana ticaret engellerinden biridir. Bu nedenle, pazar erişimiyle ilgili şeffaflığı ele alan "Bilgi paylaşımı" ile ilgili hükümler vardır. Her bir taraf, pazara erişmek isteyen KOBİ'lerle ilgili bilgiler içeren belirli bir web sitesi sağlamalıdır. Taraflar ayrıca gümrük vergileri ve diğer ücretler, menşe kuralları ve diğer ilgili ürüne özgü ithalat gereklilikleri gibi ürüne özgü pazar erişim bilgilerini

içeren tarife kodu ile elektronik olarak aranabilir bir veri tabanı sağlamalıdır. Anlaşma ayrıca, KOBİ'lerin anlaşmadan tam anlamıyla yararlanabilmeleri için hükümetler arası ikili iş süreçlerini de sağlayacaktır.

17. Anlaşmazlık Çözümü

Anlaşmanın etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için, görüş farklılıklarını çözmek için uygun prosedürlerin yürürlüğe konması önemlidir. Anlaşmazlık Çözümü bölümü, anlaşmanın ticari kısmının yorumlanması veya uygulanmasıyla ilgili olarak taraflar arasındaki herhangi bir anlaşmazlığı çözmek amacıyla bir mekanizma oluşturur. Taraflardan herhangi biri, diğer Tarafın anlaşmanın ticari kısmı kapsamındaki bir veya daha fazla yükümlülüğü yerine getirmediğini düşünürse, Anlaşmazlık Çözümü mekanizmasına başvurabilir. Sürecin ilk adımı olarak, istişareler, anlaşmazlığın dostane çözümüne olanak tanır. İstişareler başarısız olursa, şikayette bulunan Taraf, hukuk ve uluslararası ticarette uzmanlık ve deneyime sahip üç hakemden oluşan bir tahkim paneli kurulmasını talep edebilir. Hakemler, bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını garanti eden yüksek etik standartlara uymalıdır. Bu standartlar, Uyuşmazlığın Çözümü bölümüne ekli bir davranış kuralında yer alırken, önceden kararlaştırılmış kadrolar aracılığıyla hakemleri seçme hükmü, bir ihtilafta davalı tarafın bir panel kurulmasını engelleyemeyeceğini garanti eder. Panelin raporu temyize tabi değildir ve Taraflar için bağlayıcıdır. Yükümlülüklerini ihlal ettiği tespit edilen bu tür herhangi bir taraf, kendisini anlaşmaya uygun hale getirmelidir. Şikayetçi, ihlalde bulunan Tarafın panelin raporuna uymaması halinde karşı tedbirler alabilir (EU-MERCOSUR, 2019).

28 Haziran 2019'da MERCOSUR ve AB, 20 yıl sonra bir serbest ticaret anlaşması imzalamak için müzakere sürecinin sona erdiğini duyurdu. Anlaşmanın duyurusu, dünyanın en güçlü ekonomilerinin liderlerinin G20 zirvesi için Japonya'nın Osaka kentinde bir araya gelmesi ile yapıldı. MERCOSUR ve AB arasındaki ortaklık anlaşması müzakereleri 20 yıldan fazla sürmüştür. Müzakereler, Avrupa Komisyonu'nun 1999'da Müzakere Direktiflerini kabul etmesiyle resmen başlamış olsa da süreç aslında 1995 Bölgelerarası Çerçeve Anlaşmasına kadar izlenebilir. Hem hükümet temsilcileri hem de medya, MERCOSUR ile AB arasındaki anlaşmanın dünyadaki en önemli ticaret anlaşması olduğunu sürekli vurgulamışlardır (Ghiotto & Echaide, 2019, s. 8). Avrupa Komisyonu başkanı Jean-Claude Juncker, Osaka'daki G20'nin aralarında gazetecilere verdiği demeçte, " Uluslararası ticaret gerilimlerinin ortasında, bugün

MERCOSUR ortaklarımızla kurallara dayalı ticareti savunduğumuza dair güçlü bir sinyal gönderiyoruz" dedi. Juncker, Brüksel'de yayınlanan bir açıklamada, ticaret anlaşmasının AB tarafından şimdiye kadar imzalanan en büyük anlaşma olduğunu ve Avrupalı şirketlere her yıl 4 milyar € (4,5 milyar $) değerinden fazla ticaret vergisi kurtaracağını söyledi. AB'den yapılan açıklamaya göre, anlaşma toplamda yaklaşık 780 milyon tüketiciyi kapsayan pazarları kapsamaktadır. Brezilya, AB ile anlaşmayı memnuniyetle karşılarken, Arjantin anlaşmayı benzeri görülmemiş olarak nitelendirdi. Anlaşma her iki taraftaki tarımsal ve endüstriyel tarifelerin %99'unu ortadan kaldırması, hizmetler ve devlet alımlarında alışverişi kolaylaştırması, teknik engelleri azaltmayı amaçlamaktadır. Anlaşma ABD Başkanı Donald Trump'ın Çin ile ticari gerilimler ve AB ülkeleriyle anlaşmazlıklar da dahil olmak üzere birçok ikili anlaşmazlıkla karşı karşıya kaldığı bir dönemin sonucunda gerçekleşmiştir (EURACTIV, 21). AB'nin Şubat 2019'da Japonya ile imzaladığı serbest ticaret anlaşması, AB-MERCOSUR anlaşması, 2009'da imzalanıp 2011'de yürürlüğe giren Güney Kore ile AB anlaşması, ABD Başkanı Donald Trump zamanında giderek sertleşen korumacı söylemlerine ve ticaret savaşları eğilimine karşı küresel sistemde yeni bölgesel ittifaklar kurarak uluslararası ticarette alternatif seçenekler oluşturma amaçlarını göstermektedir. AB ile MERCOSUR ülkeleri arasında imzalanan ve üye ülkeler tarafından onaylanması gereken anlaşma, bir serbest ticaret sistemi etrafında iki bölge arasındaki siyasi, ekonomik ve sosyal yakınlaşmanın da artırılmasını hedeflenmektedir (Ünay, 2019).

Şekil 12: Juncker Komisyonu Tarafından Yapılan Ticaret Anlaşmaları:

Anlaşma	Kapsanan Nüfus	Mal Ticareti	Hizmet Ticareti	AB şirketleri için tarife tasarrufu	Ortak GSYİH
Kanada	550 milyon	72 milyar Avro	35 milyar Avro	0.6 milyar Avro	18 trilyon
Japonya	639 milyon	135 milyar Avro	53 milyar Avro	1 milyar Avro	21 trilyon
MERCOSUR	773 milyon	88 milyar Avro	34 milyar Avro	4milyar Avronun üzerinde	19 trilyon

Şekil 12: (Comission, EU and Mercosur reach agreement on trade, 2021)

MERCOSUR ve AB arasındaki Anlaşma, dünya GSYİH'sinin%25'ini oluşturmaktadır ve entegrasyon ve ticaretin serbestleştirilmesine yönelik önemli bir adımı temsil eder. AB için anlaşma, önümüzdeki 10 yıl içinde MERCOSUR pazarına Avrupa ihracatına uygulanan gümrük vergilerinin çoğunu (yaklaşık%91) aşamalı olarak ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. MERCOSUR ülkeleri, endüstriyel ürünler (otomotiv, tekstil ve giyim endüstrileri) üzerindeki yüksek vergileri kaldıracak ve AB gıda ve içecek ürünlerindeki vergileri aşamalı olarak kaldıracaktır. MERCOSUR'a yıllık 45 milyar avro ihracatla, Avrupalı şirketler için yıllık tasarruf yaklaşık 4 milyar Euro'ya ulaşabilir. Öte yandan MERCOSUR ülkeleri, kümes hayvanı eti, sığır eti, kahve, etanol ve şeker dahil olmak üzere AB'ye tarım ürünlerinin ithalatına uygulanan azaltılmış vergilerden yararlanacaktır. Anlaşma ayrıca MERCOSUR ülkeleri için AB pazarına girerken bitki sağlığı gerekliliklerine uyum konusunda kolaylaştırılmış tedbirler sağlar. Ayıca Anlaşma'nın kapsamı tarifelerin çok ötesine geçmektedir; çevre kurallarının yanı sıra gıda güvenliği ve tüketicinin korunmasına ilişkin en yüksek standartlara sahiptir. Ayrıca,

Anlaşma, MERCOSUR'da AB şirketleri için iş fırsatları yaratırken, kamu ihale sözleşmelerine erişimi, telekomünikasyon ve ulaşım sektörleri dahil olmak üzere hizmet sektörüne daha fazla serbesti sağlamaktadır. Anlaşmada göç, dijital ekonomi, araştırma ve eğitim, kurumsal ve sosyal sorumluluk ve terörizm ve kara para aklamayla mücadele gibi çeşitli siyasi tartışmalar da geliştirilmiştir. Anlaşmanın AB'de yürürlüğe girebilmesi için, Komisyon metni tüm resmi AB dillerine çevirecek ve Anlaşmayı onay için AB Üye Devletlerine sunacaktır. Anlaşma daha sonra tüm AB Üye Devletleri tarafından onaylanmalıdır. MERCOSUR düzeyinde onay, ülkeye özgü dillere çeviriden başlayarak, ardından her bir MERCOSUR Üye Devletinin yasama onayından sonra her ülkenin Başkanı tarafından onaylanmadan önce benzer bir süreçten geçer. Özellikle, AB ile karşılaştırıldığında, Anlaşmanın Üye Devletlerden birinde yürürlüğe girmesi için tüm ülkeler tarafından onaylanması gerekmemektedir: Örneğin, Brezilya'da onay süreci tamamlandıktan sonra Brezilyalı ithalatçılar ve ihracatçılar Anlaşmadan Arjantinlilerden önce yararlanmaya başlayabilir (Herrmann, 2021).

Tarife indirimi açısından, AB'nin yaptığı en büyük anlaşmadır. Bu aynı zamanda, MERCOSUR'un kurulumundan beri imzalanan ilk kapsamlı ticaret anlaşmasıdır. MERCOSUR için en büyük kazanç tarım ürünlerinin Avrupa pazarına erişimin arttırılmasıdır.

AB için en büyük kazanç, şirketleri için büyük ölçüde iyileştirilmiş ihracat ortamıdır. AB için diğer en önemli kazançlardan bazıları, otomobillere ve otomobil parçalarına, kimyasallara, makinelere ve tekstil ürünlerine uygulanan vergilerin azaltılması ve AB şarabı ve peyniri için geliştirilmiş pazar erişimini içermesidir. (TIMES, 2021) Deneyimler, bu süreçte hala önemli değişikliklerin olabileceğini göstermektedir. Bu daha önce AB ve Kanada arasındaki Kapsamlı Ekonomi ve Ticaret Anlaşması'nda (CETA) görülüyordu; metnin neredeyse%20'si yasal düzeltme işlemi sırasında orijinal içeriğine göre değişmiştir (Ghiotto & Echaide, 2019, s. 7,8).

5.4.2 Anlaşmanın MERCOSUR Perspektifi

AB-MERCOSUR serbest ticaret anlaşması, Michael Baltensperger and Uri Dadush'a göre dört nedenden dolayı MERCOSUR'da bir dönüm noktasıdır: İlki, bu antlaşma ithal ikameye dayalı içe dönük bir kalkınma modelinden tarihi bir sapmayı temsil etmektedir. MERCOSUR ülkeleri, dünyanın en büyük ve en çeşitli endüstriyel mallar ve tarımsal gıda ürünleri kaynağı olan AB ile ticaret antlaşması imzalayarak, küresel pazarların gerçekliğini kabul etmektedir. İkincisi anlaşmayla AB, ABD'nin arka bahçesinde kendi yerini sağlamlaştırmıştır. Aynı derecede önemli olan bir diğer husus da AB'nin, DTÖ'nün yerini doldurabilecek bir boyuta gelmiştir. Üçüncü bir nokta, tarımla ilgili bölümde AB'nin sektöre verdiği desteği azaltması ve onu uluslararası rekabete açması önemlidir. Tarım bölümü, örneğin tarife kotalarını artırarak, yenilerini açarak veya kota içi tarifeleri azaltarak, liberalizasyon önlemlerinin gelecekte uzatılabileceği bir temel oluşturur. Son olarak, Anlaşma finans ve ulaşım hizmetleri, ticaretin kolaylaştırılması, coğrafi işaretler ve diğer alanlarda mevcut DTÖ disiplinlerinin ötesine geçmektedir (Baltensperger & Dadush, 2019).

AB ile kıyaslandığında MERCOSUR organize değildir ve blok eşit üyelerden oluşmamıştır. Brezilya Güney Amerika'da sıklıkla "doğal bir lider" olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda MERCOSUR'un oluşumunu destekleyen öncü güçtür. Bu, ilk olarak Brezilya Cumhurbaşkanı Samey'in MERCOSUR'un kuruluşunda oynadığı rolden örneklenmiştir. Siyasi olarak Brezilya'nın liderlik etme yeteneği de vardır. Brezilya, başkanlar arası entegrasyon tarzı ekonomik kapasitesi ile birleştiğinde, devletleri entegrasyon süreçlerini takip etmeleri için diplomatik araçları kullanmıştır. Brezilya böylelikle ekonomik ve siyasi hedeflerine en uygun yönde entegrasyonu yönetmeyi başarmıştır. MERCOSUR'un oluşumu ve altın yıllarında Brezilya pazarlarına olan bağımlılık arttıkça, MERCOSUR üyeleri entegrasyon yönüne katılmasalar bile Brezilya'nın ihtiyaçlarını karşıladılar (Campos, 2016, s. 871). MERCOSUR

aynı zamanda, Güney Koni ülkelerinin Soğuk Savaş sonrası uluslararası ortamda kuzey bölgesel ekonomik bloklar karşısında pazarlık güçlerini artırmak için bir araç olarak tasarlanmıştır. En başından beri, dış gündem MERCOSUR'un başarısı için kritik öneme sahipti ve üyelerine kendilerini dünya pazarlarına yansıtmaları için bir platform sağladı. MERCOSUR'un dış gündemi önemli ölçüde, Brezilya'nın dış politikası tarafından belirlendi. Brezilya, büyük güç iddialarına sahip bir "küresel tüccar" ve MERCOSUR her zaman Brezilya'nın büyük stratejisinin önemli bir parçası olmuştur. Bloğu genişletmek, Brezilya'nın stratejisinde MERCOSUR'un iç sorunlarını çözmekten daha önemliydi. Brezilya'nın jeopolitik MERCOSUR vizyonu, küçük ortakları tarafından defalarca talep edilen uluslar üstü kurumların yaratılmasına kabul etme konusundaki isteksizliğini açıklamaktadır. Soğuk Savaş sonrası ve 11 Eylül sonrası dönemde ABD'nin orantısız ekonomik ve askeri gücüne karşı Brezilya'yı ABD'yi bölgede dengelemeye çalışmıştır. Bu stratejinin stratejisinin ikinci parçası da MERCOSUR-AB stratejik ortaklığı arayışı olmuştur (Carranza, 2006, s. 809). Brezilya, bu stratejik ortaklığı da Jair Bolsonaro zamanında anlaşmayı imzalayarak şimdilik ulaşmıştır. Ancak Bolsonaro kendisini Brezilya'da Marksistlere, feministlere ve çevreci STK'lara karşı çalışan bir radikal olarak tasvir ederken, ekonomik hedeflerinin özü, pazar odaklı neoliberal politikaları teşvik ederek Brezilya ekonomisini iyileştirmektir. Bu, zengin iş gruplarından ve 2014 yılından bu yana işsizlikte istikrarlı bir artış yaşayan orta sınıf seçmenlerden oluşan geniş bir destekçiler koalisyonu tarafından desteklenmiştir. Genel olarak Lula da Silva ve Dilma Rousseff'in sol hükümetleri altında sürdürülen korumacı ticaret politikalarının Brezilya'daki işsizliği kötüleştirdiğini ve ticaretin serbestleştirilmesine ihtiyaç olduğu öne sürülmektedir. Önerilen AB-MERCOSUR anlaşması, Bolsonaro'nun Brezilya ekonomisini liberalleştirme hedeflerine uymaktadır ve beklentisi aynı zamanda anlaşmanın bir domino etkisi yaratmasıdır. Bolsonaro ve ekonomi bakanları, Brezilya'nın ister MERCOSUR aracılığıyla ister ikili müzakereler veya yeni organizasyonlar yoluyla STA sayısını artırarak uluslararası tarifeleri düşürmek istediğini açıkladı (Duque, 2020).

MERCOSUR-AB Anlaşması, Brezilya'nın makroekonomik performansı üzerinde sektörlere göre hem olumlu hem de olumsuz etkilere sahip olabilir. Genel olarak, tarım daha fazla fayda sağlayacaktır. Tarım (çoğunlukla sığır eti ve kümes hayvanları) ve biyoyakıt (etanol) sektörler, bu ürünlerin azaltılması için kotaların artırılmasından ve iki blok arasındaki dış ticaret tarifelerinin kaldırılmasından en çok fayda sağlayacaktır. STA'dan tarım

sektöründeki tüm aktörler yararlanamayacaktır. Tarım endüstrisindeki büyük şirketlerin gelişmiş pazar erişiminden kazanç sağladığını göstermektedir. Küçük ve orta ölçekli çiftlikler genellikle maliyetli ve karmaşık prosedürler nedeniyle küresel tarımsal değer zincirinin dışında tutulur. AB tarafından belirlenen hijyen standartlarına uyum, genellikle yalnızca büyük şirketlerin karşılayabileceği idari ve mali kapasiteler gerektirir. Kooperatif oluşturmadıkları sürece küçük çiftlikler dışlanır. Öte yandan, küçük çiftçiler, büyük ihracatçılara tedarikçi olarak çok daha zayıf bir pazarlık pozisyonu içindedirler. Dilma Rousseff'in 2016 yılında görevden alınmasından bu yana, iş hukuku büyük ölçüde şirketler lehine şekillendirilmiştir. İstendiği gibi, iş kanunu reformu, çalışanların pazarlık gücünü zayıflatmaktadır. Özellikle tarım işçileri için çalışma koşullarında bozulma gözlemlenmektedir. Anlaşmadaki sürdürülebilirlik bölümü, sürdürülebilir kalkınma uygulamalarını taraflar arasındaki ticari ilişkilere entegre etme ihtiyacını teyit etmektedir. Bölümün 2. Maddesi, bir tarafın ticareti veya yatırımı teşvik etmek amacıyla çalışma ve çevre mevzuatının uygulanmasından muaf olamayacağını belirtir; bu nedenle taraflar sorumluluklarından kaçamazlar. Madde 10.2 ise; Bilimsel kanıt veya bilginin yetersiz veya sonuçsuz olduğu ve kendi topraklarında ciddi çevresel bozulma veya iş sağlığı ve güvenliği riskinin bulunduğu durumlarda, bir Taraf, ihtiyati ilkeye dayalı tedbirler alabilir. Bu tür önlemler, mevcut ilgili bilgilere dayanacak ve periyodik incelemeye tabi olacaktır. AB tarafından imzalanan önceki STA'larla karşılaştırıldığında, ihtiyatlılık ilkesi SPS bölümünde değil, Ticaret ve Sürdürülebilir Kalkınma bölümünde bahsedilerek biraz yumuşatılmıştır. İkincisi, anlaşmanın genel anlaşmazlık çözüm mekanizması kapsamında değildir. Sürdürülebilirlik konularıyla ilgili anlaşmazlıkların çözümü özel bir prosedür sağlar: AB veya MERCOSUR kurallara uymazsa, her iki taraf da resmi hükümetler arası danışma talep edebilir ve istişareler başarısız olursa bağımsız bir uzmanlar komitesi kurulabilir. Ancak fiilen başka yaptırım planlanmamaktadır (Karatepe, Scherrer, & Tizzot, 2020, s. 20,21).

Amazon'un tahribatı ile ilgili olarak, yerli heyetinin liderlerinden biri olan Nara Baré'ye göre, "Brezilya hükümeti bu anlaşmayı tüm Amazon ormanlarını tarımsal genişlemeye, bölgelerimizdeki minerallerin sömürülmesine ve ihracat için ürünlerin taşınması için büyük otoyolların inşasına açacaktır." Heyet, yalnızca anlaşmanın reddedilmesini değil, aynı zamanda hangi şirketlerin yerli topluluklara ve çevreye saygı duyduğunu tüketicilere göstermek için Brezilya ürünlerinin izlenebilirliğine ilişkin özel yasalar yapılması çağrısında bulunmaktadır. "Bunu yapmak için, daha iyi kontrole sahip olmamız ve ürünlerin bölgesel çatışmaların olduğu

bölgelerden veya yerli halkların insan haklarına saygı duymayan şirketlerden gelmemesini sağlamamız gerekiyor" demiştir. Yerli topluluklar, mevcut anlaşma ile orman yangınlarının yalnızca Amazon'da değil, Brezilya'nın orta batısındaki dört eyaleti de içeren Cerrado ve Pantanal bölgelerinde de artabileceğine inanmaktadır: Goiás, Mato Grosso, Mato Grosso do Sul Federal Bölge. Bu bölge, ülkenin en büyük hayvancılık çiftliklerine ve dünyanın en büyük et işleme şirketi olan JBS'nin birçok fabrikasına ev sahipliği yapmaktadır (Karatepe, Scherrer, & Tizzot, 2020, s. 22).

Arjantin açısından ise Mauricio Macri liderliğindeki Arjantin hükümeti bölgenin ekonomik kalkınmasını hızlandıracağını savunarak anlaşmayı destekledi. Özellikle ara ve sermaye malları (Arjantin'in AB'den yaptığı ithalatın%80'ini oluşturan) ithalat vergilerinin kaldırılması, AB girdilerinin fiyatını düşürerek MERCOSUR endüstrilerinin rekabet gücünü artıracaktır. Daha düşük maliyetlerle, Arjantinli üreticiler uluslararası pazarlarda Avrupalı rakipleriyle aynı koşullara sahip olacaklardır. Anlaşma, özellikle hammaddeler ve tarım ürünleri için ihracat vergilerinde belirli indirimler öngörmektedir. Sığır etinde, yeni ticaret anlaşmasına göre Arjantin sığır eti endüstrisi, Brezilyalı üreticilerle aynı yıllık 99.000 tonluk tarife oranında%7,5'lik bir kota hakkına sahiptir. Kota dört MERCOSUR üye ülkesi için geçerlidir. Bununla birlikte Arjantin, %20 oranla yüksek kaliteli taze veya dondurulmuş sığır eti kotasında gümrük vergilerinin kaldırılmasında diğerlerinden daha fazla faydalanabilir. Arjantin, yüksek kaliteli et kesimi kotasının (29.500 ton) en yüksek olduğu ülkedir. Zeytin ve zeytinyağında ticaret anlaşması, İspanya ve Yunanistan'dan Avrupalı üreticilere Arjantin zeytinleri için tek ihracat pazarı olan Brezilya pazarına daha iyi erişim sağlayarak Arjantin zeytin üretimini tehdit etmektedir. İç pazarda zeytinyağı üretimi de risk altındadır. Bununla birlikte, Avrupa pazarında kendini yüksek kaliteli bir marka olarak kurmayı başarabilir. İspanya, İtalya ve Yunanistan en büyük ihracatçılar, aynı zamanda en büyük ithalatçılardır. Şarap hususunda Avrupa şarabı, Arjantin'de%20 ve Brezilya'da%27'lik bir tarife oranına tabi iken, Arjantin şarapları için AB'deki tarife oranı sırasıyla sadece%4 ve%5'tir. Şarap endüstrisinde, şirketlerin büyüklüğü etkilidir. 250'den fazla şarap imalathanesinden oluşan Bodegas de Argentina gibi şirketler, onlar için yeni pazarlar açtığı için anlaşmayı kazançlı bulmaktadır. Brezilya örneğinde olduğu gibi, Arjantin'deki büyük şirketlerin anlaşmanın sunduğu pazar fırsatlarından yararlanmak için daha iyi konumlanmaları muhtemeldir. Tarım ve balıkçılık sektörleri, artan kotalar ve azalan tarifeler ışığında kısa vadeli beklentilere sahiptir.

Bu da özellikle AB kurallarına uyma kapasitesine sahip şirketler için geçerlidir. Küçük çiftliklerin ve ücretli hane halklarının bu büyüme fırsatlarından ne ölçüde yararlanabileceği, Macri'den sonra yeni Peronist hükümetin küçük çiftçi örgütleri ve sendikalara karşı tutumu da dahil olmak üzere çeşitli faktörlerin belirlediği politik bir sorudur (Karatepe, Scherrer, & Tizzot, 2020).

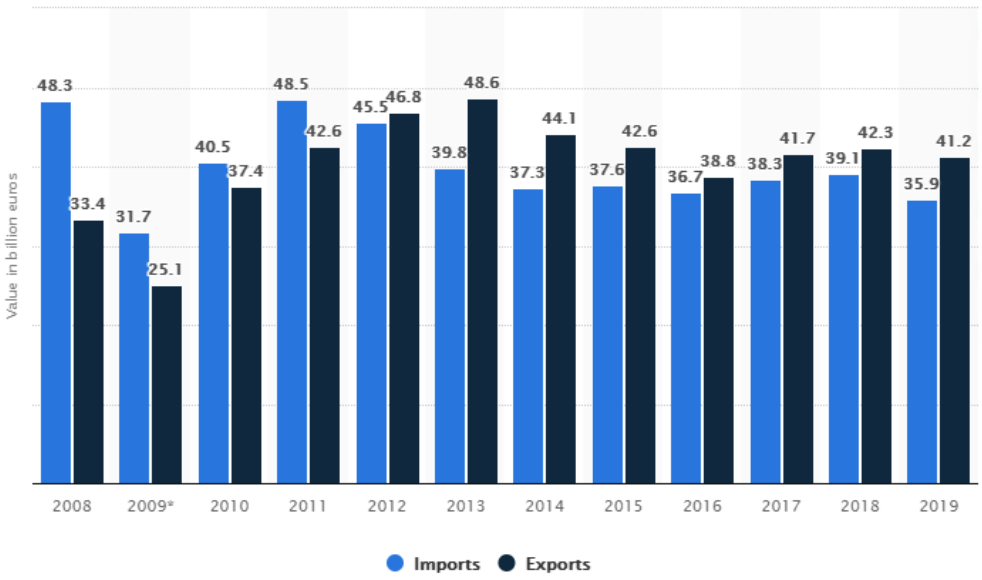
18 Aralık 2020'de Arjantin'in dönüşümlü MERCOSUR başkanlığını devralması ile AB Konseyi'nin Ocak 2021'den beri başkanı olan Portekiz AB-MERCOSUR anlaşmasının yürürlüğe girmesinde etkili olmuşlardır. Arjantin dışişleri bakanlığı "İki ülkenin yetkililerinin dönem başkanlıklarında, mevcut anlaşmaların sonuçlandırılması ve MERCOSUR-AB anlaşmasının imzalanmasını sağlayabilmek için ilerleme sağlanması gerektiği konusunda anlaştılar" dedi. Portekiz'in Avrupa İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakanı Ana Paula Zacarias ve Arjantin'in Uluslararası Ekonomik İlişkiler Bakanı Jorge Neme arasındaki sanal toplantıda iki ülke, çabalarını anlaşmanın onaylanmasını hâlâ engelleyen konular üzerinde yoğunlaştıracakları konusunda anlaştılar. Anlaşmanın AP'den ve her MERCOSUR ülkesinin parlamentosundan geçmesi gerekmektedir, ancak anlaşma Avrupa ile metni onaylayan her MERCOSUR ülkesi arasında tek taraflı olarak da yürürlüğe girebilir. Çevre açısından Arjantin, ekonomilerin sürdürülebilir kalkınma süreciyle bağlantılı bir taahhütle konuyu ele alma ihtiyacını vurguladı. Portekiz ve Arjantin, anlaşmanın imzalanması ve yürürlüğe girmesinin pandemi sonrası ekonomik toparlanmaya katkı sağlayacağı konusunda anlaştılar. Arjantin ayrıca Brexit sonrası AB'nin Falkland'ı Birleşik Krallık denizaşırı bölgesi olarak değil, tartışmalı bir alan olarak görmesini istemektedir. 1833'teki işgalden bu yana İngiliz egemenliği altında olan takımadaların egemenliği Arjantin tarafından talep edilmiştir (Resende, 2021).

5.4.3 Anlaşmanın AB Ayağı

Rusya'nın 2008'de Gürcistan'da ve daha sonra Ukrayna'da olduğu gibi Sovyetler Birliği'nin eski üyelerine olan müdahaleleri ve 2014'te Kırım'ın ilhak edilmesi, İngiliz referandumu AB'den ayrılma yönündeki kararı, ABD Başkanı Donald Trump'ın TTIP dahil çok taraflı ittifaklar ve anlaşmalardan vazgeçme kararı ve Çin'in yükselişi, AB'nin hedeflerini hızlandırmasına ve jeopolitik meselelerle yüzleşmesine neden olmuştur. Dış politika hedeflerine ulaşması için aktif olması gerektiği ortaya çıkmıştır (Duque, 2020, s. 36). Çünkü tüm olanlardan sonra müttefiklerini eleştirmek için Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron NATO'nun "beyin ölümü" yaşadığını söyleyerek ve bunun ittifak üyelerini bir uyandırma

çağrısı olduğunu söylemiştir (Rose, 2021). 2017'de iktidara geldikten sonra, Macron, AB'de reform yapmak için iddialı önerileri açıkladı. G7 büyük ekonomiler grubuna başkanlık ettiğinde, ABD ve İran'ı uzlaştırmaya ve Rusya ile Ukrayna arasında barışı sağlamaya çalıştı. Macron'a göre birbiriyle bağlantılı dünyada popülist liderler tarafından önerilen yalnızcılık politikaları işe yaramamaktadır (Mallet, 2021). Yine bu amaçla, Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen tarafından bir Jeopolitik Komisyonun kurulması ve çok taraflılığın koruyucusu olarak hareket etmesi Macron tarafından desteklenmiştir (TIMES, 2021). Jeopolitik üzerinden Komisyonun nasıl çalışacağı ile ilgili olarak, "Bir sonraki Komisyon için Siyasi İlkeler", "Çalışma yöntemlerinin Ana ilkeleri" ve "Misyon Beyanları" hazırlanmıştır. Bu belgelerin analizi üç şeyi göstermektedir: (1) Avrupa Komisyonu dış eyleme odaklanmasını artıracak, (2) Yüksek Temsilci'nin konumu güçlendirilecek ve (3) Batı Balkanlar'da dış aktörlerin yükselişi önümüzdeki beş yıl içinde daha yakından izlenecek (Subotić, 2021).

Şekil 13: 2008-2019 AB'den MERCOSUR'a İhracat ve İthalat Oranları (milyon avro):

Şekil 13: (Statista, Foreign trade between the EU and Mercosur 2008-2019 (in billion euros), 2021)

Komisyonun uzun yıllar boyunca yapılmasını desteklediği ve daha aktif politika izlemek amacıyla yapılan AB-MERCOSUR anlaşmasına bakılacak olursa, bu anlaşma Avrupa içinde çeşitli kesimler tarafından desteklemekte ancak çok şiddetle eleştiren gruplarda bulunmaktadır. Haziran 2019'da yayınlanan açık bir mektupta, 340'ın üzerinde sivil toplum

kuruluşu, AB'nin MERCOSUR bloğu ile Brezilya'daki insan hakları ve çevre koşullarının kötüleşmesi gerekçesiyle Serbest Ticaret Anlaşması müzakerelerini derhal durdurmasını talep etti. Bazı Üye Devletler de anlaşma ile ilgili endişelerini dile getirdiler. Endişelere rağmen, Komisyon ve çoğu AB Üye Devleti süreci devam ettirerek, anlaşmanın çevrenin korunmasına ve insan haklarına saygı duyulmasına katkıda bulunacağına iddia etmektedir. Ancak MERCOSUR ülkelerindeki yerli halkların sesi yeterince duyulmamıştır. Hem AB hem de MERCOSUR ülkelerinde, karar alıcıları ve halkı riskler konusunda uyarmak ve çevre ve insan haklarını kalbine yerleştirmek için anlaşmayı yeniden şekillendirmek için büyük bir sivil toplum seferberliğine ihtiyaç var (FERN, 2021).

Tarihsel olarak Fransa, MERCOSUR üye ülkeleri Brezilya ve Arjantin'in Avrupa pazarına ucuz tarımsal ürünlerinin gelmesi nedeniyle AB-MERCOSUR anlaşmasına karşı çıkmıştır. Ancak, anlaşma ilk açıklandığında Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, AB ve dört Güney Amerika ülkesi arasında kabul edilen büyük bir ticaret anlaşmasını savunmuştur. Macron, çiftçiler ve çevreciler anlaşmaya karşı direnişlerini artırırken "neo-korumacılığa" karşı uyarıda bulunmuştur. Ayrıca, Avrupa açısından kota yoluyla sığır eti ve şeker gibi hassas sektörleri korumak için önlemler alındığını da eklemiştir. Brüksel merkezli bir ekonomik düşünce kuruluşu olan Bruegel enstitüsü Ağustos 2018 tarihli bir raporunda, uluslararası ticarete açık olma korkusunun arttığına dikkat çekti. Raporda, Fransızların %75'inin ve Almanların%57'sinin yabancı rekabete karşı daha fazla korumayı tercih ettiğini gösteren bir anket gösterildi. Fransa'nın CEPII ekonomik araştırma merkezinin direktörü Sébastien Jean verdiği demeçte, "sürdürülebilir tarım uygulamaları ve iklim değişikliğiyle mücadele açısından kendimize koyduğumuz hedeflere saygı duyduğundan emin olmalıyız" dedi. AB genelinde 23 milyon çiftçiyi temsil eden Copa-Cogeca sendikası, anlaşmanın "tarihe çok karanlık bir an olarak geçeceği" uyarısında bulundu. Fransa'nın Konfederasyonu Paysanne sendikası, otla beslenen Fransız sığır etinin "yem alanlarına sıkıştırılmış, GDO, soya ve antibiyotiklerle doldurulmuş hayvanlardan" haksız rekabetle karşılaşacağı konusunda uyarıda bulundu (EURACTIV, 2021).

Fransa Ticaret Bakanı Frank Riester, Fransa'nın, Kasım 2021'de BM iklim değişikliği konferansında Brezilya'nın ne yapacağını görmek istediğini ve Fransa'nın AB başkanlığına sahip olduğu 2022'nin başlarında anlaşmayı sürdürme şansı verdiğini söyledi. Ancak bu, Fransa

Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un 2022'deki seçimlerdeki kampanyasına etki edecektir (Blenkinsop, 2021).

Tarihsel olarak gelen tarım karşıtlığı dışında çevre ile ilgili kaygılarla bu anlaşma hem üst düzey siyasetçiler hem de Avrupa'da örgütlenmiş çevre hareketleri tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Fransa ve İrlanda liderleri, orman yangınları ile Amazonların tahrip edilmeye devam edilmesi ve Brezilya'nın çevresel yükümlülüklerini ciddiye almaması durumunda AB ile MERCOSUR arasındaki ticaret anlaşmasına karşı oy kullanmakla tehdit ettiler. İrlandalı lider Leo Varadkar'ın anlaşmayı reddetmeye çalışacağını söylemesinin ardından Emmanuel Macron bunu takip etti. Varadkar, Amazon yağmur ormanlarında büyük çapta orman yangınlarının artmasıyla ilgili endişelere yanıt vererek, "Brezilya çevresel taahhütlerini yerine getirmezse İrlanda'nın AB-MERCOSUR serbest ticaret anlaşmasına oy vermesinin hiçbir yolu olmadığını" söyledi. Jair Bolsonaro, yangın çıkarmaya teşvik etmekle ve yangınlarla mücadele etmek için yeterli kaynağı yönlendirmemekle suçlanmaktadır. Yağmur ormanı alanları, özellikle sığır çiftçileri tarafından, pastoral tarıma yönelik alanı temizlemek için rutin olarak yakılmaktadır. Yeşil Parlamento Üyesi Molly Scott-Cato, "Macron, yağmur ormanlarının korunmasında ısrar etmeden MERCOSUR ticaret anlaşmasını imzaladığında Amazon'un yıkımına yeşil ışık yaktı" dedi. Avrupa Çevre Bürosu'ndan Anton Lazarus, "önerilen MERCOSUR ticaret anlaşmasında frenlerin kapatılması gerektiğini ve insanları, doğayı ve iklimi ilk sıraya koymak için mevcut ve gelecekteki anlaşmaların yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini" söyledi. "Çevresel korumaların ticaret anlaşmalarına dahil edildiği yerlerde, açıkça yetersiz kaldığını" ekledi. Avrupa Konseyi oylaması iki yıl içinde yapılacaktır. Varadkar, "Bu iki yıl boyunca Brezilya'nın çevresel eylemlerini yakından izleyeceğiz," diye uyardı. AB tarafından aracılık edilen tüm yeni ticaret anlaşmaları artık imzacıları Paris Anlaşması'nın ilkelerini sürdürmeye bağlayan bir sürdürülebilirlik faslı içermektedir (Morgan, 2021).

2019 yılında Brezilya Amazon'u boyunca yanan alan 6 milyon hektarı aşmıştır. 2018'in aynı dönemine göre yangınların sayısı neredeyse %80 artmıştır. Brezilya Amazonları, bilinmeyen sayıda türe (en az 30.000) ev sahipliği yapmaktadır. Dünya için tartışılmaz önemde olan Amazon'un yanan görüntüleri küresel bir tepkiyi tetikledi. Ancak Brezilya Çevre Bakanı Ricardo Salles ise iklim değişikliğini ikincil sorun olarak görmektedir. Bolsonaro da iklim değişikliğine şüpheyle yaklaşmaktadır. Dışişleri bakanı Ernesto Araujo, iklim değişikliğini

“kültürel Marksist” propaganda olarak adlandırdığı şeyin bir ürünü olarak görmezden gelmektedir (Hecht, 2020). Yine de Jair Bolsonaro, uluslararası öfkeyi yatıştırmak amacıyla Brezilya ordusunu Amazon yağmur ormanlarındaki yangınlarla mücadele etmek için konuşlandırmaya söz vermiştir. Fransa ve diğer AB ülkeleri, Brezilya yangınlarla mücadele etmek için daha fazlasını yapmadıkça dünyanın en büyük ticaret anlaşmalarından birini onaylamama tehdidinde bulunurken, Başkan Emmanuel Macron, Bolsonaro'nun çevresel vaatleri hakkında "yalan söylediğini" söyledi. Hollanda ticaret bakanı Sigrid Kaag, AB'nin MERCOSUR anlaşmasını bölge hükümetleri üzerinde "gerekirse baskı uygulamak" için kullanması gerektiğini söyledi. Kaag, "Bu konuda akıllı ve stratejik olmamız gerekiyor. Neler olduğunu görmek kesinlikle trajik" dedi. Ancak Almanya hükümeti, MERCOSUR ile bir anlaşmayı onaylamamanın "Brezilya'da daha az yağmur ormanının temizlenmesine yol açmayacağını" ve "Brezilya'da şu anda olanlara uygun bir yanıt olmayacağını" söyleyerek Macron'u tehdidinden uzaklaştırmaya çalıştı. Daha önce, Bolsonaro, Fransız başkanını sömürge zihniyetine sahip olmakla suçlamıştır. Yine Brezilyalı yetkililer, MERCOSUR'un Amazon üzerindeki protestolara rağmen İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre'den oluşan bir blokla ticaret anlaşması yaptığını açıklamıştır. Bolsanaro, Norveç’in Amazon'u korumak için Brezilya hükümetinin fonuna yapılan bağışları durdurması üzerine. "Kuzey Kutbu'nda balinaları öldüren ülke Norveç değil mi?" diyerek Norveç’in çevre politikalarını sorguladı (Schipani, Mallet, & Beesley, 2021).

Tarihsel olarak Almanya ise AB-MERCOSUR projesini desteklemiştir. Merkel'in anlaşmaya verdiği destek, AB'nin Latin Amerika'da Çin ile karşı karşıya gelmesi ve Almanya'nın AB'nin ekonomik hedeflerinde ve dış politika gündeminde başarılı olması için tarım sektörüne yönelik tavizler vermesi gerektiği inancından kaynaklanır (Duque, 2020, s. 42). AB ile MERCOSUR arasındaki müzakerelerin 2011'de yeniden başlamasının ardından Merkel, anlaşmanın Avrupa için yararlı olduğunu iddia ederek iki blok arasındaki ortaklık anlaşmasına Almanya’nın desteğini dile getirdi. Bu destek on yıl boyunca devam etti. MERCOSUR'un Venezuela üyeliğinin askıya alınmasıyla birlikte değişen siyasi durumda ve Brezilya Cumhurbaşkanı Dilma Rouseff' görevden alındığında Merkel sadece anlaşmayı desteklemekle kalmadı, aynı zamanda bu dönemde AB ile Brezilya ve Arjantin arasındaki bireysel ticari ilişkileri de sürdürdü. Almanya Başbakanı Angela Merkel, Arjantin Cumhurbaşkanı Mauricio Macri ile yaptığı görüşme sonrasında düzenlediği basın toplantısında, AB'nin MERCOSUR ile

bir ticaret anlaşmasına varmak istiyorsa uzlaşması gerektiğini söyledi. Merkel, Alman tarımının kendi çıkarları olduğunu söyledi ve Arjantin'in AB ile bir ticaret anlaşması yapma çabasını destekledi. Merkel, "Bir serbest ticaret anlaşmasını müzakere etmek her zaman zor bir meseledir ve Almanya her zaman kolay bir ortak değildir." Böyle bir anlaşmayı imzalamak için bir irade varsa o zaman da taviz vermeliyiz" demiştir. Ayrıca Merkel, bu tür uzlaşmaların dikkatle müzakere edilmesi gerektiğini de belirtmiştir (VOANEWS, 2021).

Almanya, 1 Temmuz -31 Aralık 2020 tarihleri arasında AB Konseyi dönem başkanlığını yürütmüştür. 22 Nisan tarihli bir taslakta, Alman, Portekiz ve Sloven hükümetleri "açık, iddialı ve adil" bir ticaret politikasına bağlı olduklarını beyan ederek ve DTÖ'ye "çok taraflılığın kurallarını güçlendirmesi" için reform çağrısı yapmışlardır. Üç ülke birlikte yatırımları koruyan iddialı ikili ticaret anlaşmaları üzerinde çalışmaya devam etmek istemektedir. Bunlar arasında, 2021'de imzalanacak olan Endonezya, Avustralya ve Yeni Zelanda ile ticaret anlaşmaları yer almaktadır. Ayrıca MERCOSUR anlaşmasını ilerletmeyi, Şili ile olan anlaşmayı yenilemeyi ve AB-Hindistan anlaşmasına ilişkin müzakereleri yeniden başlatmayı planlamaktadır. AP'nin Yeşil ticaret politikası sözcüsü Anna Cavazzini, Alman hükümetinin, tartışmalı MERCOSUR anlaşmasını nasıl gerçekleştirmeyi planladığının net olmadığını belirtti. Bunun yerine, Alman hükümeti, ticaret anlaşmalarında çevresel ve sosyal konulardaki yüksek standartlar ile ilgili Fransa ve Hollanda tarafından başlatılan tartışmaya destek olmalı diye ekledi (Sam, 2021).

Güney Amerika ile yakın bağları olan Portekiz, Avrupa'nın güvenilirliğinin tehlikede olduğunu söyleyerek, anlaşmayı yukarıda da belirtildiği üzere 2021'deki başkanlığının bir önceliği haline getirdi. Bir ticaret anlaşmasının yürürlüğe girmesi için AP'den ve AB üyelerinden destek alması gerekmektedir. Fransa ve İrlanda de et ithalatından çekindiği için Brezilya'nın yağmur ormanlarında yangınlar çıktığı için anlaşmanın kabul edilmesinden aylar sonra anlaşmayı bloke etmekle tehdit etmişlerdir. Avusturya da anlaşmaya başından beri karşı olan ülkelerdendir. Yeni hükümet anlaşmasına "MERCOSUR'a Hayır" yazılmış ve Yeşil bir Başbakan Yardımcısı Werner Kogler, Portekiz başbakanına yazarak Avusturya'nın anlaşmaya karşı çıkmak için "elinden geleni yapacağını" söylemiştir. Brezilya'nın tarım bakanı Tereza Cristina Dias ve başkan yardımcısı Hamilton Mourao, çevresel kaygıların Avrupa korumacılığının maskesi olduğunu söylemektedir. Sera gazı salımının en büyük beşinci ülkesi olan Brezilya, emisyonları azaltmak ve ormansızlaşmayı engellemek için uzun vadeli planlara

sahip, ancak Bolsonaro'nun çevre uygulamalarının zayıflaması, bunların gerçekleşeceğine dair güveni sarsmıştır. AP, evrensel standartların izlenmesine ve uygulanmasına ve ihlallerin net sonuçlarına yönelik bir taahhüt istemektedir. Yine de parlamentonun ticaret komitesi başkanı Bernad Lange parlamentonun anlaşmaları reddetmektense iyileşmeyi tercih ettiğini söyledi (Blenkinsop, 2021).

AB içerisindeki bu bölünme, anlaşmanın onaylanıp onaylanmayacağına dair soruları getirmektedir. Ülkeler ile yapılan yeni nesil ticaret anlaşmaları tepkiyle karşılaşsa da çoğu bugün geçici de olsa yürürlüktedir. Ancak MERCOSUR ile imzalanmış bu anlaşma eğer onaylanırsa, bölgesel çapta yapılmış olan yeni nesil ticaret anlaşması olarak oldukça önemli olacaktır. Ancak bu anlaşma çektiği tepkiler nedeniyle onaylanma sürecine çeşitli değişikliklere de uğrayabilir. 20 yıllık süreçte çok çeşitli pazarlıklar sonucu imzalanmış bu anlaşma, hala ikna edilmesi gereken çeşitli kesimleri barındırmaktadır.

SONUÇ

1990'lardan itibaren, ticaret ve yatırımın küreselleşmesi ile yeni bölgesel örgütler kurulmuş veya var olanlar farklı boyutlar kazanmışlardır. Günümüzde yüzlerce bölgesel entegrasyon ve iş birliği, ticaretten çevre sorunlarına kadar oldukça fazla sayıda alanda kendilerini göstermektedirler. Bölgesel entegrasyon, sosyal ve politik çatışmayı yönetmenin, bir toplumun ekonomik zenginliğini geliştirmenin ve barış ve istikrarı sağlamanın en iyi yolu olarak görülmektedir. Küreselleşme ile ekonomik entegrasyonun hızı, bölgesel temelli hareketleri artırarak Uluslararası İlişkilerin önemli bir konusu yapmıştır. Ülkelerin çoğu, gümrük birliği, serbest ticaret bölgesi veya başka bir tür tercihli düzenleme gibi, en az bir tür bölgesel ticaret anlaşmasının üyesidir. Küreselleşme, yalnızcılık stratejilerini dışlayan ve neo-liberal ekonomik politikaların bir araya getiren bir ekonomik yönetim ideolojisi olarak, bu amaçtaki bölgeselleşme eğilimlerini destekler. Çünkü bölgeselleşme faaliyetleri ile oluşturulan örgütler Uluslararası İlişkiler alanında yeni bir küresel düzen inşa etmenin parçasıdır. Bölgeselleşme eğilimleri ile devletler aracılığıyla oluşturulan ve belirli bir kurumsallaşma düzeyine sahip bölgesel çaptaki iş birliklerine bölgeselcilik adı verilmektedir. Bölgeler arası ilişkinin kurumsal etkisi, bölgeselleşmenin şekillenmesi ve ekonomik küreselleşme ile etkileşime girmiştir. Küresel çapta politika entegrasyonu veya standardizasyonu hala ulaşılamaz olduğundan, bölgeselcilik emek, üretim ve çevre politikalarını uyumlu hale getirmek için ilk seçenek olarak görünmektedir. Her sektörde, maliyet düşürme, verimlilik ve üretkenliğin yanı sıra küresel satış yapmak amacıyla yeniden yapılanma için, ürünlerin ve üretim süreçlerinin standardizasyonu ve ekonomik ağlar içinde istikrarlı koordinasyonu garantilemek için kurumsal bir çerçeve gereklidir. Bu nedenle bir bölgesel entegrasyon düzenlemesi ticaretinin serbestleştirilmesinin de ötesinde daha derin bir kurumsallaşma arayışındadır. Bölgeselcilik yaygın olarak, belirli bir bölgede oluşturulan iş birliğinin üye devletler için ne türden kazançlar sağladığına yönelik olarak bölge içi dinamiklerle ilgili olsa da 1990'lardan itibaren bölgeler arası ilişkiler önem kazanmaya başlamıştır. Bölgeselciliğin en belirgin biçimi, bölgesel ticaret anlaşmasıdır. Buna göre, aynı bölgedeki ülkeler, pazar erişimi açısından birbirlerine tercihli avantajlar sağlamak için bir araya gelirler. Ülkeler, aynı bölge içinde daha yüksek ticaret hacmine sahip oldukları için komşu ülkelere daha yakın hissederler. Bölgesel ticaret antlaşmalarının arkasında yeni pazarlar elde etme, reformlar gerçekleştirme gibi bir dizi motivasyon bulunmaktadır. Bölgesel ticaret antlaşmaları ile koyulan ortak bölgesel

kurallar farklı ulusal kuralların yerini aldığında ticareti ve yatırımı kolaylaştırdığı ve maliyetlerini azalttığı düşünülür. Bölgeselcilik kavramı ile bağlantılı olan bölgeler arasıcılık da 2000'lerden sonra literatürde öne çıkmaya başlayarak, en dar anlamı ile iki resmi bölgesel örgüt arasındaki bölgeden bölgeye iş birliği olarak tanımlanmaktadır. Bir bölge genellikle bölgesel bir kurum veya grup oluşturduğundan, bölgeler arasıcılık da bu gruptan gruba olan ilişkiye odaklanır. Bölgeler arasıcılığın tipik bir örneği, bu tez kapsamında ele alınan iki bölgesel örgüt olan, AB ve MERCOSUR arasındaki ilişkilerdir.

Bölgeler ötesicilik geleneksel devlet merkezciliğinin ötesine geçmek amacıyla, kurumsal üretimin veya sivil toplum kuruluşlarının ulus ötesi ağları dahil olmak üzere ulus ötesi ilişkilerini tanımlama da kullanılır. Bu nedenle bölgeler arasıcılık ile kıyaslandığında tespit edilmesi daha zordur. Çünkü bölgeler arasıcılık kavramı ile arasındaki fark resmiyet düzeyi ile ilgilidir. Bu açıdan bölgeler ötesicilik enformel ilişkileri ele alır. Bu çerçevede oluşturulan ağlar ve forumlar süreci analiz etme de gerekli bilgileri sağlar. Bu açıdan bu tezin de konusunu oluşturan 2019 AB-MERCOSUR ticaret anlaşmasına giden süreçte ve mevcutta birçok sivil toplum kuruluşu etkilidir.

AB entegrasyonu devletlerarası pazarlıklar yoluyla ticaretin serbestleştirilmesinin ötesine geçen ulus-üstü bir yapı olması sebebiyle literatürde bir kıstas oluşturmuştur. Genellikle bölgeselcilik ya da bölgeler arasıcılık ile ilgili çalışmalar AB ile diğer bölgelerin kıyaslanması yoluyla ele alınmıştır. Çünkü dünyanın diğer bölgelerindeki entegrasyon için AB'nin verdiği destek, bu ülkelerin dünya ekonomisine entegrasyonuna yardımcı olmaktadır. Avrupa Komisyonu, ticaretin küresel serbestleşmesine işaret eden çok taraflı entegrasyonu vurgulamaktadır. Bunun yanında AB ve üye devletleri, üçüncü ülkelerle ve diğer bölgelerle dış ilişkilerinde AB'nin sınırları ve ötesinde (bölgesel) güvenliği, istikrarı ve refahı sağlamanın en iyi yolu olarak görüldüklerinden, buna yönelik bir dış politika kimliği oluşturmuşlardır. Yukarıda da değinildiği üzere AB'nin dış politika ilişkileri kendi kıtasında genişleme, komşularıyla istikrar, büyük güçlerle iki taraflılık ve bölgesel örgütlerle bölgeler arası ilişkiler kurmak üzerinden şekillenmektedir. Bunlardan bölgeler arası ilişkilere odaklanma, dış ilişkilerin en tipik Avrupa biçimi olarak kabul edilir. Aynı zamanda AB, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, barış, eşitlik ve özgürlük gibi değerlerin de savunuculuğunu yapmaktadır. Bölgeler arası ilişkilerin teşvik edilmesi, yalnızca AB'nin bir aktör olarak kendi

varlığını ve güçlendirmez; aynı zamanda diğer bölgelerin meşruiyetini de artırır. Bu açıdan oluşturulan çoğu bölgesel örgüt ya AB'yi örnek almış ya da ilişkilerinin gelişimine önem vermiştir. Çünkü AB'nin teşvik etmeye çalıştığı ekonomik kalkınma, kozmopolit değerlerle şekillenmiştir.

Latin Amerika, kolonyal mirası nedeniyle İber köklere ve bunun yanında çok sayıda yerli kültüre sahip içerde bölünmelerin olduğu bir kıtadır. Siyasi ve ideolojik farklılıklar nedeniyle bölgesel iş birliğine yönelik uzun vadeli iş birlikleri sekteye uğramıştır. Yine de bu amaçla kurulan fazlaca bölgesel kuruluş vardır. Latin Amerika'da oluşturulan çoğu bölgesel örgüt içerisinden MERCOSUR ve AB dışında en bütünleşmiş bölgesel grup olarak kabul edilir. Yine de 1950'lerde başlatılan AB projesi şu ana kadar dünyadaki en kurumsallaşmış bölgesel entegrasyon süreci iken; 1991'de başlatılan MERCOSUR, düşük düzeyde bir kurumsallaşma sunmaktadır. AB'yi örnek alarak kurulmuş olan örgütlerden biri olan MERCOSUR, kurulduğunda çok ses getirse de hükümetler arası uzlaşma düzeyinde kalmıştır. Yine de AB, MERCOSUR, ekonomilerini yavaş yavaş Avrupa rekabetine uyarlama, ihracatlarını çeşitlendirme ve AB normlarına ve standartlarına uyum sağlayabilmesi amacıyla kurulmasının bir sene ardından 1992'de Kurumlararası Anlaşma imzalamıştır. Bunun ardından ilişkiler 1995'te imzalanan Bölgeler Arası İş birliği için Çerçeve Anlaşması ile bir düzey öteye taşınmıştır. AB, MERCOSUR entegrasyonunu desteklemek amacıyla STA müzakereleri aracılığıyla, MERCOSUR'un kurumlarını, özellikle gümrük birliğini güçlendirebileceği düşünülüyordu. Ancak AB ve MERCOSUR arasındaki ticaret yapısı tipik Kuzey-Güney bölünmesi ötesine gidememiştir. AB'nin MERCOSUR'a ihracatı esas olarak gelişmiş imalat endüstrilerinden gelmekle birlikte, MERCOSUR ağırlıklı olarak tarımsal ürün ve mal ihraç etmiştir. MERCOSUR ülkelerinin temel hedefi Avrupa'dan dış yabacı yatırım çekerek kalkınma olmuştur. Ancak MERCOSUR'un tarım ağırlıklı ihracatı, AB içerisindeki tarım lobilerinin tepkisiyle karşılanmıştır ve bugün hala büyük bir tartışma konusunu oluşturmaktadır. AB politikalarının merkezinde ekonomik olarak, iç pazar yer almaktadır. İç pazar politikası, tarım politikası, rekabet politikası, sanayi politikasında mal ve hizmet piyasalarını serbestleştirmek için tasarlanmıştır. Üreticiler arasında, serbestleştirmenin faydası ise bireysel üreticilerin ticari serbestleşmeden ne ölçüde kar elde edeceği ve bu da iç ve dış pazarlardaki rekabetçi konumlarına bağlıdır. Genel olarak, AB içerisindeki çıkar grupları; küresel serbestleşme arayışında olan uluslararası rekabet gücü olan aktörler, büyük ölçüde AB

sübvansiyonlarına veya korumasına bel bağlayan ihracata yönelik aktörler, büyük ölçüde AB korumasına güvenen, ihracat odaklı olmayan aktörler ve genellikle ekonomik uluslararasılaşmaya karşı çıkan toplumsal gruplardır. Pek çok Avrupa medya grubu, telekomünikasyon firmaları, finans sektörü firmaları, bazı otomobil üreticileri, kimya şirketleri ve giderek artan Airbus gibi uluslararası düzeyde rekabet eden bu ilk aktörler grubu, özellikle ithalat rekabeti tehdidi altında değildir. Daha önce kapalı olan uluslararası pazarlara nüfuz etmek için mümkün olan en geniş düzeyde genel serbestleşme ararlar. Ancak AB korumasına dayanan ihracata yönelik sektörler özellikle tarım alanında diğer pazarlara erişimi artırırken kendi korumalarını sürdürmek isteyeceklerdir. Bu nedenle özellikle bu grup AB'nin 2000'lerden sonra yaptığı yeni nesil anlaşmalara karşı çıkmaktadır. 2019'da imzalanan AB-MERCOSUR ticaret anlaşmasına karşı olan güçlü bir bloktur. Copa ve Cogeca, Paysanne Sendikası Avrupalı çiftçilerin ve kooperatiflerin, hangi tarımsal faaliyete dahil olurlarsa olsunlar, çiftçileri doğrudan etkileyen çok sayıda konuya ilişkin görüş ve önerilerini ortaya koymalarını sağlar. Sektörler arasında, ticaretin serbestleştirilmesinin bir tehdit oluşturduğu bir anlaşma varsa, sendikalar bölgeler arası anlaşmalara karşı çıkarlar. Son olarak, çevreciler, insan hakları aktivistleri de özellikle bu tez kapsamında ele alınan anlaşmaya karşı güçlü bir lobi oluşturmaktadır. Bu gruplardan bazıları ilkesel olarak kapitalizmi eleştirirken, çoğu çevreye verilen zararı azaltmayı hedeflemektedir. Bu nedenle, bu gruplar, yapılan anlaşmalarda çevre kriterlerinin getirilmesini talep ederler ve hangi düzeyde uyulduğunu takip ederler. MERCOSUR ile yapılan anlaşma ile tarımsal faaliyetlerini artırma amacıyla çiftlik alanları açmak için Amazonların yakılmasının devlet otoriteleri tarafından görmezden gelinmesi büyük bir tepki yaratmıştır. Amazon bölgesinde yaşayan yerli halklar tarafından bu durum tepkiyle karşılansa MERCOSUR içerisinde seslerini duyurmakta güçlük çekmektedirler. Bu durum ile ilgili AB içerisindeki insan hakları aktivistlerinden destek görmektedirler. MERCOSUR içinde, AB'ye daha fazla pazar erişimi sağlamak için bir serbest ticaret anlaşması lehine güçlü bir lobi bulunmaktadır. 1999'dan 2015'e kadar kıtada artan sol hükümetler, 2015'ten itibaren popülist başkanların gelmesi ile değişmiştir. Bu yeni gelen başkanlar iş dünyasının desteğini aldıkları için anlaşmayı desteklemişlerdir. AB'nin ise MERCOSUR ile tarımsal çıkarlar konusunda anlaşmazlık yaşarken endüstriyel çıkarlar lehine bir ilişki geliştirmek istediği için yaşadığı bölünme bu anlaşmanın yapımını 20 yıl kadar geciktirmiştir. 11 Eylül, 2008 Küresel Ekonomik Krizi, Rusya'nın 2008'de Gürcistan'da ve daha sonra Ukrayna'ya müdahalesi ve 2014'te Kırım'ın ilhak edilmesi, 2016 Brexit referandumu ile İngiltere'nin AB'den ayrılma yönündeki

kararı, ABD Başkanı Donald Trump'ın çok taraflı ittifaklar ve anlaşmalardan vazgeçme kararı ve Çin'in yükselişi, AB'nin uluslararası alanda tekrar etkisini artırması için bölgelerle ilişkilerini yeniden ele almasına neden olmuştur. Böylece AB; Japonya (2009), Güney Kore (2010), Yeni Zelanda (2016), Kanada (2016), Avusturalya (2017) Meksika (2018), MERCOSUR (2019) ile yeni nesil anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmalar içerisinde özellikle Meksika ve MERCOSUR ile yapılan anlaşmalar 20 yıldır çeşitli kesintilere uğrayarak sürmüştür. AB, anlaşmaların yapılması için hassas olduğu tarım konusunda fedakârlık yapmıştır. Bunun yanında koyduğu kriterleri karşılayacak olan işletmelerin yine büyük şirketler olması, küçük ve orta ölçekli işletmeleri dışlayacağı da ifade edilmektedir. MERCOSUR ile prensipte imzalanan anlaşmanın onaylanması konusundaki gelecek hala belirsizliğini korumaktadır. AB içerisinde Almanya eksenli taraf bu anlaşmaların yapılması için belli geri adımların atılmasını desteklerken; tarımsal faaliyetlerin önemli olduğu ülkeler Fransa'nın yanında toplanarak, karşı çıkmaktadır. Burada Fransa'nın tavrı hem anlaşmanın önemli olduğu ve neo-liberal korumacılığa karşı dikkatli olması gerektiği ile ucuz tarım ürünleri ve Amazonlardaki çevresel yıkıma karşı durma konusunda bölünme yaşamaktadır. MERCOSUR içerisinde ise Uruguay ve Paraguay anlaşmanın en başından beri yapılmasını desteklemişlerdir. Ancak AB'nin asıl amacı Brezilya ve Arjantin ile ticaret yapmaktır. Çünkü Paraguay ve Uruguay ile ticaret AB açısından karlı değildir. Buna rağmen anlaşma müzakerelerinin uzun durgunluk sürecinde Brezilya ile tek taraflı bir anlaşma yapmamıştır. Burada Brezilya, MERCOSUR'u AB ile müzakerelerinde bir araç olarak kullanması etkili olmuştur. Ayrıca yukarıda değinildiği gibi AB, ilişkilerini bölgesel çapta kurmayı hedeflemektedir. Bu yüzden Brezilya'nın içerisinde yer aldığı bölgesel bloğu bir grup olarak hedeflemiştir. Ancak burada süreci tıkayan ülke Arjantin olmuştur. Arjantin 1982 Malvinas/Falkland Adaları ile ilgili Avrupa'ya mesafeli olması ve 2001'de yaşadığı kriz ardından Brezilya ile yaşadığı görüş ayrılıkları sebebiyle anlaşmanın yapılmasına engel olmuştur. Ancak Macri'nin iktidarı sırasında bu durum değişmiştir.

2019'da AB-MERCOSUR arasında imzalanan anlaşmaya giden süreçte hem iki bölgesel örgütün iç dinamikleri, hem de iki bölge arasındaki ilişkinin tarihi etkili olmuştur. Uluslararası politikadaki gelişmeler ile bağlantılı olarak yapılan bu anlaşmanın geleceği belirsiz olsa da bir ticaret anlaşması nasıl yapılır sorusu ile ilgili önemli ipuçları vermektedir.

KAYNAKÇA

Acharya, A. (2012). Comparative Regionalism: A Field Whose Time has Come? *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, 1-15.

Aggarwal, V. K., & Fogarty, E. A. (2004). BETWEEN REGIONALISM AND GLOBALISM: EUROPEAN UNION TRANSREGIONAL AND INTERREGIONAL TRADE STRATEGIES.

Alfredo C. Robles, J. (2008a). EU FTA Negotiations with SADC and Mercosur: Integration into the World Economy or. *Third World Quarterly , Vol. 29, No. 1*, 181-197.

Alfredo C. Robles, J. (2008b). THE EU AND ASEAN: Learning from the Failed EU-Mercosur FTA Negotiations. *ASEAN Economic Bulletin , Vol. 25, No. 3*, 334-344.

Allison-Reumann, L. (2019). ASEAN's European Trade Relations in the Wake of Brexit. *Journal of Southeast Asian Economies , Vol. 36, No. 1,*, 91-111.

Amin, S. (1999). Regionalization in Response to Polarizing Globalization. B. Hettne, A. Inotai, & O. Sunkel(eds) içinde, *Globalism and the New Regionalism* (s. 54-84). London: Palgrave Macmillan.

Arana, A. G. (2017a). The second attempt to negotiate the association agreement. A. G. Arana içinde, *The European Union's Policy Towards Mercosur* (s. 179-200). Manchester University Press.

Arana, A. G. (2017b). Analytical framework: relations between the European Union and. A. G. Arana içinde, *The European Union's Policy Towards Mercosur* (s. 20-50). Manchester University Press.

Arana, A. G. (2017c). Non-institutionalized relations between the EU and Mercosur. A. G. Arana içinde, *The European Union's Policy Towards Mercosur* (s. 70-107). Manchester University Press.

Arenas-García, N. (2012). '21st Century Regionalism in South America: UNASUR and the Search for Development Alternatives'. *eSharp, Issue 18: Challenges of Development*, 64-85.

ASD. (2020, 06 03). *TAFTA: The Free Trade Agreement Between The EU And The United States*. Asd Group: https://www.asd-int.com/en/tafta-the-free-trade-agreement-between-the-eu-and-the-united-states/ adresinden alındı

Axline, W. A. (1978). Integration and Development in the Commonwealth Caribbean: The Politics of Regional Negotiations. *International Organization , Autumn, Vol. 32, No. 4*, 953-973.

Bajo, C. S. (1999). The European Union and Mercosur: A Case of Inter-Regionalism. *Third World Quarterly, Vol. 20, No. 5, New Regionalisms in the New Millenium*, 927-941.

Ballard, B. (2020, 07 17). *Here's the deal: what the EU-Mexico trade agreement means for both parties*. World Finance: https://www.worldfinance.com/markets/heres-the-deal-what-the-eu-mexico-trade-agreement-means-for-both-parties adresinden alındı

Baltensperger, M., & Dadush, U. (2019). The European Union-Mercosur Free Trade Agreement: prospects and risks. *Policy Contribution Issue*, 1-16.

Barigaba, J. (2019, 07 13). *Trade impasse as EU seeks deal with entire EAC bloc* . The EastAfrican: https://www.theeastafrican.co.ke/tea/business/trade-impasse-as-eu-seeks-deal-with-entire-eac-bloc-1422418 adresinden alındı

Batimes. (2021, 03 16). *More than 450 NGOs, groups condemn 'obsolete' EU-Mercosur trade deal*. Buenos Aires Times: https://www.batimes.com.ar/news/economy/more-than-450-ngos-groups-condemn-obsolete-eu-mercosur-trade-deal.phtml adresinden alındı

BBC. (2021, 03 12). *Mercosur suspends Paraguay over Lugo Impeachment*. BBC NEWS: https://www.bbc.com/news/world-latin-america-18636201 adresinden alındı

BBC. (2021, 03 12). *Mercosur suspends Venezuela over trade and human rights*. BBC NEWS: https://www.bbc.com/news/world-latin-america-38181198 adresinden alındı

Blenkinsop, P. (2021, 04 02). *Analysis: Twenty years on, EU turns cold on Mercosur trade deal*. REUTERS: https://www.reuters.com/article/us-eu-trade-latam-analysis-idUSKBN2BB0EU adresinden alındı

Bouët, A., Laborde, D., & Traoré, F. (2017, 02). The European Union–West Africa Economic Partnership Agreement . IFPRI Discussion Paper 01612 .

Börzel, T. A. (2009). Diffusing (Inter-) Regionalism: The EU as a Model of Regional Integration. *Transformative Power of Europe*.

Börzel, T. A. (2016). Theorizing Regionalism: Cooperation, Integration, and Governance. T. R. Tanja Börzel içinde, *Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (s. 1-29). Oxford University Press.

Börzel, T. A. (2016). Theorizing Regionalism: Cooperation, Integration, and Governance. T. R. Tanja Börzel içinde, *Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (s. 103-152). Oxford University Press.

Börzel, T. A., & Risse, T. (2019). Grand theories of integration and the challenges of comparative regionalism. *Journal of European Public Policy*, 1231-1252.

Buranelli, F. C., & Tskhay, A. (2019, 08 28). *Regionalism*. Oxford Research Encyclopedias: https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-517 adresinden alındı

Campos, G. L. (2016). From Success to Failure: Under What Conditions Did Mercosur Integrate? . *Journal of Economic Integration , Vol. 31, No. 4*.

Carranza, M. E. (2003). Can Mercosur Survive? Domestic and International Constraints on Mercosur. *Latin American Politics and Society , Vol. 45, No. 2*, 67-103.

Carranza, M. E. (2006). Clinging Together: Mercosur's Ambitious External Agenda, Its Internal Crisis, and the. *Review of International Political Economy, Vol. 13, No. 5* , 802-829.

Comission, E. (2012, 03). *Economic Partnership Agreement between the EU and the ESA EPA Group*. https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/march/tradoc_149213.pdf adresinden alındı

Comission, E. (2021, 05 15). *Countries and Regions*. European Comission: chrome://history/?q=https%3A//ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/ adresinden alındı

Comission, E. (2021, 05 03). *Countries and Regions: Mexico*. European Comission: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/mexico/ adresinden alındı

Comission, E. (2021, 05 26). *Countries and Regions: United States*. European Comission: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/united-states/ adresinden alındı

Comission, E. (2021, 05 19). *EU and Mercosur reach agreement on trade*. News archive: https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2039 adresinden alındı

Comission, E. (2021, 05 04). *European Commission*. Mercosur: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/mercosur/ adresinden alındı

Comission, E. (2021, 05 20). *FTA Negotiations.* Overview of FTA and Other Trade Negotiations: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_118238.pdf adresinden alındı

Comission, E. (2021, 05 28). Negotiating EU trade agreements Who does what and how we reach a final deal.

Comission, E. (2021, 05 20). *Negotiations and agreements*. European Comission: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/ adresinden alındı

Comission, E. (2021, 05 15). *Overview of Economic Partnership Agreements.* https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf adresinden alındı

Commission, E. (2021, 03 12). *African, Caribbean and Pacific countries*. European Commission: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/trade/agricultural-international-trade/bilateral-agreements/acp_en adresinden alındı

Commission, E. (2021, 03 11). *Andean Community*. EUROPEAN COMMISSION: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/andean-community/ adresinden alındı

Commission, E. (2021, 03 11). *Association of South East Asian Nations (ASEAN)*. EUROPEAN UNION: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/asean/ adresinden alındı

Commission, E. (2021, 03 11). *Central America*. European Commission: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/central-america/ adresinden alındı

Commission, E. (2021, 03 12). *East African Community (EAC)*. EUROPEAN COMISSION: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/eac/ adresinden alındı

Commission, E. (2021, 03 11). *Gulf region*. EUROPEAN COMMISSION: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/gulf-region/ adresinden alındı

Commission, E. (2021, 03 12). *OVERVIEW OF ECONOMIC PARTNERSHIP AGREEMENTS.* EUROPEAN COMISSION: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144912.pdf adresinden alındı

Commission, E. (2021, 03 11). *Southern African Development Community (SADC)*. EUROPEAN COMISSION: https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/sadc/ adresinden alındı

Council, E. (2008, Mayıs 17). *MERCOSUR-EUROPEAN UNION TROIKA SUMMIT*. Consilium Europa: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/er/100459.pdf adresinden alındı

Council, E. (2010). *VI EUROPEAN UNION – LATIN AMERICA AND CARIBBEAN SUMMIT MADRID DECLARATION*. Brussel: PRESSE 131.

Council, E. (2014, 12 03). *Economic partnership agreement between the West African States, the Economic Community of West African States (ECOWAS) and the West African Economic and Monetary Union, of the one part, and the European Union and its Member States, of the other part.* The European Council: https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/public-register/public-register-search/results/?AllLanguagesSearch=False&OnlyPublicDocuments=False&DocumentNumber=13370%2F14&DocumentLanguage=EN adresinden alındı

De Lombaerde, P., Söderbaum, F., Langenhove, L. V., & Baert, F. (2010). The problem of comparison in comparative regionalism. *Review of International Studies / Volume 36 / Issue 03*, 731-753.

Doctor, M. (2013). Prospects for deepening Mercosur integration: Economic asymmetry and institutional deficits. *Review of International Political Economy, Vol. 20, No. 3*, 515-540.

Downie, C. (2017). International negotiations. P. D. (Edt) içinde, *Regulatory Theory* (s. 323-338). ANU Press.

Duque, D. R. (2020). A COMPROMISE TOWARDS INTER-REGIONALISM: THE CASE OF THE EU MERCOSUR AGREEMENT.

Dür, A. (2015). International Trade: Commercial Policy and Trade Negotiations. 1-18.

Dür, A., & Zimmerman, H. (2007). Introduction: The EU in International Trade Negotiations. *JCMS Volume 45. Number 4.*, 771-787.

ECDPM. (2006, 11). *Overview of the regional EPA negotiations Central Africa-EU Economic Partnership Agreement.* European Centre for Development Policy Management: https://ecdpm.org/wp-content/uploads/2013/11/IB-14A-Overview-Regional-EPA-Negotiations-Central-Africa-EU-EPA-2006.pdf adresinden alındı

EENI. (2021, 04 21). *Andean Community-MERCOSUR Agreement*. EENI Global Business School: http://en.reingex.com/CAN-MERCOSUR.shtml adresinden alındı

Estevadeordal, A., & Goodman, L. W. (2017). *21st Century Cooperation Regional Public Goods, Global Governance, and Sustainable Development.* Routledge.

EU. (2021, 05 04). *European Comission*. European Union: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_en adresinden alındı

EU. (2021, 05 04). *European Council*. European Union: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-council_en adresinden alındı

EU. (2021, 05 03). *European Parliament*. European Union: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_en adresinden alındı

EU. (2021, 05 03). *The EU in Brief*. European Union: https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en adresinden alındı

EU, & Africa, C. (2009, 02 28). *Official Journal of the European Union, L 57.* EUR-Lex: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2009:057:FULL&from=EN adresinden alındı

EU-CARIFORUM. (2020, 10). *EU-CARIFORUM Economic Partnership Agreement Creating opportunities for EU and Caribbean businesses.* https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/october/tradoc_158983.pdf adresinden alındı

EU-MERCOSUR. (2006, 10 15). 1995 INTERREGIONAL FRAMEWORK COOPERATION AGREEMENT between the the European Community and its Member States, of the one part, and the Southern Common Market and its Party States, of the other part.

EU-MERCOSUR. (2019, 07 01). New EU-Mercosur trade agreement: The agreement in principle.

EURACTIV. (2018, 04 24). *EU, Mexico reach 'agreement in principle' on free trade deal*. EURACTIV: https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-mexico-reach-agreement-in-principle-on-free-trade-deal/ adresinden alındı

EURACTIV. (2021, 03 10). *Macron defends EU-Mercosur trade deal, as farmers protest*. EURACTIV: https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/macron-defends-eu-mercosur-trade-deal-as-farmers-protest/ adresinden alındı

EURACTIV. (21, 02 17). *EU, Mercorsur reach trade deal after 20 years of talks*. EURACTIV: https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-mercorsur-reach-trade-deal-after-20-years-of-talks/ adresinden alındı

Evsen, K. (2020). *External Relations/Relations beyond the neighbourhood/Pacific*. European Parliament: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/175/pacific adresinden alındı

Farrell, M. (2005). A Triumph of Realism over Idealism? Cooperation Between the European Union and Africa. *Journal of European Integration* , 263-283.

Faust, J. (2006). The Europian Union Relationship with Mercosur: The Issue of interregional trade liberalization. R. R. Heiner Hanggi içinde, *Interregionalism and International Relations.* Routledge.

FERN. (2020, 05). The EU-Mercosur Trade Agreement. *What is it, and what could it mean for forests and human rights?*

FERN. (2021, 05 01). *THE EU-MERCOSUR TRADE AGREEMENT: WHAT IS IT, AND WHAT COULD IT MEAN FOR FORESTS AND HUMAN RIGHTS?* FERN: https://www.fern.org/publications-insight/the-eu-mercosur-trade-agreement-what-is-it-and-what-could-it-mean-for-forests-and-human-rights-2150/ adresinden alındı

Freund, C., & Ornelas, E. (2010). Regional Trade Agreements. *Annual Review of Economics , Vol. 2*, 139-144.

Gardini, G. L., & Malamud, A. (2017). Debunking Interregionalism: Concepts, Types and Critique – With a Pan-Atlantic Focus. G. L. Malamud içinde, *Interregionalism across the Atlantic Space* (s. 15-31). Springer,.

Gezmiş, H. (2016). Argentina's Neo-developmental Turn: A New Approach towards Integration with Mercosur. *Uluslararası İlişkiler / International Relations , Vol. 13, No. 51*, 63-80.

Ghiotto, L., & Echaide, D. J. (2019). Talks conclude: The June 28 announcement. D. J. Dr. Luciana Ghiotto içinde, *Analysis of the agreement between the European Union and the Mercosur* (s. 6-14). Anna Cavazzini MEP, The Greens/EFA,.

Gratius, S. (2018). Brazil and the European Union: from liberal inter-regionalism to realist bilateralism. *Revista Brasileira de Política Internacional*, 2.

Guttal, S. (2007). Globalisation. *Development in Practice Vol. 17, No. 4*, 523-531.

Hamanaka, S. (2019, 02). Inter-regionalism in the developing world : comparison with extra-, cross-, trans-, and pan regionalism. *IDE DISCUSSION PAPER No. 737*.

Hänggi, H. (2000). Interregionalism: empirical and theoretical perspectives. *"Dollars, Democracy and Trade: External Influence on Economic Integration in the Americas"*, (s. 1-14). Los Angeles.

Hardacre, A. (2008). The EU and complex interregionalism: the case of Latin America (Doctoral Thesis). A. Hardacre içinde, *The EU and complex interregionalism: the case of Latin America* (s. 1-354). Loughborough University.

Hasanagic, A. (2021, 05 24). *10 NGOs in Europe Advocating for Human Rights*. Human Rights Careers: https://www.humanrightscareers.com/issues/ngos-in-europe-advocating-for-human-rights/ adresinden alındı

Hayes, A. (2021, 05 06). *Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)*. Investopedia: https://www.investopedia.com/terms/t/transatlantic-trade-and-investment-partnership-ttip.asp adresinden alındı

Hecht, S. (2020). Why the Brazilian Amazon Burns. *Current History, Volume 119*, 60-65.

Herrmann, F. M. (2021, 04 03). *EU and Mercosur: "We have a deal"*. GLOBAL COMPLIANCE NEWS: https://www.globalcompliancenews.com/2019/08/08/eu-mercosur-we-have-a-deal-20190711/ adresinden alındı

Hettne, B. (1999). Globalization and the New Regionalism: The Second Great Transformation . B. Hettne, A. Inotai, & O. Sunkel içinde, *Globalism and the New Regionalism* (s. 1-24). London: Palgrave Macmillan.

Hettne, B. (2013). Regional Actorship: A Comparative Approach to Interregionalism. T. S. Francis Baert içinde, *Intersecting Interregionalism Regions, Global Governance and the EU* (s. 55-70). Springer.

Hettne, B., & Söderbaum, F. (2005). Civilian power or soft imperialism? EU as a global actor and the role of inter-regionalism. *European Foreign Affairs Review vol 10, issue 4*, 1-4.

ICTSD. (2016, 07 22). *EAC-EU EPA signing postponed as deliberations continue*. International Centre for Trade and Sustainable Development: https://ictsd.iisd.org/bridges-news/bridges-africa/news/eac-eu-epa-signing-postponed-as-deliberations-continue adresinden alındı

Kacowicz, A. M. (1988, 12). REGIONALIZATION, GLOBALIZATION, AND NATIONALISM: Convergent, Divergent, or Overlapping? The Helen Kellogg Institute for International Studies Working Paper #262.

Karatepe, I. D., Scherrer, C., & Tizzot, H. (2020, 05). Mercosur–EU Agreement: Impact on Agriculture, Environment and Consumers. *ICDD Working Papers | Paper No. 27* . The International Center for Development and Decent .

Kim, J. (2003). Sub-regionalism, regionalism,trans-regionalism. Implications for economic integration and international trade policies. *Asia Europe Journal*, 183-196.

Kommerskollegium. (2017). *Analysis of the free trade agreement between the EU, its member states and Canada (CETA) – an assignment by the Swedish government.* Kommerskollegium Nationa Board of Trade Sweden: https://www.kommerskollegium.se/globalassets/publikationer/rapporter/2017/publ-ceta_english-summary.pdf adresinden alındı

Konig, E. (2006). *REGIONAL INTEGRATION AND THE ENLAGREMENT PROCESS: REGIONAL INTEGRATION AND THE ENLAGREMENT PROCESS:*. Chapel Hill: University of North Carolina.

Lagoutte, J. T. (2020, 05 15). *The EU-Mercosur Trade Deal Must Be Stopped.* Green European Journal: https://www.greeneuropeanjournal.eu/the-eu-mercosur-trade-deal-must-be-stopped/ adresinden alındı

Lambrechts, K., & Alden, C. (2005). Regionalism and Regionalisation. J. H. (Ed.) içinde, *Palgrave Advances in Development Studies* (s. 288-312). London: Palgrave Macmillan UK.

Letter, O. (2019, 06 17). *340+ organisations call on the EU to immediately halt trade negotiations with Brazil.* FERN: https://www.fern.org/fileadmin/uploads/fern/Documents/2019/Joint-letter-Brazil-EU-Mercosur.pdf adresinden alındı

Maggi, G. (2014). International Trade Agreements. G. G. Rogoff içinde, *Handbook of International Economics, Volume 4* (s. 319-390).

Maier-Knapp, N. (2016). Relating regional crises and political cohesion from an ASEAN and EU–ASEAN perspective. *Regions & Cohesion Vol. 6, No. 3*, 93-105.

Mallet, V. (2021, 03 07). *FT Interview: Emmanuel Macron says it is time to think the unthinkable*. FINANCIAL TIMES: https://www.ft.com/content/3ea8d790-7fd1-11ea-8fdb-7ec06edeef84 adresinden alındı

Mansfield, E. D., & Solingen, E. (2010). Regionalism. *Annual Review of Political Science Vol:13*, 145-163.

MCTTT. (2021, 05 22). *EU-Pacific Interim Partnership Agreement (IEPA)*. Ministry of Commerce, Trade, Tourism and Transport: https://www.mcttt.gov.fj/divisions/trade-unit/programmes/international-trade-agreements/trade-agreements/eu-pacific-interim-partnership-agreement-iepa/ adresinden alındı

Mehmetçik, H. (2019). Bölgeselcilik Çalışmalarında Bölgeler Arası ve Bölgeler Ötesi İlişkiler: Avrupa Birliği ve Afrika Birliği İlişkileri Örneği. *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi Cilt 7, Özel Sayı*, 72-84.

Meissner, K. (2016). Interregionalism Re-loaded: Assessing the EU -MERCOSUR Negotiations. *St Antony's International Review , Vol. 11, No. 2, Negotiation in Contemporary Global Politics*, 95-120 .

MERCOSUR. (2021, 04 04). *MERCOSUR in brief*. MERCOSUR: https://www.mercosur.int/en/about-mercosur/mercosur-in-brief/ adresinden alındı

Milgrom, P., & Roberts, J. (1987). Bargaining costs, influence costs, and the organization of economic activity. *Department of Economics, Working Paper Series*, 143-155. Institute for Business and Economic Research, UC Berkeley.

Mittelman, J. H. (1999). Rethinking the 'New Regionalism' in the Context of Globalization. B. Hettne, A. Inotai, & O. Sunkel içinde, *Globalism and the New Regionalism* (s. 25-53). London: Palgrave Macmillan.

Moravcsik, A. (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *Journal of Common Market Studies*, 473-524.

Moravcsik, A. (1994, 09 1-4). Why the European Union Strengthens the State: Domestic Politics and International Cooperation.

Moravcsik, A. (1997). Taking Preferences Seriously: A Liberal Theory of International Politics. *International Organization , Autumn, Vol. 51, No. 4*, 513-553.

Morgan, S. (2021, 03 07). *France and Ireland threaten to vote against EU-Mercosur deal*. EURACTIV: https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/ireland-threatens-to-vote-against-eu-mercosur-deal/ adresinden alındı

Pampillón, R., & Lima, L. (2021, 03 30). *Brazil: Will Bolsonaro Win the 2022 Elections?* Ie University: https://www.ie.edu/insights/articles/brazil-will-bolsonaro-win-the-2022-elections/ adresinden alındı

Pavy, E. (2021, 05 03). *The Treaty of Lisbon*. European Parliament: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/5/the-treaty-of-lisbon adresinden alındı

Pettman, R. (1999). Globalism and Regionalism: The Costs of Dichotomy. B. Hettne, A. Inotai, & O. Sunkel içinde, *Globalism and the New Regionalism* (s. 181-202). London: Palgrave Macmillan, .

Pierri, R. (2021, 04 21). *Mercosur and Andean Community sign free trade pact*. bilaterals.org: https://www.bilaterals.org/?mercosur-and-andean-community-sign adresinden alındı

Prieto, G. C. (2003, Haziran). Constructing regionalism in South America: the role of ideas in the Andean Community and Mercosur projects. *La construcción de la integración regional en América Latina*.

Rajapatirana, S. (1997). Evaluating Integration Choices: The Case of Bolivia. *Journal of Economic Integration, Vol. 12, No. 3*, 298-324.

Raman, S. (1997). The Continuing Growth of Mercosur. *Harvard International Review , Vol. 19, No. 2*, 52,53-73.

Resende, M. (2021, 02 03). *Portugal, Argentina vow to progress on EU-Mercosur agreement*. EURACTIV: https://www.euractiv.com/section/eu-council-presidency/news/portugal-argentina-vow-to-progress-on-eu-mercosur-agreement/ adresinden alındı

Rho, M. G. (2018). Political views and perspectives of Mercosur,can, and Unasur in the construction of a regional. *Estudios Fronterizos, vol. 19, e015*, 1-21.

Ribeiro-Hoffmann, A. (2016). Inter- and Transregionalism. T. A. Risse içinde, *The Oxford Hanbook of Comparative Regionalism* (s. 1247-1284). United Kingdom: Oxford Unşversity Press.

Risse, T. (2015). The Diffusion of Regionalism, Regional Institutions, Regional Governance. *EUSA 2015 Conference*, (s. 1-22). Boston.

Risse, T. (2016). The Diffusion of Regionalism, Regional Institutions, Regional Governance. T. A. Börzel, & T. Risse içinde, *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism.*

Risse, T. A. (2009). Diffusing (Inter-) Regionalism The EU as a Model of Regional Integration. *KFG Working Paper No. 7* , 1-26.

Rodrik, D. (2018). What Do Trade Agreements Really Do? *The Journal of Economic Perspectives , Vol. 32, No. 2*, 73-90.

Rose, M. (2021, 03 10). *Reuters*. France's Macron: I'm not sorry I called NATO brain dead: https://www.reuters.com/article/us-france-nato-braindead/frances-macron-im-not-sorry-i-called-nato-brain-dead-idUSKBN1Y21JE adresinden alındı

Rüland, J. (2014). Interregionalism and International Relations: Reanimating an Obsolescent Research Agenda? F. B. Söderbaum içinde, *Intersecting Interregionalism* (s. 15-35). Springer.

Sam, C. (2021, 03 07). *Free trade and Mercosur on the agenda for the German EU Presidency*. EURACTIV: https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/free-trade-and-mercosur-on-the-agenda-for-the-german-eu-presidency/ adresinden alındı

Santander, S. (2005). The European Partnership with Mercosur: a Relationship Based on Strategic and Neo–liberal Principles. *Journal of European Integration*, 285-306.

Santander, S. (2010). EU-LA relations: from interregionalism to bilateralism? Centro Argentino de Estudios Internacionales.

Santos, S. C. (2015). Identity in Mercosur: Regionalism and Nationalism . *Global Governance ,Vol. 21, No. 1*, 43-59.

Schipani, A., Mallet, V., & Beesley, A. (2021, 03 07). *Bolsonaro to bring in army to fight Amazon fires*. FINANCIAL TIMES: https://www.ft.com/content/09b109a4-c587-11e9-a8e9-296ca66511c9 adresinden alındı

Schneider, C. J. (2017). The Political Economy of Regional Integration. *The Annual Review of Political Science*, 229-248.

Smith, R. E. (2006). Regional Integration Looking South to North: Mercosur and the Americas. *Perspectives on Work , Vol. 10, No. 1*, 37-40.

Sokolska, I. (2021, 03 23). *The First Treaties*. European Parliament: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/1/the-first-treaties adresinden alındı

Sokolska, I. (2021, 05 03). *The Maastricht and Amsterdam Treaties*. European Parliament: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/3/the-maastricht-and-amsterdam-treaties adresinden alındı

Söderbaum, F. (2012). Interregionalism. *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization*.

Söderbaum, F. (2015, 10). Early, Old, New and Comparative Regionalism. *The Transformative Power of Europe*. Berlin, Germany: KFG Working Papers.

Söderbaum, F. (2016, 10). Early, Old, New and Comparative Regionalism: The History and Scholarly Development of the Field. T. A. Börzel, & T. Risse içinde, *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (s. 57-102). Germany: Oxford University Press.

Söderbaum, F., & Langenhove, L. V. (2006). The EU as a Global Actor and the Role of Interregionalism. *Journal of European Integration*, 249-262.

Statista. (2021, 05 17). *Foreign trade between the EU and Mercosur 2008-2019 (in billion euros)*. Statista: https://www.statista.com/statistics/1023622/foreign-trade-value-european-union-mercosur/ adresinden alındı

Statista. (2021, 05 17). *Imports and exports from the European Union to Mercosur in 2018, by sector (in million euros)*. Statista: https://www.statista.com/statistics/1023696/foreign-trade-value-european-union-mercosur-sector/ adresinden alındı

Statista. (2021, 05 17). *Total value of trade between the European Union and Mercosur from 2008 to 2018(in billion euros)*. Statista: https://www.statista.com/statistics/1023672/total-trade-value-european-union-mercosur/ adresinden alındı

Stein, A. A. (1982). Coordination and Collaboration: Regimes in an Anarchic World. *International Organization , Vol. 36, No. 2*, 299-324.

Stella, G., & Cristaldo, B. (1992). *IN SEARCH OF A COMMON MARKET IN THE SOUTHERN CONE OF LATIN AMERICA MERCOSUR: TRADE CREATION, TRADE DIVERSION AND POLICY IMPLICATIONS.* University of Pittsburgh.

Subotić, S. (2021, 03 07). *A "Geopolitical" Commission – What's in the Name?* Europan Policy Center: https://cep.org.rs/en/blogs/a-geopolitical-commission/ adresinden alındı

Telò, M. (2014). Introduction: Globalization, New Regionalism and the Role of the European Union. M. Telò içinde, *European Union and New Regionalism.* Routledge.

Tezbaşaran, H. (2011). *AVRUPA BİRLİĞİNİN TARAF OLDUĞU SERBEST TİCARET ANTLAŞMALARI: TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ.* Ankara: ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ.

TIMES, F. (2021, 03 07). *A commission to stand up for Europe's interests*. FINANCIAL TIMES: https://www.ft.com/content/148cc9de-d3b6-11e9-a0bd-ab8ec6435630 adresinden alındı

TIMES, F. (2021, 03 07). *EU-Mercosur trade deal: what it all means*. FINANCIAL TIMES: https://www.ft.com/content/a564ca96-99e7-11e9-8cfb-30c211dcd229 adresinden alındı

Tizón, A. W. (2005). RELATIONS BETWEEN THE ANDEAN COMMUNITY AND THE EUROPEAN UNION . *Studia Diplomatica , Vol. 58, No. 3*, 61-71.

UNION, C. O. (2010). *VI EUROPEAN UNION – LATIN AMERICA AND CARIBBEAN SUMMIT MADRID DECLARATION.* Brussel: PRESSE 131.

Ünay, S. (2019, 07 16). *AB-MERCOSUR anlaşması ve yeni bölgeselleşme*. AA Analiz: https://www.aa.com.tr/tr/analiz/ab-mercosur-anlasmasi-ve-yeni-bolgesellesme-/1533016 adresinden alındı

Vadell, J. (2012, 08 25). The Unasur-Mercosur Project, the European Crisis, and the Pacific Consensus.

Väyrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review*, 25-51.

Vervaele, J. A. (2005). Mercosur and Regional Integration in South America. *The International and Comparative Law Quarterly , Vol. 54, No. 2*, 387-409.

VOANEWS. (2021, 03 06). *Germany's Merkel: EU Must Compromise to Get Trade Deal with Mercosur*. VOANEWS: https://www.voanews.com/europe/germanys-merkel-eu-must-compromise-get-trade-deal-mercosur adresinden alındı

Woolcock, S. (2008). The role of regional agreements in trade and investment regimes. C. W. Andrew F. Cooper içinde, *Regionalisation and Global Governance* (s. 118-141). Routledge.

WTO. (2021, 05 27). *WTO*. Regional Trade Agreements Database: http://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx adresinden alındı

XUECHEN, I. C. (2018). The Role of ASEAN's Identities in Reshaping the ASEAN–EU Relationship. *Contemporary Southeast Asia , Vol. 40, No. 2, ,* 222-246.

Zamfir, I. (2018). *An overview of the EU-ACP countries' economic partnership agreements.* European Parliamentary Research Service.